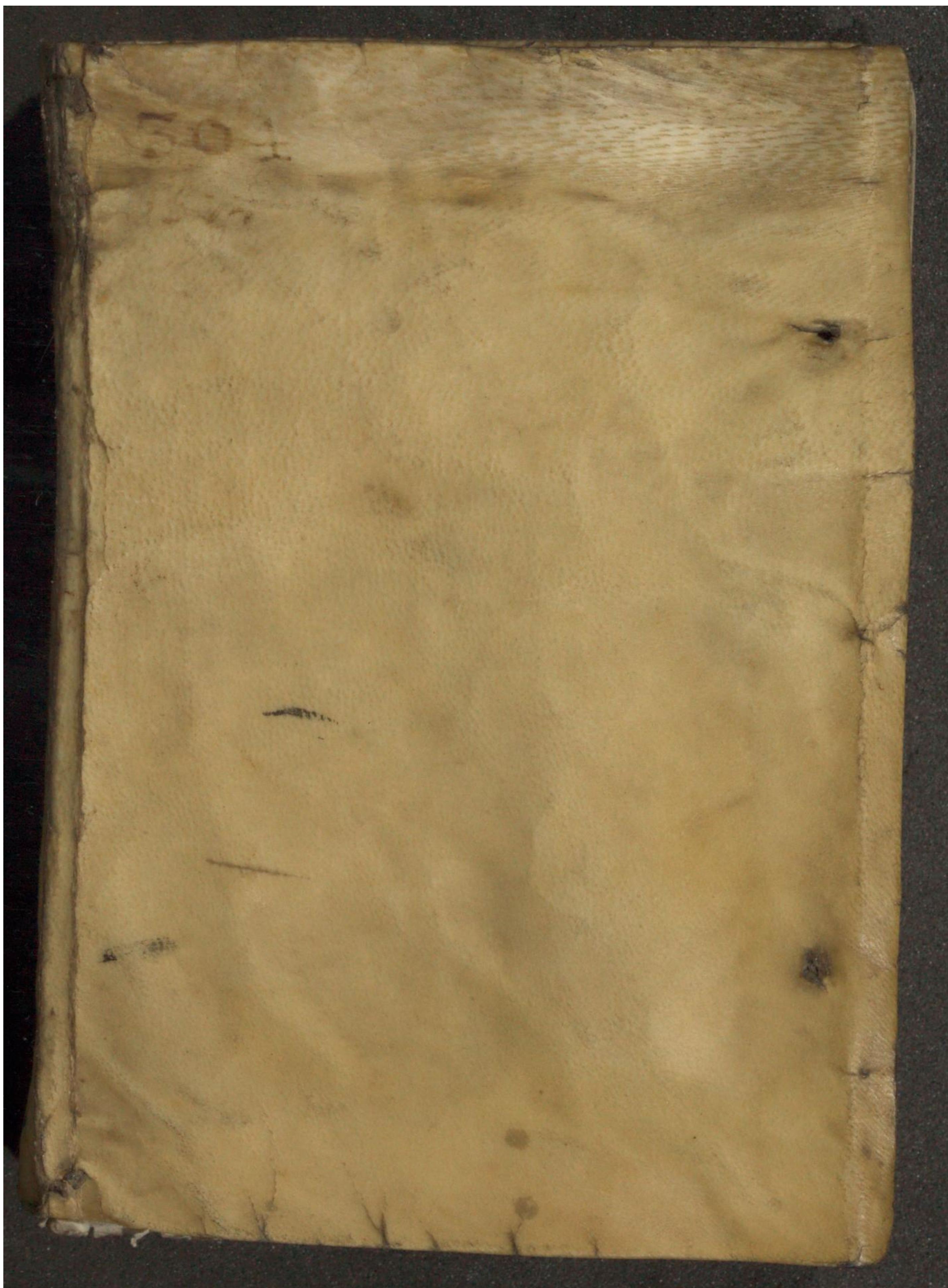
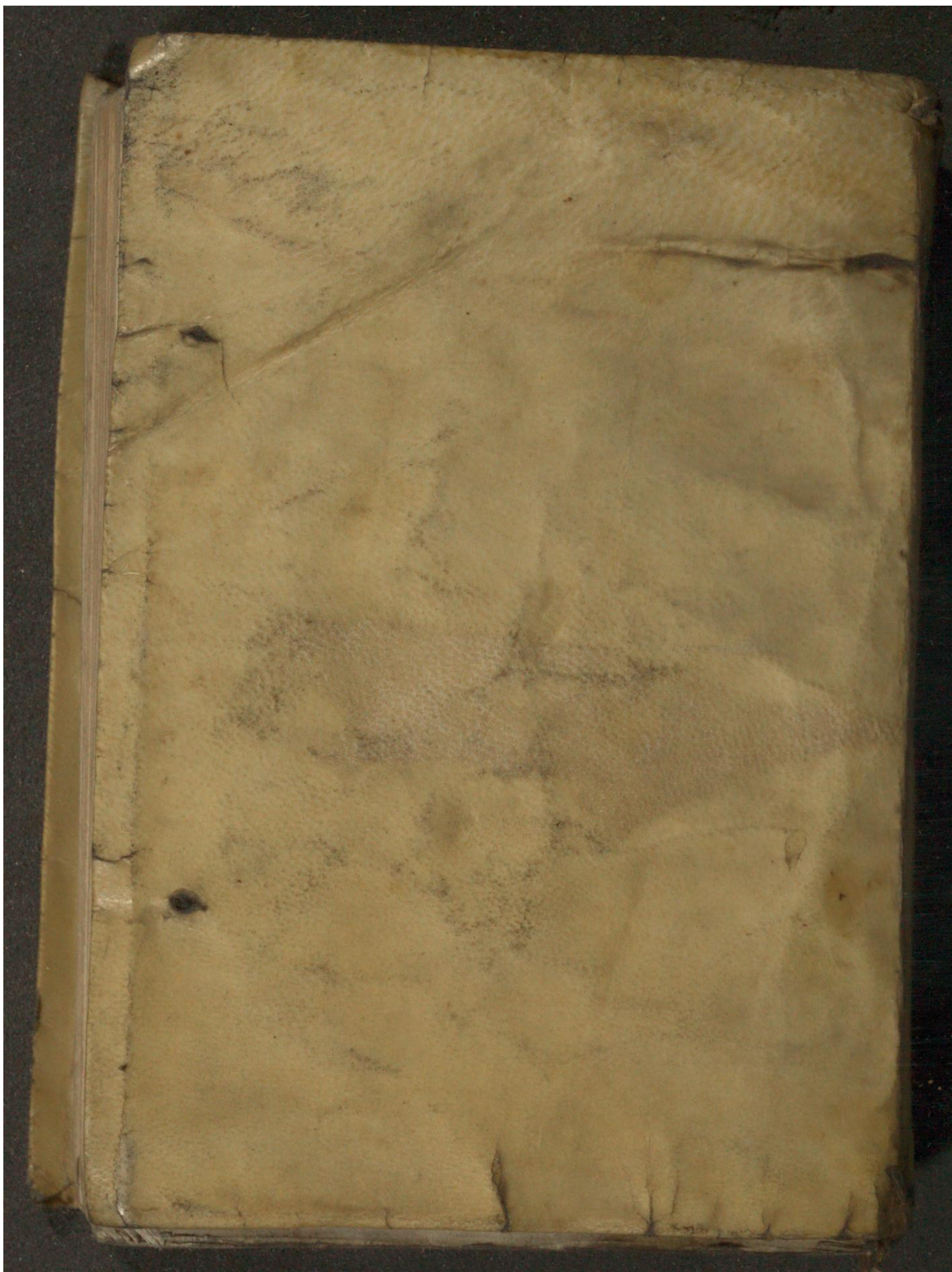

MERCATO
1594

H v Mer

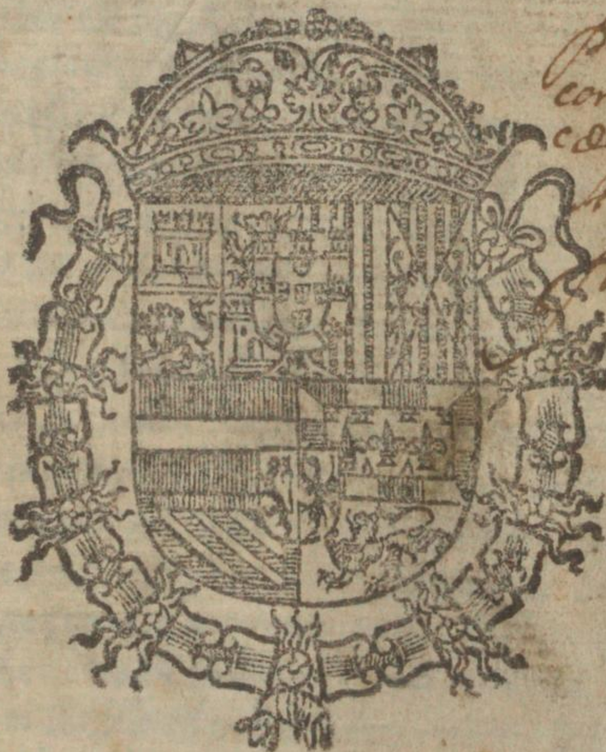
4

INSTITVTIONES CHIRVRGICAE IVSSV REGIO FACTAE PRO CHIRVRGIS

in praxi examinādis: authore Ludouico Mercato, Philippi. II. Hispaniarum, Indiarumq; Regis potentissimi Medico à cubiculo, ac Protomedico, & in Vallesoletana Academia primariæ cathedræ professore emerito.

IN DVOS LIBROS DISSECTAE, *& à cæteris Protomedicis approbatæ.*

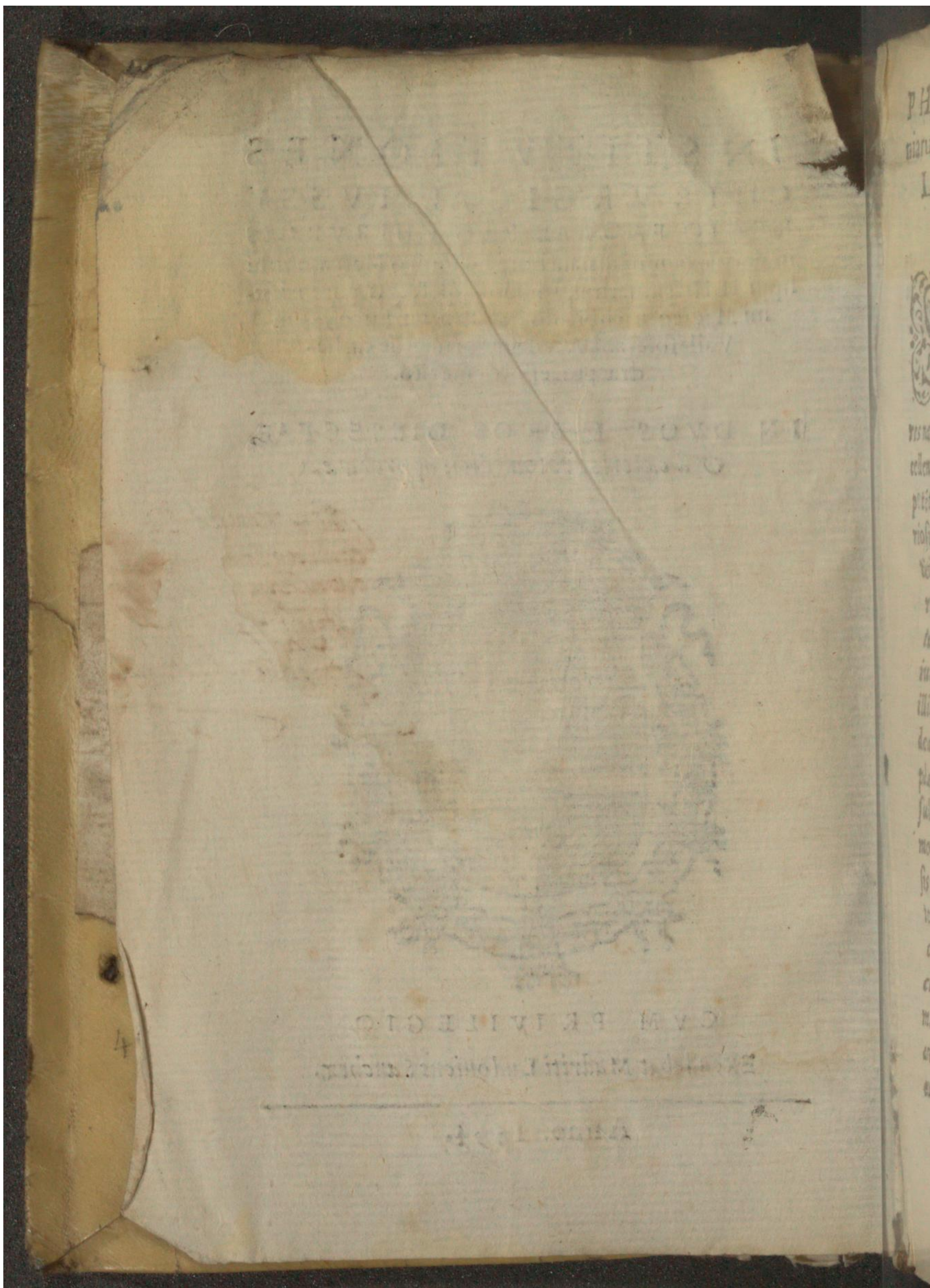
Pertinet ad conventum excalceatorum S. P. N. Augi Madriti. F. Gabriel [illegible]

CVM PRIVILEGIO.

Excudebat Madriti Ludouicus Sanchez.

Anno, 1594.

PHILIPPO II. HISPAniarum, Indiarumq; Regi potẽtissimo, Ludouicus Mercatus Medicus à cubiculo felicitatem.

SI eam Rempublicam beatam fore diuinus Plato refert, Rex potentissime, quæ principes, rectores & consiliarios scientiarum ac virtutum amatores nanciscitur (quòd nihil aut præstabilius aut excellentius habere vlla hominum societas poßit) quid potẽtatibus & regnis tibi subditis felicius vel gloriosius accidere vsquã potuit, quàm tuo imperio potẽtißimo esse, & armis decorata, & legibus præclaris summa diligẽtia gubernata? Quæ sanè, grauitate, integritate, consilio ac virtute cõsiliariorum & iudicum ita moderaris ac regis, vt nil ad felicitatem illius Platonicæ Reipublicæ in nostra desiderari videatur. Quarum profectò felicitatũ author & exẽplar tu es, qui nullis vnquam fortunæ temerariæ insultibus infirmari potes, neq; distrahi à tuorum commodis & bonorum ornamentis, quantũuis calamitosis his nostris tẽporibus veluti titubans & fortunæ temeritate turbata appareat vndiq; totius orbis machina. Hæc etenim, & longè præstantiora de te concipiet, qui Regiæ Maiestatis tuæ nouerit spectatißimam excellentiã, egregiam quandã & planè inuictã animi celsitudinem & Christianã pietatem. Scimus enim te Rege omnes artes, præsertim quarũ fructus

immortalitas est, coli cœptas esse, suam religioni & veræ pietati dignitatem restitui, virtutibus vitia cedere, vim æquitati, rationi amentiam, & libidinem pudori, quibus humano generi salutaris doctrina cõparatur. Quippe tibi quies labor est pro virtutum ac literarum propagatione, & vita vitam conterere pro iustitiæ custodia, quæ regia clemẽtia adiuncta tibi prima & antiquißima virtus est. Etenim sereno vultu & animi integritate in tãtarum rerum turbatione interna pace & incredibili prouidentia omnia sic moderaris ac regis, vt solùm vni tantùm rei dicatus videaris. Imperasti, Rex potentißime, misertus Reipublicæ periclitantis in tanta Chirurgorum penuria, & Medicinam studentium negligentia, Institutiones vtriusq; partis Medicinæ construere ac perficere, quibus quantum poßibile fuerit huic malo præueniatur, vt his memoriter perceptis in examen conscendant Medicinæ studiosi. Qua potui diligentia tuo iussui obtẽperans pro viribus vtrumq; opus perfeci, & spero in Medicæ facultatis commodum ac Reipublicæ vtilitatem abiturum: exiguum sanè opus, ac tanta Maiestate indignum, sed pro summo tuo erga studiosos amore accipe ac foue, vt Regio patrocinio securiùs incedat, & vtilius cuique efficiatur.

EL

EL REY.

Octor Luis de Mercado Medico de nuestra Camara, y vno de nuestros Protomedicos, por la necessidad precisa que se entiẽde ay en estos mis Reynos, de que los Medicos despues de graduados de bachilleres, y auer praticado dos años, sean examinados de aqui adelante por instituciones particulares, en cosas concernientes a la pratica y buen vso de los remedios de la facultad de la Medicina; y assi mismo los Cirujanos de mas de auer oydo Medicina: se acordò que las dichas instituciones se hiziessen por los nuestros Protomedicos. Y porque ellos no pueden juntarse agora, ni cõuiene diferirlo mas, confiando yo de vuestras letras, prudẽcia, y esperiẽcia, q̃ las sabreys hazer y disponer como es menester, os las he querido cometer y encargar, como por la presente lo hago, para q̃ vos ordeneys,

y reco-

y recopileys dichas instituciones: por las quales de aqui adelante han de ser examinados los dichos Medicos, y Cirujanos. Y para que las puedan tener todos se imprimiran, y distribuyran por estos mis Reynos; aduirtiendo, que si conforme a ellas no fueren hallados con la suficiencia necessaria, no han de ser admitidos al vso y exercicio de sus oficios. Fecha en san Lorenço a veynte de Setiembre, de mil y quinientos y noueta y tres años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro señor.

Geronimo Gassol.

TAS-

TASSA.

YO Alonso de Vallejo escriuano de Camara del Rey nuestro señor de los que residē en su Consejo, doy fee, que auiendose presentado ante los señores del Consejo por parte del doctor Mercado Medico de Camara de su Magestad, y su Protomedico, vn libro que compuso intitulado Instituciones, por donde se hā de examinar los Medicos Cirujanos, que con su licencia fue impresso, le tassaron a cinco marauedis el pliego, en papel, y mandaron, q̄ esta tassa se ponga al principio de cada volumē del dicho libro, y no se pueda vēder de otra manera. Y para que dello conste de mandamiēto de los dichos señores del Consejo, y pedimiēto del dicho Doctor Mercado di esta fee, q̄ es fecha en la villa de Madrid a cinco dias del mes de Abril de mil y quinientos y nouenta y quatro años.

Alonso de Vallejo.

SVMA DEL priuilegio.

POR vn priuilegio del Rey nueſtro ſeñor, ſe da licencia al Doctor Luys de Mercado Medico de Camara, y Protomedico, para que por tiempo y eſpacio de diez años cumplidos primeros ſiguientes, pueda imprimir, y vender vn libro que ha compueſto intitulado Inſtitutiones Chirurgicæ, q̃ va rubricado y firmado al fin del de Alõſo de Vallejo, eſcriuano de Camara de ſu Mageſtad, ſo pena que el q̃ lo imprimiere ſin licencia del dicho Doctor Luys de Mercado, cayga e incurra enlas penas contenidas enlas leyes y prematicas deſtos Reynos, que ſobre ello hablã, y de mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis, por cada vez que lo contrario hiziere, repartidos en tercias partes, para la Camara, Iuez, y denunciador, ſu fecha en Madrid a treynta dias del mes de Deziẽbre de mil y quinientos y nouenta y quatro años.

PRAEFATIO.

HIRVRGICA Medicinæ pars (quæ maximè inter omnes venit laudanda, vt quæ & vetustatis & originis splendore, & operum inter cætera memorabilium alias omnes antecellit) nulla alia via cõmodiùs & clariùs innotescere potest, quàm auspicato principio ab eius diffinitione, quæ in hunc modũ se habet. Chirurgia est vetustior ac certior pars totius therapeutices, & habitus intellectus practici, ex multis theorematibꝰ ac experimẽtis acquisitus, vt opportunis instrumentis, nec non artificiosa validarum manuum actione, vniendo, diuidendo ac demendo morbũ in vnitate aut cõpositione, humano corpori occurrente citò, tutò, iocundè & quàm minimo dolore sanare valeat. Opus nimirũ artificiosum ipsarum manuũ, est ab operationibus intellectus admodum diuersum (vt ex Arist. constat, necnon & ex Gal.) quæ sanè fiunt diuidendo, componendo, diffiniendo, demonstrando, siue quouis alio modo operando. Est tamẽ opus, quod methodo, idest ordine, arte & prudentia perficitur, & ab anatome & longa praxi, quæ in his consistit, quæ recta ratione excogitata sunt & frequenti vsu confirmata, dirigitur. Et quoniam ars curatiua

Lib. 2. de anim.
Lib. 1. de offic. me. cóm. 2.

propriàs indicationes à morbi essentia, quæ rationibus declaratur, perpetuó assumit, & eius prima intentio, quam vltimó cõsequitur, est alicuius singularis membri morbum in vnitate diuisa expellere præcipuê, & vnionẽ deperditam reficere: ob id in hoc Chirurgicarum institutionũ opere, solúm tria ministeria quæ præstat, recensere studui. Quippe hæc tumores præter naturã aut præcauet, aut curat, vulnera vniendo sanat, & vltimó vlceratas partes in pristinam sanitatem restituit. Reliqua veró quæ mirum in modum exequitur, alterius sunt considerationis, & ad secundum librum maximè videntur pertinere. Initium tamen sumam à tumoribus præter naturam.

DE TVMORIBVS PRAETER naturam in genere

INSTITVTIO I.

T Chirurgus rectè, & vt par est, ediscere possit tumorum præter naturā, tum essentiam, tum differentias, causas, generationis modū, & curandi rationē, cū alijs quę necessaria sunt, primò sciat, statum naturalem in nostris corporibus constare ex optima temperie, decenti figura, & ex partiū vnitate: ob idque fieri præter naturā & morbosum vno ex his tribus (aut duobus aut omnibus) euerso, aut à debito mutato. Et licèt ex cuiusuis prædictorum mutatione, variæ & multiplices suboriantur morborum species, tamen cùm omnes simul à debito & natiuo statu euariant, duo potissimùm morborum genera suboriuntur: alterū quidem est vlcus: quippe ob id censendum est Hippocrat. dixisse omnem morbum esse vlcus, hoc est, vlcus complecti omnia morborum genera: reliquum verò tumor præter natura: in quo euidentissimum est, euersam esse temperiem partis, vbi præest, mutatam quoque figuram, & vnitatem dissociatam. Cum hoc tamen statuendum est, ex his tribus morborum fontibus, vnum tantùm morborum genus suboriri, appellatum tumorem præter naturam, seu apostema, aut inflammationem. Verùm si quis rem hanc diligentiùs pensitet, reperiet hæc nomina, vt inter se

differūt, ita tumores per ea significatos lōgissimis
interuallis dissidere. Nā tumor pręter naturā omnē
complectitur excrescentiam supra naturalem figu-
ram atq; quisquam:at apostema,vt nonnulli interpre-
tantur,solùm abscessum,seu tumorem suppuratū:
inflammatio verò solummodo calidum tumorem:
quo fit,vt nulla ratione tumor præter naturā pos-
sit definiri per aliquod ex prædictis. Non quidem
per inflammationem, quia potiùs diffiniretur per
speciem,quàm per genus:neq; per abscessum, eâ-
dem ratione,neque per tumorem præter naturam
in genere: nam cùm teneatur actiones lædere vt
morbi rationem subeat,& non omnes tumores id
possint efficere,quatenus excrescentię sunt nō na
turales,quia parui & qui pustulosi tantū sunt,actio
nes non vitiant,sed quatenus pars intemperata est,
aut discontinuata.Qua ratione generalior & pro-
prior videtur diffinitio,quæ fit per hoc verbū,apo
stema, quatenus non contrahitur ad abscessum,
sed quemuis designat tumorem pręter naturam ex
triplici genere morborum constantē,in quo actio-
nes vitiantur,iuxta dominium morbi in complexu
omnium prædominantis:quippe necessum nō est
omnes morbi rationem præstare,sed sufficit vni-
cam morbi rationem, ex omnibus ad vnicam for-
mam redactis proficisci. Nam aliquando solùm
elucet vitium temperiei,vt in pustulis,quorū par-
uitas actionibus non officit: nonnunquam soluta
vnitas,vt in paruis & dolorosissimis pustulis: ali-
quando ex omnibus simul,vt in grandioribus tu-
moribus,quorum magnitudo actiones etiam vitiat
forsan animales, intemperies quoque vegetabi-
lium munera:ac soluta vnitas vtramq;.

Quo fit,vt Auic. definitio commodior videa-
tur,

tur, quā inquit: Apostema est, ægritudo composita ex triplici genere morborum in vnam magnitudinem aggregatorum. Quibus verbis cōstat, de apostemate generaliter, pro omni tumore præter naturam sumpto loquutū, & complexum fuisse omnes tumores, quorum nullus caret his tribus morborū sortibus. Quòd verò diffiniatur à Galen. aliquando pro magnitudine aucta actiones vitiante, mirū non est, quia diffinit per notius & euidentius: & licèt hoc non sit inconueniens, est tamen à ratione alienum aliquid diffiniri per id quod nequeat diffiniti naturam integrare, quantūuis notum sit: & cū apostematis substantia constet ex tribus, diffiniri per vnum, est non leue erratum, quantumuis intelligatur de incremento præter naturam, quod excludit tumores naturales & naturalem obesitatem. His suppositis, statuendum est, tumorem præter naturam esse morbum ad organicas partes attinentē, tum per se, tum vitio simplicium, vt intemperies probat. Quippe tumor omnis præter naturam intemperies est cū affluxu materiæ, cuius praua qualitate pars quæ recipit, intemperatur(quāuis non desint, qui credant intemperiem in partibus præesse ante humoris aduentum, sed id ad imbecillitatē receptioni humoris aptam referendum est) cuius etiā copia in tumorē & magnitudinē, ex lōgitudine, altitudine & profunditate cōstātē pars crescit & attollitur, ac figurā naturalem mutat: cuius item substantia & motu, quia se se insinuat in spatia nō naturalia, partes disiungūtur, extenduntur, ac dilacerantur, & soluta succrescit vnitas, quibus tumorum omnium præter naturam integratur substātia & vera ratio.

Vltimò conijcere oportet, variè authores vsurpasse

passe tumorum nomenclaturas: nam maior eorum pars, apostemata appellat omnem tumorem maioris quantitatis: pustulas tumores omnes exiguos: quos botores etiam multi nuncuparunt, in quibus humor qualitate magis, quàm copia peccat: exituras verò eos tumores quos abscessus Græci nominarunt, aut qui suppurationem iam incipiunt: nam cùm verè est abscessus, à Barbaris dubelet nuncupatur. Sed nominibus liceat cuiq; vti vt libuerit, dum res ipsa non ignoretur.

DE TVMORVM PRAEter naturam differentijs

INSTITVTIO II.

Rætermissis differentijs accidentalibus, quę vel sumũtur ab affectis partibus, aut à symptomatis, vel à causis efficientibus, & ijs etiã quæ à magnitudine & paruitate (quas essentiales vocãt) eas tãtùm in re medica arbitror essentiales, quę è directo, primò & per se & in vniuersum curationis methodũ ac rationem circumscribunt, licèt cæteræ omnes nonnihil iuuẽt. Huius autẽ naturæ sunt, quæ à materia ex qua tumor præter naturã succrescit, desumũtur, vt Gal. varijs in locis asseuerat. Quã sanè diuisionẽ vtquis exactè cõplectatur, sciat tumores omnes in genere esse in triplici differentia, à materia quæ influit sumpta ratione. Quippe quidã sunt

Li. de tumo. præ. & lib. 13. n.eth.

sim-

ſimplices,alij compoſiti,& plures reducibiles, vel extrauagantes. Sic vniuerſam hanc inſtitutionem in tres partes diſſecare ſtudebo,agẽs primò de ſimpliciſsimis tumorum differentijs: ſecundò de compoſitis, & vltimò de reductiuis ſeu extrauagantibus.

Simplices igitur tumorum pręter naturam differentias in ſeptem ſpecies diſſectas reperio, iuxta diuerſitatẽ materiæ, quæ eodem etiã numero comprehenditur. Quippe ex his,quidã tumores fiunt ex ſanguine,nonnulli ex pituita,plures ex bile, & ex melancholia alij:item ex extranea & diuerſa materia aliqui:ex flatu plures, ac vltimò ex carnoſa ſubſtantia non pauci.

Sic profectò tumores qui ex ſanguine fiunt, aliqui prodeunt à ſanguine laudabili: plures à ſanguine vitioſo: & alij à mortificato & extincto ſanguine. Qui verò à laudabili fiunt, vel prodeunt à craſſo, & tunc ſolùm producitur phlegmon benignus: vel ab eodem ſanguine tenui & ſubtili atque benigno, & tunc oritur phlegmon acutus: qui aut ſuccreſcit in partibus extremis, vt paronychium, aut in alijs partibus, vt dorienes Græcorum: aldemenut ab Arabibus, & à Latinis furunculus dictus: qui ſanè in inguinibus dicitur bubo,& in alijs partibus etiã phyma: quibus accedit aneuriſma, & ecchymoſis. Quòd ſi ſanguis ſit mortificatus extincto eius calore, vel vtcũq; diſsipato, ꝓdit ſphacelus ſeu eſthiomenõ. Verũ ſi ex prauo & vitioſo ſãguine tumor aliquis ſuboriatur,cõſiderare tũc oportet,an craſſus,aduſtus & veluti venenoſus ſit:nã eo tẽpore prodeũt Tũmores ex ſãguine.

malignę exituræ, antraces & carbunculi: at ex subtili & tenui atque vitioso sanguine fiunt profundi phlegmones & cum accidentibus, præsertim si, sanguis fuerit adustus & feruidus.

Tumores ex pituita. Tumores verò qui ex pituita fiunt, vel prodeũt à tenui, aut à crassa, vel ab aquosa. Ex tenui quidẽ œdema prodit, ex crassa autẽ struma, ateroma, steatoma & melliceride suboriuntur. At ex aquosa hydrocelli in testiculis, hydrocephali in capite, vel in alijs partibus, quos idatidas vocant, item & hydropes.

Tumores ex bile. Pari ratione ex bile mitiori fiunt erysipelas sine vlcere, ex acriori verò, si crassa fuerit, prodit erysipelas cum vlcere, aut herpes exedens. Si autem serosa sit, fit herpes miliaris ambustiuus: si verò adusta efficit formicam ambulatiuam, esthiomenosam, aut ignem persicum, vel sancti Antonij.

Tumores ex melãcholia. Sic ex melancholia pura efficitur scirrhosus tumor exquisitus, ex non pura autem fit cancer: qui aut est vlceratus & occultus, & appellatur à nonnullis carcinoma: aut vlceratus & manifestus, qui propriè dicitur noli me tãgere, maximè si in facie fuerit.

Tumores ex materia extranea. Ex materia autem extranea, & quę iam degenerauit à natura humorum, tumores etiam non pauci fiunt, in quibus reperiuntur veluti capilli, carbones, ossa, testę, lapilli, & huius naturæ alia, quæ his & alijs rebus extraneis simillima sunt.

Tumores ex materia flatuosa. Sic pari ratione ex materia flatuosa fit tumor emphysema, seu inflatio appellatus, qui aut succrescit in cauitatibus magnis, vt in ventriculo, intestinis & scroto, aut sub cute vel perioſtijs, aut cuiusuis membri paruissimis poris.

Tumo- Prætereà fiunt tumores ex substantia carnosa, ad

ad quorum genus pertinere videntur propriè par- tium & totius corporis excrescentiæ & præter naturales tumores, siue ex pinguedine, siue ex carne fiant. Item cùm in membro aliqua pars supercrescit, aut caro adnascitur, vt polipus, fungus & huius naturæ alij tumores, quorum extuberantia carnea est. Atque hi sunt omnes simplices tumores: & licèt alij plures reperiantur, vel ad hos erunt reducibiles, vel inter extrauagantes annumerandi, eo quòd à diuersa materiæ dispositione suboriantur.

res ex substantia carnosa.

Compositi verò tumores varijs modis complicati reperiuntur: vtcunque tamen sit, vel supersunt calidi, vel frigidi. Si calidi sint, prodeunt à sanguine & bile: qui sanè humores si æqualiter misceantur, medius quidã affectus prodit inter phlegmonem & erysipelas: si verò inæqualiter, inspiciendum est an superet sanguis, quo tempore efficitur phlegmon erysipelatodes: vel si bilis sanguinem superet, fit erysipelas phlegmonodes. Quòd si frigidi humores in vnum coëant, necessariò fiet ex pituita & atra bile: qui si æqualiter confluant, medius producitur affectus inter œdema & scirrhum: si verò inæqualiter, & vincit pituita, œdema scirrhodes efficitur: verùm si melãcholia superet, scirrhus œdematodes. Quòd si sanguis & pituita admisceantur æqualiter, tunc quidem medium procreant affectum inter phlegmonem & œdema: si verò inæqualiter, & pituita prædominetur, fit œdema phlegmonodes: sicut sanguine superabundante phlegmon œdematodes. Pari ratione, cùm sanguis & melancholia æquis portionibus adiunguntur, medius quidam comproducitur affectus inter scirrhum & phlegmonẽ: verũ si sanguis prę-

Tumores compositi.

dominetur, phlegmon ſcirrhodes progignitur: ſicut præualente melancholia, ſcirrhus phlegmonodes. Eodem prorſus modo bile & pituita æquis partibus concurrentibus medius fit affectus inter œdema & eryſipelas: verùm dominante pituita, fit œdema eryſipelatodes, ſicut exuperante bile, eryſipelas œdematodes. Sic profectò coëuntibus pari menſura bile & melancholia, medius pullulat affectus inter ſcirrhum & eryſipelas: cæterum præualente bile, eryſipelas ſcirrhodes, & exuperante melancholia, ſcirrhus eryſipelatodes. Atque hæ ſunt poſsibiles tumorum complicationes, licèt ex alijs etiam ſimplicibus complicari varias tumorum ſpecies comperiamus: quas conſultò prætermittimus, quia certo numero aut lege nulla ratione comprehendi poſſunt.

Tumores extrauagãtes. Extrauagantes, ſeu reducibiles tumores varij reperiuntur, ex varijs humoribus orti, & in varijs partibus adnaſcentes, quos vel ad melancholiam, vel ſalſam aut nimis craſſam pituitã reducere oportet. Cuius naturæ ſunt varices, verrucæ, ſeu porra, myrmecia, acrochordones, clauꝰ, tymõ, cornua, calli, dracunculi, puſtulæ, quæ licèt ex alijs quoq; ſuccis mille modis vitiatis prodire poſsint, ſemper aliquid melancholicum ſecum afferunt. Huius etiã naturæ ſunt lepra, ſeu pſora, lichen, ſeu impetigo, ſcabies, albarras, alphi, vitiligo, iõthi, epynictides, ſudamina ſeu pſydraces, morbilli, variolę, exãthemata, ſeu ecthymata, papulæ, terminthi, dartra & mentagra. Item ſunt aliæ cutis tumoroſæ defœdationes ex morbo Gallico prodeũtes, quæ non ſunt huius conſiderationis.

DE TVMORVM PRAEter naturam causis & modo generationis

INSTITVTIO III.

VIDENTISSIMVM quidem est, & omnium Medicorum consensu confirmatum, tumores præter naturam varijs modis, & à varijs causis originem ducere. Sic profectò sciendum est, duobus modis posse tumores in nostris corporibus succrescere: vno quidem paulatim & sensim, congesta in aliqua particula materia, quæ sensim quoque augescens, eleuari in tumorem comperimus: quem fieri per paulatinam congestionem scribunt Medici. Cuius tumoris causas & generationem duplices cognoscimus: alteram cùm pars nequit genitum excrementum præ impotentia expellere, vt ex Galeno euidenter cõstat, & addit viarum angustiam & excrementorum crassitiem, tanquam concausas prædicti mali: reliquam vero cum ex alimento familiari prauam generat substantiam & excrementitiã. Vtroque enim modo paulatim & sensim patienter natura ferẽte aggregationẽ excrementitię substantiæ, cõgeritur & cõcrescit tumor, donec ad magnitudinẽ morbosã sine dolore & cũ Libr. 2. de differ. fe. c. 11. Li. 3. sym pto. c. 2.

intem-

intemperie peruenit. In quo tumoris genere constat, partem longè magis esse morbosam & imbecillam, quàm in eo quod fit per decubitum, vt etiã docuisse constat Hippocrat. At secundo modo tumores fiunt per defluxum seu decubitum aut transmutationem materiæ vnius partis ad aliã, modò confertim & subitò, modò lẽtè & sensim fiat. Quã sanè transmissionẽ fieri tribus omnino causis omnibus est compertum: nimirum humoris fluẽtis copia aut vitio, quibus excitatur secunda causa, videlicet membri in quo viget humor, efficacia, robur & potentia, qua expellit sibi molestum humorem, quocunque potest modo, & in quamcunq; partẽ, sed præsertim ad imbecillam, quæ tertia tumoris, aut receptionis prauorum humorum causa est. Itaque tres necessariò causæ conscendunt simul ad tumoris generationem, humoris vitium aut copia, quæ lacessat naturam ad pulsum, fortitudo membri ad transmissionem illam, item impotentia membri recipientis, aut maxima cum eo communio. Fit autem recipiens membrum imbecille aut aptũ receptioni ex natiua impotentia, vt cutis vniuersa, vel ex morbo contracta, vel ex innata raritate, vt adenosæ partes, aut vt Galen. scribit, ex situ decliui, ex amplitudine vasorum ad partem recipientem attinentium, aut ex strictura vasorum membri transmittentis: item ex recipientis calore, aut dolore, vel vacuo, vt secunda harum Institutionũ parte latiùs sum probaturus. His tantùm modis fieri tumores præter naturam omnibus est compertum. Verùm qui ex defluxu fiunt, vt Galen. aduertit, mutato humore ab vna in aliam partem, hac lege fiunt. Priùs etenim implentur humore fluente maiores venæ, postmodum minores, tandem minimæ,

Li. 2. præ di. prope finem.

Li. de fra. co. 25.

Lib. de inæquali. intē. c. 3. Li. de tumo. præ. c. 8.

nimæ,

mæ, donec per earum oscula & poros aliquid excurrit & instillat in spatia & poros carnis, neruis, ligamenti, & reliquarum substantiarum, quousque præ copia tendantur, dilacerentur, & pars in abscessum commigret, cum dolore & calore atque compressione, & membrum in insignem tumorem attollatur.

Secunda huius capitis pars continet in genere causas & occasiones tumorum omnium præter naturam, nullo habito respectu ad prædictos generationis modos. Quas sanè Medici omnes trimembri diuisione complectuntur: nam quędã sunt procatarcticæ & externæ, euidẽtes seu præincipiẽtes: quippe sic eas diffinierat Galen. dicens: Causa primitiua est illa, quę extrinsecus corpori aduenit, ipsumque vehementer alterat atque immutat, & postmodum separatur. Huius generis sunt animalium morsus, & reliqua quę contundendo aut extendendo partes, vel facta pũctione aut doloroso affectu, damnum inferunt, vt ictus, casus, percussio, ossis fractio, aut luxatio: & insuper res omnes non naturales, cũ natę sint humores agitare & mouere, quo facilè concitantur fluxiones. Rursus secunda & præcipua causa est, vocata antecedens, quæ nulla alia est, quã plenitudo aut vitiũ quatuor humorũ naturalium (quales sunt, qui extra corpus concrescunt) aut excrementorum quę ex ipsis, vel quouis alio modo fiant (quę nullo modo extra corpus cõcrescunt) vt ex Galen. mille in locis constat. Itaque ex sanguine, quem Galen. intelligit omnem humorem, & ex quouis aliorum humorũ, facilè fieri possunt: sic enim ex his fiunt quatuor illi tumores primi, phlegmon ex sanguine, erysipelas ex bile, scirrhus ex melancholia, & ex pituita œdema, quia hi

Li. intro. cap. 8
Li. de cau. mor. c. 2.

Libr. introd.
Li. ar. me. c. 8
Li. de cau. morb. c. 3
Li. 13. meth. c. 9.
Libr. . de nat. hom.

ſunt humores naturales. Pari ratione ex flatu & ex ſpiritu arteriarum, & ex omni extranea ſubſtantia, vt dictum eſt: quæ quidem omnia cauſæ antecedentis rationem complent. Coniuncta autem cauſa nulla alia cenſeri debet, præter materiam contentam intra tumoroſam partem, qua præeſt in actu tumor: ſiquidem protinus ſubſidet tumor & omne eius aggregatum, ipſa materia educta, aut omnia ſimul adſunt ipſa præſente. Dimitto hac in parte diuiſionem in cauſas efficientes, formales, materiales, & finales, quia arbitror præhabitam diuiſionem vſui medico commodiorem eſſe. Denique eam licet externam cauſam extimare, quæ facto malo protinus abit, & nullam ad curationem preſcribit indicationem, licet ad cognitionem affectus maximè conducat. Ea verò cenſenda eſt antecedens, cui reuulſionis omne genus debetur, ac ſi quieta permanſerit, euacuatio, ſicut dum in partis affectę venis iam eſt, proprie deriuatio aut repulſio. Cęterum ea dicenda eſt cauſa coniuncta, cui vel euacuatio à parte nuncupata debetur, vel propriè induratio: euacuabitur quippe à parte, repulſu, reſolutione, aut poſt ſuppurationem aperto tumore.

His ſuppoſitis, ſupereſt nunc differere, qualiter finiri terminarique poſsit quiuis prædictorum tumorum. In qua re ſtatuendum eſt, tumores omnes poſſe vna trium terminationum finiri, præter corruptionem, quæ potius mutatio mali in aliud grauius ac diuerſum eſt, quàm mali terminus. Cui accedit altera ex toto huic contraria, quæ eſt, repulſio humoris ante alterationem vllam, quæ ſit medicamentis quæ vim ha-

bent

bent repellendi quod influit & influxũ est ac in parte receptum: denique corruptio est alteratio ex toto corruptiua, repulsio mali euanescentia citra alterationem: at resolutio, suppuratio, & mutatio tumoris in duritiem, alterationes sunt partis in materiam, corruptio verò alteratio à materia corrupta: vtrumque docuit Galen. his verbis: Itaque duorum alterum sequi est necessum, vel superante fluxione corporum quæ succubuere, sequi corruptionem, vel ea deuicta, musculum ad naturalem habitum reuerti. Et vt doceat, qualis terminationum optabilior tutiorque sit, inquit. Subijciamus ipsam primùm fluxionem superare, rectiùs enim à melioribus incipietur, duplex hîc incidit curationis modus: quòd scilicet, vel digeritur seu dissoluitur, quidquid in particulam humoris procumbit, vel concoquetur: verùm dissolutio optabilior existit, ad concoctionem autem hæc duo consequuntur necessariò: nempe puris generatio, & eius in aliquod spatium abscesio. Vtrum horum subsequuturum sit in apostemate facilè disces, si expenderis, membri leuitatem sine pulsatione ostendere resolutionem tumoris: dolorem, duritiem, caloremque perseuerãtem, suppurationem, maximè si accedat inordinata horripilatio. Verùm si imminuatur tumor, manente aliqua duritie, signum est indurationis tumoris. Quòd si in cæruleum aut nigrum colorem cum prauo odore mutetur tumor, & post ingentes dolores in dolorosior fiat, mortificationis est euidentissimum signum, quia euidenter his signis constat nerueam substantiam putrefactam quoque esse. Recurrit etiam tumor præter naturam

Li. de inę qua intę. c. 9.

ad

ad interna, vno è duobus modis: vel repulsa mate-
ria ad maiores venas vi medicamentorum repel-
lentium: vel natura errante transmittenteque hu-
morem ad aliud membrum. In quare, sicut ad maio-
res venas remeare periculosum non est, ita ad aliud
membrum permutari, periculo plenum existit, vt
Li.1.prognost.68. Hippocr. statuerat, maximè si ad principalius fiat
Li.1. prerri. commeatus, etsi subitò tumor euanescat: quare
semper cautè repellentibus agendum est. Itaque
partem corrumpi à virulentia humorum, pessima
omnium mutatio est, laudabilior quæ per resolu-
tionem fit: nam morbum terminat, vt Hippocr. do-
Li. de medico. cuerat, & Galen. adhuc in suppuratis tentandā esse
resolutionem præcipit. Cum hoc tamen suppura-
Li.13.meth.c.5. tionem (vt quæ non reuertatur, vt docuit etiā Hip
pocrat. quia cocta non efficiunt recidiuam) longè
Li.3. localium.c.2. esse tutiorem, quia corpus à recrementis expurgat
Li.6.pop.part.3. per apertū foramē, nemo est qui ambigat: sic enim
aperti & purgantes bubones à morbo Gallico sæ-
pe liberant. Cum hoc tamen tumores oculorum,
testium, iecoris, aut membri alicuius principalis,
longè meliùs & tutiùs indurantur (licèt deterior
Lib. 4. de morb.popu. sit induratio absolutè, ipsa suppuratione) quàm
suppurentur, vt etiam consuluerat Hippocrat. de
oculis loquens, quia partes huius naturæ suppu-
rari periculo non caret, & ob id in huiusmodi mem
bris semper tentanda est resolutio, potiùs quàm in
quouis alio.

Considerabis vltimò in omnibus his tumorum
terminationibus tēpora & mutationes, vt quæ lon
gè magis curandi rationem euarient quàm causa
ipsa, aut morbus vt morbus est. Quę sanè tempora
seu partes vno è tribus modis considerabis: primo
qua tumor est, cuius principiū à fluxionis, seu con
cre-

erectionis initio auſpicari oportet: & licèt primo acceſſu parum influere videatur, mox longè magis confluit, & ſenſim minus, vſque ad tumoris complementum: cæterum quod fluxum eſt, magis eſt dum creſcit quàm in principio, quantumuis minus fluat in fine augmenti quàm in principio ipſius ſtatus, cùm tumor integram magnitudinem iuxta ſui naturam adeptus eſt. Inclinatio verò aut reſoluta materia, aut poſt ſuppurationem euacuata: at ſi tumorem conijcias habito reſpectu ad alterationem materiæ, nulli eſt dubium, principium eius eſſe mutationem & alterationem materiæ inſenſibilem, hoc eſt, quando in tumore non apparet calor, neque vlla alia alteratio diuerſa ab ea quæ primo fluxionis principio apparuit: quia licèt operetur natura, actio tamen eius ſenſibilis non eſt: augmentum verò, quando iam calor & dolor, & reliqua alterationis ſigna euidentia ſunt, ob puris initium & confectionem, quam perficit ſtatus: in quo omnia hæc accidentia & plura alia in ſummo vigore exiſtunt & tumor videtur creſcere, licet id augmentum nouæ materiæ aduẽtu non fiat, ſed ex præexiſtentis efferueſcentia. Inclinatio verò pure confecto, & deliteſcentia omnium accidentium, cum tumoris ſubſidentia, quam ex efferueſcentia contraxerat. Accidentia verò ferè in morbis ex fluxione ipſam ſequuntur: ſed in paulatinis congeſtionibus ſolùm ſequuntur ſtatum coctionis, in quo dolores ac febres magis vigẽt, nullis perceptis in præcedentibus temporibus, ſicut in tumoribus ex defluxu reperiuntur.

DE OMNI GENERE TVmorum ex sanguine

INSTITVTIO IIII.

ICTVM anteà est, ex sanguine suboriri tres tumorum sortes, dum citra alicuius alterius succi admistionem conscendit ad tumoris effectionem, idq; iuxta tres quas sortiri potest dispositiones. Nā vel laudabilis superabūdat, & colligitur in aliqua parte, licèt crassus sit, & eo tempore benignum generat phlegmonem: vel tenuior existit, & ob id plegmonem quoq; efficit, cæterum acutiorem. Aut rursus colligitur sanguis prauus, adustus & venenosus, quo tēpore carbunculos, antraces & malignas exituras producit: quòd si cū hoc subtilis fuerit substātię, profundos generat tumores, de genere etiam phlegmonum malignorū. Rursus tertio sanguis collectus in aliqua particula emoritur, & generat sphacellum seu esthiomenū. Quamobrem mihi opus est, hoc caput in tres potissimas partes dissecare: prima differet phlegmonē benignum: secunda carbunculosum & malignum: tertia vero esthiomenosum & sphacellatum.

Circa primam, nosse oportet phlegmonē à Latinis inflammationem nuncupatum, nil aliud esse, vt refert Galen. quàm tumorem partium carnosarum cum calore, rubore, dolore, pulsatione, tensione ac renitentia. Quæ diffinitio separat siccam inflamma-

Li. 13. meth. c. 1. Lib. 2. ad Glau.

mationem, quam phlogosim nominauit Hippocr. ab humida quam ipse & Erasistratus ac reliqui Medici,, plegmonem, seu tumorem durum & dolentem cũ prædictis accidentibus, nũcuparunt. Ratio huius fuit, quia partes carnosæ ex delapso à venis maioribus ad minimas & spatia carnis sanguine, in tumorẽ eleuantur, qui sanè scalfactus, calorẽ concitat & dolorem: nã cùm venulę nequeãt eam copiam continere, effunditur ẽ vasis roris modo, ad parua foramina, præsertim laxarum partiũ, quales sunt glandulæ & musculi, & viscerum substantia: nam partes solidiores, vt chordæ, nerui & ligamenta rariùs inflammantur, nisi à soluta earum vnitate: quippe tunc faciliùs quàm carnosę partes ob ingentes dolores. Itaque prædictis spatijs sanguine excollato plenis tenditur pars, & ea ratione tangenti renititur, pulsat ob arteriarum viciniam, cũ vel magnus est tumor, vel suppuratur: quibus arterijs se mouentibus, partemq; inflammatam ferientibus dolorem pulsatiuum cõcitat, dolorem quidẽ ob dilatationẽ partiũ ab extensione factã, ac forsan dum fit abscessus ob diruptionẽ: itẽ ob adiunctã intẽperiẽ: pulsatiuũ verò ob pulsum eo tẽpore maiorẽ, propter caloris augmẽtũ in parte dolente.

Concitant huiusmodi phlegmonẽ causæ quas diximus: primũm externæ vt ictus, casus, percussio, & omne id quod extrinsecus accidere potest, partẽ que ad dolorẽ aut calorẽ alterare. Internę itẽ, vide licet exuperãs copia sanguinis, quẽ validũ mẽbrũ à se pellit in imbecillã aliquã particulã, quæ cogitur recipere ob imbecillitatem, aut ipsa trahit, quia inanita, quia calida, quia dolorosa. Cæterum sanguis, qui aut trahitur, aut transmittitur, postquam in parte recipitur, vicem gerit continentis Causæ.

causæ, & ipse tunc quantumuis laudabilis sit, vel crassus sua natura est(qualis ad solidas & densas partes alendas proficuus gignitur à natura)aut tenuis & subtilioris substantiæ: non quidem vitio sed natura. Quo fit, vt in hoc phlegmonis genere, quod legitimum & benignum continet, etiam duę reperiantur phlegmonis sortes: altera benigni & superficialis, vt qui ex crassiori fit sanguine: reliqua verò benigni & profundioris, qui à tenuiori sanguine suboritur.

Signa. Signis facilè nosces principium inflammationis, prout primum morbi designat insultum, quando pars in tumorem attolli incipit, & figura quodammodo mutari, cum dolore alicuius particulæ circumscripto: nec inconuenit, id duorum triumve dierum spatio euidentiùs apparere, vt secunda vtamur principij acceptione. Post quam augmentum est totum illud tempus quo tumor crescit, cū augmento doloris & caloris, vt Galen. visum est: status verò, cùm omnia vigent, & in eo vigore perseuerant: inclinatio, cū tumor subsidet, & imminuitur, & accidentia pariter, modò resoluatur humor, modò in pus vertatur. Tertia itaque principij acceptio concoctionis aut alterationis materiæ principium continet diuerso modo: quippe dum pars impletur, tumoremq́ue iam habet conspicuum, crudus dicitur phlegmon & principium eius: dum verò crescit cum euidentiore calore & tumore, & ferè adeptus est omnem magnitudinem, tunc crescere & coqui dicitur, quia pars durior & rubicūdior apparet, cum sensu occultę aut debilis vndositatis ad tactum. At quo tempore dolores & febres, atq; tumores supra modum excrescunt, cum partis tensione & tumore magis extēso, incipit iam putredo

Lib. de totius mor. tem.

mate-

materiam in feruorem agere, cum maiori calore, finis videtur augmenti, ſicut dũ hęc omnia longè intenſiora ſuccreſcunt, ſtatus quoad materiæ coctionem haberi debet. Quæ ſanè omnia curaturo neceſſaria exiſtunt, vt exactè in quouis prædictorum temporum præſidia propria & proficua adhibere diſcat.

Euentum itaque inflammationis ſalubrem fore, pernicioſum, aut neutrum, facilè colliges, ſi conieceris, ſanguinẽ qui in particula aggregatur, vinci à natura, aut ipſam vincere, vel medio modo ſe habere. Si vincitur; vel reſoluitur, vel ſuppuratur: ſi natura ſuccumbit; corrumpitur, & ſimul pars ſphacelatur, aut reſoluta ſanguinis tenuiori parte, neutrũ ſequitur, ſed durities in parte remanet. Quorum vnumquodq; noſces ex accidẽtibus, quæ vel mox à principio apparent, vel poſtmodum ſequuntur, vt tumore iam integram magnitudinem adepto, corruptionem ex mutatione coloris in ſubnigrũ aut liuidum, perſeuerante magnitudine, cum nullo doloris ſenſu: duritiem ex leui tumoris euaneſcentia cum reſidua duritie & minore dolore. *Præſagium.*

Curaturo mihi phlegmonẽ legitimum & exquiſitum, ſiue ex craſſo, ſiue ex tenui fiat ſanguine, varia ſe ſe obtulerunt conſideranda, in vno tantùm miniſterio conſtituta, nimirum partẽ oportere à tumore liberare: quod facimus euerſa materia quę fluit, vel euacuata quæ fluxit, ablata priùs cauſa quæ fluxionem concitabat. Fieri hæc opera varijs modis efficit primò particula affecta: humoris cõditio: tumor factus vel fiens: eius magnitudo aut paruitas: modus generationis, aut per defluxũ aut per congeſtionem: aut accidentium vehementia aut leuitas. His ſuppoſitis, primò curationem ag- *Curatio*

gredieris, semouẽs motiuas fluxionis causas, si adhuc pręfuerint. Sic dolorem mitigabis caloremq; in recipiente membro, aut in mãdante vehemẽtiã & irritamentũ. Quod si possibile nõ fuerit, aut tumoris augmentũ & accidentia magis vrgeant, vniuersam curationem institues, sumpto exordio à materia antecedente (quantumuis necessum sit morbum & accidẽtia simul prospicere) in qua considerabis copiam, impetum motus & qualitatem, ac rursus particulã à qua decidit, & in quam decumbit. Omnibus autem simul prouidebis, si debita vitæ & victus institutione vsus fueris, tanto exquisitiore & parca, quãto tumor maiorẽ minetur magnitudinem, aut pręfuerit humoris copia: præstito victu ad summum ex pullorum carne, ouis sorbilibus, lactucis aut scariolis, crudis vel elixis, aut pyris assis: potus ex aqua quantum permiserint vires, aut ventriculi integritas: eaq; exquisitiùs obseruabis, si tumor ex interioribus fuerit. Conciliabis somnum, imperabis quietem & animi tranquillitatem, cũ aeris tẽperie quæ ad frigidum vergat.

Interim tamen dum hæc instituis, sanguinis copiã primò demes: nam eo facto impossibile est accidentia nõ cessare. Sanguine igitur misso, quantũ ætas virtusq; laborantis ferre possint, & postulauerint, tum plenitudinis copia, tum verò tumoris magnitudo: nam sępe eius paruitas aut leuis abundantia, vel viriũ tenuitas, victus parsimonia, aut frictionibus vel cucurbitis aufertur & delitescit: sin aliter copiosiùs sanguinem fundes: tum gratia demendæ plenitudinis, tum vt subsit locus repellentibus, aut discussorijs medicamentis, alioqui nõ erit in pleno corpore vbi repellant, nec sine maiori attractione resoluentia quidquam efficient,

nec suppurantia citra corruptionis periculum adhiberi possunt Itaque iterato, aut tertiò, vel vltra sanguinem detrahes, aut minus, prout postulauerit magnitudo mali, aut vbertas sanguinis. Neque id vtcunque & á quauis parte debet fieri, sed ex ea quæ citiùs plenitudinem demat, & longè magis fluentem sanguinẽ ad distantiùs auertat: aut propinquiùs eum, qui in venis partis iam est deriuando euacuet. In qua re quatuor tibi erunt consideranda: primũ quantitas, quã vt dictum est, demes, quo natura auarior reddita minus transmittat ad affectã partem. Secundũ impetus humoris fluentis, cui medeberis, reuulsa retractaq; materia fluente, ad quâm distantissimas partes. Quippe reuulsio, impetus medella est: sic sanguinẽ mittes, à distantiori vel contraria parte, & tantò magis ad affectã accedes, quanto constiterit fluxionem cessare. Denique in principio fluxionis, à vena quæ plenitudinem magis demat, protinus à distantiori, ac si vrget fluxionis impetus, à distantiori initium sumes: tum in sanguine mittẽdo: tum verò in frictionibus, ligaturis, cucurbitis & extremarum partium lotionibus, nisi ibidẽ præsit tumor. Præterea vt deriuationẽ moliaris, parti affectæ accedes: quod tertio loco considerabis gratia deriuandi per proximam regionem, id quod prope partem læsam iam receptum est. Vltimò tamen contentum sanguinẽ in parte inflammata considerabis, quem vno è quatuor modis á parte affecta euacuare studebis.

Primò per repellentia auxilia: quorum tractationem & examẽ latiùs leges secunda harum Institutionũ parte. Interim tamẽ scito, repellẽtia esse auxilia, quę frigiditate aut adstrictione, vel vtraq; simul prohibẽt humorẽ ad partẽ amphùs fluere, & fluxũ Repulsio.

ab ea iterum ad vasa repellunt & ad distantius auertunt. Quo auxilij genere solùm vtendum est in tumorum & fluxionū principio: licêt etiam crescente affectu eis vti oporteat, cæterū discussorijs admistis, vt loco citato reperies. Sed in inflāmationibus calidis & siccis refrigerantia & humectantia satis sunt, pręsertim si pars calore exęstuet: at si fluxio sit impetuosa, & pars calida & humida, quæ simul refrigerant & adstringunt, pręsertim si laxæ naturæ pars fuerit, aut laxior facta ob aliquā causam. Huius rei occasione scito repellentia esse duorum generū (dimitto quæ calida sunt) frigida & aquea, vt aqua, oxicratum, lactuca, oleū rosaceum, violaceum, & lac: secundi generis sunt, plantago, sanguis draconis, balaustiū, myrtus & id genus: quibus vtêris iuxta adductam rationem, sumēs ex eis, aut decoctis harū rerū partes tres, olei partem vnā, & aceti partem semissem. Valet etiam ad repellendum aqua stillatitia rosarū, plantaginis, solatri, & cucurbitę reliquis admista. Præstat idem beneficiū. q. r. aquæ rosarū & plantaginis, ana. ℥. ij. succi solatri aut plantaginis. ℥. iiij. aceti rosati. ℥. ſ. albumina duorum ouorū: conquassentur & agitentur simul. Eiusdem vsus est ceratū ex rosaceo liquidum: & cataplasma quod fit ex eodē cum lenticula decocta, vel cum vitellis ouorū, aut cum toto ouo & santhalis albis. Præstat & terra Samia cū faba cocta. Vehementiùs adhuc repellit cataplasma ex farina fabarū, vino rubro, & succo plantaginis: item aliud q. r. foliorū plātaginis, rosarū, solatri & lactucæ. ana. m. j. coquantur in aqua cū modico aceto, & cum farina hordei & fabarum fiat cataplasma: ac si dolor vrgeat, adijcies maluam aut papaueris aliquid. Sciendum est insuper, in omnibus tumo-

moribus id esse verum atque exequendum, exceptis his casibus in quibus authores (quamuis varij in hac re fuerint) ea adhibere vetuerũt. Sic in tumoribus præter naturã, qui in emunctorijs, vt post aures, sub alis & inguinibus adnascũtur, eis vti minimè licet: benè tamẽ si ex causa procatarctica prodierint, quantũuis neoterici contrariũ sentiãt. Prętereà neque eis vtêris, vbi materia venenosa fuerit, aut critica, ad eam partẽ trãsmissa, nisi vel pars princeps sit, vel copia adeò grandis, quòd vel pars periclitetur corruptione, aut laborans suffocatione. Quo tempore leuioribus & per interualla vtêris & alijs admistis, cauens tamẽ ne adstringentia sint. Idem vereri oportet vbi materia admodum est in parte fixa & impacta, aut vbi nimis crassa est, vel tumor iuxta membrum aliquod princeps, aut corpus plenum existat, vel membrum affectũ nimis debile, aut cum intenso dolore ex nimia copia facto: nã si ex calore prodierit, adhibẽda sunt. Vltimò tamen cauendum est à repellentibus in corporibus senum: in quibus & in reliquis casibus, si flogosis & incendium plurimum vrgeat, leuioribus & per interualla vti conceditur. Prætereà in omnibus tumoribus in quibus repellendũ est, statuere oportet quid debeatur particulis affectis, quarũ cõsiderare oportet naturam, situm, figuram, officiũ, & reliqua quæ nata sunt mutare repellentium materiam, modum & quantitatẽ, ac tempus: quippe nec diu immorandum est in eis, ne in duritiem cõmigret tumor: nec in omnibus particulis eiusdem materiæ ea efficere oportet: alia enim desiderant repellentia oculorum inflammationes: alia necessaria sunt in angina: alia vltimò in auribus & capite. Prætereà in calidis tumoribus semper actu frigida

ſemper actu frigida ea adhibebis, ſępiuſq; mutabis, ne incaleſcant.

Tranſacto autem principio, in quo ſola ſunt adhibenda repellentia, mox quæ reſoluendi vires habeant admiſcebis: nam quemadmodum illa proſicua ſunt, ne materia recipiatur in parte, aut vt receptam pellant: ita hæc nata ſunt euacuare per diſcuſsionem & inſenſilem halitum, quod poſt repulſum impactum fixumque remanet in parte (ac forſan, quia ad pulſum faciliorem præparant) quod ceſſurum non ſit repulſui, neq; deriuationi: & quanto morbus ad ſtatum magis acceſſerit, tanto remittere oportet repellentia, & diſcuſſoria ſuperaddere, donec in ſtatu, ſi ſuppurationem non vereamur, ſolis reſoluentibus vtamur, vt mox docebo. Sciendum tamen eſt, tranſacto principio, modicum emollientium addendum eſſe, ne adſtringentium ac reſoluentium efficacia, in duritiem immedicabilem mutetur humor, dum emollientia ſint ex anodynorum genere: quod cenſeo magni fore momenti.

Verùm ſi toto tempore augmenti viget neceſsitas mitigandi dolorem & reliqua accidentia, ſtatuẽdum eſt, mitigatoria auxilia adhibenda eſſe, iuxta rationem cauſæ dolorem efficientis: nam ſi calor cauſam præſtiterit, frigidis vtendum erit: ſi cutis denſitas & tenſio, quæ lenia ſunt & humida ac vere anodyna dicta: ſi verò continui ſolutio, quia ea plerumq; ex plenitudine partis prodit, quę vim habeãt vel euacuandi, vel digerendi, vel ſenſum ſtupefaciendi: quorum copiam reperies ſecunda harum Inſtitutionum parte.

Secundò ſanguinem contentum in parte, per reſoluentia medicamenta euacuare ſtudebis. Quæ

ſanè

sanè sunt, quæ Gal. statuit nata esse, humorem qui in tumore continetur, per meatus insensibiles educere. Huius generis sunt omnia, quæ calida existunt, & moderatè humida, quę quidem emolliunt partem & eius cutem laxant, poros aperiunt, & concretum humorem liquant, ac in halitum digerunt. Quę profectò vtilia sunt humoribus in summa corporis superficie positis, & partibus etiã laxis & rarioribus, ac materia existente calida. Alia autem reperies efficaciora, quia calida sunt, & sicca forsan tertio ordine, proficua quidem ad magnam resolutionem moliendam, vel in humoribus crassioribus & difficilioris substantiæ, quorum copiam reperies secunda parte harum Institutionum. Interim tamen scito eis tumoribus esse adhibenda & eo tempore, cùm à repulsu medicamentorum, aliquid relinquitur in parte, quod præ dictis repellentibus non cedit. Namque rarò euenit, sanguinem ita tenuẽ & paucum esse, quòd omnino repulsioni cedat. Consequeris enim gratiam ac beneficium his medicamentis resoluentibus, vbi sanguis admodum crassus: & glutinosus nõ sit, nec vehemẽter impactꝰ, aut altiùs recõditus, & sub dura cute protectus: contra verò, reliquum digerere oportet, modo liceat per vires, per calorem, per multitudinem: repudiat quoque dolor digerentia, nisi admodum lenia sint, sicut vehementiora, vbi sanguis crassior, & pars densior fuerit, & inflammatio mansuetior. Quorum occasio propriè est, dũ inflãmatio remiserit, licèt transacto principio eorũ aliquid admiscere oporteat, donec in statu præpolleãt digerẽtia, vel sola adhibeãtur, si tumorẽ in resolutionẽ tẽdere cõperiamꝰ, donec ex toto inclinet. Quippe licèt statutũ sit in statu æquis portionibus Li. 13. meth. c. 16.

repe-

repellentium & digerentium esse vtẽdum: quia tamen in eo tempore nihil influit quod repulsui cedere possit, sed vniuersa materia iam fixa est, arbitror propositionem illam celebrẽ blandè & cum limitatione esse accipiendam, & in statu in quo resolutio expectatur, solis vtẽdum fore resoluentibus, mitioribus tamen, ne incendium intendatur: quapropter forsan aliquid repellentium addi potest, non tamen eorum quæ verè repellentia sunt, sed frigidorum, & eorum quę citra adstrictionem refrigerant. Sed his missis, quæ non sunt huius loci, in his tumoribus ex sanguine sæpe leuiora digerẽtia ex vsu existunt, ob adiunctum calorem: & sic mox adhibebis maluam, oleum rosaceũ, althęam, sertulam campanam, camemalum, anethum, farinam hordei & fabarum, adipem suillam, gallinaceam, anserinam, & huius census alia: nam quæ valentiùs resoluunt, his tumoribus inutilia, aut forsan nocua existunt. Vti tamen poteris ex compositis eo quod fit ex passulis, cum pane & melle: item eo quod. r. foliorum maluarum & althęę, ana. m. j. florum camemali, meliloti & rosarũ ana p. j. radicũ lilij albi, & althęæ ana. ʒ j. farinę hordei, quod satis, fiat cataplasma cũ adipe gallinę. Quòd si feruidior fuerit tumor, ex vsu erit. q. r. micæ panis li. j. maceretur in aqua calida & cũ tribus vncijs mellis fiat cataplasma, addito oleo camemali & rosarũ. Fomentis etiam vtêris ex decocto camemali, rosarum, seminis lini & similium, donec tumoris extensio minuatur, & dolores mitiores fiãt, quo tẽpore declinationẽ esse existimato: tunc enim efficacioribus discutiẽtibus vtêris, vt agresti malua cũ passulis sine granis, & pane ac modico melle: itẽ lana succida, stupis spõgia vino calẽti imbutis: atq; hęc exẽpli gratia sint satis.

Quod

Quòd si his & alijs non videatur materia cedere, tertio materiam contentam sensibiliter educere curabis, si humor copiosus fuerit, crassus, glutinosus, valde inhærens aut altiùs permeans, vel cute duriuscula coopertus: qui sanè cùm digeri non posſit, effundendus eſt, ne in corruptionem aut immedicabilem duritiem affectio mutetur. Quod facies vel apertis vicinioribus venis, vel ſcarificata parte, cùm dolor non ſubſidet, & tumor adhuc perſeuerat, ac poſtea curabis, ſi corpus præmunitum ſit, ſufficientibus euacuationibus partē fouere, quo faciliùs ſanguis expiret: ſed id cautē facies.

Verùm ſi ex ſignis prægreſſis (ex tenſione nimirum, pulſu, dolore, calore, horrore & febre, cum ponderis ſenſu) conſtiterit, humorem nec indurari, nec reſolui, nec repulſui cedere, arbitrandum eſt in pus mutari: quo tempore nondum omnino reſoluentibus poſthabitis, ſimul admiſcenda ſunt quæ vim habeant ſuppuratoriam: quorum quātitas addenda eſt maior, quantum conſtiterit magis ſuppurari, & ob id à reſoluentium vſu abſtinendum tantiſper, donec ſolis pus mouentibus vtaris. Qualia debeant eſſe huic muneri proficua, leges capite proprio: interim tamen ſcito, pus mouentia eſſe calida & humida, cum vi emplaſtrica, & rurſus eſſe calori partis ſuppurandæ ſimillima: item cuique hominū iuxta ętatem & temperamentum adhibenda ſunt propria & peculiaria. Pręterea pus mouere poſsūt, ea omnia quæ caloris exceſsum remittere poſsunt, aut ſupplere, ſi in membro deeſt. In quo munere plus minus ve addere oportet, iuxta humoris ſuppurandi ideam. Quibus præmiſsis, ſuppurātia phlegmones peculiaria ſunt ex farina triticea in aqua & oleo tēperatē cocta, addito modico croco: hæc

enim

enim calori nostro simillima sunt, & ipsum dissipa ri oblentorem non permittunt. Aliud etiam si difficilius in pus vertatur humor conficies, ex radicibus althææ coctis & extractis per setam cum caricis pinguibus & farina triticea, vel hordeacea, si calor tumoris intẽsior fuerit: item aliud ex maluarũ folijs coctis & pistatis cũ butyro vaccino: atq; hęc exempli gratia sufficiant. Quòd si collectum pus conieceris, abscesumq; iam esse factũ: tunc profecto medicamento, scalpello aut ignito ferramento aperies, si adeo parua puris non sit portio, & ex subtili materia & cute rara, quod resolui facilè possit. Verũ si aliter fuerit, differre apertionẽ nõ licet, vt cõsuluerat Gal. alioqui sinus corruptio & grauissima mala succrescent. Id quidem facies scalpello, aut ignito ferro, si tumor ex grandioribus sit, aut venis magnis plenus: causticis autẽ non vtêris, in profundis tumoribus, & cute densiori, neq; in tumoribus erodentium humorum, aut cùm tumor fuerit prope mẽbrum nobile, aut in extremitatib9, neq; vsquã, nisi laborans renuerit ignẽ aut ferrum. Sic apertionẽ facies iuxta villorum ductũ, in loco eminentiori, & in parte eius decliui, cauẽs venas & arterias grandiores, neruos, ligamẽta & tendones: cauens etiam ne rugæ frontis te decipiãt, quia villi contrario ductu inferuntur, nimirum â supercilijs ad capillos. Præterea neq; ex toto in magnis tumoribus pus detrahes, nec orificium facies, nisi pro magnitudine tumoris: verûm si cutis praui sit coloris & tenuis, maius foramen efficies, quàm postulauerit tumor, quia tota cutis postea excidẽda est. Cæterum licèt tumor ex toto in pus versus non sit, non semper omnimoda suppuratio expectanda est: nam ante integram, ac forsan ante inceptam, li-

Li. de theri. ad pris. ca. 2.

cet apertionem moliri: præsertim vbi calor partis paruißimus est, & vigiliæ ac dolores adeo vrgent, quòd sperandum sit antea laborantem imbecillitari, quàm fieri suppurationem: item vbi copiosior est humor, quàm quòd posit particulæ calor superare, & ob id corruptionem vereri oportet: præsertim cùm pars paruißima est, vt digitus: item cùm humor est crassus & profundus, aut tumor ex venenosis est, vel prope articulum, aut iuxta neruos, arterias aut venas grandiores, quæ putrefieri facilè possunt. Aperto tamen foramine, velut vlcus curari debet, ipsum exsiccando ac citra dolorē detergendo, vt latiùs inferiùs leges.

De tumore ex maligno sanguine.

Ex sanguine maligno & feruidißimo oritur carbo seu carbunculus, antrax à Græcis dictus, cum pruritu in principio, & mox apparet crusta, vna aut plures, vel sine ipsa cutis exulceratur cum colore nigro aut cinericio, vel citrino aut viridi, quæ omnia succrescunt cum somno, & horripilatione, monstrantia summam malignitatem ac feruorem: siquidem præter id quòd crustam, seu crustas plures secum affert, haud secus quā si igne cutis vreretur, subiectam carnem veluti emortuam habet huiusmodi tumor, ob summā ac feruidā inflāmationē, quæ ob id colore nigrescit, splendetq; vituminis ac picis modo, qualis bilis atræ color est: quo fit, vt grauis & molestus dolor laboranti succrescat, quasi particula vinculis ignitis, aut ferramento aliquo esset cōstricta, aut cū febre ingentißima & æstuosa atq; cordis tremore, palpitatione, & frequenti animæ defectione, nausea quoq; & frequenti vomitu, maximè si venenositas accedat.

Causæ.

Huius mali causæ (præter indebitam vitæ, & victus

victus institutionem) sunt sanguis feruidissimus & crassus, & ob id multi ex atra bile ob sanguinis vstionem facta, asseruerunt fieri. Pars enim sanguinis crassior cùm putrescens efferuescit, vertitur in atram bilem: quo fit vt ad cutẽ vergens, non tãtùm exulceret, sed etiam adurat, & crustam efficiat, tãtoque maiorem & feruidiorem, quanto carbunculus exquisitior fuerit: aut minorem si alteri humori adiungatur. Quo fit, vt ex carbunculis, quidã sint mitiores, quidam, vt exquisiti, sæuiores, sed ferè omnes venenosi ac pustulãtes & perniciosi: præsertim si in emunctorijs, & prope partem principem suboriantur, longè tamen deteriores, si subitò euanescant.

Curatio

Magni & sæuissimi huius morbi curatio sita potissimùm est (præter debitam & refrigerantem victus & vitæ institutionem, ex acidis cibarijs & medicamentis commistam) in causæ extirpatione, & correctione accidentium, quę grauissima sunt. Causa autem duplex cognoscitur: antecedens, quæ feruidus sanguis est, & coniuncta: hæc quidem topica desiderat auxilia: illa verò prouidentiam per euacuantia & attemperantia. Quorum primum fit sanguinis missione tanquam præcipuo auxilio: quippe his affectionibus statim & copiosè necessum est sanguinem mittere, aut iteratò, donec fluxionem cessasse comperiamus, vel saltem quantum vires tolerauerint. Quo facto, præmissa humoris præparatione per acida & refrigerantia medicamenta, nulla expectata coctione, purgabis leniẽtibus & mansuetis pharmacis, vt manna diluta in sero lactis, aut ad summum in diluto rhabarbari, casia fistula, aut syrupo ex infusionibus violarum.

Pręmissa totius corporis prouidentia, ad topica auxilia

auxilia te conferes,& interim etiam dum purgamus,aut sanguinem mittimus:cauens ne repellentibus siue frigidis,siue adstringentibus vtaris, nisi in circuitu ipsius partis,aut si fluxio grandior fuerit,supra partem affectam,ne ad eam amplius fluat. Primo enim accessu partem tumentem in circuitu scarificabis profundioribus plagis, aut sanguisugas adhibebis,posteà oxicrato tepēte ablues, quo faciliùs venenosus ille sanguis per eas spiret. Quòd si nō quieuerint accidentia,aut malum subsederit,secundò & tertiò scarificabis, donec accidentia mitescant: sin aliter,igne vtêris potius quā causticis,nisi iam caro computruisset : tunc enim primo accessu vitellum oui cū sale adhibebis, aut vnguentum AEgyptiacum,vel theriacam cum puluere gentianę,aut trochiscos Vigonis. Cū hoc tamen semper admiscere oportet, quæ attemperandi vim habeāt,ne calor feruidior reddatur: posteà verò emplastrū contra esthiomenum desuper appones:item emplastrū arnoglossæ,vel de malis Punicis,maximè transacto impetu mali, cataplasma ex orobi farina & oximellite, præsertim post vstionem,si ad id peruenire coëgerit rei necessitas:quā non superficialem,sed profundam facies.Præterea scaram & carbonem extrahes radice liliorum albo rum & folijs caulium cum butyro recenti, aut oui vitello cum butyro: & exempli gratia hæc dixisse sit satis.

Post carbunculi extractionem considerabis,crustosum ne vlcus remaneat, saniosum aut corruptum:nam iuxta cuiusq; indigentiam præsidia adhibebis.Parabis crustoso butyrum recens aut axungiam porcinam cum modico vnguento rosaceo: vel emplastrum q.r.farinæ triticeæ & hordeaceæ

ana.℥.iij.cum decocto maluarum, violarum & althęæ fiat emplastrum, addito butyro recēti & duobus vitellis ouorū. Si verò saniosum supersit vlcus absterges & modicè exsiccabis, vt suo loco leges. Verùm si corruptum & putridum sit, sectione vtêris, cauterio & auulsione instrumento idoneo, vel medicamentis corruptionem extirpabis, leuioribus vt pastillis Andronis, Musæ, Pasonis aut Polijde. Itē vnguento AEgyptiaco, aut fortioribus vtêris, vt radice dracunculi, arsenico, vel radice aristolochiæ aceto trita, cū aqua argentariorū madefacta aut irrorata, & alijs huius naturę. Posteà verò corruptione separata, mundificatiuo de apio vtêris, donec ex toto semoueatur corruptū: & tandem reliqua adhibebis, vt in vlcerum curatione latiùs scriptum reperies.

Mortificatus sanguis Tertio loco ex sanguine, cęterum mortificato, & eius calore extincto tumores fiunt quos Medici appellant, gangrenam, sphacellum, seu esthiomenum, & alij herpeta esthiomenon, seu ignē sancti Antonij. Est quidem gangrena mortificatio ex magnitudine inflammationum, nondum tamē integrè facta, sed aliquantulum sensum in se retinēs, & carnosis partibus aduenìens. Sphacellus verò seu sideratio, vel esthiomenon, est integra sensus priuatio atque mortificatio, ita vt percussum, vel sectum, vel vstum, non sentiat pars quæ patitur, non solùm in carnosis partibus, sed etiam neruosis vsque ad ossa: gangrena verò ossibus non succrescit. Fit tamen vno e tribus modis, nimirum, quando adeò dissoluta est mistio substantiæ ob corruptionem, quòd vitam & spiritum à corde transmissum ampliùs recipere nequeat, dissoluta

mistione,

mistione, vel ob impensam frigiditatem aut medicamentorum, aut externam, vel ab ingente calore aut maligno. Secundo modo, quando calor suffocatur, vt in magnis inflammationibus. Tertio ob priuationem transitus spirituum vitalium ad membrum, vt in cōprehensionibus, aut ligaturis & contusionibus.

Huius mali cognitio, prҫsertim gangrenҫ, constat ex priuatione sensus non integra, ex nigro seu liuido colore membri extincto florido colore phlegmonis: item ex dolore, calore ingenti, & pulsatione arteriarum. Sphacellum monstrat priuatio sensus integra, color niger, pars affecta mollis, putrida, fœtida, cadauerosa, quҫ digitis cedit & nō reuertitur. Cognitio.

Causa antecedens plerunq; est sanguis auctus, acutus & corruptus ac conculcatus, quē prҫ copia, aut malitia superare calor partis nequit, quinimò ab eodem sanguine suffocatur & vincitur partis natura. Prodit etiam ab externis causis, vt frigiditate nimia, medicamento vltra modum & partis calorē frigido: à calore etiam immodico: à venenosa qualitate: item ligatura, contusione aut compressione, quæ vitalem facultatem & calorem innatum extinguere nata sint: quo fit, vt sæpe pars emolliatur, & fiat album esthiomenon à nonnullis appellatum, factum à mortificatione caloris, & citra humoris suffocantis affluxum, sed sola dissipatione aut extinctione. Causæ.

Hos sanè affectus nisi celerrimè & initio statim curare agrediaris, laborās particula facilè emorietur, & vicinas inuadet, atq; hominem ipsum interimet. Quòd si mox manū adhibeas, difficillimū nō erit, præsertim in corpore iuuenili, curare. Nam Præsagium.

vbi partes affectæ, caro & nerui vsque ad ossa læ-
dantur, curari nequeunt: quo fit vt gangrena dif-
ficulter curetur, sphacelus non nisi post sectio-
nem.

Curatio

Considerabis diligenter ad curationem horum affectuum qui sæuissimi sunt, causam morbi, partē affectam, & accidentia quæ succrescunt. Quippe si frigus fuerit, temperare fotibus aquæ vitæ, aut vini feruentis partem oportet, non scarificare: aut partem sub fimo calido & feruido recōdere: si vinculum causam prestat, remouere oportet: si putredo, auferenda: si venenositas, alexipharmacis compescenda. Verùm si sanguinis vbertas suffocationem moliatur, sanguinis qui influit & paratus est fluere, efferuescentiam compescere oportet victu refrigerante, vt pane loto hordeaceo, amygdalato, iure pulli, lactuca, portulaca, scariola, decoctis, tandem potu frigido, aut medicamentis & serapijs frigidis, vt syrupo acetosæ, intybi, granatorum, borraginis & similium. Interim tamen sanguinis quantitatem demes scissa vena, pro viriū tolerantia, quia affectus causa copiosiùs extrahi exposcit, sed ob spirituum dispendium, & alia accidentia, iteratò præstat ac refectis viribus extrahere, quàm semel & confertim. Quo facto corpus purgabis casia, mānna, catholico, syrupo ex infusionibus violarum cū modico rhabarbaro, in sero lactis diluto, aut in aqua hordei vel cucurbitę.

Interim tamen dum hęc fiunt, primò pars circumiacens munienda est vnguēto ex bolo: aut eo q. r. olei rosati & myrtini ana. ℥. iij. succi plātaginis & solatri ana. ℥. ij. coquantur vsque ad consumptionem succorum, & adde ceræ albe. ℥. j. ß. farinæ fabarum, lentium & hordei ana. ℥. ß. boli. ℨ. j. pulueris myrti

myrti. ℥. ſ. miſce & ſiat vnguentum. Quo facto ad coniunctæ materiæ extirpationẽ te cõferes: ac ſi partem ſenſu priuari, aut minus ſolito ſentire cognoueris, mox à principio id opus aggredieris: celeriter enim membrum ſphacelatur. Quod facies parte, vſq; ad ſanam, altè & donec ſentiat laborans ſcarificata, & abluta aqua ſalſa. Deinceps verò medicamentis vtêris, quæ corruptionem inhibeant, & calorem natiuum tueãtur, vt emplaſtrum ſupra omnem partem appoſitum, ex farina erui cũ melle, aceto, farina orobi, fauarum vel lolij, cum oximellite & lupinorum decocto. Supra vlcus etiam quę exſiccare vehementer poſsint, adhibebis, vt paſtillos Andronis, Muſę & ſimilium: ac ſi malum adhuc ſerpat, quæ vehementiùs ſiccent, quale eſt, vnguentum AEgyptiacum, vnguentum rubrum, aut Arſenicum, vel aqua argentariorum, quæ maioris ſolet eſſe efficaciæ: item aliud quod. r. æruginis, minij, aluminis ana. ℥. j. cũ aqua terantur, & parti affectæ applicentur, parte exaſperata ſcalpello, ſeruata corporis natura & conditione: nã vehemẽtiora validioribus corporibus, & debiliora imbecillimis ſunt adhibenda Quòd ſi hæc omnia nõ profuerint, ferro candenti partem inurere ad ſanam vſque oportet, & ſcaram adſeruare, donec comperias putredinem ceſſaſſe, cauẽs ne ſubtus latitet putredo. Verùm ſi ne hęc quidem prodeſſe videantur, ſphacelatum membrum, antequam ad ſanam partem ſe ſe extendat corruptio, abſcindere oportet, & poſt abſciſsionem ferro candenti inurere, & ſucco porri illinire cũ ſale. Quo facto, ſi ſanguinis profluuiũ ſubſequatur, partem quę corruptæ adiuncta eſt, adurere oportet: ita enim & putredini, & fluxui ſubuenies. Poſtea verò, putredine iã ceſsãte,

crustra excidenda est butyro, pane, farina triticea, vel hordeacea cum apio trito & hydræleo incocta, cautè tamen crustram mouebis, vbi sanguinis præfuit fluxio. Deinceps vlcus purulentum absterges mundificatiuo. q. r. mellis li. ſ. vitellorum ouorum num. ij. farinę hordei lib. ſ. misce & vtere, ac post triduum adde myrrhę. ℥. x. vel vtere eo quod fit ex farina orobi cum melle & thure. Quòd si dolor vrgeat, folijs fauarum inuersis mirum in modum ipsum mitigabis.

De aneurismate

Superest inter sanguinis tumores alter minoris momenti, & certioris periculi, quem remedijs cedere, aut raró aut nusquam visum est: appellatur aneurisma, & apud Auicen. mater sanguinis. Quem sanè affectum Galen. dixit esse relationem aut dispersionem materiæ sub carne, per dissultationem se se diffundentis distribuentisque ob arteriæ dilatationem aut diruptionem. Quem fieri vno è duobus modis euidentissimum est: primo dirupta aut aperta interiori arteriarum tunica, externa integra manente, qua colligitur spirituosus ille sanguis, & vicinas partes in tumorem pulsantem eleuat: aut vtraque tunica scalpello pūcta, sed aut extima agglutinata, aut intra ipsam manente ipso sanguine, collecto in partibus vicinis, quas in tumorem quoque pulsantem eleuat. Differt ab omnibus alijs tumoribus aneurisma, quòd in eo cutis color non mutetur, & rursus, quia cum pulsatione vt arteria, semper reperitur, quod nulli alteri ex tumoribus accidit.

Lib. diff.

Curādi ratio.

Huic medeberis, non per apertionem, metuenda enim semper est, ac fugienda, tanquam præ-

ludium

iudium proximæ mortis. Superſunt tantum duo præſidia: alterum conſtat medicamentis adſtringentibus (aut refrigerantibus, vt nix, mox à principio apertionis, maximè ſi extra feratur ſpiritus ob incuriam artificis in venæ ſciſsione) quale eſt emplaſtrum cupreſsi Aetij: emplaſtrum contra rupturam depelle arietina, & alia id genus: reliquum, ſi id non profuerit, conſidera eſſe arteriam laqueare duabus partibus, ſi commodè fieri poſsit, & poſteà per medium ſcindere. Quod licét dictu facile ſit, difficillimè quidem fieri poteſt: tū quia nequit laqueari commodé, niſi aneuriſma ſit in plicatura brachij (aut parte alia vbi conſpicua ſit arteria) quo tempore ligare oportet ſupra ipſam plicaturam: tum verò quia veritus eſt Galen. ne vel fluxus immodicus ſuperueniat, vel pars gangrena periclitetur, & ob id quærenda eſt arteria loco conſpicuo, ac leuiter detegenda, & acu incuruo ſubius ipſam traiecto, filo ea parte eſt alliganda: idem & eodem modo paulò inferiùs facito, vnius digiti ſpatio relicto inter vtramque ligaturam, & poſteà per medium vtriuſque ligaturæ arteriam tranſuerſim ſcindes: & curabis vt vtrumque foramen coaleſcat, & caro regeneretur. Atque is eſt prę ſtantior modus deligandi, ſi prudenter & cautè feceris. Li. 5. met

DE ERYSIPELATE, ET alijs tumoribus ex bile

INSTITVTIO. V.

Rysipelas est biliosæ fluxionis germen, circa cutem vtramque maximè consistens. Prætermissis authorum controuersijs de nomine huius affectus, statutum apud plerosque reperio, verè & propriè hunc tumorem biliosum, fuisse ignem sacrum nuncupatum, propriamque esse cutis affectionem, si verum ac legitimum sit erysipelas: sin aliter, carnem quoq; ipsam attingere, atque esse de genere tumorū præter naturam, cōstareq; ex eisdem morbis, vitio nimirum figuræ, solutæ vnitatis, & calidæ intemperiei adeô intensæ, vt iure optimo nomen ignis sacri adipiscatur.

Signa. Quo fit, vt præ se ferat colorem rubicundum in flauum vergentem, & delitescentem tactu: tumorē item exiguum, in cute potius consistentem, cum febre vehementi, tertianæ naturam referente, doloreq; mordicante & pungente cum horripilationibus ferè per omne tempus febris, donec euidenter appareat per cutem extensus tumor.

Causæ. Causas habet erysipelas, vt reliqui tumores: externas, quas consultò prætereo, quia tūc sat est nouisse citra euacuationem, sola alteratione esse vtendum. Item antecedentes & coniunctas, sed omnes vnius rationis & naturę, quæ solo differunt loco.

Quip-

Quippe antecedentes in vasis humorum existunt, fluxuræ in partem affectam: coniunctę iam erysipelas efficiunt: omnes tamen ad biliosum humorem redductæ. In qua re, pretermissa authorum controuersia de natura humoris biliosi, statuendum erit, flauæ bilis in nostris corporibus secundùm naturã duplicem esse sortem: alteram quam separat natura in cistim fellis, & ad intestina trãsmittit tanquã alitioni inutilẽ, flauã peculliari nomine nũcupatã: reliquã verò flauam etiã, sed tenuiorẽ, mãsuetiorẽ, & quæ solùm à sanguinis tenuis natura conditionibus dissidet, nimirum colore & calore: nam substantia etiam est alimentosa vt sanguis, ita vt iure optimo à Gal. tenuis sanguis fuerit nuncupata, & pro sanguine à plerisque habita. Quo sit vt multi arbitrentur, erysipelas ab eo ortũ ex sanguine fieri, & Gal. etiam protulit. Sed re vera ex sanguine, vt sanguis est, nulla lege erysipelas fieri potest, quã tumuis tenuissimus sit, sed solùm leuis quidã phlegmon, nisi sanguis ille adeo feruidus sit, quòd eius subtile in bilem versum, erysipelas efficiat: quo tẽpore iã non ex sanguine, sed ex bile à sanguine facto suborietur. Itaq; erysipelas legitimè & exquisitè sumptũ, solùm proficiscitur à bile naturali, illa quidem quæ alimentosa est, & ferè sanguinis altera pars, & vna ex quatuor substantijs, quibus sanguis constat, prout massa sanguinaria dicitur: quæ sanè, vbi ob aliquam occasionẽ contrahit calorẽ aut feruorem, protinus à venis pellitur, & cutim adiens, erysipelas concitat exquisitum.

Quibus præmissis, statuendum est, erysipelas duplicis esse naturæ: alterum exquisitum & legitimũ, quale nuper diximus, & reliquum spurium & illegitimum: hunc verò mille modis fieri constat: primo

ex bile flaua naturali, ea nimirum, quam separat ad cistim fellis natura, quę vasa irruens ob aliquod erratum, vbi copiam aut vitium contraxerit, vel febrem concitat, vel pulsa ad cutem erysipelas efficit, quod Medici omnes herpetem exedentem seu esthiomenon, ac si tenuis fuerit esthiomenosum & corrosiuum, quę sanè erysipelata appellant vlcerata ac pustulosa & corrosiua. Quòd si prædictus humor crasśior fuerit, & maiorem vstionem passus, tunc quidem phagedenæ nūcupantur: hoc est, erysipelas cum exulceratione & corrosione, nō solùm cutis, verùm & subiectę carnis. Quòd si adhuc crafsior fuerit prædicta bilis per vstionem facta, corrosiuas pustulas, seu maligna vlcera atque cancrosa progignit. Aliter verò efficitur spurium erysipelas, nimirum cùm bilis, siue alimentosa, siue excrementitia, alicui reliquorum humorum associatur, vt tumorem efficiat, & sic suboritur, dū sanguis cum ea profluit, erysipelas phlegmonodes, aut œdematodes si pituita, vel scirrhodes si melācholia, vt anteà latiùs exposuimus.

Quo fit, vt vniuersum hoc caput duabus tantùm constet partibus: altera continente erysipelas exquisitū ac legitimum: reliqua verò spurium ob flauę bilis vitium: nam tertia quæ varijs humoribus adiunctis constat, mixtam desiderat curationem, quam qui simplicem cuiusq; tumoris cognouerit, facilè assequetur.

Præsagium. Est profectò erysipelas omne si intra viscera & corporis cauitates adnascatur, aut retrocedat ab extimis, omnino lethale: si verò exteriùs, grauius existit in capite prodiens, & periculosissimū quod in gutture & faucibus, vel sub lingua, aut prope dictas partes: & vbicunq; fuerit, grauissima sympto-

ma-

mata, si in putredinem commigret, solet concitare: in omnibus tamen melius est resolui, quàm in pus verti. Illud tamen quod ex bile excrementitia fit, grauissimum comperimus & periculosum, quia excrementitia bilis sanguini admiscetur: quo fit, vt intus viscera lædat: quod illi non contingit, quod ex alimentaria bile prodit: quippe inter salubres annumeratur affectus, quia ab intimis corporis partibus & meditulio ad extima emittitur bilis feruidior facta.

Quam difficile sit inculpatam in erysipelate instituere curationem, nemo ignorabit eorum, qui eius naturam, conditionem & quotidianos euentus diligenter intueatur. Quippe plura citra auxiliares manus in pristinam regrediuntur sanitatem, sola bilis ad cutem effusione: alia vel refrigerantibus solis adhibitis: nonnulla periculosa & grauissimis accidentibus insignita, nisi copiosè sanguinem miseris: sicut alia vel cum leuiter extracto: ex quibus multi copioso emisso, pereunt, & alij suffocati sunt præ copia sanguinis. Item repellentium ministerio multi salutem pristinam recuperarunt: alij in grauiores & internos affectus deuenerūt: sicut alij sanitati restituti sunt, nullo auxilio apposito, sed solo sanguine misso. Preterea iuuātur nonnulli expurgāti cholagogo exhibito, & alijs vel turbantur humores, vel retrocedit ad viscera cōmota bilis: quo fit, vt ex salubri affectione (quòd cutanea sit) præsidiorum vsu aut defectu mille modis fiat grauis & mille periculis plena: quod sanè ex differentia nuper adducta proficisci arbitror. Curatio

Considerabis itaque primùm, vt hæc mala precaueas, huiusmodi affectum fieri ex feruidissima bile: quem sanè feruorem non solùm contrahit in

tumore

tumore ipso, verùm secum defert à venis & membro mandante: cuius ratione ab eo, aut ab vniuerso corpore in affectã partẽ truditur, cuius etiã calore febris feruidissima succẽditur, lõgè magis quã ex calore contracto in tumore, licèt non parum iuuet. Præterea siue bilis sit naturalis & alimentosa, quæ exquisitum constituit erysipelas, siue flaua & excrementitia, & copiam maiorem nacta, quàm par sit, ita vt quantitate & calore peccet, cũ sanguini sit admista, euidentissimum est, per maiores venas ad minores & ad cutem peruenire: quo tempore necessum est, huic copiæ & motui præuenire sanguine misso, idque triplici ratione: prima gratia deponendi copiam: item beneficio ventilationis: quod sanguine extracto commodiùs exequimur, quantumuis erysipelas sit exquisitum, tumore ferè carens, & plurimum serpens, ac ingentem protinus concitet calorem. Secunda, sanguis mittendus est, quo fluxio ab affecta parte faciliùs auertatur: cuius indicationis gratia, tanto copiosiùs extrahes, quanto constiterit tumorem esse extensum, & partem affectam vel principem, vel prope ipsam. Tertia, sanguinem mittes audaciùs, si constiterit phlegmonosum esse tumorem, tantoque copiosiùs, quanto sanguinis copia præualuerit supra bilis abundantiam. Quibus consideratis, facile erit nosse, habito respectu ad corporis morbosum apparatum, & ad particulam affectam, ex quo loco sanguis sit mittendus: nam apparatum morbosum depones basilica secta: partem affectam respicies sanguine ex communi vena, aut humeraria misso: inferiorẽ verò ex eâdẽ basilica, aut ex talo, sic & copiam depones & feruorem extingues.

Verum

Verùm quia sæpius bilem prędicto feruore magis quàm copia peccare comperimus, compescere in venis securiùs existit, quā in affecta parte. Quo fit, vt duo supersint sanguine misso, aut interim cū mittitur efficienda: alterū ipsam serapijs & potionibus frigidis docet cōpescere, quibus frænatur & minꝰ mobilis efficitur, vt serapio acetoso, acetosę, violaceo, granatorū, rosarū, vel de cichorio, copiosa aqua deaurata super iniecta, aut stillatitia ex eisdē herbis, vel sero lactis. Nec displicet ex eisdē cū tamarindis & hordeo apozema cōficere, quod partim refrigeret, & partim euacuet. Vlteriùs dorsum refrigerabis vnguēto refrigerāte Gal. ac iecur santhalino & rosaceo, super positis linteis aqua rosarū, intybi & cucurbitæ cū modico aceto & pulueribus santhalorū rubeorū madidis. Reliquū verò instituir euacuationis modū per expurgās medicamētū, qđ maioris solet esse momēti. Nā vulgatissimū est, in erysipilate exquisito, magis esse purgandum, sicut in phlegmonoso longe copiosiùs sanguinē esse mittendum. In qua re statuendum est, in exquisito erysipelate, quod ex bile alimentosa prodit, purgandum quidem esse (sanguine misso vt diximus) cæterum neq; subitò neq; confertim, neque mox à principio. Quippe cùm huiusmodi succus adeo sit sanguine admistus & associatus, si vehementer purges, procuIdubio vniuersam massam sanguinis turbabis, & forsan parum educes: itē si mox à principio id aggrediaris, longè minus efficies, quia nihil aut parum bilis, vel saltem id solum, quod eius ad cutim transmittit, natura separabit, & ad viscera reuocabit. Quo fit, vt nō nisi in fine augmenti, & leuissimis medicamentis, id liceat fieri. In quo casu transacto principio, & apparentibus signis copio-

siorís

flioris bilis non eo inficias purgandum fore:sed rarò in hoc exquisito erysipelate tãta bilis copia cõgeritur,quòd necessariò id teneamur efficere, qui nimo cauere,ne fiat retrocessus ad viscera & principaliora membra:quod in hoc malo summoperè vereri oportet,Secus tamẽ res se habet,vbi ex flaua bile venas maiores ingressa erysipelas suboritur:quippe tũc copiosiùs purgare studebis,tãto citiùs,quãto exquisitius fuerit erysipelas:aut tardiùs, quãto sãguinis plꝰ admistũ:quo fit,vt trãsacto primo mali impetu,& sanguine misso(quo subsit locꝰ medicamẽto purgãti) ipso vtêris, porrigẽs mannã aut casiã,vel serapiũ ex infusionibꝰ violarũ aut rosarũ cũ diluto rhabarbari facto in aqua hordei vel cichorij,vel quauis alia refrigeranti : & vtcunque sit,semper aluus turbanda est clysmatis , tum blandis & attemperantibus,tũ acrioribus,quæ ad inferas sedes euocent bilem & aliquid eius expurgent, reuocata consuetudine transmissionis eius ad intestina.Quamobrem in vtroque erysipelate, siue exquisito,ex alimentaria bile,siue ex excremẽtitia fiat, laudo summoperè,cũ serapijs tertio vel quarto quoque die dilutũ rhabarbari admiscere,quo ad intestina reuocetur bilis & eiꝰ aliquid extrahatur. In quo opere nõ oportet vereri retrocessum bilis euntis ad cutem & per venas paruas,quia vis medicamenti illuc non pertingit : sed solùm euocatur illuc itura bilis,ad consuetum locum , puta ad intestina.Quinimo id expedit,quia tendit excrementitia bilis quò non oportet cum periculo maiori, quàm si ad intestina dilaberetur. At in bile alimentosa non est ita tutum ad viscera reuocare , nisi vt dictum est,vrgente necessitate,aut paulatim.

Quibus factis, facile erit nosse quid in parte affe-

cta agendum sit, quod maius solet facessere negotiũ. Quippe nil vulgarius reperies, quã mox repellẽtibus vtendũ esse: aliquando adstringentibus, non nunquã modicè ac in totũ frigidis. Ex altera parte stat morbũ esse cutaneum ex transmissione biliosi humoris à visceribus, ob idque nulla lege esse repellendum. Nam qua ratione damnauerat Hippoc. erysipelatis retrocessum, eâdem repulsum omnino refugere oportebit. In qua hæsitatione duo mihi se se offerunt consideranda: alterum est, fluentis humoris ad cutem impetus & motus: reliquum verò efferuescentia, calor & exustio. Sic aduersus motum, vt qui â visceribus fiat ad cutem, agendum nihil est per repulsionem: nullam enim partem infirmiorem cute ipsa reperies: quo fit, vt repellendus non sit intro humor; facilè enim ea parte resoluetur dissipabiturque vel nullo præstito auxilio. Verùm tamen huius auxilij loco impetum aliò transferes, & ad diuersas partes diuertes, quo minus lædet, & faciliùs attemperabitur à natura mistione reliquorum humorum. Quod exequeris facilè cucurbitis scarificatis aut siccis, frictionibus, ligaturis, & extremarum partium lotionibus iterum atque iterum factis. Cæterũ aduersus qualitatẽ & feruorem atq; acrimoniam humoris, rationabile est, refrigerantia & humectantia præstare auxilia, ne vel in corruptionem humoris & partes in exulcerationem degenerent. Quo fit, vt iure optimo consuluerint authores partẽ fouere aqua cucurbitę, lacte, aqua maluarũ, solani, semperuiuij, portulacę, lactucæ, sedi, intybi, lenticulæ palustris, & similiũ. Cum hoc tamen si in capite erysipelas adnascatur, in collo, è regione cordis aut vẽtriculi, nulla lege eis vtêris: nam licèt adstringẽtia

non

non ſint, quodammodo repellunt frigiditate propria: quod vereri in alijs partibus non licet, quia repulſus non fiet ad principalius membrum, ſicut in partibus prædictis, quia facilis eſt via & breuis à cute ad intima cerebri, cordis, aut faucium. In quo ſanè refrigerationis miniſterio ſolùm perſtãdum eſt, donec cutis colorem acquirat naturalẽ, cauendumq; ne ad liuorẽ perueniat, aut ſcirrhoſam duritiem: quod iure optimo omnes authores verentur.

Ceſſante autem fluxione, & corporis prȩhabita ſufficienti prouidentia, tum per ſanguinis miſsionem, tum verò per expurgans medicamentum, ac per eam victus & vitæ inſtitutionem, quȩ ad frigidum & humidum vergat, habita temporis & ȩtatis ac virium ratione, euidentiſsimum eſt materiam in parte contentã ſecuriùs reſolui poſſe, quàm repelli, & ob id aqua repenti cum modico vino fouenda eſt, vel decocto foliorum althææ, meliloti, maluarum, & ſimilium, cum vino aut ſecus. Nec deſunt qui emplaſtra huic vſui parare ſtudeant, ſed quæ difflationem remorentur ſummoperè cauenda ſunt: ſuppurari enim aut exulcerari eryſipelas, periculoſum & graue eſt: ſecus res ſe habet, ſi affectus ob admiſtionem alterius humoris id expoſtulet, tunc enim iam non eſt præſentis inſtituti.

De herpete. Ad genus eryſipelatis pertinet alia tumoris bilioſi ſors, quam Græci appellarunt herpetem, Latini ignem ſacrum, Auicen. & ferè omnes Barbari, formicam: non quidem eam quam Græci appellãt mirmecias, & acrochordonas, Hiſpani verò culebrilla. Herpes igitur eſt, quando flaua bilis nõ naturalis, ſola & ſecreta in particulã aliquã confluit,

atque

atque ibidem consistit, quæ si crassior sit acriorq́; totam exulcerat cutem vsque ad carnem supposi- tam, & tunc vocatur herpes exedens seu depascẽs. In cuius tumoris enodatione expendendũ est, fie- ri quoque à bile, vt erysipelas, cæterum non ab ali mentosa, sed ab excrementitia, vt erysipelas illegi timum & vlcerosum aut pustulosum, quod his ra- tionibus illegitimum efficitur, quantumuis à sola bile fiat. Verùm hanc arbitrantur differentiã, quòd hoc illegitimum erysipelas sæpius fit à crassiore bile, quàm legitimum ex bile excrementitia, quæ nondum crassa, & vitiosa facta est: verùm herpes semper à tenuiori magis quã erysipelas legitimũ, aut spurium, quia ob id ad summã vsq; cutẽ ascen- dit, ibidemq; se extendit ac serpit. Verùm si quis rem hanc diligentiùs pẽsitet, ac velit authorũ con tentionem dirimere, reperiet, herpetes esse in tripli ci differentia: prima simpliciter dicta est sola aspe ritas cutis extimæ, ad differẽtiã erysipelatis, quod infimam & aliquando subiectam carnem depasci- tur, quæ nullum videtur eleuare tumorem, cum im moderato calore: cum hoc tamen minori, quàm in erysipelate, quia minor est materię copia, & ipsa te nuior, & ob id calor minus efficax. Secunda herpe tis species cum vlcere coniungitur, & ab Hipp. her pes exedens, seu depascens dicitur, quôd totã cutẽ vsq; ad subiectã carnem depascatur: in quo à pha- gedęna videtur differre parũ, quòd carnem quoq; ipsam exedat: quã speciem Gal. herpetẽ esthiome- non appellauit. Tertia verò & vltima, cũ prędictũ herpes iungitur pustulis quibusdam paruulis, & ea ratione appellatur à plerisq; herpes miliaris, quôd pustulæ illæ granis milij assimilentur: fit interdum vt pustulę illę abrumpãtur & fiat vlceratũ herpes.

Libr. 5. apho. 22.

Li. 14. me thod.

Hunc sanè miliarē cōstat Gal. vsurpasse pro gene-
Lib. 2. ad Glau. re: sed clarior est præscripta diuisio. Differūt etiā prædicti tumores causa: nam licèt biliosus humor omnibus sit communis, nihilominus tamē herpetis solùm exasperantis cutem, causa existit bilis excrementitia, tenuissima & scalida: vlcerosi verò eadē, sed crassior facta, & calidior atque acrior: eius quidem quod miliarem appellant, eadem, sed admista tenuissima & aquosa pituita vel sero.

2. prædi. Nec parui est momēti Hipp. sententia, quatenus pertinet ad horū affectuū præsagium. Quippe inquit: Herpetes autē minimè omniū vlcerū, quæ depascendo proserpūt, periculosi sunt, verū maximè difficulter semoueri possunt, quemadmodū cancri occulti. Prætereà boni præsaga est febris vnius diei, cum pure albo & æquali: secus si diu duret febris. Nec placet Hipp. & Celsi sententia, qui laudāt in herpete ossis corruptionem: intelligat quisque vt velit.

Curādi ratio. Curandi ratio, tanquā in affectu cācro vlcerato persimili, difficillima est, necnō quia sæpe ad ossis corruptionē peruenit, nisi cito præueniatur, præter quā, quod is qui vlcerādo & corrodēdo serpit, nō minus efficit vlcus in parte, vbi primū incepit, ac vbi serpit, licèt primę eius speciei id nō accedat, nā vt serpit, ita sua sponte, vel quouis medicamento sanescit, quod primò apparuerat exasperatum. In cuius affectus curatione(præmissa victus & vitæ institutione refrigerāti ex cibarijs boni succi) duo diligēter expēdisse oportet: primū humoris biliosi, tenuis & corrosiui(in herpete primę speciei, ac crassi in secundæ)& eiusdem cū admistione sereæ substantiæ, aut fluxilis pituitæ copiā & modū generationis: nā ab his auspicari oportet curationis principium.

cipium. Quippe considerabis, an ex calore iecoris & venarum, bilis tenuior, spumosior, & acrior facta sit: nam tunc proculdubio à sanguinis missione curationem incipies, quamuis authores non meminerint huius præsidij in hoc malo, idque non erit ab re bis efficere, si ex sanguinis consueta vacuatione suppressa, ex talo, vel iecore, aut ex progresso laborioso exercitio, vel quauis alia causa sanguinem & bilem in feruore agente fiat. Quòd si nil horum præcesserit, & constiterit effrgnem vagari prędictam bilem tenuem, vereri oportet ne decumbat in membrum princeps, tunc protinus, nulla vel leui præparatione præmissa, cholagogo medicamento purgabis. Quippe in viris & robustis fœminis purgat Galen. idque iuxta optimam rationem sero & scammonio: quapropter non est alienum à ratione. ℥. iiij. seri adhibere, & adijcere. g. ij. vel tria diagridij, & cum modico syrupo violaceo laboranti præbere: sin aliter diluto rhabarbari vtêris: vel in eodem sero cum syrupo solutiuo rosarum aut violarum, & in fuso senæ purgationem instirues: aut in eodem infuso mannã aut casiã dissolues. Sed id semel vbi feceris, curandum est humorem temperare ac frænare, & eius tenuitatem corrigere serapijs quæ nuper diximus. Posteà verò paulatim corriges & paulatim expurgabis, prædictis pharmacis in minori copia exhibitis, cum decoctione tamarindorum & mirabolanorum, aut cum syrupo cichorij & diluto rhabarbari. Verùm si herpes miliaris fuerit, eisdem purgabis, sed admiscere oportet, vel lac seminis cartami, aut agarici modicum, vel epithymum ac polipodium: & postmodum per vrinã curandũ est humorẽ purgare, serosam enim substãtiã

faciliùs per eam partē euocabis. Nec omnino post-habēda est iecoris prouidētia, adhibitis quę ipsum attemperent & refrigerent. Secundum quod consideratione esse dignū in hac curatione diximus, est parti affectæ vtilia adhibere pręsidia. Quorum quædam attemperationem moliuntur: alia vlcus, nonnulla pustulas extirpare nata sunt: sic post pręnomé meretur, præterquàm quòd in herpete, prędictas euacuationes, principio affectus adhibere oportet, non quæ adstringendo repellūt, vt multi sunt arbitrati, sed quæ refrigerando: nam licèt incendium non sit ita vehemens, vt in erysipelate, cū hoc tamen efficacissimum est, siquidem ignis sacri nomé meretur, præterquàm quòd in herpete, pręsertim exedente & exulcerante, longe minus licèt reprimentibus & adstringentibus vti. Quippe erodens materia, quia eisdem fixiùs parti adhæret, lōge maiorem exesionem & exulcerationem efficit: præter id, quòd longe minùs ad interiora repellere licebit. Quapropter, quæ frigida sunt ex vsu existunt, vt in erysipelate diximus: in principio & prima herpetis specie frigida & humida, interim dum nō vlceratur, quia eo tēpore intelligēda venit Hippo. sententia qua lib. 5. apho. 22. refert aquā tepidā herpetibus plurimum prodesse. Verùm cum à Gal. dictum sit: Herpetes autem quatenus ad totius corporis vacuationem attinet, vt erysipelata curare oportet: quantum verò ad patientem particulam, non omnibus similis curatio adhibetur. Nam qui exedentes sunt, refrigerari quidem desiderant, similiter & alijs herpetibus, & erysipelatis: non tamen ea ferunt medicamenta, quæ præter id quòd refrigerant, etiam humectare natura apta sunt, sed sola refrigerātia, quæ etiam possunt exsiccare: quo fit, vt ea sint adhibenda, non herpetis ratione, sed

2. ad Gla. cap. 2.

exul

exulcerationis necessitate: in cuius curatione quæ plus siccent adhibenda sunt. Itaque ob ignem & motum serpentis humoris refrigerare, propter vlcus exsiccare opus erit: & quia vlcus est cum humoris affluxu, adstringere insuper oportet, quantum par sit ad fluxuri cohibitionem. Quo fit, vt prosint summitates rubi, sumach, folia oleastri, salicis, oliuæ & balaustiorum: ex quibus fiat decoctio vel instillatio ex eorum succis, præsertim foliorum roboris. Prodest & plantago, folia vitis, & alia huius census: quibus transacto principio, & aliqua parte augmenti, oportet addere quæ modicè resoluere possint: vt est farina lupinorum, cum succo lapati acuti, puluere balaustiorum & modico aceto. Aliud conficies quod recipit succi plantaginis & solani ana. ℥.j. succi radicis lapati. ℥.ſ. balaustiorum. p.j. rosarum rubearum. ʒ.j.ſ. aluminis. ʒ.j. aceti. ℥. ij. coquantur ad consumptionem aceti & succorum, & in mortario plumbeo agitentur, & adde lithargyrij. ℥. ij. ceruſę ℥. ſ. pulueris thuris. ʒ. ij. & fiat linimentum. Prodest & emplastrum arnoglosæ & reliqua huius naturæ: quæ non licet huc transferre. Quòd si corrosio inhiberi non possit, prosunt pastilli Musæ & Andronis: posteà verò ad caustica, & magis exsiccantia medicamenta te conferes.

Sciendum tamen est, eiusdem qualitatis medicamenta herpeti miliari esse proficua, cæterùm non æquè frigida, ob aquositatem, quam sibi habent admistam prædictæ pustulæ, neque vehementer sicca & exedentia, sed satis est vt Galen. asserit glauci dilutum, aut arnoglosi, vel solani succus, & alia huius naturæ. Atque hæc Ad Glau.

 suffi-

sufficere videntur ad institutionem & notitiam veritatis & naturæ rei.

DE OEDEMATE ET PItuitosis ac frigidis tumoribus

INSTITVTIO. VI.

RAETERMISSO communi œdematis significato, quo Hippocrat. omnem tumorem præter naturam intelligit, item dum pro phlegmone accipit, solùm hac in parte nomine œdematis subaudire oportet tumorem quēdam quē pituita cōmittit, sicut phlegmonem sanguis, & scirrhum melancholia, atque erysipelam bilis. Qui sanè est tumor mollis, laxus, digito prementi cedens, indolens, albus & minimè calens: quem non esse vnius generis, sed duorum arbitramur: legitimum vnum: reliquum verò illegitimum & spurium. Verum atque legitimum œdema constat ex Galeno fieri ex pituita naturali, quæ nil aliud est quàm sanguis crudus, in consortio sanguinis repertus, alitioni pituitosorum membrorum dicatus: illegitimum autem & spurium, ex pituita non naturali & extraneata: quæ talis efficitur vno è duobus modis. Primo per admistionem alicuius alterius humoris: qui si fuerit sanguis, fiet œdema phlegmonodes: si bilis, œdema

14. Meth. 2. ad Gla.

œdoma eryſipelatodes: ac ſi melancholia, ſcirrhodes: niſi præualuerit humor qui pituitæ adiungitur eo tempore: nam ſic accipiet nomen à prædominante ſucco. Secundo autem modo, pituita efficitur præter naturam in propria ſubſtantia, nullo extrinſecus accedente: quo ſit, vt quatuor etiam ſuboriantur tumorum genera: alterum ex pituita in aquam verſa, idatodes nuncupatum: aut in flatum, cuius ſuo loco meminero: ſecundum ex crudo flegmate, craſſo & mucoſo, ex quo procreantur tumores illi, quos abſceſſus pituitoſos nuncupamus, vel exituras flegmaticas, Auicenna verô dubelet, cuius naturæ ſunt ſteatomata, atheromata, & meliceridcs ac ganglia, & id genus alia permulta. Tertium prodit ex magis indurata pituita, gypſea nimirum, ex qua nodi podacricorum oriuntur, & ſtrumæ, ſeu ſcrofulæ nuncupatæ. Quartum ex corrupta & putrefacta pituita, à qua fiſtulæ & vlcera, quæ ſcrofuloſa vocantur, ſubſequuntur. Pręter quę œdematum genera, aliud etiam non rarô conſpicimus, quod non habere morbi rationem vt prædicta certum eſt, ſed ſymptomatis, in hydropicorum pedibus, facie, & oculis, vt Hippocra. teſtatur: ſed hoc non habet circumſcriptum locum, & ſignatã eminentiam, vt quæ verè ſunt œdemata morbi rationem habentia.

Quibus exactè cõſideratis, euidẽter conſtat, quales ſint œdematis cauſæ, nã pręter primitiuas, antecedens & cõiúcta ſemper eſt, vel vbertas humoris pituitoſi, huius aut illius ſortis ex his, quas numerauimus, in toto vel in parte, quæ efficax eſt ad trãſmiſsionẽ eius ad aliud mẽbrum, vel in parte (quod plerunque accidit) paulatim cõgeratur: & vtroque Cauſæ.

modo post collectionẽ predictæ pituitæ efficitũr coniuncta.

Signa. Signa verò euidentissimè constant ex diffinitione: quippe tumor est, in quo cutis color nõ mutatur, quinimo albidior efficitur, & cum frigiditatis sensu mollis est, & sine dolore digito prementi cedit, ac pressura manet, & certè redit ad pristinã figuram, & permanet sine pulsationis sensu. Iudicãtur huiusmodi tumores vt plurimum per resolutionem, rarò per suppurationem, & frequentiùs per indurationem, ac mutationem in nodos, & alias excrescentias, quæ à Græcis vocantur apostemata & abscessus: & vtrumq; sit, diutius durat in quauis terminatione: nam ob id dixit Hipp. œdemata diuturniores faciunt iudicationes, & longe diuturniores si in pus mutentur, vtcunq; tamen sit, periculum nõ afferunt, nisi aliquod committatur erratum, aut in membro principe vigeant.

Li. 1. prognost. 30.

Curatio. Curandi verò rationem præcedens œdematis diuisio cogit in tot partes dissecare, quot genera œdematum esse antea diximus: nimirum alterum legitimum, & reliquum spurium. At legitimũ, quod ex pituita naturali fieri statuimus, vno eduobus modis succrescere sciendum est: per defluxum nimirũ, & sensim aut paulatim in parte congesta pituita. Quod verò per defluxum efficitur, duplicẽ sui præstat indicationem: vnam præcautoriam, quæ fluentem aut fluxuram materiam respicit: & rursus alteram, quæ solùm circa fluxam materiam versatur. Quæ sanè consideratio, & auxilia quibus eã exequimur, non minus proficua sunt œdemati quod paulatim efficitur, quàm huic quod per defluxum, solùm habito respectu ad congestam materiam, nam eadem vtrobiq; est ratio.

His

His præmissis, statuendum est fluxionem œdemata concitantem esse in duplici differentia: vnam quæ causa alicuius morbi grauioris succrescit, vt hydropis, pthoes & astmatis ac similiū morborū, quod curare frustra tentabis, nisi morbo à quo procedit, & cuius est accidens, priùs curato: reliquam verò, quæ triplicem præstat in curatione œdematis indicationem: vnam gratia materiæ fluxuræ: alterā circa fluentem: & reliquam solùm iuxta eam, quæ iam recepta est in parte. Primā exequeris prohibitione generationis pituitæ per victus parsimoniam, siccitatē, modicum calorem, tam in cibis, quā in potibus, ad quorum pensum instituenda est reliqua vitæ conditio: item euacuatione eius, quæ genita est, & in corpore abundat, præmissa præparatione per syrupū, qui attenuet, inscindat, calfaciat, & quodāmodo concoquat quod eius possibile fuerit, ac reliquum vacuationi aptius reddat, melle rosaceo, syrupo de hyssopo, de saluia cum oximellite. Purgabis catholico, diaphenico, syrupo solutiuo rosarum Persicarum, cum agarico, aut gnico, vel pilulis aggregatiuis, de agarico, & similibus. Quod sanè tutiùs facies, si iteratò feceris: presertim si mēs fuerit fluxionem à parte affecta auertere, quod exequeris paulatim euocata materia, vel ad vētrē, vel per vomitum ad ventriculum, sic enim fluentē materiam retrahes, & naturam dissuesces à consuetudine transmittendi.

Quo facto ad contentam in œdemate materiam te conferes, in cujus euacuatione hæc prorsus considerāda tibi erunt: quippe mox à principio eis medicamentis est vtendum, quæ nulli alteri ex tumoribus proficua sunt, qualia digerentia existunt, cum siccitate & repellendi etiam vi. Denique ea quæ

illis in augmento prosunt, his in principio adhi-
benda sunt, vt quæ reprimendi quidem vim ha-
bent, sed non ex impensa frigiditate & adstrictio-
ne, sed quæ non inualidè siccant, modicèque dige
runt. Quæ triplicis esse generis constat, vt ex Ga-
len. colligitur, per spongiā posca imbutam & parti
admotam: secundū recipit aquæ decoctionis nitri,
cinerum & aceti quantū satis esse videtur. Tertiū
recipit aloës, myrrhæ, litij, acatiæ, glauci, ciperi,
croci, boli Armeni, singulorum partes æquales,
cum succo caulium & aceto fiat emplastrū. Qui-
bus, & alijs huius naturæ, quæ passim reperies, at-
tenuabitur humor, retrocedet etiam ac prohibebi-
tur, quominus ad partē fluat, maximè quia hæc om
nia actu calida parti apponēda sunt. Quippe modi-
cè calida medicamēta, quę siccitatē habent, adstrin
gendi quoque vires sortiuntur: & hæc sunt quæ
ædemati prodesse possunt, non quidem impensè
frigida, nam durescet & incuneabitur longè magis
humor. Quòd si his videatur tumorem nihil immi
nui, tunc ad ea quę in augmento proficua sunt, de-
ueniendū est, qualia sunt quę vehemēter discutiūt,
vt acetū cum modico alumine, cū deligatione ma-
iori ex infima parte ad supremam membri, vt con-
suluit Galen. noua spongia apposita. Quam quo-
que madefacies in lixiuio ex cinere ficulneo, cau-
lium, tamarisci & sarmentorū, cū aqua chalybeata
& aceto. Verùm si constiterit aliquid tumoris re-
solui, tunc quidem solis digerentibus, iisque vali-
dioribus vtêris: in declinatione verò eisdem, sed
mitioribus, & quę vim sortiantur exsiccandi & ab-
sumendi. At si parum tumorem imminui, his
factis comperias, coniectabile est tumorem sup-
purari: quo tempore emplastris huic vsui profi-
cuis

cuis diligenter adhibitis pus mouere, antequam duritiem contrahat, curabis: cuius naturæ est emplastrum de branca vrsina, althæa, cepa assa, radice lilij albi, semine lini & fermento cum axungia porcina. Quo facto, si pus apparuerit, etiam si in circuitu tumoris aliquid induratum supersit, scisionem facito, & vt dictum est rem deinceps perficies.

Quòd si tumor suboriatur ex pituita non naturali, crassa vel ad aliam naturam reducta, strumasque & cæteros abscessus effecerit, tunc quidem alia via incedendum est, si priùs eos numerauerim, dixerimque breuiter cuiusque naturam. Sunt autem hi Græcorum ganglia, chærades, id est strumæ seu scrophulæ, bronchocele, quod bocium, herniam gutturis nominant. Meliceridès item, steatomata, & atheromata, testudo, talpa, & nacta siue napta fregile Auicen. & vulgariter bubo, & alia plurima, quæ in tophaceam duritiem & scirrhosos affectus degenerant, quorum præter naturalis pituita principium existit. Quos omnes tumores sub genere abscessuum pituitosorum reponi à Chirurgis euidentissimum est. Glandula enim mollis, vnica, mobilis & separata à partibus circumiacentibus, plerumque in emunctorijs adnascitur: aliquando verò in manu vel pede, vel in loco tendonibus & neruis coniuncto, quas extirpare rarò licet. Scrophulæ vulgo vocatæ, nil aliud sunt, quàm indurati, & intra membranam contenti adenes, idest glandulæ, in collo, axilis & inguinibus pręcipuè succrescentes: has Latini strumas vocant, & Græci chærades: omnes autem suis pelliculis includuntur quemadmodum steatomata, atheromata, & meliceraces.

Lupia,

Lupia, mollis, rotunda, in locis duris & siccis adnaſcens, vt in palpebris & locis neruoſis: nec ob id credendum eſt lupiã eſſe eum affectum, quem lupum appellant, eſt enim lupus malignum vlcus, de genere phagedænarũ. Nodus, tumor eſt rotundus & durus circa loca neruoſa maximè apparens, quem Auic. ſub nomine dubelet comprehendit, ſicut & ſteatomata & melicerides. Cæterum atheroma tumor eſt concolor & indolens, in mẽbrana ſeu neruoſa tunica humorem lentum continens, à pulte ſimilitudine ſumpta. Meliceris autem dolore etiam vacat, conſtans ſubſtantia melli per ſimili. Steatoma verò tumor etiam eſt concolor & tactu lenis, in principio exiguus, ſed tẽporis proceſſu augeſcens, in quo humor ſepo perſimilis membrana incluſus reperitur, cæteris tamen durior. Ad quæ tria tumorum genera plures aliæ ſpecies reducuntur, qualis teſtudo eſt, qui tumor eſt magnus, latiore forma & mollis ob pinguem materiam, in modum teſtudinis, qui in capite adnaſcens talparia dicitur: ſed ad hæc atheroma magis accedit, ſicut teſtudo ad melicеridem. Prętereà bocium, ſeu brõchocele eſt tumor colli grandis & rotundus inter cutẽ & aſperam arteriam, in quo aliquando caro excreſcit, nõnunquam humor melli, aquę, pulti, adipi perſimilis. Napta huic quodammodo ſimilis tumor alijs partibus adnaſcens, magnus, carnoſus, diuerſa ſortitus nomina, iuxta diuerſam ſui figuram. Inſuper bubo, qui tumor eſt inguinum & adenoſarum partium, magis accedit ad naturam inflammationum: verùm prædictis adiungitur ob craſſitiem pituitæ ſibi adiunctę: fugile ad tumores qui poſt aures naſcuntur, reducitur. Itaq; ex his tumoribus quidam peculiari tunica includuntur: alij

alij carne sunt implexi & inserti: quidã basim seu radicem habent gracilem: quidam latiorem: alij insuper sunt resolubiles: alij minimè: nonnulli magni, alij parui: aliqui suppurationem sortiũtur: alij minimè: quidam etiam sunt squamosi, fistulosi, cancerosi, & alij nil horum recipiunt. Quibus iam constare & causam antecedentem & coniunctam, nec non & modum terminationis, facilitatem & difficultatem curationis euidentissimum est.

Curandi rationem vnã omnibus his tumoribus cõmunem esse arbitramur: alteram cuiq; propriam, sed non plurimũ dissidentẽ. Primam quidem constantem ex victu exsiccante, potus parsimonia, exercitio, nisi pars affecta vetuerit. Quo facto, sciẽdum est, crassæ & præternaturalis pituitæ prouentum inhibendum esse his, quę si non profuerint, mille modis euacuare possint, & distrahere à parte affecta, quod eius redundauerit: vomitibus, si venter prauè coxerit, frequentibus purgationibus ex agarico, cartamo, terebinthina, hiera Gal. pilulis de agarico, turpeto, aggregatiuis & cochijs. Itẽ eis medicamentis quæ vrinam moueant liquentq; crassos succos, & ad renes traijciant. Insuper balneis sulphureis, & sudationibus ex ligno Guayaco aut sparta parella, & frequentibus clysmatis. Quòd si ex capite fluxionem descẽdere cõpereris, fontanellã altero brachiorũ aperies, quo spiret dilabẽs humor. *Curãdi ratio.*

His factis, vt cuique tumoris sorti satisfacere possis, primò obseruabis pituitosos abscessus, molles & paruos, quales glandulæ & lupiæ sunt, si in particulis firmiores pręsint, tandiu manu ac digitis macerabis & conteres donec incalescant, & materia in cisti contenta liquetur, quo facilius discussioni cedat. Quo facto laminam plumbeã desuper affigito,

arctê

arctè, præmollita tamē parte vnguento vtêris Ori
basij. q.r.cerusę, resinæ, olei veteris ana. ℥.j.ammo
niaci, galbani ana partes æquales, cerę. ℥.iiij. Sed
mirabilis efficaciæ est superponere plagelas ex stu
pis confectas oui cādido sale & alumine inspissato
imbutas. Tandē si hæc nō profuerint, aut alia quæ
passim scribuntur, cutis inscindenda est, & tumor
volsella apprehendendus â radice, & auellendus
cute vndique excoriatus, ac posteà sutura partes
vniēdæ, & curanda plaga est vt recēs, foramine ta-
men relicto. Quòd si maiores sint huiusmodi tu-
mores, præmissis medicamētis quę proficua dixi-
mus esse œdemati, emollire, discutere & cōsumere
oportet. Quæ opera maximè præstat emplastrū. q.
r. olei antiqui. ℥.j. viridis æris. ʒ.vij. picis. ℥.iij. lada
ni ℥.j.ſ. lithargyrij. ℥.j. galbani. ℥.j.ſ. Sed quia ad
strumas varia apud authores scripta reperies, prę-
ter vsum serpentū, quorū vsus maximi solet esse
momēti, tertio quoque die vnguento vtêris ex bu-
fone aut puluerib9 eius, maximè vbi vlcera fuerint
aliqua. Quòd si hęc prodesse nō videantur superfi-
ciarias strumas sic curato: si benigni fuerint humo
res, aut sanguini misti, emolliētia & resoluētia pro
ficua erūt, licèt id diuturno tempore efficiāt, quia
aut resoluūt, aut suppurant. Quo facto, tumorē ape
ries, & pus deterges ex vnguēto Apostolorum, aut
AEgyptiaco: verū si duritiē maiorē cōtrahant, se-
ctionē, & extractionē curabis diligēter efficere per
longitudinē cutis facta sectione: in paruis vna, in
maioribus per lōgū & trāsuersū facta: deinceps, ser
uatis venis & arterijs, strumā excoriato, & paula-
tim eximito: qua lege Tagaultius proprio cap. cōsu
lit, & reliquā curationē, ac sanguinis fluxionē eodē
modo cohibebis & facies. Cęterū si laborās formi

da-

dauerit ferri aut ignis contactũ, caustic is medicamẽtis rẽ ages, scissa cute, & immisso vrẽte medicamẽto per vulnus vsque ad strumæ corpus, siue causticũ ex compositis, siue solo arsenico vtaris, vt lentè & sensim molles scrophulę cõterantur exedãturque, donec vlcus purum subsit, & vt expostulat curetur. Quòd si abscessus fuerit ex his qui angustã habent basim, vinculo serico ligabis, aut setis equinis, vel filo facto ex corticibus arboris mori, vel nucis, vinciens indies magis ac magis vinculis compressis, donec resiccari comperias & sua spõte delabi. Atheromata, steatomata & melicerides peculiarem in Chirurgo prærequirunt diligentiam & curationem. Quippe meliceris tripliciter extirpatur: aut tunica quam cistim appellant, discussa, & prorsus exessa, vel ferro separata: atheromata nullam admittunt resolutionem, sed solùm auferuntur sectione, aut exesione: steatomata verò nec discuti, nec exedi possunt, sed solùm sectione curantur. Sed in omnibus pelliculosis tumoribus, summoperè obseruandum est, ne tunica ante integram auulsionem dirumpatur, exeatq; humor: nam vel eius vel humoris aliquid intus manet, recidiuam iterum effecturum.

Inter œdemata, quæ illegitima sunt, iure optimo annumeratur tumor aquosus, quẽ laxum & indolentem arbitrantur authores, factum ab aquosa sereaque substãtia aliqua parte inclusa. Quæ sanè vbi in ventris cauitatibus colligitur, ascitem concitat: si verò inter cutem capitis & caluariã hydrocephalon: si autẽ in scroto cõgeratur: hydrocele progignit. Quòd si sub tunica visceris alicuius contineatur, parua vesicula suboritur, quam vocant idatida: vel in cute ac partibus externis

vnde.

vnde fiunt pustulæ quas phlyctenas vocant. Itaq; huiusmodi tumor, aut fit intra tunicam & ossa: aut intra carnem & tunicam: vel inter carnem & cutẽ: vel in magnis cauitatibus. Causas habet, vel percussionem qua venæ dilatantur, vel alimentorum humidorum immodicum æsum, vel potum copiosiorem, aut impotentiam secernẽtis facultatis, quæ nequit sanguinem ab hoc excremento expurgare, aut imbecillitatem concoctoriæ facultatis ventriculi, aut iecoris, quæ longè maior futura est, quàm quæ flatum generat. Et vltimò tam antecedentem quàm coniunctam esse aquosum humorem arbitramur. Hunc sanè tumorem, aliquando vt symptoma esse considerandum statuunt authores, vt in hydrope, & pthysi, aut difficili respiratione ac diuturnis affectionibus pedes in tumorem eleuati ostendunt: & rursus morbi rationem habet, cùm videlicet in vna parte inclusa aquosa substantia, tumorẽ circumscribit, figuram, temperiem & partium vnitatem vitiantem. Hos etiam tumores nosces, quòd molles sint, & digito prementi cedant, cęterum nõ manet digiti vestigium, vt in œdemate sunt laxi, sonitum edũt, lucidi transparentesq; & parum cutim imitant, nisi ex causa externa suboriantur: senibus aut pueris plerũque adnascuntur, & difficilioris sunt curationis, quàm flatuosi, vt constare videtur
2. progn. ex Galen.

In curatione prædictorum tumorum, sit primũ consilium præcauere, ne nouæ materiæ aduentu tumor augeatur: alterum, vt quæ iam collecta est, & morbum facit imminuatur. Primum cõsequeris, si causas congestionis sereæ substantiæ submoueris, cauens ne ampliùs generetur praua & exsiccante victus & vitæ institutione: item curabis, ne mate-

ria

tia superuacua aut mittatur ad partem, aut ab eâdē trahatur. Item si quid superabundat, euacuato his medicamentis, quæ hydragoga nuncupantur, quæ aquas educunt, vt semen cartami, agaricus, terebinthina & alia id genus. Prouocabis sudores, quod corpore purgato maioris solet esse momēti, vel vrinas promouebis: nā id solū solet materiæ antecedentis esse præsidium. Quo facto, partem quæ prædictum succū generat, curabis modicè calfaciētibus & tēperatis medicamentis ad pristinū statū reducere: tandē aquam in tumore contentā vel resoluentibus in halitū digeres, vel si id difficulter fiat, euacuabis aperto foramine: illud facies fotibus ex aceto & sale feruefactis ex lixiuio cū alumine, sale, nitro, sulphure, vel ex aqua vitæ cum sinapi feruefacta, emplastris etiam ex eisdem rebus factis, cū vino aut decoctis calidis & digerētibus. Secūdum fiet scalpello parte aperta, vel si fuerit in scroto, setone affixo eidem parti, aut vulnusculis infixis, vt proprijs capitibus leges. Prætereà cōplicatū œdema mixta curatione tractabis pro natura humoris complicationem efficientis.

DE SCIRRHO ET MELANcholicis tumoribus

INSTITVTIO VII.

SCIRRHVS, qui tumor durus & omnino doloris expers ac ponderosus est, duplicis est naturæ: alter legitimus à naturali melancholia ortus, seu à crassa pituita in parte indurata (quē non exquisitum alij arbitrantur) reliquus

verò potiùs scirrhosus tumor quàm scirrhus dici meretur, quòd omnino sensu non careat. Qui sanè duobus efficitur modis: vno à melancholia etiam, cæterùm alicui prædictorum humorum associata: quo fit, vt huius sortis tres scirrhosorum tumorum species reperiantur, vna ex melancholia sanguini adiuncta, præualente melancholia: & secunda adiuncta pituita maiori melancholię copiæ: tertia cùm flaua bilis eidem copiosiori melancholiæ adiungitur. Secunda sors efficitur à quouis humore in parte quauis supra modum indurato, siue ob medicamenta impensè resoluentia, siue plus iusto refrigerantia, quæ ab imperito Chirurgo administrantur. Tertia autem scirrhi species est, quando ex quauis melancholiæ specie, vbi admodum adusta fuerit, originem traxerit, qui iam non scirrhus simpliciter, sed scirrhus cancrosus, aut cancer dicitur: cui si maior adustio, aut tenuis substãtię, acris & calidæ aliquid accesserit, vlceratus cancer fit.

Causæ. Causas habet legitimus scirrhus (præter externas quæ natæ sunt plurimum melancholiæ prouentum in corpore efficere) solùm melancholiam naturalem, hoc est, fæcem sanguinis, aut vt Galen. aduertit, crassam pituitam: spurius seu illegitimus eandem, sed cum aliquo ex prædictis humoribus associatam, aut vltimò quemuis humorem in tumore quouis contentum, vbi indúruerit, aut parte tenui supra modum resoluta, aut vniuersa eius substantia congelata & coarctata in eâdem parte: cancrosi verò scirrhi solùm melancholia per adustionem facta.

2. ad Gla.

Cognitio ſcirrhi ex diffinitione euidentiſsima est: nam durior eſt cæteris tumoribus, ſine ſenſu, colore cinericio, aut plumbeo, vel ſub nigro inſignitus, eo excepto, qui ſit ex pituita in parte congelata, ſiquidem colorem cutis non mutat. *Cognitio.*

Inter omnes ſpecies huius tumoris, qui inſenſibilior eſt, difficiliùs curatur, ſicut qui ſummam duritiem adeptus eſt, vel ſupra eius cutem pili adnaſcuntur. Horum etiam tumorum quidam terminantur in cancrum, quidam in maiorem duritiem, & alij rurſus reſoluuntur. *Præſagium.*

Exquiſiti ſcirrhi curandi rationem difficilem iudicarunt omnes Medici, quôd adeò indurue- rit materia, vt nullis ſit ceſſura auxilijs: verùm ſi omnino exquiſitam non contraxerint duritiem, conſiderabis, ſit ne materia melancholicus humor, an craſſa & exſiccata pituita: aliquid enim diſcriminis in curatione circumſcribitur, vt mox referam, ſi priùs dixero inhibendam eſſe propagationem humoris peccantis, victu omnino contrario. Quare in pituitoſo apparatu ad ſiccius & modicè calidum vergant alimenta omnia oportet: ſicut ad modicè calidum & humidum, ſi melancholia cauſam præſtiterit: ad quorum penſum inſtituenda eſt reliqua vitæ ratio. Poſteà verò, ſi quid alicuius prædictorum ſuccorum in corpore abundat, ex ſuppreſsione conſueti fluxus ſanguinis, ipſum reuocabis, aut venam ſcindes, ſed parcè: poſteà quod melãcholiæ ſupereſt, demendũ erit frequẽtibus purgationibus ex agarico, ſena, polipodio, turpeto & ſimilibus, aut efficacioribus: *Curatio*

nam talia expostulat humoris renitentia. Præterea vtcunque factus sit scirrhus (nisi noua præsit fluxio) nulla lege repellētia desiderat auxilia, quia materia huic muneri omnino inepta est, & ob id neque adstringentibus, neque refrigerātibus vtendum erit: neq; rursus impensè emolliētibus, quāuis tumor durus sit: insuper neque resoluentibus vehementer: nam frigida & adstringentia, præterquā quòd emollitionem ac resolutionē impediunt, humorem densiorem & longe magis induratum efficiunt: item resoluentia si moderata sint, parte tenui separata, crassa durior remanet: sicut emollientia periculum afferunt corruptionis, quo facilè in cancrum & vlceratum degenerat affectio. Et ob id omne curantis consilium dirigi debet, vt mox à principio, & vsque ad integram sanitatem eis vtatur præsidijs, quæ vim habeant simul emolliendi, & desiccandi: nam vtrunq; seorsum exhibitum, læsurum fore anteà diximus. Quē vsum præstat emplastrum. q. r. bdelij, ammoniaci, galbani, ana partes æquales, terantur in mortario cum oleo liliorū, & adde mucaginum fœnugræci, seminis lini & ficuum ad pondus omniū, & terantur donec in vnū coëant. Reliqua autem auxilia huic vsui proficua, reperies parte secunda cap. de emollientibus.

Quòd si scirrhosus tumor ex cōdensata pituita fiat, vel ex phlegmone indurato, longè alia desiderat emollientia: nam calida & sicca huic muneri esse proficua docuerat Gal. vt quę calore, liquandi quod frigore concreuit, vires habeant, & siccitate ebibendi nimiam humiditatem quā hi affectus sibi habent adiunctam, licèt coërcitam & conglaciatam, & ob id hæc medicamenta dici solent emollientia, quia liquant, & ob id emolliunt quod congelatum

5. Simpli.

gelatum est,& postmodum resoluunt quod liquauerãt,& ea ratione dicuntur resoluentia. Emolliũt tamen diuerso modo à prædictis,quia illa pinguosa natura & malactica emolliunt induratum ex calore & siccitate,& ex adiũcta siccitate ebibitur quod emollitum est:hęc verò vt quę calida sunt à secũdo ad tertium gradum & sicca in primo, modo dicto emolliũt:quæ sanè vbi hos gradus excesserint, longè maiorem duritiem accersunt, nisi iam in fine affectus,vbi maiorem tumoris partem emollitã fuisse constiterit,quo tempore validioribus resoluentibus vti poteris citra periculum.

Reperies autem emollientium medicamentorũ varias esse sortes:nam quædam sunt debilia,vt quę fiunt ex oleis amygdalarum dulcium, sesamino, de semine lini & axungijs, medullis ac pinguedinibus.Maioris efficaciæ efficies si addideris gummi nõnihil,vt bdelij,galbani & similium cum oleo liliorum.Etiam efficacius efficies,si addas, terebinthinam abietinam,oleum irinum: quibus & mineralibus additis, quo resolutio & attemperamẽtum securiùs fiat,vtilius efficies : maximè si addideris mucagines seminis lini,fœnugræci & althęæ.Quibus profectò mirum in modũ,ad inscisionem crassæ pituitę efficaciam præstat aceti modicum,maximè in inueteratis tumoribus,ac supra tendones sitis. Sic partem inũges oleo aliquo tenuium partiũ, in quo ferbuerit cucumeris siluestris aut althææ radix vel anethum viride. Præstat & partem scirrho affectam suffire euaporatione aceti iniecti super lapidem molarem ignitum: & hęc dixisse sufficiat.

De illegitimo scirrho.

Fiunt scirrhi illegitimi mille modis, vt dictum est:nam per admistionem alicuius succi ex tribus

naturalibus, suboriuntur, & sic mistam admittũt curationem, ex his quę diximus hac institutione, & ex eis quæ in curatione tumoris cuius humor ei adiungitur. Vel efficitur illegitimus ob induratio nem à frigidis & repellentibus importunè adhibitis, aut ex resoluentibus quæ plus iusto exsiccatã reddunt duritiem: quos sanè tumores, sic in duritiem versos, scirrhosos Medici vocant, qui vbi integram acquisierint duritiem, & prorsus sensu priuentur, inmedicabiles fiunt, sicut legitimi, si ad eandem peruenerint duritiem.

Curatio Eam curandi rationem huiusmodi scirrhosæ durities expostulant, quæ è directo causæ duritiei aduersa sit: nam si ex impẽsa frigiditate induruerint, quæ modicè calfaciant & exsiccent sunt adhibenda, qualia diximus proficua esse scirrho ex condẽsata pituita. Verùm si ex his quæ supra modum resoluunt, durities contracta fuerit, tunc quidem minus calida, magis humida, aut in primo gradu sicca esse oportet quæ hanc duritiem emolliant: ob id quidem medullę, adipes, axungię cum bdelio & thymiamate adhibenda sunt, oleo ricino admista. Prodest œsypus, althææ radix cum mucaginibus fœnugræci & seminis lini. Verùm in tendonibus & ligamentis scirrho obductis, aceti modicum addere erit vtile, aut vaporem eius ex lapide ignito suscipere, â fotu aut inunctione ex aliquo prædictorum: inscindere enim quod viscidum & adhærens est oportet, quo faciliùs abstergatur, aut digeratur per halitum, nisi admodum resiccata fuerit durities.

Cæterum vt his medicamentis & alijs, quæ li. 2. cap. de emollientibus reperies, probê vti scias,

hæc diligenter considera. Primùm, quantum distet corpus ab humiditate temperata: nam pueris, fœminis, eunuchis, & his quæ humiditate natura abundant, sufficiunt qui modicè humectant, quæ etiam paruis tumoribus & non plurimum duris prodesse posşũt, sicut maiora sunt necessaria, si durior fuerit tumor. Præterea raræ partes vehementiora renuunt, & mediocria expostulant medicamenta. Quibus consideratis, quantum tumor, corpus aut particula à dictis conditionibus deuiauerit, tantum recedat medicamentum à mediocritate opus erit. Hæc tamen duo in omnibus adseruabis: primum, quòd foueatur pars scirrhosa aliquo decocto emolliẽte pariter & resoluente, cum modico aceto, sale & oleo, aut ex oleo in quo hæc eadẽ ferbuerint: & euaporatione ex aceto suscepta, tertio vel quarto quoq; die hæc medicamenta adhibebis, non tamen separatim operantia, nimirum per se emollientia, & postea resoluentia: sed simul iuncta, vt quod emollitione liquatum est, antequam corrumpatur, dissolui digeriq́ue faciliùs possit. Sed omnia in horum affectuum curatione cautius oportet priùs tentare, & paulatim prosequi, nam facilè exacerbantur, & in cancrosam duriem degenerant.

Cùm dictum sit, facilè in cancrum hos tumores commigrare, necessum est scire, quid sit, qualiter fiat, & à quibus causis, & qualis futura sit prouidentia, seu curatio, si quam admittit. Cancrum eum tumorem appellant Medici omnes, qui durus est, inæqualis, rotundus, venosus, liuescens siue fuscus aut nigricans, calidus, non tamen æquè ac inflammatio: item subitò accrescens, *De cancro.*

ęgros maximè affligēs & perpetuo dolore fatigās.

Causæ. Suboritur hęc duri tumoris cōditio, solū ex assata melancholia, aut vt rectiùs loquar, ex quauis atrę bilis specie, siue ex bile, siue ex sanguine, siue ex melancholia vstione crematis, fiat. Plerumque etenim adnascuntur, quibus vel menses, vel hæmorrhoides, vel varices suppressæ sunt. Vtcunque tamen fiant, quatuor cancrorum sortes inueniuntur: vna vlcerati: non vlcerati altera: tertia manifesti in partib9 extimis corporis: & quarta occulti, hoc est, intra corporis cauitatem, nam sæpe ad nascitur vtero, ano, vesicæ, intra nares, & in abditis corporis sedibus, quos curare vetuit Hipp. Gal. etiā appellat occultos non vlceratos, hoc est, qui intra cutem iam duriciem habent exulceratā: cæterū cutis extima citra noxā & exulcerationem apparet.

Præterea quiuis prędictorum tumorum vel incipiendo procedit, vel à scirrho degenerat, vt contigit fœminis, quibus ex mammarū scirrho fiunt hi tumores, quos Hispani çaratanes vocant, qui medium quoddam sunt inter cancrum & scirrhum, aut via à scirrho in cancrum.

Cognitio. Nosces autem incipientem (quod difficilius est) ex duritie & inęqualitate tumoris, quæ tactu facilè deprehenduntur: colorem præ se fert liuidum siue fuscum, cum sensu punctionis & dolore iuxta tumorem ipsum: venas ostendit in circuitu tumentes cancrorum brachijs persimiles, cum extranea caliditate, vt Gal. aduertit. Quo loco statuit cancros incipientes difficulter cognosci, quia licèt incipiat cum eisdem accidentibus, à paruissima (vel ciceris) magnitudine initium sumunt. Magnum solet cancer facessere negociū, nam à toto genere morbus est grauis & perniciosus, quòd mitiora contemnat

Li. 14. meth. 2. ad Gla.

temnat

temnat remedia,& maioribus exacerbetur, & fiat particularis elephantiaſis. Probat euentus, nullã, aut difficulter admittere curationem: nam ſi radicitus euellas, vel vlcus remanet cancroſum & immedicabile, vel malum reuertetur, aut in aliam partem humor decumbet, vbi maius & breuius accerſit periculum, & ob id dictum eſt ab Hipp. citius perire eos qui curantur. Cnm hoc tamen qui ſunt prope cutem, curationem admittunt, quam ego cõſulerem antequam vlcerentur: nam poſtea in cancroſum vlcus digenerant, tum etiam ſi radicitus venas circunſtantes non extirpaueris: eos verò qui magni ſunt & inueterati, curabis ne augeantur: curationem autem aliam non aggredieris.

Curandi ratio in huiuſmodi tumoribus, neq; vnica eſt, neq; eorum ſtatus vnus. Nam vel incipiens eſt, aut nuper à ſcirrho degenerauit: quo tẽpore reſiccantibus ac refrigerantibus, quæ minimè mordentia ſint, & mediocres vires habeant, ipſum reſoluere, & tenue quod influit, repellere eſt curandum. Quòd ſi hæc non profuerint, ſtudendum erit inhibere, quo poſsit maiorem molem cõtrahere, ac ſi contraxerit, exulcerationem prorſus impedire: difficulter enim aut impoſsibiliter curãtur vlcerati. Verùm ſi id non conſequaris, ipſum extirpare & radicitus vellere oportebit. Ad quamuis prędictarum operationum opus eſt corporis maximam habere prouidentiam victu refrigerante modicê, & humectante, ac reliquo vitæ inſtituto ad penſum præhabito. Corpus inſuper curabis â recrementis melancholicis expurgare, & ſanguine bis terue in anno miſſo, maximé ſi ex ſuppreſsione varicum, menſium aut hæmorrhoidum malũ oriatur, quo locus ſuperſit frequẽtibus purgationibus Curatio

ex cōfectione Hamech dissoluta in sero, aut ex mā na cū decocto senæ: vel ex casia, aut prunis damascenis decocto senæ, & saccharo cōfectis: vel vltimò alio fortiori medicamēto, si corpꝰ sit robustū.

His prçmissis, primū curādi cancrū scopū ad implebis per repellētia & digerētia medicamēta, quæ nullatenus mordentia sint, & mediocres vires habeāt: nā cū materia cācri crassa ac repulsioni & resolutioni inepta sit, & cū hoc maligna, sat erit quod tenue fluxerit, repellere & discutere, ne amplius crescat. Ob id metallicis medicamentis vtendū erit, veluti plumbo vsto & loto, vnguento diapompholygos, succo solatri ac similibus, factis linimentis & vnguentis, abluta priùs parte sero, aut aqua semperuiuij, quibus sæpius mutatis vtêris, ne in parte incalescant.

Prohibent cancrorū augmentū frequentes purgationes, & per lōgiora interualla sanguinis detractiones, velut diximus: item emplastrū cancrorum fluuialiū pari cadmiç mēsura admista, & alijs, quç passim apud scriptores reperies. Cæterū lōgè præstantiùs & vtiliùs impedit augmentū aperta fontanella è directo partis affectæ, per quā facilè expiret quod futurū est, nō solū augmenti, verū & exulcerationis causa. Eandē inhibet frigidorum & humidorum cibariorum esus: item vaccæ lac, aut puls ex farina hordei: tandem calorem ac feruorem tumoris compescere curabis omni diligentia, appositis frequentiùs, quæ impensiùs refrigerent, vt portulacæ succo, semperuiuij, plantaginis & similium, cum vnguento pompholygos, præsertim parte sæpius abluta aliquo ex prædictis succis.

Quòd si hæc omnia prodesse non comperias, coniectandum erit, an necessum sit ad chirurgicam

manum

manũ deuenire,& an laborans ferre poſsit. Quod ſi aggrediaris,cautè & cũ maxima præmeditatione facito:nã aut nõ ſaneſcunt,etiãſi proſperè ſuccedat ſectio, vt Celſus prædixit, aut fluxu ſanguinis periclitantur laborantes,aut in cãcroſum vlcus degenerat affectio,vel in maniã,paralyſim vel animi deliquium & grauiſsima mala commigrat humor, qui ad eam partem fluere aſſueuerat.Et ob id varios cancros ſcindere aggredieris, non occultos, non internos ac infartos,nõ prope membrũ princeps,neq; vlceratos: ſolùm ergo extirpare cõſulo, quos vulgus(çaratanes) appellat, qui medij ſunt inter ſcirrhum & cancrum:nam in his, præſertim facta fontanella, non ſuccreſcunt prædicta mala. Quos aliquando curatos vidi,infixo cauterio vno vel duobus,& immiſſo grano arſenici,& cooperto vulnere butyro vaccino,quo ferè paucis horis aut diebus decidit glãdula vniuerſa, aut tumor, ſi nõdum cancri naturam attigerit.

Quòd ſi manuali operatione opus ſit, id diſces efficere,tum apud Chirurgos, tum lib. noſtro de fœm.morbis cap.de mãmarum tumoribus.Interim tamen ſcito,cutem inſcindendam eſſe,manu priùs apprehenſo tumore,ac per latera eius cute & carne nouacula ſeparata, tumorem hamo vel acu apprehendes per medium tumorem ipſum, vt faciliùs poſsis ab omni carne vndique ſeparare, & radicitus extirpare. Quòd ſi ſanguinis fluxus non ſit admodum copioſus, non protinus compeſces: ſin aliter, ſtatim eis vtêris medicamentis,quæ ſanguinem reprimunt, vbi ſufficienter eũ qui in radicibus & venis proximis incuneatus erat, extraxeris, aut fluere permiſeris. Quòd ſi fluxũ non ſperes ob grandem impetum poſſe compeſci,

ferro

ferro cādēti curabis id efficere, alioqui igne opus nō est, nisi verearis aliquid tumoris relictū fuisse, quod extirpare studeas. Posteà verò vlcus curabis mica panis imbuta succo aliquo ex prædictis, si vstio præcessit: transactis duobus aut tribus diebus, penicillus intinctus melle & farina lentium apponendus est, ac desuper digestiuum, donec scara procedat. Verùm si igne opus non fuit, primò ouo conquassato cum oleo rosaceo, aut albumine oui in penicillis vtêris, posteà verò vt reliqua vlcera curabis. Cęterum ne materia quæ ibidē confluere assueuerat, perseueret, & recrudescere malum efficiat, aut ad principaliorem partem irruat, necessum erit fonticulam aperire, quemadmodum nuper diximus.

DE TVMORE FLATVOSO INSTITVTIO VIII.

TVMOREM flatuosum Latini inflationem & Græci emphysema nūcuparūt: quem ab œdemate iure optimo seiungimus, quamuis à pituita flatus originē trahat, quòd iam in aliam naturam versa sit pituita, longè diuersa à suis conditionibus & accidentibus. Erit igitur tumor flatuosus, in quo coadunatur & iungitur flatus crassus, nec dispergitur, sed partem in tumorē eleuat & replet cum tensione. In qua re statuendum est, huiusmodi tumorem succrescere sub cute aut membranis, quæ ossa circundant, aut musculos viscerumq́; aliquod

quod includunt. Sed inter has collectiones, ea sola iure optimo tumor flatuosus dicitur, quæ in vno loco inclusa, nullibi extenditur, sed in loco quopiã circumscripto, propter densitatem cutis vel membrorum circunstantium, & spissitudinem, aut flatus ipsius crassitiem, alioqui non fiet tumor flatuosus.

Causas huius tumoris, & flatus ipsum procreantis, non est ita difficile nosse, cæterũ non est adeò facilé, quo modo & à qua parte inaffecta prodeat & includatur. Constat vnanimi omnium consensu, flatum fieri (vbicunque generetur) ex crassa pituita, aut frigidis & crudis humoribus, concoctione debili, ocio & quiete, & calore mediocriter diminuto. His suppositis, includitur flatus in parte tumorem effecturus, vno è tribus modis: aut quod aliunde genitus in eam partem transmittatur, vt in tympania & ventris torminibus: vel generatur in eâdem parte, vbi tumorem mollitur ex pituita præexistente in prędictę partis venis, à qua eleuatus vapor, ad proximamque partem transmissus, tumorem excitat. Tertiò gignitur flatus in eâdem parte vbi tumor apparet, ex pituita in eâdem cauitate etiam contẽta, quę mistæ naturę tumorẽ gignit, œdematosum videlicet simul & flatuosum. Itaque considerabis harum causarum, quas coniunctas arbitramur, antecedentes (non posthabitis euidentibus vt percusio) sic victus deprauata conditio in habitu & toto corpore antecedentis materiæ maximum prouentum producit, sicut de fluxu pituitæ crassissimę ad aliquam particulã mediocriter calidam: causa est antecedens eius tumoris, qui mistæ est naturæ & in eâdem parte habet materiam, ex qua & flatum. Causæ.

Nos

Signa. Nosces autem affectum & causam, quia tumor apparet cum lucido quodā splendore, sonitū, vt vter vel typanum, dum percutitur, reddens: flatus sæpe sentitur per totum corpus, aut iuxta partē trementem cum palpitatione, qui ad varias partes discurrit cum dolore extenso, & per interualla exacerbatus, renititur tangenti tumor cum tensione. Et licèt in tumoribus genu, & grandioribus (quôd desuper sit carnis grādior moles) aliquādo appareat puris tactus, conijcere oportet, falsam esse prædictam repræsentationem, & nulla via esse inscisione vtendum, sed signis omnibus simul iunctis consideratis, ad peculiaria auxilia deueniendum.

Curādi ratio. Erit igitur in his tumoribus curandi triplex scopus: vnus cùm materia flatus in vniuerso corpore existente, flatus eleuati, in vna parte conclusi, tumorem efficiunt: quo tempore per victum flatus exortem, calidum modicè & exsiccantē prouidebis, considerans diligenter, sit ne vitium cruditatum redundantiū aut pituitæ, ex vbertate aut vitio alimētorum, vel ex naturæ aut caloris defectu, vt possis cuique pro ratione indigētiæ prouidere, cibi copiā imminuens, qualitatem mutans in commodiorem: caloris copiam & substantiam adaugēs in ventriculo, inunctionibus calidis: in iecore & in vniuerso corpore excitato calore frictionibus aut balneis sulphureis post purgationem. Quam sanè aggredieris, si quæ diximus non prosint, medicamentis per aluum pituitam & crudos succos purgantibus, qualia diximus institutione de œdemate. Laudo paulatim & sensim corpus purgare, sudare, balneare, aut suffire: ac si ventriculus mali causa fuerit, vomitibus vti, & his etiam quæ intus & extra ventrem roborent, donec constet pituitæ

pro-

prouentum longè esse minorem: quo tempore aggredienda est partis tumentis curatio. Verùm si malum oriatur eo quòd in parte tumente pituitæ crassæ copia sit, quæ flatus progignat, tunc mixta curatione opus aggredieris: partim ea, quam œdemati conscripsimus: partim vero ea quæ soli tumori flatuoso debeatur, vt mox referam.

Quòd si tumor ex flatu contractus, à pituita existente in venoso genere prope partem affectam suboriatur, tunc deposita venarum pituita per expurgantia medicamenta, consumptisque recrementis, per fomenta, balnea sulphurea & sudationes, tumori prouidendum est: si ex ictu aut casu prodierit, per ea, quæ præter id quòd dolorem inhibeant, modicè repellant, ne dolor maior fiat, & ob id humorum confluxus: verùm cum hoc simul rarefacientia & resoluentia pharmaca sunt adhibenda. At si ex antecedente causa coniuncta suboriatur, mens tibi sit, cutem rarefacere, flatum attenuare, & ipsum per insensilem halitum digerere: ac si dolor ob tensionem adfuerit, simul adijcies ex anodynis aliquid, quemadmodum Galen. consuluit. Cæterum si dolor fuerit cum inflammatione, ex anodynis temperatis nonnihil etiam addes, & sic sensim, quo magis quieuerint inflammatio & dolor, remittere magis oportet anodyna & temperata, ac erit opus addere quæ merè resoluentia sint: quæ primo subtiliter triturare oportet, quo facilius ad intima peruenerint, & sic efficaciùs calfaciunt, medium quidem ad resolutionem necessariũ, maximè si accedat actualis caliditas. Quæ sanè tanto calidiora, subtilis substantiæ & attenuata esse oportet, 2. ad Gla. 14. Meth.

quanto

quanto flatuosus humor profundiùs situs fuerit: cui muneri oportet præcedant partis fomentationes per spongiã ex lixiuio ex vino, ex decoctis calidarum herbarum cum modico vino & sale: postmodum verò partem inunges oleo anethino, camemelino, laurino, costino, rutaceo & reliquis calidioribus. Item in eisdem oleis incoquere poteris semina cummini, apij, anisi, fœniculi, rutæ, dauci, lauri, & caryophyllorum. Prodest etiam supra partem apponere saccellos ex eisdem seminibus minutissimè tritis, & ex eorum herbis. Item adhibebis cataplasma ex sapa, pane, furfure & prędictis pulueribus, addito modico vino, aut lixiuio & guttulis aceti cum stercore caprarum aut columbarũ. Sępe enim adeò maligna & contumax est flatuosa substãtia, vt cogat Chirurgũ ad apertionẽ partis tumẽtis peruenire, tũ igne, tũ scalpello. Quib9 factis emplastra adhibebis, vt de baccis lauri, & vnguẽta ex prędictis rebus, addito semine sinapis, & similibus.

DE TVMORIBVS EX CARnea substantia

INSTITVTIO. IX.

VNT præterea alij tumores, qui potiùs ex carne quã ex humore vel re aliqua extranea partibus adnascuntur: aut totum corpus in maiorem molem succrescit, siue ex pinguedine, siue ex carne fiat, aut si in membro aliqua pars excrescat, aut

caro

caro adnascatur, vt polypus, fungus, caruncula, & queuis alia carnea extuberantia. Crescit tamen in particulis vlceratis aliquando caro pręter naturā: quæ si extra promineat, morbum in figura progignit: si verò in capite emineat, morbum etiam in via, & nonnunquam in numero aucto efficit, vt polypus in naribus, & caruncula in meatu vrinario, aut carnis fungosæ extuberantia in vlceribus, quę quid additum præter naturam efficit: nam si membrum aliquod plus iusto excrescat, ad magnitudinem præter naturam adauctam referri debet.

Huius excrescentiæ causa est, vbertas alimenti, cæterùm adeò vitiosi quòd in similem substantiā omnino vertere nequeat natura, quòd non valuit excrementitiam partem ab eo separare: & sic caro quæ fit, vt præter naturam & morbum efficiens indicatur: vel fit propter naturæ impotentiam, quæ nequit resoluere & separare ab alimentosa parte quod inutile est, & vitiosum: & sic caro quidē fit, cæterum vitiosa & præter naturam, adeò inutilis & aliena à præexistentis carnis conditione, vt nullatenus sortiatur veram vnionem, & coherentiam. Sic profectò fiunt fungi, ob spumosum & quodam modo viscidum succum: carunculæ, ob terrestre alimentum & crassum: fiunt polypi ex maligno humore, crasso tamen vt Hippoc. statuit, & confirmauit etiam Galen. qui copia plus carnis efficiunt, vitio tamen exulceratā & sine cute, & ob leuē quandām similitudinem cum præexistente carne caro efficitur, coadiuuante praua partis temperie & vlceroso calore. Causæ. Li. de. aff. 3. per loca, cap. 3.

Quos sanè tumores, vt nemo est qui facilè non noscat, ita difficile est ipsos curare, quia plerunque in cancrum commigrant, & cancrosa accersunt vlcera. Curatio

cera. Quo fit, vt eos prudenter tractare ac præcauere & curare oporteat, ne in prædicta mala commigrent. Verùm cùm quadruplex sit eorum causa, tot quoque erunt curandi viæ ac rationes: vna quæ humoris copiam demat: secunda quæ vitium corrigat: tertia quæ quod carnis genitum est, conterat: quarta verò quæ temperiem partis, & eius vires ad antiquam sanitatem redigat, quominus deinceps iterum crescat. Copiam vitiosi alimenti demes victus parsimonia, exercitio, frictionibus, & sanguine priùs misso, ac exhibitis medicamentis purgantibus quę ideam humoris respiciant: sunt enim plerumque pituitosi crassi, & nonnunquam acres & salsi, aut nitrosi, adhęrentes & resolutioni ineptissimi, & ob id sudationibus, balneis, & his quę humorem corrigant, & per insensilem halitum digerant, vtendum erit. Item si membrum aliquod materiam præstiterit, fontanellam iuxta ipsum aperies, insuper caput exsiccare curabis. Humores tamen peccantes semper corrigere studebis, & expulsioni præparabis, & alitioni, quantum possibile fuerit aptos reddes, serapijs & potibus, quæ attenuent, liquent, fundant, calfaciant, & concoquant. Item præstitis alimentis boni succi & tenuis substantiæ: tandem factis per epicrasim purgationibus.

Quibus præmissis, ad carnis supercrescentis extirpationem deuenies, sumpta pro exemplo polypi crescentis carne. Cuius rei gratia, in memoriam reuocare oportet Hippocratis doctrinam, vbi varias polypi annumerat species, quibus ferè comprehendit omnes carneas excrescentias.

Li. 2. de morb.

tias.

tias. Inquit enim: Si polypus fiat in naso, ex medio cartilaginum dependet veluti gurgulio, & vbi spirationem facit, progreditur foras, & est mollis, vbi verò inspirationem, retrocedit, & loquitur obscure. Altera species est quãdo nasus carne impletur dura, quæ omnino respirationem per nasum impedit: item altera quando ex nasi cartilagine supereminet caro quędam rotunda, mollis tamen, similis fœminarũ mãmillis, vt statuit Celsus. Præterea iuxta cartilagines adnascitur caro duritie lapidea insignita: denique varijs succrescit figuris, & modo substantię: nam quidam adeò crescunt, quòd extra nares promineãt: alij secus: nonnulli ab intimis nasi foraminibus appendent: alij prope pinulas aut cartilagines adnascuntur: sicut alij radices habent exiles: plures, crassas: quidam rectâ procedunt: alij varicosi sunt: & nonnulli cancri fluuiatilis figuram æmulantur.

His suppositis, carnem adnascentem sic tractare oportet: si enim nuper exorta fuerit, & adhuc increscere incipiat, repellentibus vtêris pharmacis, vt consuluerunt Hipp. & Galen. quibus admiscere oportet quæ vim etiam sortiantur discutientem cum adstrictione & siccitate: cuius naturæ est succus granatorum acrium & dulcium cum corticibus expressus, melli & origano admistus, sumptusque per nares, aut penicillo linamento madefacto intra nares posito. Prodest eâdem forma radix acori cum prædicto succo & pulueribus myrrhæ. Verùm si augmentum non cessauerit, considerabis, sit ne polypus aut quæuis alia carnis excrescentia, alba, mollis, cui mitiora medicamenta ad erosionem sufficiunt: nam hæc est indicatio,

Lib. 2. de morb. 3. per. Gen c. 3.

quæ alijs inutiliter tentatis exequenda venit, ſicut ſi ſiccus, aut ruber vel malignus fuerit: nã cautiùs eis agendum erit: quippe à vehementioribus exacerbatur, & mitiora nihil proſunt. Sic conficere poteris id q.r. aluminis, myrrhæ, ſandaracæ, ana ℥.ij. gallarum, vitrioli cremati, ana.℥.ſ. fiat puluis, qui vtcunq; poſitus vim habet exedendi leniter carnem illam ſupercreſcentem. Alia loco citato innumera conſcripſit Galen. efficaciora, quibus ſi vtaris, laborantis os aqua frigida plenum per interualla tenere conſuluit Aetius. Quo facto vt decidant ſcaræ, ſternutamentum mouere oportebit hydromellite, aut alio leui auxilio: ſic enim reiteratũ medicamentum hoc plurimum prodeſt. Quòd ſi hæc ſufficere non videantur, prætermiſsis curationibus Hippocra. ad manualem operationẽ peruenire oportet, vel ferramentis ignitis, eo ingenio quod conſulit loco citato Hipp. nimirum immiſſo cauterio per fiſtulam argenteam intra nares poſitam, quo citra narium læſionem, ignis attingat carnem ſupercreſcentem: quã ſi manibus habere poſſis, ſicut in extimis partibus, foret vtiliſsimum nouacula ſcindere, & igne partem vrere: poſteà vt vlcus vſtum curare, vt ſuo loco reperies. Paulus tamen vulgarem ſciſsionem & curationis viam oſtendit, qua ferè omnes Chirurgi vtuntur, dum ſciſsione eſt opus.

Lib. 3. de morb.

DE

DE TVMORIBVS REductiuis seu extrauagantibus

INSTITVTIO. X.

VNT insuper aliç tumorum sortes, quæ licèt reduci ad aliquod ex prædictis generibus facilè possint, cum hoc tamen quia contenta intra hos tumores substãtia omnino aliã formã adepta est, & prorsus degenerauit ab humore ex quo fit, atque etiam clarioris doctrinæ gratia, tanquam superuacuos & extrauagantes, seorsum eorum meminisse decreui. Huius profectò naturæ sunt atheromata, melicerides, & steatomata, verruca seu porra, myrmecia, acrochordones, clauus, thymion, cornua, calli, dracunculi, pustulæ, lepra, lichen, scabies, alphi, vitiligo, ionthi, epinyctides, sudamina, psydraces, morbilli, variolç, exanthemata, ecthymata, papulç, terminthi, dactra, & mentagra: item sunt aliæ cutis tumorosæ defçdationes ex morbo Gallico ortæ.

Sunt itaque atheromata, melicerides & steatomata, de genere pituitosorũ tumorum: cum hoc tamen, quia ante eorum generationem pituita à propria forma destituta est, separare fuit çquum, siquidem atheroma tumor est concolor & indolens, in membrana seu neruosa tunica humorem lentum continens pulti persimilem: & meliceris etiam tumor est simili modo dolore carens, sed rotundus,

in quo neruosa etiam tunica inclusus humor reperitur, tenuis & mellis substantiam repræsentans: steatoma verò tumor etiam est concolor & tactu lenis, sed temporis progressu augescens, in quo humor sæpe persimilis, membranula similiter inclusus reperitur. Præter quas substantias etiam in eis visi sunt veluti pili, ossicula, carbones, testarũ fragmenta & plures aliæ substantiç.

Curatio

Horum tumorum curationem, præmissa causæ antecedentis prouidentia, per pituitosi, crudi & pinguosi humoris præparationem, & purgationem, vt de œdemate dictum est, fiet: cęterum ad causæ coniunctę ablationem accedendo, eam extirpabis, per ea quæ resoluendi vires habeant, quale est emplastrum quod recipit radicis cyclaminis quod satis, axungiæ veteris, sulphuris viui, ana partes ęquales, contundantur & fiat emplastrum: idem facies eo quod recipit passularum sine acinis nu. xx. squamę ęris. ℥. ſ. misce. Item passularum sine granis lib. ſ. cumini triti. ℥. iij. nitri. ℥. j. ſ. contundantur & misce. Aliud efficacius recipit salis ammoniaci, spumę argenti, cerusę ana lib. ſ. ceræ, terebinthinę, galbani, opopanacis, ana. ℥. j. rubricę sinopicę. ℥. vj. aceti. ℥. iij. ſ. misce. Quòd si discutere aut resoluere nequiueris, ad erodentia medicamenta te conferes, quale est quod fit ex calce, sapone & lixiuio: & illud quod recipit calcis viuæ. ℥. ſ. fæcis vini combustę, nitri tosti, ana. ʒ. ij. minij. ʒ. j. cum lixiuio fiat emplastrum. Vti etiam poteris eo quod recipit spumę ęris. ℥. ſ. arsenici rubri. ʒ. ij. ellebori nigri. ʒ. j. ſ. cum rosaceo fiat emplastrum: quo facto scaram profundam inducito, abscessum per medium secato, recta linea sectionem

nem ad carnem viuam producito, in sectionis locum arsenicum sublimatum, aut aliud ex iam dictis causticis immittito, donec exędatur totum illud quod præter naturam est, & cistim ex toto extraxisse compereris: aut scalpello vndique separabis, & posteà sanguis qui fluit spongia oxicrato imbuta sistendus, vel oui albumine cum pulueribus adstringentibus, admistis anodynis. Ad quorum pensum reliqui tumores glandulosi & strumosi sunt curandi: quippe ex his nullus ad suppurationem perueniet.

Verrucarum varia sunt nomina, diuersæ etiam sortes: porra nonnulli appellarunt: quarum quædam myrmeciæ nomine insigniuntur: aliæ acrochordones nominatę, dissidentes vasi latiori, mymeciæ ab acrochordonibus quæ exili vasi appendent: ex harum sorte sunt claui, thymion, in obscenis plerumque adnascentes; item in hoc genere reperiuntur cornua & calli. Quę omnes præmissa corporis prouidentia, per emollientia & excidentia pharmaca aut abscisione auferuntur.

Pustularum & impetiginum & cutis defędationum curationem, institutionibus de vlceribus latius reperies, nam ad institutionis conditionem hæc dixisse sit satis.

DE VVLNERIBVS IN genere

INSTITVTIO I.

VM vnitas tanquam entis perfectio habeatur, meritò sanitas, quæ nostri corporis perfectio quædam est, vnitatē postulat, sine qua nequit obire munia visitata: qua integritate diuisa, morbus qui oritur solutio vnitatis in genere dicta, vlcus aut vulnus specialiori nomine nuncupatur, pertinens ad partes simplices atque compositas, vt ex Gal. constare videtur: vtraq; enim pars naturalē amittit vnitatem. nam quod verè ens est, continuo vnū est: quod verè vnum idē & verè ens, simplex quidem magis propriè: nā quæuis multitudo (vt qua cōstat cōposita pars aliqua vnitate debet cōtineri, cōposita verò minus, vt quæ solùm per nexū quemdā vnita tantū ac ex simplicibus coagmentata sit: & cū hoc adeò arcto nexu vna est, vt in partes sibi similes, minimè diuidi queat: quippe multitudo per se affinis est nō enti tanquā imperfectio, vnitas verò enti tanquā perfectio. At verò vtcunque quæuis earū diuidatur, morbo in soluta vnitate afficiuntur, quē Hipp. appellauit abscessum, licèt Gal. hoc verbum solutionē continui cum sinu exposuerit. Quo fit, vt etsi soluta vnitas in vlcus & vulnus diuidatur, cum hoc tamen aliud vl-

Li. ar. me. c. 8. & de cons. art. me. c. 6.

Libr. 4. de off. text. 27.

cus

eus & aliud vulnus significare videntur: nam ea vnitatis diuisio quæ in carnosa fit parte,& ex vulnerando relicta est, & ab vno quopiam tellorum facta,vulnus propriè dici meretur,vt expressis verbis diffinierat Gal.Quamobrem Guido & reliqui Chirurgi vulnus diffinierunt, solutionem continuitatis in mollioribus partibus extrinsecus incidentem,quæ recens sit,cruēta,sine vllo pure,quod Latini plagam nuncuparunt,vlcus verò quòd ab erosione fit carnis ab interna causa aut ex vulnere inueterato:nam ossis erosio,non solutio continui,sed caries propriè dicenda est.Sed ad vulneris diuisiones accedamus.

Li.3.me-tho. Libr.de cōst.art. me.

Vulnus igitur prima sui diuisione dissecatur in tot species,quot sunt quæ ipsum à se ipso differre efficere possunt.Sic prima desumitur à natura partium quibus insidet:secūda ab ipsa vnitatis solutę essentia & cōplexu cū alijs morbis aut accidētib9: tertia à proprijs differētijs solutæ vnitatis:nēpe à quantitate,spatio,figura,situ.Quæ verò à partium natura fiunt,pro ipsarum diuersitate diuersa quoq; nomina sortiuntur: nam quædam partes sunt similares:& aliæ instrumentales organicę & compositæ,& sic pro ipsarum diuersitate diuersa quoque nomina sortiuntur.Præterea,pars similaris diuiditur in mollem,duram atque mediam inter duras & molles:partes autē molles sunt caro & adeps: durę, ossa & articuli: mediocres, neruus, tendo, ligamentum, vena & arteria. In partibus autem instrumentarijs vulnera quoque accidunt, impropriè tamem, quia earum vnio solùm per adhærentiam & coagmentationem partium simplicium constat, & membro succrescit cōmoda figura,& ob id solutio illis cōpetit simplicium ratione,

nisi partes seiungere. Sũt autem ex organicis, quædam principes partes, quędam his subseruientes, aliæ verò viles & abiectæ. In quibus ad præsagium & curationem multa notatu digna suis locis leges.

Quæ verò à solutæ vnitatis essentia vulnerum differentię sumuntur, duæ sunt, ab ipsorum simplicitate vel cum alijs complexu petendæ. Simplex ea appellatur, in qua vulnus, nec morbum aliũ, neque symptoma aliquod secum habet admistum, neque cum propriæ carnis deperditione, aut contusione est. A symptomatis etiam complexu oritur vulnus crucians, dolorosum, pruriẽs, vel cũ delirio, resolutione, spasmo, animi deliquio, sanguinis profusione, sed simplex quædã solutio vnitatis existit. Compositũ verò vulnus id censeri debet, cui adiungitur vel intẽperies, vel dolor, vel inflammatio, vel quoduis aliud quod alienum sit à vulneris simplicis natura & conditione.

Tertia diuisionis vulnerũ ratio desumitur à proprijs differẽtijs ipsius solutionis vnitatis, ex vulnere & vulnerãte excitatę. Inter quas primũ locũ sortiuntur quæ à quantitate vulneris desumũtur. Sic vulnerũ quoddã est magnũ, quoddã paruũ, aut longum, breue, angustũ, latũ, profundũ, vel in superficie, aut æquale vel inęquale. Sic à figura appellatur rectũ, obliquũ, cauum, retortum, rotundum. Ex causa verò quę extrinsecus accedit, non paucæ emergunt vulnerum differentiæ: nam si cęsim feriat, dicitur plaga vel vulnus: si punctim ab acuto tello, punctio: si collisum à re graui, in carne quidẽ contusio, sicut in osse, sed in eo propriùs fractura, at in membrana, neruo atque vena ruptio nuncupatur. Quarum sanè causarũ inscindentiũ, quæcunq; lon

giore

giore ſunt acie pungunt, quæ mucrone ſunt prę-tenui, vt ſagitta: itẽ animalium morſus. Cõtundũt, caſus, violentia, motus vehemens, vociferatio. Multifariam agunt venabula, retuſa tela, & quęcunque vulnerando contundunt. Ex quo ſit tres eſſe primas ſolutæ vnitatis differentias: vulnus quod partis eſt mollioris aut mediæ, vt cutis, carnis, pinguedinis, venæ, arteriæ, nerui aut membranæ: punctio quæ vniuſcuiuſque partis perforatio exiſtit: cõtuſio ſeu colliſio mollioris partis frequens interior diuiſio, externa facie integra. Durioris verò partis, vt oſsis, quod irruenti corpore duro, dum non intro cedit, nec in ſe compellitur, ſolutio fractura eſt: cæterum ſi propter mediam oſsis ſpongioſitatem intro cedat, parte extima ſimulante integritatem, pari ratione contuſio in oſſe reperietur. Ex quarum partium læſione variæ reperiuntur nominum differentiæ: nam in carne plaga ſeu vlcus ſoluta vnitas nuncupatur: fractura in oſsibus: conuulſio ſeu diſtenſio in neruis: auulſio in ligamentis: ruptio in muſculis: contuſio vel colliſio à re graui in vaſis propriè incidens. Eſt & ecchymoſis, cùm ab ictu ſanguis ſubter cutem effunditur, liuorem in parte inferens, quæ vt plurimum cum contuſione ruptioneq́ue incidit. Prætereà cauſæ quæ vulnus inflixit, materia & figura, magnitudo & vires extimandæ ſunt: quippe materia aut lignea eſt, lapidea, arundinea, ferrea, ærea, plumbea, cornea, aut vitrea. Figura item, quæ au acuta eſt, aut obtuſa, recta, curua, anguloſa, ſulcata, aut ſpeculis allata. Magnitudo teli conſideranda etiam eſt, & vis etiam irruentis: item teli ipſius vires intueri licet, nam aut ſimplex eſt, aut

vene-

venenata qualitate intensum existit, simplici vt cauterium & septicum medicamentum, venenata, vt tela toxico immersa, aut rabidi canis, serpentis morsu: quæ sanè non ampliùs simplicia solitaria sunt vulnera.

Signa. Signa verò vulnerum, sensuum iudicio conspicua sunt, præsertim cùm præcesserit notitia causæ vulnerantis: ictus nimirum ab ense, gladio, lapide, aut alio teli genere: signis autem distinguere, quæ pars intra partem extrinsecus solutam diuisa sit, maioris est momenti. Inscissa autem vena, sanguis abunde profunditur, eoq; abundantior, quo maior ea fuerit. Profluit autem continenter & ęqualiter nullo subsultu, sanguis crassiusculus atque rubicundus: ab arteria verò tenuis, flauus, feruidusque emanat, neq; is æquabiliter, sed pulsu quodam & saltu. Neruo autem seu punctim seu cessim vulnerato, motus ac interdum sensus perit, aut certè offenditur, torporq; accidit partibus vulneri subiectis, dolor ingens excruciat, inflammatio parti succrescit, nonnunquam in gangrenam desinens: febris, & sæpe delirium excitantur, conuulsio quoque insequitur, idq; frequentiùs pũcto, & quadantenus secto potiùs quàm pręcisso neruo. Vulneratis quidem tendonibus aut membranis, quæ tum caluariam, tum reliqua ossa cõuestiunt, eadem signa sed obscura obtinuit, multoq; magis cæssis articulorum vinculis. Os vulneratum esse, si nudatum est, crede, aut saltem cõtusum. Insuper, quam intus partem, vnumquodq; vulnus penetrans attingat, sic nosces: si ex capitis vulnere meninges vulnus occupauerint, atrocissimus dolor inest, qui & mansit, adductisq; maxilis & spiritus contentione exacuitur. Protinus vomitio consequitur: sanguis intro

effusus

effusus nonnunquam vel é naribus, vel ex auribus, vel ex oculis promanat: sensus interdum obtunduntur, nerviq; distenduntur, nec multo post febris, atque mox delirium, exoriuntur, præsertim si inflãmatio eas partes occupauerit. Si cerebri quoque substantia offenditur, vt facilè fit, cùm amplificatum (vt in plenilunio) omnem capitis cauitatẽ implet, mens vacillat, & omnia symptomata exacerbantur, ac sæpe cerebri portio excidit. At si altiùs in cerebri vẽtriculos vulnus sit inflictum, aut si caui sint oculi, repentina mors sequitur. Cùm pectoris vulnus in cauum subit, expiratione flatus erũpit, atq; vel aloës, vel myrrhæ, vel aristolochiæ puluere in vulnus effuso, mox amaror impartitur ori. Vulneratis pulmonibus pręter hæc, spuitio spumans, cruentaque fertur, spiritus difficilè atque cũ sonitu illiditur, & marcor ac febris (ni repente homo moriatur) ipsum corripit. Consauciato corde aut pericardio, protinus extrema frigescũt, & mors in propinquo est, præeuntibus frigidis sudoribus, effuso spiritali calore. Transfixum diaphragma præcordia cõuellit, summã infert difficultatẽ spirandi, delirium quoque, nonnunquam tussim & spuitionem cruentam. Vulnerata gula, nullus cibi potusve transitus est: nam quidquid assumptum fuerit, protinus euomitur, singultus, animi defectus, & plerumq; cõuulsio distorquet. Ex vẽtriculi vulnere, quod in capacitatem subit, cibus & potus erumpunt, vomitio quoq; frequens est, & singultus. Dissectis intestinis fæces minimè descendunt, sed in abdominis spatium dilabuntur, graui exorta putredine, atq; plaga vel fæces ipsas, vel earum odorem fundit. Iecoris aut lienis vulnus, cùm per summa est, pręcordia ad spinam reducit, cruentas,

tum

tùm deiectiones, tum vomitiones mouet, lateris pũ ctiones, doloresque ad iugulum quod è directo est, animi defectiones atq; febrem, & alui profluuia, quibus tandem corpus quasi atrophia liquescit & absumitur: & quod altius vulnus insigitur, animi defectione frequenti, sudoreque frigido mortem accelerat. Rene etiam læso, mictio fit cruẽta, eaque parcior, dolor ad inguina atque testes deuoluitur, vrina sub abdomine collecta hydropis quamdam speciem exhibet. Eadem propemodum & percussa vesica exhibet, atque insuper vomitionem, singultum, deliria, vrinæ profusionem ex vulnere proijcit. Discissa spinæ medulla, infimæ partes resoluuntur, earumque motus ac sensus, omnisque functio interdicitur, vt etiam modò stercus, modò vrina, modò semen præter voluntatem exeat. Raró insuper simplex vulnus existit, sed ferè partes plures occupat atq; comprehẽdit, ex quibus & multa & varia signa existunt.

Vulnerũ iudicia. Adeo iudiciorum in vulneribus cognitio Chirurgo apprime necessaria est, vt ipsis ignoratis, neque predicere, neque efficere quidquam certũ, tutum ac vtile posit: & ob id sciendum est, quæ vulnera lethalia sint, ac insanabilia, & quæ difficilem curationem habeant, aut quæ promptiorem.
Lib. 5. Est enim, vt monet Celsus, prudentis hominis primùm, eum qui seruari non potest, non attingere. Elicies quidem ex tribus vulnerum omnium iudicium: ex partis nimirum affectæ substantia, vsu atque actione: ex propria ipsius dispositionis essentia: & accidentibus, quæ vulnerato superueniunt.
4. meth. Iudicat enim Gal. magna & grauia vulnera nõ mediocre habere periculum: nam siue in parte prin-

cipe

cipe sint, siue sua natura magna sint, siue mali moris, semper verenda sunt. Sic vulnera capitis, thoracis & similium, lethalia iudicat Gal. item, quæ adeo magna sunt, quòd sutura aut ligatura indigeant, cuiusmodi sunt, quæ principales musculos per trãsuersum ex toto diuidunt, magnasq; venas, neruos, & arterias habent solutas. Vulnera etiam cacoëthe esse, quæ in articulis fiunt, arbitrandum erit: vbi enim tendones & nerui ac ligamenta carne vacua, atque ossea loca sunt, hîc doloris, vigiliarum, conuulsionis & delirij periculum instat. Quorum etiã vulnerum meminerat Hipp & Gal. statuentes ea esse, quę fiunt in capitibus aut finibus musculorum, & maximè neruosorum, siquidem capitibus eorum nerui adiunguntur, & finibus tendones. Libr. 5. aphor. 66

Lethalia & insanabilia sunt vulnera cordis substantiam attingentia, sicut & tumores præter naturam: item magna & profunda vulnera substantiæ cerebri, iecoris, diaphragmatis, œsophagi, ventriculi, asperæ arteriæ, pulmonis, lienis, cistis fellis, renum quoq; & tenuium intestinorum, sicut quæ spinę medullam lædunt, & venas & arterias magnas iuxta fauces scindunt.

Ea autem vulnera, non ex necessitate, sed vt plurimum lethalia dicuntur, quæ ad prædictarum partium regionem perueniunt, vel eas leuiter dũtaxat attingunt: quæ si rectè tractentur, conualescere possunt, & ob id non ex necessitate lethalia debent iudicari.

At vulnera ea omnium tutissima sunt, quæ in partibus carnosis existunt, vbi venę paruę & arterię & pauci nerui reperiuntur, & ea quę in corporibus boni succi & habitus infliguntur.

Medio autẽ modo se habẽt vulnera, quę in capite

muscu-

musculorum carnosorum longè à iuncturis & tem poribus, thorace & ventre incidunt. In quibus si peccatum sit, vereri oportet ne lethalia fiant, & ob id cautè est procedendum. His omnibus fidem maiorem ad salutem aut ad mortem prædicendā præstant accidentia quæ superueniunt, aut secus: nam febris, syncope, perturbatio mentis, conuulsio, grauis dolor & copiosus sanguinis fluxus verenda omnino sunt: si verò citra hæc curatio fiat, securitatē ac certam salutem promittit. Cùm autem periculosa vulnera esse dicimus, periculi nomine, vel mortem, vel partis sphacellum dicunt, aut affectæ partis impotentiam perpetuā & sensus aut motus abolitionē intelligimus. In summa, quæcunq; vulnera magno impetu & magna vi illata magnam attulere noxam & grauia accidētia, vel interiora viscera læserunt, ea omnia habenda sunt inter lethalia aut difficilia. Quòd si hæc omnia adinuicem cum viribus laborantis conferre volueris, poteris quidem & coram populo ac magistratibus certum proferre iudicium de salute aut morte laborantis. Quæ sanè omnia sūma animaduersione expectare atq; dignoscere peritus Medicus debet, vt si quando illi corā magistratu de illatis vulneribus pro testimonio dicendum sit, rem totam ad veri normam exprimere queat: quæ vna cautio illi summoperè tenenda est, vt nunquam à vero discedat, præsertim vbi de capite agitur, nec liuore, inuidia, odio aut alia vna perturbatione affectus, aut metu minisve cuiuspiam impulsus, à Dei timore, à veritatis amussi declinet, sed vulneris naturam, magnitudinem, sedem affectā, & quæ in eo lethalia aut secus symptomata apparuere, accuratè describat, & quoto die insequuta mors sit explicet quæ intus læsa sint,

quàm

quàm altè telum descenderit, vt cautè & prudenter sententiã proferat, cauens ne temere quidquã pronuntiet: nam sępe ex minimis & omnino contemnendis vulneribus mortem inopinatò succreuisse visum est. Quippe dictum est ab Hippocrat. ab omnibus cuiusuis generis vulneribus mori homines contingit: sicut & magnis & lethalibus citra vllam spem laborantium plurimos saluti esse restitutos: vt etiam loco citato,& in epidemijs mille historijs retulerat idem author,& Galen. lib. 8. de vsu part. Nam vires,inquit Gale. vbi valentes sunt, omnia contemnunt ac tolerant: vbi verò infirmæ, vel à quouis offenduntur. Et ob id proferendum non est in iudicio, si non fuisset vulneratus nunquam interijsset, quantumuis in victus ratione peccasset: nec sufficit dixisse, vulneratum mortem nunquam subijsse, si omnia secundum rationẽ effecisset: siquidẽ nõ solùm famę tuæ consulere teneris & opinioni, sed nihil quod cedat in damnum laborantis, aut liberorum eius proferes: nec omnino culpam regeres in percussorem, si re vera vulnus sua natura lethale non fuit. Sed curationem etiam adhibitam recenseat, ne vel incuria, vel ignoratione, perijsse ęger videri possit, aut mancus superesse.

2. porrhe ti.

Libr. 6. apho. 18.

Libr. 10. meth.

DE VNIVERSALI VVLnerum curatione

INSTITVTIO. II.

VLNERVM curatio (propter diuersa, quę consideratione digna se se offerunt) adeò est varia & diffusa, vt neque memoria teneri, neque intellectu discerni, atque comprehendi facilè possit. Quapropter cōpendio ea omnia, quæ huic ministerio necessaria sunt, complecti studui, initio sumpto â communissima vulnerum indicatione. Omnis itaque continui solutio, vt Gal. est mēs, vnionem & agglutinationem postulat, & ad sui medellam indicat, quæ in instrumentalibus quidem partibus dissectis minimè perfici potest, in simplicibus quibusdam, carne videlicet ac pinguedine, potest, in osse verò solùm interuentu calli, nisi in pueris. Constat enim quod diuisum est, vnione esse sanandum, quòd vnioni diuortio sit contraria: at verò per quæ ea fieri debeat, non est ita facile inuentu: nam operatio hæc à natura ceu opifice, suarumque virtutum & alimenti adiutorio perficitur, atq; etiā à Medico, ceu idoneo naturæ ministro. Vt autē coalitionis finem assequamur, quatuor veluti scopis vti oportet: quorum prior est, vt extrinsecus incidentia, quæ multa labris vulneris intercidere possunt, qualia sunt pili, sanguis concretus, arena, puluis, ossiū frusta, armorum cuspides,

Li. ar. me. c. 90. 91. 92.
Li. 3. 4. 5. & 6. method.

pides,& alia minuta infixa ex vitro,aut ligno, vel hasta,ea omnia amoueantur. Secundus scopus, extrema distantia applicare,atque ad se ipsa adducere iubet. Tertius sic commissa labra atque adducta conseruare. Quartus læsæ partis substantiam tueri seruareque pręcipit. Quibus accedere quintus scopus potest,vt symptomata quę succrescũt corrigamus.

Primam itaq; intentionẽ assequemur ammotione causæ vulnerantis,si quid eius aut alterius rei, quę coalitum vulneris impediat, ibidem manserit. Nam licèt causa externa nullam præstet in curatione vulnerum indicationem, quia protinus abijt,vt Galc. est mens,magni etiam est momenti ad cognitionem:nam talem impresit effectũ qualis ipsa est, & vis quæ vulnus effecit. His habitis, dum infigitur & remanet in parte vulnerata telum, aut teli pars, aut quoduis aliud, ante omnem curationem, tanquam impedimentum,sui remotionem indicat: quamobrem illud prohibens, protinus oportet instrumentis aut medicamentis auferre, si priùs diligenter consideraueris, an extrahi posit,& an tutò,& rursus an posteà vulnus curari posit,vel frustra sit carnem vlteriùs lacerare:cum hoc tamen, si spes vitæ subest,telo extracto,tentare extractionẽ oportet,idque vel protinus, si fieri posit, ante inflammationem, vel posteà, carne putrefacta. Instrumenta autem talia sunt effingenda, qualia postulauerit teli infixi forma, aut modus infixionis. Nam sic tela longa & angusta,vt sagitta est,educenda sunt parte aduersa,pręcipuè quæ magis laniant, si retro, quã si contra trahantur:itaque contra aperta via, 5.met.c.4

extro deduci debet ferramento apto, deinde vbi apparuerit, si mucroni arũdo inhæret, propellẽda est sagitta, donec ex altera parte apprehẽdi possit. Verùm si hasta discessit, solumq; mansit ferrum, digitis aut forcipe aprehendi debet & extrahi. Quòd si per quã partẽ infixa est sagitta extrahere velis, eodem modo ampliato vulnere, digitis, volsellis, aut forcipe quâm mollissimè ac citra dolorem extrahes.

Quòd si tela sint spiculata & parua, forcipe ibidem comminui debent, vacuumque & mimune ab his telum educi. Verùm si spicula maiora fuerint, fixis scriptorijs calamis contegenda sunt, ac ne diu lacerent, sic euellenda. Alij spicula ipsa forcipibus, aut tenaculis apprehendunt, atq; ita telum eximunt.

Quòd si telum latum sit, & reconditum, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri ipsi quoq; ingens vulnus adijciamus: euellendum ergo est genere quodam ferramenti, quod Diocleũ eraphiscum Græci vocant.

At si tela rotunda sint, nempe globulæ, plumbeæ aut ferreæ, quæ bellicis tormentis mittuntur, sic extrahenda veniunt. Corpus vulnerati hominis ea figura constitui debet, in qua erat in eo tempore quo vulnus accepit, atque ita quô tetenderit telum speculo explorãdum est (hoc autem in omnibus telis extrahendis obseruandum erit) si autem ęger id non potest, iacens saltem, ita debet collocari, vt ad eam figuram maximè accedat. Quo facto, latiùs vulnus aperiendum est, idq; quo inest, ea qua venit recipiendum denticulata forcipe, si eam vulnus admiserit, extrahendum. Quòd si telum infi-

infixũm ſic intus lateat, vt non ſatis commodè extrahi poſsit, dimittendum eſt, donec natura ipſum trudat aut manifeſtet : tela aliquando integra intus infixa, cicatrice obducto vulnere, citra noxam delituerunt, & longo temporis ſpatio partem eam abſceſſu occupante ac dirupto exilire viſa ſunt.

Præterea non ſat eſt conſiderare tela intra vulnus manſiſſe, ſed diligenter rimari oportet, an carni, an oſsi vel articulis adhærentia & fixa ſint. Nam ſi carni, tunc vltra conſiderabis an præſint in ſuperſicie, & qua venas magnas non ruperunt, ea tantum parte extrahenda ſunt : quòd ſi altiùs penetrauerint, aut ea parte, ſi telum amplum ſit, aut ſi ſecus vt antea dixeram, cauentes venas, arterias, neruos, & ne magna fiat ſanguinis profuſio, maximè ſi fluxio detinebatur telo infixo, quo extracto ſanguis libere profluit.

Verùm ſi tela oſſi inhæreant, non niſi attrahendo ipſa eximere tutum eſt: eo autem víque monendum eſt telũ, donec is locus laxetur in quo mucro infigitur, & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum eſt. Quòd ſi telum altiùs in oſſe deſcenderit, quod cognoſcimus ſi firmiter nulla vi moueatur, exciſorio cultro oſſe, quod iuxta eſt exempto, aut etiã terebro, ſi craſſum ſit, priùs per forato, quo facilius telum extrahemus.

At ſi in articulo infixum telum fuerit, circa vulnus duo membra faſcijs auenıſve deliganda, & per has in diuerſas partes deductas trahenda ſunt, vt tendones, ligamenta & neruos diſtendant, quibus extenſis, laxius inter oſſa ſpatium eſt, vt ſine

difficultate telum recipiatur: sed illud quoque videndum est, ne quis neruus aut vena aut arteria à telo lædatur, dum extrahitur.

Quibus peractis, quæ impedire possunt vulneris vnionem, diligenter rimari oportet, supersit ne aliquid intus extraneum, vt pili, spinæ, ossicula, surculi, lapides, vitri fragmentum, puluis, arena, sanguinis grumus, aut aliquid eiusdem naturæ. Quæ sanè medicamentis, si manu, aut tenaculis vel penicillis abstergi vulnus non possit, auferenda sunt. Verùm si ossis fragmentum adhuc periostio adhæreat, prætermissis de hac re opinionibus, ipsum digitis, forcipe aut quouis alio instrumento priùs extrahes, cauens ne membrana dirumpatur, laceretur ve, dolores enim & conuulsiones non rarò accersit, & ob id tutius est forcipe scindere, citra periculum venæ aut arteriæ, quàm violenter euellere: rarò enim coalescet os ex toto separatum. Reliqua verò medicamentis simplicibus extrahes, præmissa vino facta ablutione: postea verò reliquum extrahit dictamnus, tapsia, sagapenum, ammoniacum, aristolochiæ radix, rana combusta, radix arundinis, propolis, viscus, opopanax, fęx vini vsta & fermentum. Quod etiam efficaciùs præstat emplastrum ex radice arundinis & melle, vel alio quod recipit lapidis magnetis. ℥. j. radicis aristolochiæ vtriusque ana. ʒ. j. polypodij, visci, ana. ʒ. j. stercoris anseris. ℥. j. ſ. ammoniaci, galbani vino dissoluti, ana ℥. ſ. propolis. ℥. ij. olei liliorum. ℥. iij. mellis. ℥. j. fiat emplastrum. Cui simile efficies linimentum ex puluere magnetis cum aliquo detergente in rotunda posito, ita vt torunda non attingat rem quam nitimur extrahere.

Secun-

Secunda vulneris curandi intentio ab ipſius morbi natura, in partium ſeparatione ſita, petenda eſt: quæ labra quæ dehiſcunt committere & vnire docet & præcipit. Neque enim agglutinari vulnus poteſt, niſi priùs orarum ipſius deductio fiat. Varijs autem modis coniungi in vnum diſsidentia poſſunt, vinculo nimirum, ſutura, & fibulis. Vulnus quidem ſi ſimplex eſt & exiguum, atque in parte molliore conſtans, ſola partis deligatura orbiculatim faſcia circundata, coaleſcere facilè poteſt. Coalitionis eius opifex & pręcipua cauſa natura eſt, quæ alimenti interuentu ex ſanguine carnem generat, partibuſque vulneratis ex æquo applicat, vnde coalitus fit. De ligationum autem triplex eſt modus: vnus agglutinatorius: expulſiuus alter: & tertius ad retinendum proficuus. Primus quidem ſimplicisſimis vulneribus & oſsium fracturis ex vſu eſt: expulſiua deligatio varicibus, ſinuoſis vlceribus, & his in quibus præcauere ne ad partem ampliùs fluat, aut quod retinetur exeat, curamus: retentiuus ligationis modus his proficuus exiſtit, quibus non licet compreſsionem moliri, vt in gutture & ventre, vbi ſolũ mens eſt medicamenta continere fixa in parte. Fiant autem ligaturæ ex linteo veteri, mũdo, & non admodum tenui, at cum compreſsione mediocri, & ſine nodo, ſolûm ſutura alligata, vt placuit Celſo & Gal. faſcia autẽ ſit eius amplitudinis quæ impleat longitudinem vulneris ſufficienter. At verò vbi maius vulnus fuerit, labraque longè diſsita, tum vt coëat vulnus, ſutura opus erit, tum etiam ligatura, atque ijs præſidijs quę glutinandi vim habeant, quęque collectam ſamẽ deſiccare commodé queant. Sui autem carnoſæ

Li. 5. de officina med &. 6 Meth. 5

partes vulneratæ per longitudinem musculi commodè debent, vt quæ suturam facilè admittant: nā transuersæ fibulis opus habent: quæ sanè tribus modis vniri & coniungi possunt. Primo sutura ex filo forti, æquali & læui, cuiusmodi est sericum, in communibus saltem vulneribus: in quo opere necessū est primum punctum efficere in medio diuisionis vulneris: deinde alterum in medio spatio vtriusq; lateris, & eodem modo deinceps procedes, vt inter duo quæque puncta punctum intercedat, donec vulneris labra rite commissa fuerint, ita vt sutura, nec nimis rara, neque admodum crebra sit: nā illa non coniungit: hæc verò plurimum afficit, & inflammationem accersit: item sutura neque nimis arcta sit, ne dolorem concitet, & impedimento sit expulsioni superflui, neque nimis laxa, quia labra non coalescent. Atque vbi acus vnâ cum filo permeauerit specillo huic parti applicato, veluti fulcimento & adminiculo nitatur, ne cum filo labrum etiam trahatur: posteà duobus nodis ligatum filū scindatur, aliquantulum remotè à nodo. Hanc autem suturā incarnatiuā vocarunt Chirurgi, proficuam quidem prædictis carnosis vulneribus quæ ligatura coniungi nequeunt. Deinde glutinatorijs vtendum est, quæ collectam humorum colluuiem desiccare & cōsumere queant: ac ne ampliùs influat prohibeant. Verùm in cutaneis affectionibus, & membranarum aut intestinorum vulneribus, alio suendi modo vtendum est (præsertim si fluxus sanguinis alio vti non cōcesserit) qui fit ad pensum & modum quo pelliceç vestes suuntur: quē suturæ modum sanguinis retentiuum aut fluxus cohibitiuum nuncupant. Quibus suturis tertia addi potest labiorum vnitorū conseruatiua, similis quidem

dem

dem prædictis, minus tamẽ compressa, quia solùm nitimur vnita continere labra, interim dũ vlcus curatur: ex quibus constat triplicem esse suturæ modum. Quòd si adeò patens vulnus fuerit, vt sutura aut ligatura eius labra cõmitti non possint, fibulis impositis adducere ora solebant antiqui, sed harũ nunc vsus perijt, & in leuibus vulneribus, aut faciei, earum loco ea sutura quę sicca à Chirurgis appellatur, successit: quæ sanè fit ex pannis adstringenti glutine illitis, & parti admotis, filisque sericis validioribus ab vtroq; linteolorum capite impositis & inuicem copulatis: linteola sint magnitudine, quæ membro læso congruere videatur: glutinum verò recipiat puluerẽ sanguinis draconis, thuris & mastichis, sarcocollam, picem & polynem farinæ volatilis, quæ omnia cum oui candido subigi debent, & supra pannos extendi: qui vtrinque posteà ad latera vulneris ad pollicis vnius distantiam positi, agglutinandi sunt, atque post exsiccationem comprimendi sufficienter: nam polita fiet cicatrix, aut amplior, & euidentior, si labra non satis comprimantur. Alios coniungendi vulnerum labra modos breuitatis gratia, & quia iam ab vsu recesserint consultò prætereo: præterquã quòd ferè omnes Chirurgi eorum meminerũt: sic enim vulnera ciliorum, aurium & nariũ ac labiorũ suuntur modo secundo vt plurimum.

Sequitur tertius scopus in vulnerum curatione seruandus, vt diductorum ora, quæ iam in vnũ per adductionem coniuncta sunt, maneant, & seruentur: quod ijsdem ferè auxilijs perficitur, quibus in idem adducta sunt, congruo inquam membri positu, quiete, deligatura, atque sutura, adhibito albu-

ne oui, ac si id non profuerit, & pars ex humidioribus sit, addito puluere thuris & sanguinis draconis. In qua re statuendum est, duplici ratione agglutinari quæ commissa sunt: alia quidem per se, nulliusque alienæ substantiæ interuentu, vt caro ipsa, & quæcunque sequacem habent ad vnionem materiam, præexistenti similem factam, quęcunque verò dura siccaq; sunt, vt ossa, nerui, ligamēta, cutis, & quę seminalia sunt, eorū partes sine glutino coire non possunt. Denique adhibebis siccātia auxilia, quę duplici nomine proficua sunt, vt Hipp. est mēs de vlce. & Galen. 4. Meth. cap. 5. & 5. cap. 2. nimirū vt absumatur humor suffusus, & vt restituatur vnitas: illud quidem fit absumpta humiditate, quę tum ex affluxu humorum, tum ex morbo & intemperie partis congeritur: hoc verò, quia partes redduntur similes sano, qua similitudine conciliata restituitur vnitas. Itaque medicamenta quæ cruentis vulneribus statim proficua sunt, omnia habent vim siccandi & nonnihil adstringendi, vtroque autē nomine contrahunt partes diuisas, & idcirco seruant inter se coniunctas: repellunt præterea influentem humorem: exprimunt si quid inter oras funditur, quod posit contactum impedire: redigunt solutā partem ad siccitatem naturalē, neque suppurare humiditatem permittunt: cū hoc tamen nō sunt adeò sicca, quòd omnē humiditatem cōterant, vt quæ cicatricem inducunt: præter id quòd morsu carēt, & facultate detergendi: qualia sunt quæ nuper diximus primo die debere apponi. Idē profectò facies sequenti die, leniter semotis ligamentis, & sic eodē modo, donec labra vnita esse comperias ex suturæ laxitate, & carentia doloris, & excrementorum in vulnere: quo tempore & antea vino vtêris stiptico,

co,maximè post futuræ abscisionem,ne vnita labra facilè secedant.

Partis autem substantia adseruatur(quod quartus scopus pollicetur)duob9 modis:vno custodito eius tēperamēto,substātię modo,&habito respectu ad partis officiū.Tēperatio partis similib9 præexistēti tēperamento perficitur.Sic caro & adeps quæ humidiores sunt, medicamentis egēt minus siccis quā articuli, qui sicciores.Pari ratione attēdimus duritiē & mollitiem ac densitatem & raritatem:sic duræ partes sicciora desiderāt,& molles minus sicca.Prætereà officiū præstantius maiorem roborationē in particula quærit,& sic multa oportere cōsiderare dicemus parte secunda circa particulam affectam. Verùm defenditur à dolore & inflammatione,vel quouis alio symptomate,multis modis: namque facilè ad partem dolentem humores affluunt,etiam si corpus plethoricum non sit. Et ob id dolorem mitigare oportet & fluxionē auertere, atq; partis calorē cōpescere,deposito sanguine(nisi sufficiēter ex vulnere fluxerit,aut laborās debilis fuerit)per sanguinis detractionē,primò è lōginquo,ac mox ex ꝓximis vulneri partibus.Itē victus parsimonia & ex tēperatis aut refrigerātibus cibarijs.Similiter omni diuersiōnis genere,vt.4.Met.c. 6. Ga.cōsulit.Prohibemus etiā defluxū ad partē,repellētib9,situ mēbri cōmodo,frigorificis,&fascijs vt cōsulit Hipp.li.de offi.Me.tex.24.25.26.&.1.de frac.25.&.26. Itē habita ratione totius corporis, vt cōsuluerat idem author li.de vlce. à principio. Quib9 præmissis,vtêris oleo rosaceo,aut supra partē vulneratā emplastro ex bolo,aut in parte affecta ex radice solani trita,& folijs maluæ coctis & pistatis cum vnguento rosaceo,aut butyro ;vaccino.

Posteà

Posteà verò leuibus medicamẽtis(ante septimũ si cacochimiæ signa præualuerint, aut post ipsum si secus)corpus purgabis,veluti manna,casia,catholico,aut syrupo ex infusionibus violarum & rosarum,iuxta ideam humoris peccantis.

Corriguntur porrò in vulneribus eueniẽtia symptomata,pro ipsorum varietate.Nimiæ enim sanguinis profusioni,vinculis,fascijs & ligamentis ex posca imbutis,aut adstringenti vino, puluere restrictiuo,qui ex Armenia terra,leporis pilis,sanguine draconis,thure, & manna eiusdem constat, oui albo excepto & admoto, tum quiete & congruo membri positu medemur. Conuulsioni,inguinibus,ceruici & neruorum propaginibus admotis,& calente lana pingui oleis lenitiuis imbuta super imposita: seruata tamen priùs exacta victus ratione, corporeque purgato. Fit autem vnctio in spasmo ex oleo liliorum,violaceo & anthemidis florũ, costino,laurino & butyro recenti,additis styrace,calamintha & rubia,mastiche chia,oliuano,& similibus.Syncopi & animi defectionibus, vini meracioris haustu,frictionibus validioribus,clamoribus & strepitu:& facies ex rosacea aqua vino optimo irroretur: sic enim facilè reuiuiscit æger: arcenda, tunc à conclaui ingredientium turba est, & aqua frigidiori lauandus æger.Dolorem sedamus varijs ingenijs: auersione facta sanguinis misione, aut purgatione:anodynis item remedijs,fotibus, cataplasmatis ex mica panis lacte imbuti: vitello oui & croco,interdum momentum opij ob vehementiã doloris admiscere cogimur. Delirio succurrimus sanguinis missione,si vires valẽtes sint, purgatione,somniferis admotis, & crurum lotionibus atq; similibus.Paralysis etiam quæ superuenire nõ ra-

rò

rò assolet, peculiaria expostulat præsidia, vt suo loco latiùs monstrabo.

Vulnerum in genere naturã, differentias, causas & signa atque curationem, pro instituto hucusque scripsimus: superest quarumdam specierum ex his quas memorauimus, & partium etiam principaliũ seorsum gratia exẽpli meminisse: cæteris quæ specialiora & singularia sunt, prætermissis, vt studio quotidiano, diligentia atque vsu practico Chirurgus ea expendat. Sic profectò inter vulnera, quędam sunt simplicia, & quędam composita, quarum rationem & curandi indicationes seorsum scribere instituo quã breuissimè, prætermisso simplici vulnere: nam quæ generatim diximus, ei solùm proficua existunt.

DE VVLNERE CONTVSO INSTITVTIO III.

VT constet esse plurima vulnerum, quæ per primam illã & communissimam intentionem seu curationem sanari non possunt, neque eorum labra vniri, quòd caro deficiat, contusa sit, tumore affecta, intemperie extraneata, fluxu sanguinis sordida & prauè affecta, aut alijs accidentibus oppressa: ob id secundam intentionem, hoc est remotionem prohibentis morbi adiuncti aut symptomatis, non causæ, vt in omnibus simplicissimis vulneribus dictum est, moliri priùs oportet, quàm vel labra vniantur, & cicatrix induci possit. Sic initio

sumpto a contuso vulnere, sciendum est, huiusmodi vel aëre alterari, vel durum esse & callosum, aut dolore vel phlegmone, aut alio quouis tumore coaffectum. Itaq; in huius vulneris curatione quadruplex erit indicatio seu intentio exequēda. Vna, accidentia mitigare: altera, adiunctum morbum auferre: tertia, contusam carnem suppuratione conterere: & quarta, loco eius, quia vlcus remanebit cauum, carne implere, præter cicatricem.

Li.4. metho. Nam certum est, inquit Gal. siue contusa fuerint circumposita vulneri loca, siue phlegmon, aliusve tumor in his constiterit, propriam eius sanationem vulneris solius non esse, sed prior illius affectus qui cum vulnere est. Præmittamus, carnosam particulam telo tum scissam, tum contusam esse: præmissa debita vitæ institutione, quid deinceps agere oporteat indicant, primò, prædictæ affectiones, seu symptomata, quę vulneri accedunt: sic dolor primò mitigandus est oleo anethino, camemelino & liliorum, aut si calor cœperit elucescere, oleo rosaceo & vitello oui, linamento excepto & parti admoto. Quòd si tumor præsit ex confluxu ad partem, fluxionem aliò auertes, & fluxurum humorē vene sectione imminues, quantum affectus magnitudo, doloris immanitas, & magnitudo inflāmationis præsentis aut imminentis postulauerit, ac vires ferre posśint: quod etiam facies victu tenui & refrigeranti. Reuelles autem fluentem humorem sanguinis miśsione ex opposita parte, si plurimum tumor aut dolor non vrgeant, cucurbitis, frictionibus & ligaturis oppositarum partium. Vtêris insuper repellentibus, vt oleo myrtino, rosaceo, vnguēto ex bolo Armeno, oleo & aceto, quo partes circū iacentes illiniantur: emplastro etiā ex pulueribus

myrti-

myrtillorum & oui candido cũ rosaceo. Reliquos auté vitiosos succos iuxta eorũ naturã purgabis, vt antea scripseram. Preterea carnem cõtusam,& humores,qui iam in partem vulneratam decubuerunt,in pus vertere curabis quã citissime,tum simplicibus,vt malua cocta,radice althææ, pane triticeo,aut farina triticea,cũ oleo & aqua, vel fométo vtêris ex aqua calida. Sic ex compositis eo vtêris, quod recipit radicis althęę,radicis cucumeris agrestis ana.℥.j.florũ camemali,& seminis lini ana p. j. origani & hyssopi ana m.ſ.ficuum pinguiũ,nu.vj. coquãtur,& eis presis & cõtusis adde galbani, mirrhę,styracis liquidæ,œsypi ana ʒ. j. ſ. fiat emplastrũ. Aliud cõficies, vbi calor præualuerit,quod recipit maluarũ & violarũ ana.m.j. radicis althęę, li.ſ. coquãtur iure carnis absq; sale, & adde farinæ hordei & tritici ana.quod satis vt fiat emplastrum. Prodest & tetrapharmacum,ac digestiuum vulgô appellatum,ex oui vitello, & terebinthina.

Qua prouidentia facta, vulnus deinceps diligenter inspicies,sit ne sordidum, cauum, plenum, aut dilaceratum. Quòd si sordidum sit, detergendum erit melle rosaceo,mundificatiuo ex apio, vnguento apostolorum,aut facto ex farina hordei,cicerum,fabarum,orobi,ouorum vitellis & melle. Verùm si sordities interanea sit,& caro quoq; vitiosa,vnguento rubeo, aut AEgyptiaco vtendum erit,quo faciliùs exsiccetur vlcus,donec ad puritatem perueniat.

Tunc verò considerandum est,an cauum vlcus supersit, quo tempore carne implere curandum summa diligentia erit. Cui vsui inspicere oportet, quod possit carnis generationé remorari; nã cũ in

carnis generatione excremẽtũ duplex prouenire soleat: alterũ quidẽ crassius, vt sordes: alterũ verò tenue vt sanies, ac cũ ex tenui hoc excremẽto vulnus humidũ reddatur & ex crasso sordidũ, duplici medicamentorũ sorte egebit, nimirũ modicè siccantibus & detergentibus. Verùm hæc non sunt quæ verè sarcotica existunt, sed quæ remouent impedimenta carnis generandæ: nam verè sarcotica (vt reperies secunda parte, ca. de generantibus carnem) alterius sunt naturæ, nimirum quę carnem similem prę existenti reddere nata sunt. Cæterum quæ vtrumque præstant simplicia, sunt thus, thuris lacryma, cortex thuris, mastix, aloës, vinum rubrum austerum, pix, resina, farina hordei & fœnugræci, aristolochia, iris, farina orobi, lupinorum, panax, centaurium, polium, glaucũ, cadmia, põpholix & alia id genus. Composita etiam non pauca reperies, vt puluis qui recipit oliuani, aloës, sarcocollæ, sanguinis draconis, radis ireos, ana. p. j. prodest vbi fluit ad vulnus plus humidi, quã par sit. Aliud recipit thuris, mastichis, myrrhæ, boli Armeni, sanguinis draconis, farinæ hordei, ana. p. j. fiat puluis quo cum melle rosaceo vtêris. Conficies autem vnguentum huic vsui proficuum, quod recipit resinæ. ℥. ij. terebinthinæ. ℥. iij. mellis. ℥. j. ſ. thuris, mastichis, myrrhæ, ana. ʒ. ij. olei lib. ſ. ceræ. ℥. v. fiat vnguentum. Aliud etiam conficies maioris momẽti, quod recipit agrimoniæ, absynthij, centaureæ, chelidoniæ, scabiosę, sempervivij, cynoglossæ, caulium rubrorum, plantaginis, ana. m. j. ex quibus succus extrahatur, & adde aceti. ℥. iiij. olei rosati ℥. ix. ceræ albæ. ℥. iiij. axungiæ berbecis lib. ſ. resinæ. ℥. x. coquantur lento igne, & adde ammoniaci, galbani in aceto dissoluti, ana. ℥. ſ. terebinthinę.

lib. ſ.

lib.ſ.mellis.℥.iiij.thuris,maſtichis,ana.℥.j.fiat vnguentum.

His factis,hæc medicamenta & alia,quibus vſurus es ad carnis generationem, hac lege mutabis: quo enim vlcus fuerit humidius,eo ſiccioribus vtê ris,& è contra minus ſiccis:verùm ſeruare oportet corporis & partis naturam contraria prorſus lege: nam quo humidius fuerit corpus, aut membrum vulneratum,eo minus ſiccis vtendum erit, & quo ſiccius,ſiccioribus,ſiquidem ſimilibus fieri debet præexiſtentis carnis conſeruatio.Nam productam carnem ei quæ præfuit, ſimilem eſſe oportet, vbi igitur priſtina ſiccior fuerit, nouellam quoq; ſicciorem fieri cõuenit.Sic profectò facile erit carne vlcus implere,& ad antiquam figuram reducere.

Vlcus autem ad planitiem ſeu cauitatis plenitudinem, & æquabilitatem reductum, cicatrice obducendum erit:quod facies medicamentis quę nõ modò ſuperfluam,ſed naturalem quoque humiditatem abſumant:ſunt autem talia quæ adſtringendi modicè facultatem habent,& plurimum ſiccandi,epulotica à Medicis nuncupata. Quorum ſimplicia ſunt galla,balauſtium,oſtrea vſta,cortex malorum granatorum,malicorium, ſpina AEgyptia, bolus Armenus, terra ſigillata, ceruſa, plumbum vſtum & lotum,lithargyrium,cortex pini,æs vſtũ & lotum, ſquama æris, alumen vſtum & lotum. Sed ex compoſitis ſunt plurima huic miniſterio apta, vt fotus qui fit ex balauſtijs malicorioque vino incoctis : item ſunt pulueres qui recipiũt corticis pini.℥.j.nucum cupreſsi, centaureæ minoris, ariſtolochię vſtæ,ana.ʒ.ij.ceruſę,lithargyrij, ana ℥.ſ.fiat puluis,quo vulnus reſpergatur. Eundem vſum pręſtat vnguentum.q.r. ceruſæ.℥.iij.lithar-

H gyrij

gyrij.℥.ij.albumina ouorum nu.iij.adde minij.℥.ſ. caphuræ.ʒ.ij.olei roſati.li.j.ſ.aquę roſarum. ℥.ij. albumina ouorum.nu.iij. ceræ albæ. q. s. fiat vnguentum. Aliud recipit lithargyrij.℥.ſ.ceruſæ. ℥.j. olei roſarum.q.s.fiat vnguentum cum cera. Emplaſtrũ etiam cõficies.q.r.ceruſæ,lithargyrij, ana.℥.j. terebinthinæ.℥.x.thuris,maſtichis,aluminis, coclearũ limacũ vſtarũ,ana.℥.ſ.caphuræ.ʒ. j. coquãtur lithargyriũ & ceruſa, oleũ & cera lẽto igne,& adde terebinthinã,& poſtquam ſemoueris,adijce pulueres.Quibus etiã ſupercreſcẽtem carnẽ demes, ſi addideris vnguenti AEgpytiaci, aut Apoſtolorum modicum,vel chalcanti,atramenti ſutorij,calcis viuæ,ſublimati hydrargyri aliquid.Quẽ quoq; vſum pręſtat aqua quæ recipit aquę vitæ.℥.ij. æruginis raſilis.ʒ.ij.miſce,vel alia.q.r.hidrargyri ſublimati.ʒij.aluminis crudi.ʒ.v.aquæ roſarũ & plantaginis.℥ v.coquantur ad conſumptionem quartæ partis.Quod ſi non profuerit,nouacula licebit additã carnem abſcindere,aut cãdenti ferro inurere.

Verùm ſi cicatrices nõ probè fiant, curandum eſt,eas quantũ poſsibile fuerit politas efficere, aut ſi prauè procedãt,corrigere:ſic recentes incraſſãdę ſũt diachylone,lithargyrio nutrito oleo in quo vtriuſq; brioniæ radix incocta fuerit, calaminthæ in oleo cocta,argẽti ſpuma cũ roſaceo lota. Quôd ſi craſſa ac dura fuerit cicatrix,attenuãda eſt oleo balſamatæ, radice cucumeris agreſtis trita & impoſita,pinguedine pueri naſcẽtis cum argenti ſpuma,oleo liliorum,de myrrha & gummi cuiuſuis cõditionis in aqua roſarum diſſoluta. Aqua etiã quæ hoc modo ſtillatur vtiliſsima eſt. Excipe myrrhæ, aloës,ſtyracis,ana.℥.j.mumiæ, baccarum lauri, ana ℥.ſ.mediocriter terito,& in alembico vitreo lento

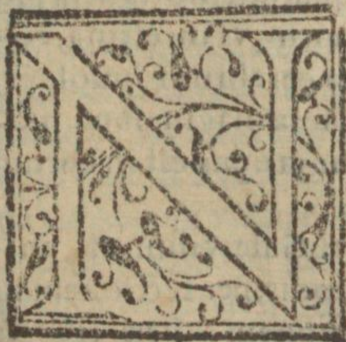
igne

igne distillato. Præstat & huiusmodi linimentum quod recipit olei de tartaro.℥.iij.mucilaginis semi nis psyllij.℥.ß.cerusæ in oleo rosaceo dissolutæ ℥.j.salis gemę.ʒ.ij.fiat linimentum. Huius naturę est emplastrum.q.r.axungę suillę.℥.iij.lithargyrij ℥.j.æruginis rasilis,vitrioli combusti ana.ʒ.ij.fiat emplastrum.

Quòd si vulneris caro contusa plurimum sit laniata,si labra vulneris fuerint dura & callosa,si caro contusa in gangrenam degeneret, scalpello (si nihil obstiterit)corium amouēdo renouare oportebit,deinde cōsuere. Verùm si aut ex frigore, vel ex contusa carne,defectu caloris, in pus verti nequit,tunc quidem vnguento AEgyptiaco, donec caro illa excidat,& vlcus humiditate superabundanti orbatum appareat, procedendū est,& posteà exsiccantibus & abstergentibus,& his quæ nuper diximus,proficua esse in cauo vlcere, rem agere oportet.

DE VVLNERIBVS NERuorum & neruosarum partium

INSTITVTIO IIII.

Nerborum ac neruosarum ferè omnium partium officiū, dignitas, & substantia adeò munere prestātissimo funguntur, vt sensus & motus vehiculum sint, & alijs ministerijs assistant. Verùm à cerebro oriuntur,à quo parum dissident,nisi quatenus

compactiori materia sunt constituti, ob vsus quos exequuntur, tum sentiendi, tum musculis circumfusi in tendones desinentes vbique motus arbitrarios efficiendi: quorum substantia mollis est, humida, forma oblonga, tereti, & alba tenui membrana obducta, & inter seminaria & similaria membra numerati. Eiusdem ferè naturæ sunt tendones, siue eneruationes, in secundo neruosarum partium ordine habiti, qui à musculorum extremitate originem ducunt: nãque cùm neruus â cerebro aut spinali medulla ad lacerti initium terminatur, in eo inseritur, & in multas ac minimas & capillares partes, aut membranaceas fibras diuellitur, quę totũ musculi corpus intertexunt: denuo in fine coalescunt, & corpus quoddam album, densum & satis latum generatur, chorda cõmuni nomine appellatum: cuius munus est, parti sibi annexę motum absoluere: sentit autem & mouetur ea ratione, qua nerui est particeps, & ob id mixtam habet naturã inter neruum & ligamẽtum: tantoq; neruo est durior, quanto ligamento mollior. In tertio autem neruosarum partium ordine sunt vincula, seu neruea ligamenta, quę ab osse oriuntur, & in osse aut musculo terminantur, omnino sensus expertia. Sunt postremò inter partes nerueas, panniculi neruei seu membranæ ossa contegentes, ex quarum substantia plures partes in corpore procreantur, vt intestina, vesica, vterus, vtraque membrana cerebrum inuolués, & aliæ id genus, quarum vulnera magni sunt momenti, & ob id maiori diligentia opus est in eorum curatione.

6. Meth. Neruea igitur substantia vt Gale. visum est, vulnerari potest vno è tribus modis: per sectionem nimirum, puncturam & contusionem. Præterea si

accidat

accidat neruum cęsim vulnerari, id vulnus, vel transuersum, vel iuxta longitudinem infixũ erit, atque ex horum vtrisq; quoddam fit, sine substantiæ carnosæ amissione, quoddam cum carnis & cutis deperditione: in vtroque etiam, vel ex toto neruus præcisus est, vel ex parte dissectus: quod pariter puncturis aduenire solet, quæ aut manifestæ sunt, aut cæcæ & occultæ, quarum ora sic coniunguntur, ac inter se coëunt, vt sensum effugiãt: quæ rursus vel secundum partem nerui fiunt, vel iuxta medietatem, aut secundum totum perforatum relinquunt. Dum verô contusio neruo accidit, ea quidem erit, vel sola vel simplex, absque carnis diuisione & nerui attritione, aut cum manifesta continui solutione: adeò vt quandoq; neruus nudus appareat, interdum punctus aut sectus. Insuper cum aliquo ex vrgentium symptomatum genere complicantur, nempe ingenti dolore, inflammatione, aut conuulsione premuntur: aliæ mites sunt: aliæ simplices, & nonnullæ compositæ. Atque hæ sunt diuisiones à morbi essentia desumptę.

Signa quibus neruosarum partium vulnera cognoscuntur, ea haberi debent, quę ob earum vehementem sensum protinus succrescunt, velut sunt dolores ingentes, inflãmationes, resolutiones, conuulsiones, febres, deliria, & frequenter mors. Cum hoc tamen quantuis neruosæ partes sensu tactus polleant, non est arbitrandum sauciati nerui inseparabile signum esse dolorem, vt multi sunt arbitrati: quod Auicenn. fimiter statuit dicens: Sæpe neruorum vulnera perducunt ad spasmum absque antecessione læsionis prauæ, & non fit in eis excusatio, quia in illis fit apostema magnũ, absque dolore magno, & faciliores eorum dispositiones

Signa.

4.4. trac. 4. cap. 51

sunt febres,& apostemata multa apparēt in alijs locis quàm in vulneribus,& sitis & vigiliæ & desiccatio linguę. Ex quibus constare videtur, conuulsionem fieri posse aut inflammationem, nullo præcedente vehementi dolore, idque vel quia sensus obtunditur & vitiatur instrumentum, vel ob partis conditionem, vt de musculo, capite vulnerato refert Gal. in quo protinus succrescit conuulsio: in femore item & partibus genu anterioribus, in cuius vulneribus repētina cōuulsione & morte, absque dolore corripiūtur laborātes, ob idq; statuendū est, vt inquit Gal. cōuulsiones & mētis cōmotiones sequi inflāmationes neruosarū partiū, tanquā proprias vulnerū neruorū notas: quibus accedit febris cōtinuis associata rigoribus, nullā seruans periodū: paralysis etiā dum neruus ex toto præcisus est, aut arguit copiosam humiditatē ad neruū confluxisse, sed id mōstratur, quia præcedūt tumores.

Li. 3 ſme-th c. 6. 4. aph. 63 Lib. 2. de loc. aff c. 3. 5. aph. 1. 2.

Præsagium.

Ex sensus acumine, quo neruosæ partes pollēt, & ex colligātia cū cerebro ꝓdit grauissima & periculo plena esse, nariū vulnera: siquidē ad leuē adhuc neruorū lęsionē acutissimi dolores sequūtur, quos celerrimé inflāmatio subsequitur, & lege cōsortij ad sua principia retrahūtur, & cōuulsi fiūt, sitq; tūc passio acuta & lethalis, quia in ea protinus cōtrahitur septū trāsuersum, & deficiente respiratione cor oblæditur. Sed futurā cōuulsionē mōstrant tumores subitò euanescētes, aut insaniā, vel dolorē lateris acutū. Vulnera quæ transuersé fiunt, deteriora sunt his quæ lōgitudinaliter, sicut ea quæ neruū penitus nō scindunt. Sic contusiones verēdæ sunt ob humorē crassū & viscidū qui ibidē colligitur, quo facillimē nerui vel replentur, vel putrescunt. Quæ omnia maximè succrescunt, cū iuxta articulos vulnus

nus fuerit illatum, ob ingentes dolores qui ibidem concitantur ob quantitatem tendonum ibidem insertorum. Et sic iuxta dignitatem partis neruosæ læsæ, aut officium, de periculo iudicare licebit, & prout exactiori sensu præualuerit, vel maiori fruatur cum cerebro colligantia & communione.

Curatio

Prædictarum partium vulnera, vt grauia & periculosa sunt, ita in curatione & Medico & laboranti magnum facessunt negotium. Ob id duo hæc in animo habere oportet, nimirum, ne quis dolor vulneratam partem occupet, & vt partem affectam ab inflammatione tueamur: quibus seruatis, omnis cōuulsio, quæ ab his causis suboriri solet, prohibetur. Quamobrem, vulneris consolidationē accelerare nō expedit, sed apertū custodire, vt per id nerui vulnerati sanies expiret, quo interdicimus & febris & cōuulsionis aduentū. Quæ sanè omnia vt exactè posśis exequi, vitā instituēs in oībus reb9 nō naturalibus exquisitisśimā, eū victū ministrando qui tenuisśimus sit à principio, vsq; dū symptomata mitescant: frigidus etiā & modicè siccus, potus, aqua decocta cinnamomo aut radice cichorij & deurata. Aër sit tepidus, nā calidus inflāmationem accersit, sicut frigidus neruis maximè aduersatur. Cubiculus sit etiā ab omni frigido præmunitus: lectulus mollis: quies vtilisśima, & frictio leuis, præcipuè partiū oppositarum: aluus laxa vsu clysterium. Quibus sic institutis, cōsiderabis an corpus plenū sit & scateat prauis succis. In qua re siue plenū sit, siue secus, semper à sanguinis detractione auspicari curationē oportet, idq; à principio ex distātiori parte, quo certiùs futura accidētia & inflāmationē inhibeamus: quòd si iam adsint, è propinquiori loco, vt quod in parte affecta aut prope ipsam est,

euacuemus, ea quantitate, quam vires permiserint, & mali præsentis aut imminentis sęuitia postulauerit. Quo facto, casia aut mãna, vel quouis alio pharmaco, leui tamẽ & leniẽte, corpus purgabis, & deinceps ventrem mollem esse diligenter curabis.

Quatenus verò ad vulnus attinet, præter indicationes quas superiùs adduximus, omnibus vulneribus cõmunes, huic vulnerum sorti & parti affectæ, quędã sunt peculiares: nimirũ vulneris forma, quę licẽt alijs sit cõmunis huic peculiari dote magis ex vsu est. Nam aliter transuersalis sectio neruorum quã longitudinalis tractari debet, & aliter pũctura latens & obcæcata, quâm aperta & patẽs curatur: aliter neruus contusus & suo modo detectus, & cũ carnis deperditione. Quamobrem iuxta cuiusque ideam curationem instituere oportebit.

De neruo contuso.

Neruorũ cõtusio inter molestas & cacoëticas affectiones annumeratur à Medicis sapiẽtissimis, rarò tamẽ accidit, vt Gal. statuit. Est enim interdum scissuris aut pũcturis neruorum deterior, & curatu difficilior: nã in neruis, qui nõ nisi acerbissimo cruciatu & lõgissimo tẽpore in saniẽ vertũtur, nõ accidit quod in reliquis cõtusionibus, quæ citò & securè sanescũt, quia nerui putrefacti nec ampliùs augentur, neq; coalescũt. Sic profectò Gal. in contusis aut ab alto delatis primam operationẽ instituit, sanguinis detractionẽ, nulla prohibẽte causa: victu tenuissimo instituto, cauẽtes tamẽ in hac curatione medicamenta aut humida, aut pus mouẽtia, quia nerui sicut caro suppurationẽ non admittũt, quòd saniei generatione vehementissimis doloribus crucientur. Quapropter mox à principio partẽ fouere oportet oleo rosaceo & mastichino, aut vnguento alabastrino, aut camemelino, sambucino & irino, & similibus,

Lib. 6. metho. c. 3.

Li. 4 meth. c. 6.

similibus, quæ calfaciẽdi & citra dolorẽ siccãdi vires habeãt. Verũ si cutis dissecta exulcerataq; fuerit, ea medicamẽta opportuna sunt, quæ exsiccant etiã, & simul fluxiones prohibẽt, ac dolores sedẽt, & disgregatas partes vniãt: quare in vulnere imposita terebinthina & hipericonis oleo cooperiatur emplastro ex fabacea & lẽticea farina, oximellite & sapa cũ puluere lũbricorũ terrestrium & mastiche: aut emplastro ex betonica, mastichino oleo soluto: tota enim pars contusa, quæ in via ad putredinẽ est, valde exsiccari debet, quo sana etiã cõseruatur. Quòd si aliqua vulneris cruditas apparuerit, & dolor nõ quieuerit, præparetur medicamentũ ex terebinthina, pice liquida, manna thuris, vitello oui & croco, & vniuersa pars cõtusa in circuitu foueatur oleo lumbricorũ, mastichino, rosato cõpleto & camemali: interim tamen frictiones & diuersiones fiant, & iterum si fuerit in augmẽto dolor, sanguis mittatur. Verũ si inflãmatio succrescat, medicamẽtum appone ex sapa, oleo rosaceo, farina hordei & modico aceto, in quo infusa sit lana œssypi, & eis vtêris donec malum decrescat. Li. 6. me tho. c. 4.

Nisi erratũ aliquod cómittatur, proculdubio sectio nerui longitudinaliter inflicta cæteris securior existit. Sic præmissa totius corporis per victũ tenuẽ & sanguinis misionẽ prouidẽtia, vulnus ab extraneis mudare oportebit, & partes vulneris adinuicẽ, si cutis satis pateat, sutura & fascijs vnire & vnitatẽ cõseruare, vt in sequẽti paragrapho reperies, & inima parte emissarũ aliquod relinquere, quo sanies collecta effluere posit, posteà affectũ locum ab aliena fluxione custodire, seruata partis vulneratæ tẽperie, ne dolor subsequatur aut inflãmatio, cauẽtes semper, ne intra vulnus sanies aut hu *De neruo longitudinaliter scisso.*

midiras aliqua colligatur, facilè enim putrescit ner uea substantia, vnde praua sequũtur accidẽtia. Quo sit, vt torũda illita terebinthina & oui luteo in decliuiori loco immissa, necessũ sit saniẽ per eã partẽ primis diebus expurgare, vulneris circũferẽtia mũcta oleo rosaceo, myrtino & mastichino, donec nullũ amplius inflãmationis aut cõuulsionis periculũ immineat. Verũ si cutis & caro quæ superiacebat, deperdita fuerit, adeò vt neruus nudatus appareat, nullũ præstãtius adinuenit Gal. medicamẽtũ, quã terebinthinã, & reliqua pharmaca, quę temperatæ sint caliditatis, maioris tamẽ siccitatis, quorũ substãtia tenuis sit & fluxilis, stipticitatis & omnis mordacitatis expers. Porrò siccitas neruosas partes à putredine pręseruat, eas corroborat, & omnẽ dolorẽ tollit, & ob id terebinthina, præsertim lota, omniũ cõsensu, nullũ est præstãtius medicamẽtũ. Insuper expendendũ est, nudatos neruos nõ posse ferre vim & efficaciã medicamẽtorũ, quæ ex euphorbio & similiter acribus emplastris fiũt: optimè igitur eo casu calce elota, multo oleo rosaceo aut mastichino soluta, aut quod ex põpholyge medicamẽtum fit, salutare & tutum admodum est. Deniq; omnia medicamenta actu calida sint, non tamẽ impense, & guttatim instillanda, & linamenta mollia imponenda, & pars fouenda vt dictum est.

Li. 6. meth. c. 2.

De nervorum scissione transversa.

Quòd si trãsuersim neruus scindatur, cõsiderare tũc oportet, an ex toto, an ex dimidia parte saucia tus sit: nã si totus pręcisus fuerit, metus nullus instat, licèt debilis supersit particula, pręsertim si neruus insignis fuerit magnitudinis: cuius curãdi ratio cõmunis est cũ ea, quã mox explicuimus. Verũ si tantũ ex dimidio scissus sit, cõuulsionis aut phlegmonis maius impẽdet periculũ, cõmunicata inflammatione à disiectis fibris ad non dissectas & cõtinu

ſione ab ipſis nō ſectis excitata. Quo caſu lōgè tenuiori victu inſtituto longius licebit ſanguinē extrahere, & vt cōſulit Gal. oleo calēti vbertim & ſæpius in die inungere oportebit: ſi in manu aut brachio fuerit vulnus, axilas, collū & ſpinā: ſi in crure aut pede, inguina, pectē & ſpinā. Mox verò cōſiderare oportet morbi naturā, hoc eſt neruū tranſuerſim præciſum, qui ſui vnionē indicat, prius tamen cutis, ſi nō ſatis pateat, ampliori diuiſione aperienda dilatādaq; eſt: poſteà ſutura vnà cū carne, ſi fieri poſsit, diſcuſſū neruū vnire oportet, neruis priùs coniunctis, & veluti adhærentibus, quo tempore carnem profundiùs ſuere oportet, neruis in tactis, hos enim ſuere nō licet, nā ſat eſt ad vnionē, coalitus quem efficit & conſeruat carnis profunda ſutura, hoc enim tutius eſt: nā punctura ex ſutura facta, aut ignis contactu, ſummoperè læduntur neruoſæ partes. Poſteà adhibebis torundam per infimum emiſſariū vt anteà dictum eſt, terebinthina & vitello oui imbutā: aut ipſam terebinthinā calidā inijcies guttatim, & deſuper appones aliquod ex emplaſtris quæ mox referam, ſi priùs dixero, quòd ſi ichor aliquis, aut ſubtilis humiditas à vulnere emanauerit, ad ſicciora tranſire licet: nam ea quæ viriliter exſiccant, licèt ea nerui excarnes non ferant, in tranſuerſalibus vulneribus admittūtur: qua ratione in duris corporibus nequaquā verendum eſt eis vti. q. r. terebinthinę. ℥. ij. olei hipericonis. ℥. j. ſulphuris viui nō petroſi, ſed leuis, ſubtiliter pulnerizati. ʒ. ij. miſce & aliquātiſper bulliāt. Pręſtat & aliud q. r. olei terebinthinę, maſtichini & lūbricorū anā ℥. ij. euphorbij recētis & ſubtiliter pulnerizati. ʒ. iiij. croci. ℈. ſ. miſce. Ex vſu quoq; eſt aliud. q. r. lūbricorū præparatorū. ʒ. iij. caudæ equinæ; ʒ. ij. pul-

Li. 6. metho. c. 3.

pulueris betonicæ & vrticæ, ana. ʒ.j. olibani. ʒ.iij. carnium limacum quod satis ad vniẽdum reliqua. Quòd si hæc non suffecerint, ad exsiccationem vlceris, curabis dolorem omnibus modis mitigare, quo minus trahatur ad vulnus, superposito emplastro cui insit virtus corroborãdi, exsiccandi ac putredinem inhibendi sine multa adstrictione: quod poteris cõficere ex dictãno, matricaria, polio, chamæpiteos, consolida, iba, betonica, lumbricis terrestribus & farina lupinorũ, fabacea & oleis supra dictis. Quòd si suspicio inflammationis suboriatur, hoc emplastro vtêris, quod recipit florum rosarum & myrti ana. m.j. betonicæ, camemali, ana. p. ſ. coquantur in vino rubro & pistentur, & adde farinæ hordei ℥.iij. farinæ fabarum ʒ.j. olei rosati & mastichini ana. ℥.j.ſ. lixiuij quod satis, vt fiat emplastrũ. Verùm si transierit septima dies citra inflammationem aut aliud accidens, mundificatiuo ex melle vtêris, quod recipit lithargyrij vino albo loti. ℥ij. olei mastichis ceræ & mellis ana. ℥j. misce. Quòd si his omnibus factis vniri vlcus adhuc non possit, puluere vtêris ad vnionem vtilissimo, quod recipit pulueris lumbricorum terrestrium præparatorum, granæ tinctorum, equiseti, olibani, aristolochiæ ana partes æquales, misce & fiat puluis tenuissimus, quo sinus impleatur. Hunc etiam vsum præstat vnguentum quod recipit centaurij minoris, plantaginis, cynoglossæ, pilosellæ, consolidæ vtriusque ana. m.j. vermiũ terrestriũ li.ſ. cũ modico vino & aceto terãtur & macerẽtur septẽ horis, deinde adde sepi arietis li.j. picis, resinæ ana ℥.iij. coquãtur ad aceti & vini cõsumptionẽ, & colaturæ adde ammoniaci, galbani, opopanacis, in aceto dissolutorũ an. ʒ.v. terebinthinæ ℥. j. ſ. thuris, mastichis, sarcocollæ, ana ʒ.iij.

cro-

croci ℥.ij.ceræ q.s.fiat vnguẽtũ,quo vtêris maximè in robustis corporib9,donec partes ac accidẽtibus immunes vnitas esse coperias, & curationẽ finies emplast. barbaro,aut diapalma,vel emplast.Græco.

Gal.de neruorum tendonumve puncturis sic refert,eadem verba Paulo & Aetio attestantibus. Nerui & chordæ pũctura, propter sensus vehementiam,& quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam,ac tunc præsertim,cùm nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Quibus constare videtur,puncturarum quasdam esse hiantes, apertas, & manifestas,& rursus alias & longe grauiores occultas,& in quibus ora & extima caro & cutis sic inter se coniunguntur & coeũt, vt sensum effugiant. In quibus profectò ingentes dolores,conuulsiones,febres,inflãmationes ac deliria ocyssimè & lethaliter succrescunt, nisi magna diligentia præueniatur. In cuius vulneris curatione plurimum confert oras angustorum vulnerum punctorum esse apertas,vt calidum medicamentum extrinsecus applicatum,per eas vapores educat, attrahens humiditatem circa affectum locum in alto latentem. Quæ de re in huiusmodi puncturis orificium in cute duabus sectionibus rectis diuidere oportet : sectio autem ad modum crucis debet fieri, nam hæc est quæ rectos angulos constituit : item sanguinẽ exire permittes:tandem curabis ne labra coalescãt, sed sic aperta custodies,quo coacerbatæ humiditates minus ibidem morentur,sed virus perpetuò effluat. Cauebis tamen, ne scissio admodũ paruula sit, ne detegatur plurimum neruus. Quibus factis,diligenter curabis dolorem mitigare, inflammationẽ & accidentia inhibere: quod facies si aerẽ tepidum

De neruis punctis.

Lib. artis me.c.22. Li.6.metho.c.2.4 3.de cõst. pha.ge.

paraue-

parauẽris, cubiculum lene, habitationem iniurijs tẽporum præmunitam, & vltimò victu tenuissimo instituto, donec tempus accidentium præterierit, saltem septima dies. Præterea mox à principio sanguinem mittes iuxta virium robur & accidentium sæuitiam, aut corporis plenitudinem. Item ventrem curabis mollem esse, tum clysmatis, tum leui pharmaco, vt antea dixeram, & paulò distantiùs à parte affecta defensiuis appellatis vtêris, quale est quod ex bolo conficitur vulgariter.

His autem præmissis, puncti nerui curatio medicamenta expostulat, quæ & tepidum calorem excitent, & validè siccent, tum quę ex substantiæ suæ natura attrahendi vim habeant, & tenuium sint partium, siquidem nudato neruo, omne curantis consilium eò dirigi debet, vt minima cum rosione siccet. Huius naturæ medicamenta sunt oleum sabinum, sambucinum, irinum, sicionium, de terebinthina, aut iasminorũ, aut oleũ in quo ferbuerit terebinthina, quæ citra dolorem ac morsum (quod maximè cauendùm est, vt Gal. consuluerat) ad intima permeare possit: quę etiam actu calida adhibenda sunt, & eis amiscebis euphorbij modicum, vel sulphuris viui, quantum cum oleo tenui ad sordium spissitudinem redigi possit. Laudat etiam Gal. terebinthinæ cum sulphure aut euphorbio vsum, tanquam vnicum præsidium, aut ipsam solam, quæ tenuis sit, clara, lota vino aut aqua betonicæ. Ex quibus varia apud antiquos & iuniores inuenies parata medicamenta, ex quibus guttatim instillabis in vulnus parum: & desuper appones vnguentũ quod recipit resinæ pini claræ & odoratæ ℥.xij. olei laurini, terebinthinæ ana.℥.ij. gummi elemi electissi-

Li. 3. artis me. Li.6. Metho. Libr. 5. Aphor.

mi ℥. iiij. ponātur primò resina & gummi in vase ęneo nitido super ignem lentum, cum perpetua agitatione, donec liquescāt: deinde addatur laurinum & terebinthina, & iterum bulliant & pariter agitētur, & cùm crassitiē acquisierint, per stamineā percoletur, & quod stillauerit ac percolatum est, vsui seruetur in vase vitreato, & vsus tēpore extēdatur super tenue corium, ac supra vulnus & eius circunferentiam apponatur, est enim mirabilis efficaciæ. Cuius loco vti possumus emplastro de gūmi elemi, vel de centaura Guidonis, aut ex farina fabarū, hordei, orobi pari portione q̄ decocta in lixiuio & oximelite. In circuitu autē vlceris, quo partes & min, doleant & minus inflāmentur, fouere oportet oleo rosaceo, mastichino, aut camemelino, vel lumbricorum. Quòd si res ex voto successerit, persta in his, donec integram consequaris sanitatem.

Verùm cùm in huiusmodi curatione symptomata maioris sint momenti, ob id ea præcauere vt dictum est oportebit, ac si adsunt, mitigare sedula diligentia, initio sumpto à dolore: quem mitigare poteris, & simul saniem extrahere, primò mitioribus, vt oleo ex vitellis ouorum, rosarum, lumbricorum, aut oleo vetusto, aut iasminorum vel sabino, idque facito ter quaterve in die, dum calorem nanciscuntur temperato maiorem, & vlcus eo tempore leniter absterges gosypio sapa madido & expresso, atque calente. Confert & id quod recipit euphorbij. ʒ. j. olei rosacei & lūbricorū ana ℥. j. coquātur, & coletur oleū. Prętereà ex vsu est emplastrū q. r. musci quercini m. ij. furfuris. p. j. olibani ℥. j. coquātur in vino, donec in formā pultis redigātur. Alterū recipit micæ panis in lactebabulo imbutæ, olei rosati & camemali, & vitella triū ouorū, & ex reliquis q. s.

fiat

fiat emplastrum,quo vtere,quantum par sit,vt doloris vrgentia mitigetur:nam in neruorum vulneribus nulla ratione adhibenda sunt, quæ humida aut suppuratoria existunt,& ob id ad alia protinus est transeundum. Præstat & aliud ex floribus camemali,sertulæ campanæ, maluarum, farinæ hordei cum iure capitis verbecis, & cribratis, addito rosaceo cum sapa & vitellis ouorum fiat emplastrum, cui adde pulueris vermiũ terrestrium.ʒ.iiij.vnguẽti rosati.℥.j.ſ.Securius autem conficies ex farina fabarum & lentium cum sapa,lixiuio & oleo rosaceo & camemelino,ac terebinthina & croco. Quòd si dolor adeò sit vehemens,ad maiora cogit vrgentiæ ratio peruenire,quale est quod recipit micæ panis in lacte bubulo maceratæ quod satis, papaueris albi modicum,opij.g.iiij.contundantur optimè & calida loco dolenti adhibeantur,tandem omni diligentia oleis & emplastris partem fouebis.

Verùm si conuulsio fiat,coniectabile est in vulneribus neruórũ, plerũque ex repletione succi mordentis succrescere,lacertis,tendonibus aut neruis aliena humiditate repletis, qua nonnunquam inflammationem patiuntur & conuulsi sunt:hic et aliquando ex acri materia irritât motus potiùs conuulsiuos,cerebro quoque compatiente fieri comperiamus.Quibus cognitis causis, eodem victu teneri vtêris:sed qui sit facilis & boni succi, quo vires non periclitentur:ac si sufficienter sanguis missus non fuerit,parcè tamen iterum mittes, non quidem quantum exigit affectio,vt Galen. consuluerat,quia opus est viribus robustis. Purgabis igitur corpus,& frequentibus clysmatis aluum turbabis: tandem caput,collum,totamq; spinam dorsi inunges oleo liliorum calente,laurino,costino,spicato,

Libr. 1. ad Glau.

ex pulegio, aut cumino cum castoreo, vel ex terebinthina, quibus aromatum aliquid adijcies: confert & vnguẽtum marciatõ, vel pinguedo lupi, aut vulpis, aut parui canis. Quòd si nõ profuerint, balnea olei communis ex decocto hyssopi, calamenti, pulegij & similium proficua erunt. Si tamen conuulsiones, deliria ac febris, nulla cõuenientium vi remittantur, ex Galen. & reliquorum veterum decreto neruus totus præcidendus est, & pariter si puncto musculi capite conuulsio fiat: sine motu enim aut sensu particula superest, cæterum accidentia remittuntur, & superstes manet laborans,

Li. de morbis mul. c. 3.
Li. 6. met. c. 3. & lib. 3. c. 9.
ItẽAetius 14. ca. 29.
& paulus li. 4. c. 54.

Quòd si inflammatio vrgeat, considerãdum est, an in vna vel in pluribus partibus (vt sæpe in neruorum vulneribus accidere solet) adnascatur, & vtcunque sit, eam præcauere oportebit: aut si adfuerit, mitigare & resoluere: quippe neruosarum partium inflammationes, non admittunt medicamenta quæ alijs inflammationibus sunt proficua: nerui enim nullam refrigerationem aut repercussionẽ admittunt, sed sanguine misso & defensiuis supra partem affectam appositis, inflammatis, ea sunt adhibenda quæ dolorem leniant citra humiditatem, vt rosaceum iuxta vulnus irrigatum terquaterve in die. Posteà discutere quod influxit oportet, & partem roborare: quominus recipiat, & magis ac faciliùs receptum discutiat. Qua ratione ab antiquis quàm plurima comprobantur medicamenta, veluti fabacea farina, orobi, cicerum, hordei, lupinorum, cum oxirhodino aut oximellite, vt recipe granatorum semidulcium, inum. ij. decoquantur in vino nigro & subtilissimè terantur, & trãsmittantur per cribrum, & adde farinæ hordei. ℥. ij. pulueris

foliorũ rosarum & camemali ana. ℥.j. olei rosati, & rob. q. s. pro emplastro. Transacto principio, discussionem materię curare oportet eo. q. r. foliorum maluarum, violarum & rosarum, meliloti, ana. p. j. hordei, fabarũ detractis corticibus, ana. p. j. medullę panis. ℥. x. bulliant in sufficiẽti aquæ quantitate, donec hordeum aperiatur, deinde per cribrum transmittantur, vbi subtilissimè contriueris, & adde olei rosati cõpleti, camemelini ana. ℥. ij. rob. q. s. fiat emplastrũ. Tandem quo magis quieuerint accidẽtia, eo magis resoluẽtia addere oportet. Verùm si ad suppurationem vergat inflammatio, ad suppurantia confugiendum est, sed quæ vim habeãt calfaciendi cum temperata humiditate: fiat igitur cataplasma ex farina triticea communi oleo & aqua, aut ex farina triticea, sapa & oleo rosaceo, addes tamen camemali nonnihil: & sanie collecta curabis quàm citissimè extrahere, facilè enim neruea substantia computrescit, quod summoperè cauendum est in hac curatione.

Cæterùm quia nerui substantia ex humida materia à frigido coagulata efficitur, ob id à calidis & humidis, aut à sanie non expurgata, vel ab inflammatione praue curata in putredinem & corruptionem degenerat, succrescente nonnunquam adeò copiosa humiditate, aut crassiori substantia, quòd nisi citò præueniatur, in integram membri corruptionem coniectandum sit affectum commigrare. Quo fit, vt causticis medicamentis, & valenter exsiccantibus vtendum protinus sit, vt est vnguentũ AEgyptiacum, vnguentum rubrum, & alia quæ ex mysi calcithide adusti, squãma æris, & similibus, fiunt quorum siluam reperies cap. de esthiomeno.

DE VVLNERIBVS VEnarum & arteriarũ ac de sanguinis profusione

INSTITVTIO IIII

VM difficile admodum sit venarum vulnera curare, & longè difficilius arteriarum, quia sanguinis & spiritus profusiones & periculosæ & difficiles existunt, præterquam quòd plerumque accidat in magnis vulneribus, diligenter oportet, harum partium vulnera & sanguinis fluxiones hac institutione docere curare & compescere. In qua agendum est, de vtriusque partis vulnere & sanguinis fluore, qui longè magis vrgere solet. In primis statuendum est, quòd licèt multis modis ex vena & arteria sanguinem fluere conspiciamus, nimirum aperta, exesa, aut vulnerata, nos hac in parte non loqui nisi de vulnere venę, & arterię. Vulnerantur etenim huiusmodi vasa ab incindentibus gladio aut sagitta: ab his quæ rumpunt, vt casus, ictus aut repletio vasorum, vel à lapide aut ligno contundentibus.

Constabit aliquod prædictorum vasorum esse discissum, ex vulnere copiosum sanguinem profundente. Sit ne vas arteriosum, cognosces, si sanguis cũ impetu aut saliendo profluat, ac flauus feruensq; appareat: quòd si crassior sit & nigrior, cum quiete, sine pulsu ac citra saltum effundatur, indicium est, ipsum à vena fluere.

Vtcunque tamen sit, omnium sententia periculosum est, ni citò prçueniatur. Quippe accersit protinus syncopen, conuulsionem, singultum, & delirium, ac si ex arteria fluat, longè citius mala hæc succrescere conspicimus, & protinus mortem. Cum hoc tamen statuunt authores non contemnendi, arteriam per transuersum discissam, citiùs coalescere, quàm si longitudinaliter vulnerata fuisset, ob dilatationem, quia hoc modo dirupta, non permittit coalitum: vtcunque tamen fiat, difficilior est sanatu arteria quàm vena.

Curandi autem ratio duabus tantùm indicationibus constare videtur: primò ad fluxus cohibitionem attinente, qui maioris est momenti & vrgentiæ, secundò ad vulneris coalitum. Primus insuper tribus omnino modis completur: auertentibus nimirum, tum sanguinem, tum ipsius impetum reuellendo, aut deriuando: item sanguinem incrassantibus, & topicis auxilijs. Reuellunt autem citra euacuationem (nam in magnis profusionibus, id est laudabilius) cucurbitę siccę, frictiones, ligaturæ partium opositarum. Verùm si non profuerint, ad venę sectionem erit perueniendum, ex parte opposita, quæ parca sit & repetita: deriuationes verò in his fluxionibus rarò sunt ex vsu, licèt aliquando prosint. Quo facto vtendum est, fręnantibus, atque intercipientibus sanguinis impetum, quorum alia sunt incrassantia: vt lentes, oriza, iuiubæ, fructus omnes stiptici, ac syrupus ex rosis siccis & cotoneorum: alia stupefacientia, & simul condensantia sanguinem, & vias, veluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit sanguis proiecta, minimè supra vulnus ipsum: nonnulla etiam frigida, vt syrupus ex granatis, rosis, portulaca & simi-

ſimilium. Quòd ſi his factis non quieuerit ſanguinis fluxus, ad topica auxilia deueniendum erit. Primò igitur ex vſu erit digiti admotio ſuper os vulneris blandè & ſine dolore comprimens: item vulnus forinſecus faſcia alligabis ex tenui linteo, cuius faſciæ primi quatuor quinq; ve amplexus profluēti vaſi inijciantur, abhinc vaſis radicem verſus ducere licet, præterquā in cerebri membranis. Præterea puluillis ex ſtupis oxicrato madefactis & expreſſis vtêris, qui poſt admotionem pulueris adſtrictorij vulneri alligandi ſunt. Quòd ſi in promptu non ſint, poſt admotionem pulueris tres aut plures pāni linei oxicrato madefacti & expreſsi medicamento ſanguinē ſupprimenti imbuantur, & vulneri applicentur. Præſtat inſuper ſutura (maxime vbi nulla partis ſubſtantia deeſt) qua faciliùs labra vniantur: ſic vulnere repurgato à ſanguine concreto, ipſius vulneris labra in idem adducēda ſunt, manuum opere, vbi ſic ad manus vulnus ſe exhibet: poſteà conſuantur ſutura communi, qua qui pelles ſuunt, facere ſolent, præſertim ſi magno impetu ſanguis prorumpat. Acus autem dum vlcus ſuitur, ſatis altè in carnem mittenda eſt: poſt hæc puluis adſtrictorius ſuperponendus erit, deinde ſtupæ oui albumine & puluere adſtringēte imbutæ ſuperponendæ ſunt. Quibus peractis, membrum affectum deligandum erit, & ſitu appoſitiſsimo collocandum. Quòd ſi conſui non poſsit vulnus, quia aliqua deeſt ſubſtantia, linamentis & ellichinis, aceto, oui candido, vel adſtringente medicamento imbutis & expreſsis, vulnus opplēdum erit, & deſuper ſpongia aqua frigida expreſſa imponenda & obliganda eſt.

Verùm ſi adhuc his factis non ſubſideat fluxus,

et medeberis præcisione totius venæ vel arteriæ, quando scilicet in profundo delitescit, & mox pulvis aliquis sanguinem cohibens super vulnus imponendus erit, ac desuper stupæ, aut spongia adstringentibus medicamentis imbuta & expressa alliganda. Cæterum si scissionem verearis efficere, funiculo vasi sanguinem fundenti circumposito (præsertim cũ venæ vel arteriæ in cõspectu sunt) denudato vase, & hamo apprehenso, mox filo serico excepto valenter ipsum adstringes, post hæc medicamentum agglutinans vulneri impones, & membrum fascijs decẽtibus deligabis, & situ convenienti appones.

At si hæc omnia prodesse non videantur, ferro candenti crustam inducere curandum erit, idque maximè cùm vasa sunt putredine corrosa, & ante tertium diem ligaturam ne admoueto, nisi sanguis fluxerit.

Medicinalia verò quæ huic vsui proficua comperimus, sunt veluti emplastrum q.r. thuris, aloës, ana partes æquales, excipiantur albumine oui & cũ pilis leporinis apponantur. Alterum recipit boli Armeni. ℥. ij. terræ sigillatæ. ℥. ſ. farinæ volatilis. ℥. j. gypsi, calcis viuæ, ana. ℥. j. thuris, aloës, ana. ℥. ſ. fiat puluis qui albumine oui excipiatur. Aliud item recipit calcis viuæ, sanguinis draconis, gypsi, aloës, thuris, vitrioli, ana partes æquales, cũ oui albumine & telis araneorũ excipiantur. Eundem vsum præstat puluis qui recipit boli Armeni, sanguinis draconis, thuris, aloës, ana partes æquales. Item aliter recipit lapidis hæmatitis. ℥. ſ. thuris, mastichis, boli, telæ araneorum, gallarum viridiũ, ranarum exsiccatarum, gypsi, fuliginis, farinæ volatilis, ana. ℥. j. vitrioli combusti, calcis viuæ, tragacanthi,

cãthi,ana.ʒ.j.ſ.raſurę corij arietis,vel hyrci,char tę papiraceæ,pilorum leporis,& bombacis torre-factorum,ana.ʒ.ſ.ſtercoris aſini. ʒ. iij. fiat puluis tenuiſsimus. Alia etiam reperies quæ proprietate quadam idem beneficium præſtant, quę breuitatis gratia ſubticeo.

Supereſt vltimò iam fluxione ceſsãte, vlceri pro uidere,quod ſui tantũ vnionem indicat: vnitur au tem præter ſuturã,medicamentis conſolidantibus: arteria quidem ſiccioribus tãtum eget medicamen tis,quantum ſiccitate venam ſuperat.

DE VVLNERIBVS *abdominis*

INSTITVTIO VI

CVM euidentiſsimum ſit,& euentu quotidiano confirmatum,ventris vulnera eſſe nulle modis curatu difficilia & periculoſa, ob id diligenter ſtudendum eſt rationẽ huius difficultatis & periculi noſ ſe.Quapropter primò ſciendum erit,an ad aliquod vſque viſcus ex his quæ in ven tre continentur,telum peruenerit, & ipſum vul-nerauerit,an ſecus:nam ex huius rei notitia pẽdet & periculi ratio,& curandi difficultas.Per ventrẽ igitur totam eam accepimus regionẽ,in qua à dia-phragmate infra vſq; ad pubis os nutrimẽtalia mẽ bra & ijs ſeruiẽtia continentur,vt iecur, ventricu-lus,lien,renes,inteſtina,vterus,veſica, vreteres,ſe-minis vaſa,meſenterium, omentum,& venæ ac ar-teriæ grandiores: ſic ventrem Græci appellarunt

epigastrion, Latini abdomen, & Arabes myrrhac. Componitur ex duplici cute interiori pinguedine copiosa, musculo membraneo, pãniculum carnosum appellatum à neotericis, octo musculis diuersi modè procedentibus constructum, cui subijcitur membrana quędam prætenuis, totum subcingens ventrẽ, & interiora omnia continens, peritoneum appellata, seu membrana abdominis vel syphac.

Ventris igitur vulnerum cognitio adeò per se innotescet, vt signis non indigeat: sat enim erit teli figuram nouisse, ad penetrationis aut secus cognitionem: sed vlteriùs considerare oportet, an profundum sit vel superficiale: quod si superficiale sit, ex tactu & specillo explorabis facilè. Verũ si intus permeauerit, & id ductu specilli cognoueris, tũc vltra inquirẽdũ est, an expartibus contentis aliqua fuerit lęsa, vel solũ sanguis delapsus fuerit in spatium ventris cauũ, è quo nulla est extrinsecus via, quo fit, nõ minus grauia esse vulnera ventrẽ penetrãtia, quã quod viscus aliquod percusserit. Nã ob id dãnauerat Hipp. in prog. apostemata intestinorum, quæ extra rũpuntur. Cognosces autẽ omentũ percusũ fuisse & vulnus penetrasse, ex eius portione per vulnus prominẽte. Vẽtriculum fuisse læ-
li.5.c.26. sum, vt refert Celsus, quia singultũ patitur & bilis vomitum, & cibum ac potum mox ab assumptione reddit. Prætereà sanguinis eruptio paucissima est, quia graciles sunt illius venę, chylus per vulnus emittitur, aut ingestus cibus, sputum etiã apparet sanguineum, & dolor acerbus, ac præcordia indurescunt, & posteà sequuntur vertigines, febres, animi defectus & syncopes, cum sudoribus diaphoreticis, & extremarum partium perfrigerationes. Hepate sauciato sub dextra parte præcordiorum, ef-

fu-

funditur ſanguis craſſus,interdum bilioſus accedit vomitus,ructus etiam fœtidi ſubſequuntur, pulſus parui & frequentes, laborantes fiunt triſtes & iracundi,colore cineritio fœdati,cum tuſsicula & dolore vſque ad iugulum dextrum:febris adeſt intenta,& vrina atque alui excreméta cruore affecta excernuntur, cum putredine & ſanie vulnere ſub ſpurias coſtas in parte dextra apparente,aut eā partem attingente:& ſi inflammatio hepar apprehendat,hæc omnia deteriora fiunt. Lienem affectum oſtédit vulnus in ſiniſtro latere inflictū, per quod exit ſanguinis craſſus & fęculentus, cum præcordijs ea parte tenſis:adeſt & ſitis ingens. Si vulnus inteſtinorum aliquod permeauerit,ſtercus attenuatum,aut fœtor per id exit, nonnunquam bilis per os redditur,ac non rarò cibus & potus,cum febre: & ſi ex gracilibus ſit aliquod percuſſum,eadē ſigna apparent,ac in lęſo ventriculo,& affectio periculoſior & ſanatu difficilior,è contra verò in craſsis. Veſicam vulneratam oſtendit redditus ſanguinis cum vrina,aut vrina per vulnus excreta, & nonnunquam ſuppreſſa: dolent inguina,& iuxta pubem,bilem euomunt ſic affecti,& ſingultiunt : aliquando vrina redditur cum anxietate:in qua pus aliquādo apparet,incurabile vulnus eſſe arbitrantur omnes authores. Renes eſſe vulnere perfoſſos mōſtrat vrinę cruor,vel omnimoda ſuppreſsio cum totius corporis tumore:mortis citiſsimæ præludiū:adeſt dolor iuxta inguina & teſtes cum foramine è regione illorū illato. Vterū læſum oſtendit ſanguis per pudēdum fluēs:dolor iuxta inguina,coxas,& femora:vomitus adeſt bilioſus, & nōnunquam fœmina obmuteſcit,aut mēte turbatur,cum oculorum dolore & vulnere in infimo vētre. Venā magnā ſau-

ciatã esse ostendit magna sanguinis nigri profusio cum extremorum frigiditate, & pulsus languore, & sudore frigidissimo, atq; animi defectione. Arteriam verò sanguis spirituosus impetuosè fluens, floridus, ruber & copiosus, cum syncope, & breui morte.

Cæterũ cùm nullum prædictorũ vulnerũ periculo careat, hoc minus & tardius accedit, illud verò magis & citius, prout symptomata succrescunt grauiora aut minus grauia: ob id antequam superueniant, prouidendum est diligentia ea præcauere, & vulneri subuenire. Quòd si simplex sit, nec omnino posthabendum, nec timendum erit: facilè enim vel ex ipso partis rore hęc vulnera sanantur, nisi aut corpus sit prauis succis scatens, aut aliquis musculorum abdominis adeo læsus, quòd conuulsionẽ vereamur, vel difficilem partium coalitum: quia respirationi naturali sunt opus, & ad ventris excremẽta propellenda. Quo fit vt hæc omnia considerare expediat, tùm ad præsagium, tum verò ad præcautionem: & ob id simplici vnione coniungere labia oportet, sutura & fascijs ac agglutinantibus calidioribus adhibitis.

Semota omni vulneris complicatione, siue telum inflictum sit, siue sanguinis fluxus, siue symptoma aliquod adsit, aut inflammatio, vel intẽperamentum, conijcere mox oportet, an omentum per vulnus excidat, an intro percussum fuerit, hoc enim nullam aliam in artifice diligentiam requirit, quàm vulnus curare: illud verò maiorẽ requirit, nam cũ mẽbrũ hoc adiposę sit naturæ, facilè alteratur & corrũpitur, & ob id inspiciendũ est, an aliquã ab ambiẽte acceperit mutationem: quod si nullam acceperit & album apparuerit, ilico ipsum in propriam sedem

epones, leuiter ac blandè manibus propellendo, successiuè tamen & paulatim, donec ingressum fuisse percipiamus. Quòd si perfrigeratū aliquātisper apparuerit, vino tepido aut aqua decoctionis camemali & betonicę foueatur, donec calescat & molle fiat, & si opus fuerit, vulnus leuiter dilatare, seruatis intestinis poteris, quo faciliùs subingrediatur. Verùm si putruerit, aut incorrigbile alteratione in prauum colorē mutetur, sequi oportet Gal. cōsiliū, qui de hac curatione sic scribit. Nos verò quoniam scimus cibi substantiam compositam esse ex pelliculis, siue tenuibus membranis, ac arterijs venisque quamplurimis, quorum initia ex maximis orta sunt, sanguinis quidem profluuia cauebimus: proinde id quod supra nigricans positum est, vinculo excipiemus: quod post vinculum est, amputabimus, curantes vt vinculi fines extra vulnus pendeant, quo nimirum facilè eos, cùm ex vulnere supurante eomentur, accipiamus. Quo fit, vt cùm de nigratum aut fuscum fuerit, nulla ratione reponendum sit, sed fuscam partem totam, vsque ad albam & sinceram amputare decet, modo dicto à Galen. Celso, Paulo, & reliquis authoribus, reposito omento, vulnus suere oportet, & curare vt inferiùs leges. Li. 17. c. 16. Lib. 6. c. 52. 6. Met. c. 4.

Quòd si intestinorum aliquod prolabatur, inspiciendum tunc est, an ipsum quoq; vulneratum sit, aut secus: si primum, mox abluere vino oportet in quo absynthium, camemalū, melilotum, anethū & rosæ fuerint incoctæ. Deinde ipsum suere oportet pellionum sutura, & vtraque fili pars extra ventrem promineat, vt glutinato vulnere possit retrahi. Neque obstet huic operi Galen. qui gracilia difficul-

difficulter vniri,& ieiuniū, impoſsibiliter ſcripſit.
Cùmq; inteſtinum cōſutum fuerit,reſpergatur maſtiche vel quouis puluere adſtringente, & agglutinatorio, & in cauum vētris immittatur. Verùm ſi inteſtinum læſum non ſit,& excidat(quod nuſquā fiet,niſi muſculis abdominis rectis præciſsis,& aliquando obliquis,craſſa quippe nō excidēt, niſi medius venter ſcindatur)extra prominens, verēdum eſt ne inflāmetur,ne in tumorē flatuoſum creſcat, vt reduci non poſsit. Tunc quidē primò fouendū eſt vino in quo ferbuerint aniſum, fœniculum & cuminum cum melle,aut catellum vel columbam, vel gallinam per mediū ſcindes & puluere ex diſcutiētibꝰ flatū reſperges,& inteſtino tumēti admouebis. Quòd ſi flatus ita diſcuti nō poſsint,nec inteſtinum ſuo loco reſtitui,vulnus dilatare obtuſo ferro,ne ampliùs inteſtina lædantur,oportebit, & quo faciliùs inteſtinum poſsit remitti. Cęterum inciſione curandum eſt in vulneribus rectorum abdominis muſculorum,per rectum efficere,etiam ſi tranſuerſis noceas:nam ob colligantiam quam habent,meliùs hęc ferre poſſunt quā ſi cōtra feceris.

Inteſtinis in ſuum locum reſtitutis, curandum diligenter eſt vulneris labra vnire,& ſutura vnita continere. In qua re, licèt varij ſint ſuturæ modi, noſtri temporis Chirurgi ratione & experimento ducti,ſolùm vtuntur eo qui labra profundiùs ſimul omnium diuiſarum partium apprehendit acu incurua,longiuſcula,triangulato cuſpide,& filo lineo duplici & ęquali traiecto,pellionū ſutura ſimili coiūgit. Quo facto agglutinatorijs vtêris medicamentis:inter quæ vtiliſsima terebinthina calida cū aliquo puluere reſtrictiuo, & tranſactis tribus quatuorve diebus vtêris emplaſtro barbaro appellato,

aut

ut eo quod ex vitumine,& aceto paratur: ſed vti
us eſt,q̃d diapalma appellatur: interim tīngui-
a oleo roſaceo &maſtichino fouebis,& cōueníēti
igatura partem & ventrem conteges: corpus dein
eps quieti obſeruanter mandabis,& cubare ſupra
atus vulneri contrarium curabis. Prætereà præca-
ere oportet,ne vel pars inflāmetur,vel alia accidē
ia succreſcant,ſanguine ſufficiēter miſſo, & tenui
ictus ratione inſtituta: in qua re plurimum purga-
ioni innitēdum non eſt,niſi inclinante malo,neq.
vomitui: ſat enim erit clyſmatis emolliētibus ad fæ
cum duritiem vti, vel agglutinantibus, & adſtrin-
gentibus vulneris ratione, quale eſt quod recipit
ius caponis aut inteſtinorum vel extremitatum ver
becis,in quo hordeū, camemalum,anethum & fur
fures coxerint,& vitellum oui ac mel roſaceum ſu
peraddes. Et poſtea aliud cōficies ex vino auſtero,
& drachma vna pulueris adſtringentis, præſertim
ſi vulnus in craſſis inteſtinis fuerit. Deinceps quid
agendum ſit monſtrant ſymptomata: nam curandū
eſt dolorem, & tormina inteſtinorum ſedare fotu
vini,in quo ferbuerit ſemen aniſi aut fœniculi,me
lilotum aut camemalum & abſynthium.

Ventriculo læſo vulnus eodem modo curetur:
cæterum cibaria ſint leuiora,vt panatella,amylum,
& reliqua huius naturæ,& potus aqua chalybeata,
fugiendumq; erit ab omni purgatione ex eligente
trahenteq; pharmaco,ſat enim erit caſia vel māna:
affectio quidem huius mēbri periculoſiſsima eſt.

Iecur autē ſauciatū lethale dānum affert,tantoq;
grauius, quanto in eo vas aliquod grandius diſciſ-
ſum eſt, perit enim protinus cor defectu alimen-
ti,antequam ſanguinis impetus compeſcatur. In cu
ius curatione victus ſit tenuis,cæterum copioſi nu

trimenti

trimenti & agglutinãtis virtutis, vt ius extremitatũ animalium cum borragine, intybo, lupulis, plantagine & similibus: vtatur panatella, & aqua chalybeata, vel decocta cum rosis siccis. Secetur vena, præsertim iecoraria oppositi lateris, à qua paulatim sanguis bis terue extrahendus, & leuiter iecur & sanguinis massa diluto rhabarbari ex aqua cichorij & plantaginis purgetur, vel clysmatis vtatur ex decocto cõsolidę maioris, equiseti, cẽtaurij maioris, addito saccharo & oleo myrtino. Vtatur laborãs tragacãtho, bolis ex spodio, terra sigillata, ex bolo Armeno, cũ suco pentaphylli aut arnoglossę, tabellis ex rhabarbaro & similibus. Ventri (quia vereri sanguinis fluxum semper oportet) adhibeantur medicaméta sanguinem sistentia, vt succus equiseti, plãtaginis, pẽtaphylli, pilosellę cũ thure, aut mãnathuris, vel puluere rhabarbari, sanguinis draconis & cẽtaurij maioris ac similiũ. Inunges quoque dorsum & ventris regionem nuper dictis oleis, addito oleo absynthij.

De liene affecto nil ampliùs dicendum est, quam fugienda esse (sicut in iecore) medicamenta nimium calida aut adstringentia, ne absumpta tenui, & nutritura humiditate, crassa remanente in duritiem immedicabilem degeneret. Quibus considera tis, facile erit reliquorum membrorum prouidentiã habere: renes enim, ferè eodem modo præcauendi & curandi sunt. Vesica tamen raro coalescit: at qui cũ hoc auxilia prędicta supra pubem adhibenda esse consulit benigna Medici conditio.

DE VVLNERIBVS THO-racis

INSTITVTIO. VII

HORACEM Medici omnes eam nostri corporis partē appellant, quæ est inter clauiculas, & inter septū transuersum. Diuiditur autē interius secūdum sui longitudinem in duas partes, à validis quibusdam membranis, quæ anteriori parte, ossib9 pectoris, posteriori spinæ vertebris inseruntur, mediastinum à Græcis nuncupantur: nec propter hoc duo ventres, sed vnus tantùm est, continens cor cum eius capsula, phrenon siue diaphragma, pleuram, venam cauam, arteriam adorti, asperam arteriam & œsophagū: quę omnia membra ea dignitate & præstantia prædita sunt, vt vulnerata maximū periculum inferāt, & Medico curaturo magnum negocium. Et ob id thoracis vulnera adeò sunt periculosa, quòd nos monent diligenter tractare cognoscere, quà tendant, vt possimus finem artis in re hac grauissima consequi. Prætermisso simplici thoracis vulnere, vtpote quod nihil euariat à communi curatione, reliquorum, quæ thoracem perforant meminisse solùm oportet.

In his itaque vulneribus præter morbū & causas (quæ vel incindētes vel pungentes sunt) particulas affectas intra thoracem diligenter curandum est dignoscere. Primò thoracem esse perforatum

monstra-

monstrat anhelitus per vulnus emissio, maximè ore & naribus clausis, quod per candelam ardētem & lanam carptam, iuxta vulnus positam percipies, si vel flāma dimoueatur, vel pilus lanæ. In qua re duo tibi sunt expendenda: primum est, aërem illum non esse portionem eius qui ore aut naribus fuit attractus: quippe is ad pulmonem solummodo peruenit: qui verò per vulnus exit, is est qui per idē vulnus permeauerat in thoracis dilatatione: quo fit vt sic affecti nō rarò voce priuentur, quia maior aëris portio trahitur à thorace per vulnus, quàm ad pulmonem per os, & sic deficit in efflatione ad vocem materia. Secundum est, non semper hæc vulnera, quantumuis specillo id exploratum sit, ad inanitatē thoracis permeare, quia mediastinum tunica, quæ thoracem iuxta os ensiforme diuidit longitudinaliter, interdicit, ita vt conspiciamus ea parte fistulosa vlcera, & confusum thoracem non permeare ad cauitatem gratia prædictæ tunicæ: & sic medicamenta, quæ inijciuntur, ibidem manent, citra id quod aliquid eorum intra thoracis cauitatē prolabatur: quod nouisse ad rectam curationem maximi est momēti. Quibus signis accadit laterum dolor & grauitas, pondus iuxta mendosas costas ex sanguine ibidem prolapso, item sputum sanguinolentum. Et quia pleuram simul perforari est necessum, tussis sequitur, plerumq; sicca, dolor validus, quia valida est, neruosa, diuidi contumax, & maximè sensibilis; quo fit vt inflammationes & conuulsiones non rarò accersat ac febres.

Cordis vulnus monstrat nigri & crassi sanguinis magna profusio, si dextra eius pars sauciata fuerit: si verò sinistra, florentissimus & clarus effertur, venæ totius corporis æqualiter languescunt, faciei co

lor pallidus fit, sudores frigidi & praui odoris prorumpũt: pulsus euariant: extrema frigida fiunt: animus deficit, & citissimam mortem minatur: nã cor ob innatã nobilitatem diuortium non patitur. At ferè eadem signa suboriuntur vena caua intra thoracem vulnerata.

Pulmo cum thorace perforato sauciatur, spirandi difficultatem procreat, sanguinem spumeum, clarum, rubeum, sine dolore fundit, non tamen valde calidum: ex ore tamen subitò tussiendo, multus interdũ spumosus & rarus emittitur: ex vulnere aër cum sonitu exit. Nonnulli si in vulnus inclinãtur, loquuntur, & iuuat: si in aliã partẽ, obmutescũt, & conuelluntur: facies etiam modò inflammatur, modò dealbescit, vltimò pallida remanet.

Septum transuersum vulneratum ostendit respiratio magna & crebra, tussis cum stertore & dolore, mentis alienatio, sputum liuidum, sitis, cibi fastidium, rigor & vulnus circa notas costas: præcordia tenduntur sursumq; contrahuntur, sanguis spumans exit per os cum gemitu & dolore per vniuersam humeri regionem, & conuulsiones ac inflammationes protinus subsequuntur.

Nullum prædictorum membrorum vulnus, neq; ipsa thoracis perforatio periculo vacat, sed omne periculosissimum existit: alterum tamen altero magis, prout dignitas aut officium dignius fuerit, aut vulnus maius. Et sic cordis, pulmonis & septi omnino lethalia sunt. Quòd si penetrantia sint citra alterius membri læsionẽ, quę iuxta dorsum existũt periculosiora sunt, quàm quæ in parte anteriori, propter venas, arterias, neruos, œsophagum, asperam arteriam & ligamenta cordis.

In prædictorum vulnerũ curatione id primò cu-

curabis,nimirũ,ne sanguis aut alia humiditas ad cauitaté thoracis dilabatur,& si quid iã collectum fuerit,diligenter euacuare,ac præcauere,ne ex vniuerso corpore ad affectã partẽ aliquid fluat.Secundò vulnus abstergere curabis siccare,& ad cicatricẽ ducere,prouidentia habita mẽbrorũ quæ intra thoracem læsa fuerint.

Sanguinẽ in thoracẽ profundi aut ibidẽ diu detineri prohibemus(asserẽte Gal. manifestum esse pectore vulnus perforatum patiente,sanguinẽ ex vulnere ad spatium quod est inter thoracem & pulmones fluxum tandẽ suppurari)pręhabita diligentia piulcis & corporis prona figura,aut excitata tussi,& corporis cõmotione, elatis pedibus sanguinẽ extrahere.Priùs tamen facta cõsideratione de vulneris loco,sit ne in magnis venis aut arterijs,vel in paruis:nã si in paruis sit,nulla opus erit diligentia, quia & parũ sanguinis decubuisse in thoracem erit coniectandum,& eũ calor insensibiliter discutiet, aut per communes canales expurgabit.Quod si nõ satis fuerit,antequã vel concrescat sanguis, vel in pus vertatur,vtendum est,vel syringa,vel catethere,immissa,quæ suctu piulci modo, sanguinem & humiditates attrahat:quem quoque vsum præstat vehemens exsudatio,nisi vas aliquod magnũ adeò diruptum sit,ꝙ semper fluat sanguis,quo tempore vetitum est à Gal.id efficere. Quòd si sanguis in grumos mutatus iam sit,hoc vtéris medicamento q.r.pulueris rhabarbari,aut radicis rubiæ.ʒ.ſ. mumiæ scrup.j.cum aqua plãtaginis,potui dabis:consulunt etiã coagulũ leporis dilutum in oximelite, aut aqua hordei: item porriges theriacæ antiquæ cum aqua scabiosæ.ʒ.ſ.exteriùs verò aqua hordeacea cum oximellite per syringam proijciatur.

Prohibebis autē vlteriorē fluxū sanguinis, tū extra corpus, tū ad thoracē, frictionibus extremarū partiū, & brachiorū: tū sanguine misso, si copiosus nō fluxerit ab extremis & distātioribus partibus: sin aliter, ab his quæ maiorē cōmunione cū parte vulnerata sortiuntur. Prodest etiā ex vtraq; saluatela sanguinē mittere: quod facies enemate priùs iniecto, & proba vitæ & victus instituta ratione, primis septē diebus tenuissima, ex panatella, amylo, iure aut pyris assis: etiam potus sit aqua pluuialis aut deurata. Prohibebis etiam humorum decursum ad affectam sedem, corpore purgato manna, casia, aut serapio ex infusionibus violarum cū modico rhabarbaro.

His factis, & prout rei necessitas indiget, institutis, ad vulneris curationē & accidētiū mitigationē omne dirigatur Chirurgi consiliū, semper habita eius quod in thoracem decubuit prouidentia. Primò tamen vulnus considerabis, ac si vel duobus locis fuerit illatum, vel grandius, tunc protinus foramen obturabis: quippe defectu respirationis facilè perit homo. Posteà verò sciscitandum erit, an vulnus sit sine fractura costæ, & sine profusione sanguinis ad thoracem: quo tempore longè tutius est vulnus suere, & per primā, vt aiunt, intētionem curare, si nullū vas aut mēbrū ex præcipuis læsum apparuerit. Verū si constiterit non posse naturam cōterere quod intus fluxerit, tunc quidem leuiter aperto vulnere, & separatis labris, flamula immissa madefacta oleo Aparicij, vel si mauis turūda filo alligata, ne procidat in cauitatē thoracis, curabis, cauens ne impedimento sit eductioni puris: nam eo tempore flamula vtilior erit, quæ madefiat oui albumine, cum puluere agglutinatorio,

aut terebinthina abietina, positis desuper stupis
eodē modo. Ac si res sine fluxu interno aut exter-
no,& citra accidentia processerit,sequentibus die-
bus vtêris digestiuo ex terebinthina & oleo rosa-
ceo:demum cùm pus apparuerit, detersorio lini-
mento vtêris,q.r.mellis rosati. ℥.ij. terebinthinæ
℥.iij.succi apij & plantaginis,ana. ℥. j. coquantur
modicé,& adde vitella ouorum nu.ij. farinæ hor
dei & fœnugręci ana q.s.fiat linimentū. Alterū re
cipit mellis. ℥.j. myrrhę,thuris,sarcocollæ,ana.ʒ.ſ.
farinæ hordei & fœnugræci ana.q.s.fiat linimen-
tum:parti verò externæ emplastrum diachalciti-
dis postea appones. Quòd si cū fractura costæ fue
rit, aut musculorum intercostalium contusione,
accedit tumor quidam veluti aëre aut tenui liquo-
re plenus,qui compressus cedit, & si diu permitta-
tur,ob vitium humoris costas carie corrodit,ob id
fascijs protinus,& medicamētis resoluētib9 priùs,
donec euanescat,vtêris, & posteà curato vulnere
vt dictum est,si fractura costę etiam adfuerit, oxi-
croceo emplastro apposito vtendum:ita tamen vt
vulneris locus apertus maneat,quo faciliùs expur
getur,donec costam coaluisse constiterit.

Verùm si res nō cedat ita prosperé,sed mille ac-
cidentibus vt solet turbata,cuique vt postulauerit
subueniēdum,& vlcus longé aliter curandum. Sic
dolorem mitigabis epithemate ex decocto althęæ,
violarum,camemali,anethi,seminis lini,fœnugræ
ci,si febris non adsit,alioqui violarum & rosarum.
Vnguento etiā q.r.vnguenti resumptiui.℥.j.ſ. dial
thęæ.℥.j.pinguedinis anseris & anatis,ana.℥.ſ. bu-
tyri recētis & olei amygdalarum dulcium.ana. ℥.j.
croci parum, cerę.q.s.fiat vnguētum.Inunges etiā
locum oleo nardino,si hyemis fuerit, aut camemeli
no:

no: si verò æstas, rosaceo aut violaceo: ex quibus cum farina hordeacea, seminis lini & vitellis ouorum & sapa cataplasma conficere poteris. Quòd si tussis adsit, & respirationis etiam difficultas, cū omnino thoracis vulnerū cōsolidationem impediat, mitescēda protinus est decocto q.r. hordei mūdi p.j. glyzyrrhizæ.℥.j. quatuor seminum frigidorū maiorum, ana.℥.ſ. iuiubarum, passularum, ana. ℥.ſ. penidiarum.℥.ij. sacchari albissimi. ℥.iij. coquantur diligenter, & manè ac serò eo vtatur laborans. Præstat syrupus violaceus, capillorum veneris, de glyzyrrhiza, aut teneat ore diadragacāthū, vel dia penidion. Quòd si sanguis copiose fluxerit à vena vel arteria dissecta, & tum intra, tum verò extra profundatur ex arteria omnino iudicare lethale esse vulnus oportebit, præsertim si non ex vasis musculorum intercostalium, aut pleuræ: & pari ratione si ex vena aliqua interna, quæ obturari medicamentis non possit. Pręterea si ab interna fluat, præter dictam rationem res periculosa est, quia copiosior fluxio ad cauitatem thoracis prolabitur, & si extrinsecum foramen obturaueris, intus manet omnis sanguis extra venas: si apertum permiserit, cum sanguine spiritus etiam profunditur: verùm vtcunque sit minus periculum erit foramen obturare. Sic clauso vulnere, & eius labris quæ dissident, in idē coactis, præsertim opera & manu Medici, vbi vulnus ad manū se exhibet aut facta decēti ligatura vel sanguine in venæ scissione concreto, foris medicamēta impones aut linamēta emplastricis medicamentis respersa, vt oui candido cū thure, mastiche, aloë, bolo Armeno, farina volatili, aut leporum pilis minutim incisis, aut fiat puluis ex aloë, thure, gypso, cū prædictis pilis. Laborāti, etiā Li. 7. de compo. phar. loc.

Li. 6. de comp. phar. lo. si à cauitate profluxerit, porriges lapidis hematitis scrup. j. cũ aqua portulacæ: aut vt Gal. cõsulit fiãt trochisci ex acacia, rosis, balaustijs, gũmi tragacanthę cũ aqua pluuiali: laudantur trochisci de charabe, de terra sigillata, & diadragacãthũ, cũ bolo Armeno: probatur portulaca, & cẽtinodiũ, & saccharum rosaceum. Pectori verò extrinsecus adhibere oportet ex vino nigro adstringente bolo Armeno, & oleo myrtino, epithema.

Verũ si sanguis ad cauũ thoracis prolabatur, sępe numero ante vulneris cõuenietẽ abstersionẽ, & optimã exsiccationẽ, exteriùs angustatur foramẽ, intus verò manente sanguine aut quauis alia humiditate laborãtes suppurati fiunt. Quo tempore lõgè aliter curationẽ instituere oportebit. Dixerat enim Hipp. Quicunq; vulnerati in thorace externa vulneris parte sanati, interna verò non, periclitantur, aut verendum est ne suppurati fiant. Qui verò sic laborant difficulter sanitati restituuntur, nisi humor ille, qui in thoracis spatio continetur, absumatur: quod fieri solet aut per internas regiones, veluti per sputum & asperã arteriã, aut lotij copiã, vel albi copiosam eductionem, aut per vulneris orificium, vel alio denuo facto. Prætermissis igitur euacuationibus puris aut humoris in thorace consistenti per vrinam aut album aut naturæ commissis (nam in hoc naturam non licet imitari) tribus modis procedendum est in hac curatione. Per sputũ nimirum, cûm huiusmodi humor mouetur, seruare oportet Hipp. methodũ saniei coctionem fomentis adiuuando, per spongias ex decocto althęæ, violarum, hordei, fœnugræci & similium, cũ butyro recenti & oleo amygdalarum dulciũ. Probant & serapia, atque eclegmata, & decoctũ hordei cum

Libr. de coac. præ.

Li. de humo in prin.

cum saccharo,& saccharū rosaceum,cūm aqua decoctionis lentium & fabarum.

Interim tamen vulnus curabis apertum tueri, vt per ipsum,quantum puris aut reliquarum humiditatum præfuerit,extrahatur. Quod facies piulcis aut incuruata syringa, vel canulo imposito,applicito exteriùs aliquo medicamento cui insit exsiccandi potentia,temperata attractione non expoliato,quale describit Gal. vt emplastrum de gratia dei,aut de gummi elemi,aut aliud.q.r.resinæ pini, visci quercini,propoleos,ammoniaci,galbani, ana ℥.j.ceræ.℥.iij.liquescat cera,posteà resinæ:vltimò omnia miscēda sunt,& adde pulueris aristolochiæ rotundæ, consolidæ minoris, ana.ʒ.ij. & fiat vnguentum.Quòd si canulus immitti,nec intus seruari possit, linea tenta quotidie imponatur, donec ad cauum perueniat, filo tamen alligata, & terebinthina abietis calida imbuta: quod sanè præsidium maioris arbitror momenti, quàm quoduis aliud,excepto eo quod recipit resinæ claræ & odoratæ.℥.vj. olei laurini, terebinthinæ optimæ, ana ℥.j,gummi elemi.℥.i..liquefiant in vase æneo, sæpius agitando donec liquescant: deinde addantur laurinum & terebinthina, & iterum parum bulliant cum perpetua agitatione, postea per stamineam colentur, & quod instillauerit vsui serua: est quidem incredibilis efficaciæ in huiusmodi vulneribus in corio extensum & supra partem applicitum,facto per medium corij foramine, per quod pus expiret. Quòd si ob angustum canale pus exire nequeat, inijcere oportet per syringam mulsam, vel vinum mellitum: vel fiat decoctum quod recipit hordei mundi, lentium, ana ℥.ij. equiseti, glyzyrrhizæ, & hyssopi, ana, m.s.

Li.5. cata geni

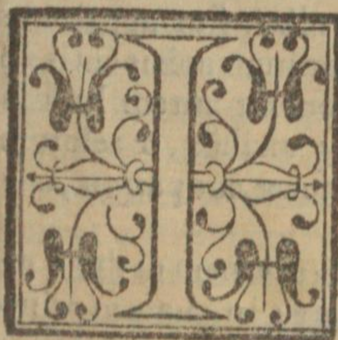
aquę.q.s.fiat hidromel,additis mellis aut serapij ro saceı,si febris vrgeat.℥.iiij.iterum parum bulliāt & colentur,quo tepido bis terue lauabis: quo facto, laborans se inclinet supra latus perforatū,aut tussiat, quo faciliùs cum lauacro pus exeat. Quòd si iā pus exire non compareat abstergétibus vtêris, & sicut reliqua vlcera curabis, vulnere carne repleto, & cicatrice inducta.

Verùm si quæ in thorace continetur materia,sufficiēter expurgari nequeat,ne in ptisim & immedicabile damnū cōmigret affectio,nouam sectionem facito,quo exeat pus supra septū prolapsum, idq; inter tertiam & quartam costam: quod magis probandum videtur,quàm inter quartam & quintam, aut quintā & sextam,quod dictū esse arbitror, si vulnus spinam versûs vergat. Quod facies in costarum longitudine,scalpello potius quā igne,licèt Hipp.aliter sentiat,quia intelligit de tumore ibidē suppurato:sed apertionē facies nō procul ab spina dorsi, quo magis recedas à septo transuerso,quod Hipp.summoperê cauere in huiusmodi apertionibus iubet. Quòd si robustus æger videatur, sectio in cauitatem vsque penetrare poterit,pus tamē neque subitò,neq; confertim extrahes,sed lentè,paulatim,& singulis diebus: si verò imbecillis sit,penetrare vsque ad pleuram sat erit, quo paulatim pus exsudet,aut naturæ vi aperiatur,& sensim exeat. Postmodum verò partem collues vt dictū est, vel mellicrato,aut vino mellito ex decoctone stellariæ herbę,aut caryophyllatæ;& trifolij. Atque hæc sufficiant, nam pasśim quæ desunt reperientur.

Lib 2. de morb.

DE CAPITIS CONTVSIONE, & vulneribus

INSTITVTIO. VIII.

N VVLNERVM capitis curatione duę frequẽter se offerunt mõstrosę raritates: vna quidẽ nõ paucos perijsse, vel sola cutis capitis excoriatione. Cuius occasione dixit Hip. nullum capitis vulnus contẽnendũ fore: nã sæpissime ex huiusmodi vulneribus consideter cũ negligẽtia curatis, plures interijsse conspeximus, non sine magna Chirurgicorum admiratione & artis opprobrio. Altera quidẽ ex vulneribus magnis cum cranei fractura, & nonnũquam diruptis membranis, ac forsan medullaris substantiæ parte discissa, citra vllam artificum spẽ aliquos sanitati esse restitutos. Quod animaduersum velim, nequis quidquam aut temere committat, aut negligenter prætermittat, vel ob desperationem deserat: sæpe enim præter spem multa feliciter succrescunt, sicut alia confidenter & temerariè neglecta improsperè cesserunt. Nec mirãdum profectò est, cùm tot tamq́ue varia & scitu digna ac necessaria in quouis capitis vulnere existant: sed rem, Deo auspice, sic aggredior, præmissa vulnerũ capitis distinctione.

Li. de vulner. capitis.

Vulneratur itaq́ue caput vno è quatuor modis: primo quidem per contusionem: quã rursus tribus contingit fieri modis: vno solùm carne contusa: se-

cundo cum vlcere: tertio cum interna cerebri concussione, & cõmotione maxima: & quouis modo accidat, fieri potest, citra cranei fracturam, aut cum ipsa, aut cranei cõtusione. Secũdo vulneratur scinditurq; caput cranei fractura intus latente, aut oculis conspicua. Tertio cùm solùm scinditur capitis cutis vsq; ad caluariam, sine vlla ipsius apparente læsione. Quarto & vltimo scinditur capitis cutis pericraneo integro manente. Prouenit autem huiusmodi varietas ex percutientis viribus, & telorum differentia, quippe telum aut secat, aut pungit, aut contundit.

Quibus suppositis, hãc institutionem in duas potissimum partes placet dissecare: in quarum prima de vulneribus, quæ cesim aut punctim infligũtur citra vllam contusionem, est institutum disserere: in secunda verò de contusis vulneribus.

Partes igitur quæ lædi possunt in capitis vulneribus, præter extimam cutem tres solũ esse possunt, videlicet craneum, membranæ internæ, & externæ, ac cerebri substantia.

Licèt seniores Medici varias caluariæ fracturarum species descripserint, nos verò Hipp. imitantes plures tanquam inutiles ad Chirurgi ministerium, & notitiam prætermittimus: illas dumtaxat annumerantes, quæ sæpius occurrunt, & Chirurgo maius negotium facessunt. Quinq. solum tanquam frequentius euenientes enumerabo, fissuram nimirum, rimam, vulnerationem, collisionem, & oppositionem. Certum enim est caluariæ os pro telli ictus, atq; ossis varietate, varièquoq; frangi contingere. Quarum specierum, quę veluti primum genus se habent, plures species continẽt: nam initio sumpto

to à sede teli, quę veluti genus est omnium fractura rum quæ ab acuto telo fiunt, cùm ab acuta exactè te li acie fractura in osse imprimitur, & tantùm vesti- giū teli repręsentat, à Græcis rogme, à Latinis inci sio, & sedes teli dicitur, quia recta, & angusta super ficei ossis scissio est, vt Gal. diffinit, cui aliquando accidit fisio seu rima, quæ vere ossis fractio est ma ior, aut visu difficilior, ita vt à capillorū imagine, ca pillationem, seu capillarem fractura nominarint Chirurgi. Hæc etenim dum intima petit aut diploi dem lędit, trichismos Græcè vocatur, & Paulus no minat arctissimam rogmē: in qua fracturarum sor- te mirum non est si plures differentiæ reperiantur, dissidentes solum quoad magis aut minus, nā sunt inter ipsas, tenuiores, & tenuissimæ, lōgiores, & bre uiores, rectę & curuæ, superficiales, & profundæ, quæ iam ad aliud genus proximè videntur accede re. Rima, prout fractionē dicit à graui & obtuso tel lo, & hac ratione secunda facturæ speciē designat, ferè semper contusioni adiūcta est, & varijs in sig nātur nominibus, iuxta varios fracturarum modos. Quippe aut à corpore graui, obtuso & non inscin- dente os frangitur, & tunc soùlm rima tantùm ap- paret: vel os in plures partes atteritur, cuius pars extruditur extra, & intruditur intra, quo menin- ges internæ afficiuntur, & vocatur ecpiesma, qua- sicompresio, & effractio, Arabicè antica, Latinè rima seu fractio. Verùm si in rima exterior lamina cranei tātū, aut interior, vel vtraq; dum secunda la mina à prima hiat, iuxta medium meninges cōpri- mens, egisoma appellatur, à Latinis distractio di- citur, seu separatio. Ad rimam autem reducitur alia fracturæ sors, quæ fit cùm ex ictu vehementi, à telo etiam graui & obtuso ossa caluariæ proprijs

Li. 6. met. c. 6. & 9.

suturis

futuris disiunguntur, aut frustratim diuisa inuicem cōpinguntur, quo cauitates & sinus inæquales apparent, quæ vocātur à Græcis, camarosis, ab Arabibus cutamotos, & à Latinis cameratio & abscissio, cuius Hipp. non meminit.

Tertia fracturæ species eleuatio dicta, etiam in plures alias dissecatur: nam telum secans vel cranei superficiem signat, frustrulum ossis diuidens, quod vndique eleuatur, & recedit à proprio loco: quæ fractura Græcè appellatur aposceparnismos Arabicè, alberia, Latinè rimularis fractura. Aliter fit dū à telo ossis superficies exciditur, non tamen vndique separatur, sed alicui parti adhæret, Græcè dicta encope, Arabicè, angin, Latinè eleuatio. Tertio fit cùm profundiùs telum imprimitur, & os sic eleuatur, vt membrana cerebri pateat, Græcè aposceparnismos, etiam nūcupata ab Albucasi alcialsis, Latinè verò comminutio nuncupata.

Quarta fracturæ species collisio dicta, quæ ferè sensui latet, etiam sibi proprias sortitur diuisiones: quarum prima os habet inflexum, sed non diruptū, cùm nulla appareat continui solutio, sed solùm cōpressione facta à corpore contūdente, vt mollibus contingit ossibus: quod Gal. his verbis docuerat. Libr. 2. de cau. mor. cap. vlt. Collisio magna ex parte accidit in carne, quanquā molle euenire nonnunquā videtur, idq; maximè in pueris, siquidem oportet, quòd in sese cogatur omnino id quod colliditur, atque ita sit molle, vt absolutam duritiem non assequatur. Similem quandam imaginem huiusmodi collisionis vasa ænea aut plūbea referunt, dum à solidiori corpore violētia quadam impinguntur: nam absq; fractura cōtusa pars discedit, ibiq; cauitas quędam percipitur: qui fracturæ modus Tlasma à Gręcis dicitur, & ab Arabibus

bus alcafar, Latinè collisio, impulsio & inflexio: hæc autem fracturę specimen non representat, sed in sui ipsius natura remanet os. Secunda differentia huius speciei, dum vnà cum collisione fisuræ seu rimæ conspicuę cognoscuntur, appellatur Græcè entlasis, Arabicè hesema, Latinè infractio, & pro maiori aut minori ossis parte deorsum aut in superficie prolapsa varias sortitur species. Vltima autem collisionis differentia fit, cùm superior lamina sine fractura comprimitur, inferiore manifestam fracturam patiente: nomine autem caret, solùm compositam fracturam licet nuncupare.

Quinta & vltima fracturæ species est, quam oppositionis appellant Chirurgi & Græci apochema, calamitosa quidem & lethalis, cũ caluaria violenter percutitur, & alia parte aut opposita rumpitur craneum, & ibi rima tantum adest, & non sedes, aut cõtusio: vt expressis verbit dixerat Hipp. Frangitur, inquit, caluaria sub vulnere alia parte, quàm vbi plaga est. Sed vt cõtrouersiam de hac re diu disceptatam apud authores diluamus, statuendum est, posse alia parte à vulnerata craneum lędi, vt Hipp. & multorum est sententia: cæterum in caluaria, quæ suturas habet, credendum est, difficulter fieri posse: facilè verò in suturis, quę è contrario latere aut proximę sunt, nam facilè dehiscũt, ac forsan in separatione serratos dẽtes & eminentias illas frangi: quo facilè per fibras quib9 suturis alligatur dura mater diruptas, in cerebri mẽbranis colligitur aliquid, quod in pus aut corruptelam versum mortem inopinatò accersit: & hac via censeo posse fieri dãna, quę authores repererunt, in his qui ex huiusmodi vulnerib9 perierũt. Quibus omnibus fracturæ sortibus accedit alia, perforatio dicta, à telo acuto &

Li. de calua. cura.

oblon-

oblõgo inflicta. Atq; hæ sunt caluariæ fracturarũ species, quę potissimum speculatione dignę existunt. Prçter quas à recentioribus alię plures repertę sunt, à telo incidente, & â corpore suscipiente, formã capientes, vnde breues, longę, rectę, obliquę, angustę, latæ, orbiculares & alię huius conditionis non paucę, quarum cuilibet contusionem adiungi affirmat Hipp.

Nec parui momenti est nosse telorum differentiam, quibus caput vulneratum fuerit: sæpe enim & percutiente, & telo innotescit, qđ in vulnere occultum latitet Hipp. enim statuit tellũ illud esse quo alter alterum vulnerat: in telo inquit considerantur pondus, prout graue aut leue est: figura, quatenus latum aut angustum videtur: à lato aut alterius figuræ fit collisio, aut fractura: ab angusto inscissio aut punctura: frangit etiã casus ab alto. Sic Gal. de his sermonem habens ait, quòd vulnera fracturęve omnes, inscissione, cõtusione, fractione, erosione, & tẽsione ꝑueniũt. Incindũt quippe arma quæ acutę sunt aciei, vt ensis & gladius: cõtundit graue omne & purum, atque hęc tanto grauius, quanto vehementiùs irruunt.

Li. de ofsi. Med. — Li. de cau. mor. in fi. — Li. ar. me. c. 80. — Cõmẽt. in 3. de oft. med.

Signa.

Dictum est à principio huius institutionis, tria in capite præter carnem & cutem posse vulnerari, os, membranas, & medullarem substantiam. Quo fit, vt necessum sit vtriusq; partis læsiones docere cognoscere, explicantes cuiusque signi vim & efficaciam, ad ostendendam tum caluariæ, tum membranarum aut cerebri ipsius læsionem. Cognoscimus autem capitis læsionem ex vulnere, tum sensibus, tum pathognomonicis signis, tum etiam indicijs aliquibus coniecturalibus. Sic cranei fractu-

ram,

iam aliquando qualis & quanta ſit, viſu cõperimus: quòd ſi deliteſcat, digitis optimè exploratur: ac ſi id non ſuffecerit, ſpecillo faciliùs innoteſcet.

Quòd ſi his omnibus tentatis cognoſci non poſſit, ad accidentia vulnerum confugies: quippe hęc vt pathognomonica & propria ſpecialiùs cuiuſque partis damnum monſtrabunt. Nam quædam craſſam tunicam ab oſse diuiſſam eſſe oſtendunt: quædam ſanguinem aut pus, aut ixorem, aut humiditatem reconditam declarant: quædam cerebri intemperiem, aut ipſum eſſe diſſectum, vel vehementer contuſum monſtrant: quorum omnium vt certior fiat Chirurgus, primo ad laborantem acceſſu inquirat diligenter, quali telo ſauciatus fuerit, ſi vehementer, ſi ex ſublimi loco ceciderit, ſi in lapidem aut rem duram impegerit, aut à re tali ictum acceperit: â lapide proiecto, vel à telo in manu.

Inſuper an accepto vulnere confeſtim procidat homo: quia læſam fuiſſe animalem potentiã intus oſtendit, & motiua inſtrumenta per conſenſum à cerebro læſa: ſic vomitus bilioſus permanẽs, fractam caluariam, & facultatem etiam intus lędi, & compati ventriculum deſignat, vt docuerat Hippo. ſtatuens quibus cerebrum diſſectum fuerit, his febrem & bilis vomitum accidere. Libr. i. de morb. Li. de coac. Li. de lo. in hom.

Pari ratione ſi vertigine corripiatur, anteriorem cerebri partem lædi oſtendit Galen. 3. de locis affect. 4. acut. comment. 38. 4. aphoriſmi. 7. Similiter ſi ab ictu obcęcatio ſuccreſcat: nam pręter fractam caluariam, internam cerebri partẽ læſam eſſe monſtratur, ſiquidem ab ea nerui viſorij, qui adeò compatiuntur, originem trahunt. Lib. 6. apho. 50. Celſ. li. 5 Gale. li. 4. de mor. & ſym. ca. 7.

Longè

Longè maiori euidentia monstrat prædictam læsionem sanguinis fluxus ex naribus, ore aut auribꝰ: quia membranarũ aliquam, aut venarum quæ in ipsis sunt, diruptionem monstrat.

Verùm si laborans obmutescat, cerebri vehemẽtẽ concussionem, ac ex consequenti graue dannũ ostendere statuit Hip. quam sanè concussionem vehementem rarò sine damno alicuius partis cerebri adesse, euidentissimum est, cum vocalia instrumenta ex cerebro oriantur.

Lib. 1. de morb.
Li. 7. aph. 59.

Quôd si dentium stridor adfuerit, cerebri tunicas noxam recepisse manifestè constabit: si tamen cum hoc stupidus laborans videatur, tunc quidem inquit Hipp. in capitis ictu, stupescentia malum.

Li. 7. aph. 14.

Quibusdam etiam stupor aduenit, musculis temporum affectis, & ex compressione fractæ caluariæ, vel punctura nonnunquam prodit.

Rigor etiam superuenire solet, & inordinatè, ac circa iudicatorios dies elucescere, qui noxam cerebro illatam ex vulnere cum fracto osse cõmostrãt, quòd natura acri humore lacessita nocuũ expellere conetur: sed cauere oportet, ne rigores à corporis vitio succrescant, nam parum mali eo tempore ostẽdunt, sicut plurimum craneo fracto.

Aduenit etiam febris continua, quæ si non à primo die inuaserit, ingentis mali præludium existit: nam euidens signum est, ex materia sub craneo putrescente, vel inflãmatione aliqua inchoante suboriri. Quod docuisse Hippoc. constat, nam perniciosa iudicatur si decretorijs diebus appareat, vel vltra tẽpus inflammationis perduret, aut leui vulneri superuenerit, vel delirium commouerit, aut si neruorum rigor vel distensio, quæ ex vulnere orta est, eam non sinit. Ob id enim dixit Auic. Si in capitis

Lib. de iudiciis.
Li. de coacis præ.
Li. 4. aph. 58.

capitis dolore & ictu febris accenditur, & mentis perturbatio adest, caput inflammari manifestum est.

Quòd si paralysis accesserit, mox ab inflicto vulnere, cranei fracturam & cerebri ab osse compressionem ostendit: sicut dum posteà procedente malo suboritur, indicium est inflammationis cerebri, aut obstructionis viarum ab humiditatibus illabentibus in neruorum exitus.

Si tamen apoplexia ex vulnere fiat, signum est, craneum confractum esse, & cerebrum punctione aut vehementi compressione adeò affici, vt ventriculi eius lædantur. Certiores tamen reddimur de huiusmodi damno, si osse comprimente eleuato, ęger respirare cœperit, & à noxa liberari: cōstabit ex læsione caluariæ fieri, si febrem sibi habeat comitem. Epilepsia verò etsi raró vulneribus capitis succrescat, aliquando tamen meninges læsas esse ab ixore mordente commonstrat, in qua maior est motus conuulsiui prouentus quàm oblæsio sensuum.

Accedit vulnerato capiti conuulsio mille modis, omnibus tamen lethaliter, vt Hippoc. profert: quippe euidentissimum est cranei fracti indicium, & ex fractura læsarum membranarum ab inflammatione, si processu temporis succrescat, & à punctione & mordicatione ossis fracti, si mox ab inflicto vulnere. Sic pro ratione partis in caluaria affectæ conuulsio suboritur: nam aliquando faciei altera aut vtraque pars conuellitur, vt in spasmo cinico.

Lib. 5. apho. 1, Libr. de coa.

Item oculi immobiles fiunt, & strabosi redduntur, aut quæuis alia pars vulneratæ parti opposita, vt cùm vulnus dextra parte insedit, sinistra conuelli-

 uelli-

uellitur, aut è contra: vel si in medio capitis vulnus insit, vtrunque latus conuelli conspicimus.

Li.7.aph. 14. Desipere capite vulneratos damnauerat Hipp. dicens: In capitis ictu desipientiã quãdoq; occurre re, & malum esse. Pari ratione idé author dixerat, in Li.7,aph. 24. ossis præcisione stupor aut desipientia, si in vacuũ apprehenderit, in osse præsertim præciso, quod in capite est: non simpliciter tamen, neque vtcunque hoc contingit, sed vsq; ad interiorem superficiem, quam locus continet vacuus, in quo cerebrum conseruatur, desipientia fit, siquidem pafsio iam membranis & cerebro proxima existit: cumq; igitur à principio accepto vulnere disipientiæ fiunt, in ancipite se habẽt. Quòd si transacta quarta, aut septima, aut decimaquarta apparuerit, in cerebro iam factam, aut fieri inflammationem.

Prætereà somnia atq; vigiliarũ excessus, si post capitis ictum succrescãt, inflammationem, aut irrigationem cerebri monstrãt, vigiliæ ex caloris imperio, ac si dormitet laborans ignea phantasmata occurrunt, facilè expergiscuntur, clamant, delirant, & capiti sæpe manum admouent, & oculi sponte lacrymantur, & circa sensus tenebrosæ, aut accensæ visiones apparent, aut sonorum non existentium auditus, quæ anteriorem cerebri partem læsam ostendunt. Adest & delatio in somnum, vel ex irrigatione frigidi succi, aut si mox ab illato vulnere suboriatur, cum detentione subita animæ & corporis, compressionem ventriculorũ cerebri à fracto craneo, vel nimiam sanguinis frigidi prolapsionem in prædictos ventres.

Adest etiam aliud non minoris momenti signũ, dolor nimirum ingens, indicium quidem separationis

tionis membranę ab osse: quo tempore colore inficitur cineritio aut liuido, & substantia fit aucta ob venarum, quibus alitur, scissionem, necnō & aliarū è meditullio. Quo tēpore dolores in sincipite & occipite adeò sunt vehementes, vt sæpe laborās manum admouere capiti cogatur. Adsunt & rigores quàm plurimi: pulsus cerebro affecto vndosus: mēbrana læsa, serrinus, aut conuulsionibus interceptus: oculi inflammantur tanquam si lippitudine laborassent.

Quibus iā apparētibus nulla prorsus in vulnere sanies generatur, sed veluti salitū apparet, aut caro ipsius ab osse discedit, vel laxatur, & subsidet. Nā ob id dixit Hipp. si in vulneribus prauis, & fortibus tumor non appareat, ingens erit malum: quod his verbis dixerat idem author. Si post febrem vulnus colorem amittit, & pauca ex ipso effluxerit sanies, æger moriturus est, dum siccitas ab externa causa non prodeat. Quod nosces, quia praua accidentia protinus sequuntur, si ab intrinseco vitio prodeat prædicta siccitas. Quę sanè signa pariter quandoq; simul omnia apparent, interdum vnum aut duo aut plura, aut nullum, & cum hoc ęger moritur, quia in leuibus & contēnēdis vulneribus sępe cerebri cōmotio, quæ mutos reddit sic affectos, grauissimum accersit malum: nonnunquam transcolatio humiditatum, quę fit per suturas, ipsis præ ictus vehemētia dehiscentibus: tamē hæc mala, non nisi transacta vndecima die succrescere assolent, aut parum ante, cùm anteà leuissimū apparuisset vulnus.

Li. 2, pop. Li. 5. aph. 66, 67. Li. de coa. Li. 1. prognost. 25.

Contusionis in capite curatio.

Ex capitis præstātia, dignitate & partiū componentium varietate & tenuitate substantiæ, aut sensi-

ſenſibilitate prodit, nullum in eo vulnus contemnē dum eſſe, quantumuis leuis contuſio ſit: cuius primo loco inſtitutum eſt agere. Eſt igitur æquimoma, ſeu contuſio, tumor tactu mollis, cedens, liuidus, & magna ex parte indolens. Qui ſanè ſit à graui quodam corpore obtuſo, & æquali, quod extrinſecus caput percuſſit: contunduntur venæ exiguę, & diuortium patiuntur, ſanguiſq; cùm tunicas venarum tranſcolat, profunditur, cute externa integra manente. Cuius mali naturam expreſsit Galen. atquè etiam Hippoc. ſtatuens partes contuſas amittere naturalem vnionem cum ſanguinis profuſione ad loca iutxa venas.

Lib. 2. de frac. li. 4. de mor.

Contigit huiuſmodi morbus in capite, vno è quatuor modis: nimirùm cùm ſola ſit carnis contuſio, ſimplex & citra complexum alterius mal: ſecundo, cùm præter carnem contuſam, etiam cutis diſcinditur, & ſit cum vulnere contuſio: tertio, cùm præter externam contuſionem, cerebrum intus quoquè à re contundente commouetur, & læditur: quartò vero, & vltimo, cum etiam craneum læditur, contuſumquè, aut confractum efficitur. Quorum omniū ſeorſum breuiter meminero, quo vtilior & clarior fiat curationis inſtitutio.

De ſimpl. contuſ. Li. 4. met cap. 7.

Cùm ſanguinem contentum extra venas, in contuſione neceſſum ſit putredine, aut alio vitio fœdari, ni cito præueniatur, vt ſtatuit Galen. Idcirco iuxta optimam rationem Medici, quamprimum ſtudēt pręcauere ſcientes ægrè diſcuti poſſe, ſi iam in grumos congerit, aut ad eandem partem alij humores confluxerint. Quo ſtudio primò diligenter cauent, ne ad affectam partem, alienæ humiditates procumbant, tandem vt extra venas ſanguinem profuſum diſsipent, antequam ingruerit, & venas diruptas compri-

comprimant, ac roborent. Quamobrem mox à principio ex Galen. & Auic. mente nonnihil ex adstringētibus his, quę dixerunt, admiſcere oportet, donec venarum tunicæ denſationem adeptæ plus ſanguinis non fundant: poſtea ſolis reſoluentibus vtendum. Sic primo mali acceſſu (ſi opus fuerit, ſanguine miſſo) capiti deraſo admouere oportet roſaceū omphancinum, aut vt Gal. placuit oxirrhodinum, aut roſaceum myrtino admixto, poſtea oui candidum aliquādiu agitatum, cum lini ſtupa exceptum, additis roſarum pulueribus: nam myrti puluis plus comprimit, quàm in principio par ſit, quinimò forſan ſanguinem condenſare eſt arbitrandum, adeò, vt reſolutioni deinceps ineptior fiat. Sequenti die, nonnihil camemali adijcies, & ſi dolor creuerit, caput vniuerſum roſaceo, ex olio maturo tepido bis terue in die inunges, & lanam eo imbutā appones. Quòd ſi reſolutioni magis inniti placuerit, puluerem addes ex roſis, betonica, & calamento, & deſuper lata ſplenia madefacta, & expreſſa, vino nigro decoctionis roſarum, betonicæ, & camemali apponantur. Præterea vtêris emplaſtro confecto ex camemali, meliloti, furfuris ana. p. j. farinæ fabarū & lupinorum ana. ℥. j. pulueris myrti ℥. ſ. cum ſapa, lixiuio & oleo myrtino aut camemali fiat emplaſtrū. Quibus vtêris, donec tumorem decreuiſſe comperis: & poſtmodum adhibebis vnguentum ex oleo anethino, camemelino & pulueribus, meliloti & roſarum cum modico croco & cera, deſuper linteolū duplicatum madefactum vino ſliptico addito ſale, & camemalo adhibebis. Confert & aqua vitæ, ac tandem ſuperpoſito emplaſtro diapalma, aut oxicroceo, ad ſanitatem perduces. Quòd ſi contuſio leuis ſit, à quouis frigido ſuperpoſito leuamē ſuſcepiat,

Li. 14. metho c. 3. F. n. 1. 3. tra. c. 3. & tra. 3. c. 3.

Li. 2. pha. lec.

ptat, siue lapis, siue ferrum sit, vel mica panis aquâ frigida madefacta.

De contusione cum cõnotione cerebri.

Verùm si ex ictu vel casu, non solùm contusio appareat, verùm cerebrũ commotum, agitatum, & læsum fuisse constiterit, quòd laborans obmutescat, & veluti catalepticus appareat: nam plerunque ex signis quæ craneum fractum ostendunt, pleraque solent succrescere: ob id maiori diligentia rem hanc tractare necessum erit: præsertim cùm cerebri cõmotio plerũque fiat â grandiori casu ab alto, vel vehementi ictu, à quibus craneum aut suturas oblædi non rarò contingit, præsertim si his sanguis è naribus, ore aut auribus prosiliat: indicium quidem diruptionis vasis alicuius membranarum. Postquam autem redierit laborans, licèt vel mutus, vel omnino mente constans supersit, necessum est, dolorem, qui plerunq; huic malo comes est, mitigare, caput roborare, & dilacerata vasa firmare & comprimere, & confluxam humiditatem aut saniem resoluere. Quibus consideratis, ne doloris inclementia humores ad caput euocentur, sanguis tunc mittendus est, quantum vires tulerint, non tamen confertim, sed per vices, quo magis fluxionem auertas. Victum præterea tenuissimum institues, corpusque quieti mandabis in loco temperato & mediocriter lucido. Præterea considerabis, caput omni arte esse roborandum firmandumque, & interim dolori prouidendum, & vltimò resolutioni humiditatum. Quibus vsibus proficua sunt, quæ affectæ partis calorem innatum foueant: quem vsum præstat lana dulci oleo calenti madida cum rosaceo omphancino, aut myrtino, camemelino, aut liliaceo

liaceo & albumine oui. Leuato namque dolore, aut tertio die, hoc vtêris emplastro, quod recipit farinæ fabarum, pulueris rosarum, absynthij, myrtillorum, camemali, meliloti & sthœcados, ana partes æquales, albuminis ouorum, quod satis, vt cum oleo rosarum & camemali fiat emplastrum, addito modico vino. Quod si sufficere non videatur, discussionem valentiùs aggredi opus erit, ne quod in tumore relinquitur, suppurationem experiatur. Nec displicet cerato ex oleo Aparicij confecto, vniuersum caput circumdare, aut ipso oleo fouere. Cui vsui probatum est quod recipit absynthij. m. ij. rosarum rub, florum camemali, betonicæ & sthœcados, ana. p. j. bulliant in vino rubro, posteà contundito, & addito farinæ hordei & fabarum, ana. ℥. iij. cimini. ℥. ſ. rosacei quod satis pro cataplasmate Verùm si his exhibitis, tumorem nihil minui comperiamus, & mollitiem, vel seruauerit, vel denuo contraxerit, verendum est ne in pus mutetur quod ibidem contentũ est: quo tẽpore ne intus aliquid permeet, quã citissimè in suppurationem & apertionem ducere opus erit. Tunc enim vtêris (post forũ olei dulcis in quo ferbuerit althææ radix) triapharmaco, quo mirum in modum id opus consequêris, aut alio ex emplastris suppurationi idoneis, cum triticea farina, vitellis ouorum & croco. Dissecto abscessu & extracto pure, vlcus curabis digerendo, quousque opus fuerit, & posteà his quę abstergẽdi & exsiccãdi vires habent, donec caro nouiter supercrescat.

De vulnere capitis cõtuso.

Quòd si cum vulnere accidat contusio absq; caluariæ nocumento, cõtraria prorsus methodo vtendum est: nam contusionibus adstringentia & resoluentia pharmaca satis sunt: at in vulnere

contuso (quòd calore destituatur pars, longè magis, quàm in sola contusione, vbi integra manet cutis) supporantia pharmaca mox à principio adhibere conuenit: nam ob id carnes contusas, in pus necessariò mutari dixerat Hippocrat. Quo fit, vt si telo obtuso, graui & inæquali, cutem, panniculum, & carnosam substantiam abrumpi contingat, cum partium contusione, craneo integro manente, mox vt ægrotantem adieris, si quid præter naturam in vulnere contineatur, protinus auferes, & si sinuosum sit vulnus, quo medicamenta omnes partes nõ attingant, si aliter fieri non possit, dilatare oportet, & minimè lichinis fornare, aut quàm paucissimum, sed abluere vino, & coniungere quantũ possibile fuerit, & abrasis capillis per vulneris ambitũ, si sanguis immodicè fluat, puluisculis præpediatur, aut siccis filamentis, vel oui candido. Et præmissa euacuatione per sanguinis missionem, & parca ac refrigerante victus institutione præstita, tentatis omnibus distractionibus, exteriùs, doloris gratia partẽ vulneratã, & cõtusam, rosaceo aut myrtino oleo inũges, & intus eà admouebis quæ pus mouent, digestiua communiter dicta, donec symptomatum præterierit suspicio. Studendum quidẽ est in huiusmodi contusionibus, quàm celerrimè contusas carnes, & sanguinem in pus vertere: minus namque phlegmone tentabitur vulnus, & ex sedatione doloris robur parti addetur, fluxionesq; prohibentur: cauentes ne vlcus, aut aëris frigidi contactu, aut frigidis medicamentis recrudescat: quod maioris mali solet esse causa, vt ex Hippoc. constat. Nam minimè ad cicatricem vulnera duces, nisi media coctione, vt ex eodem authore & Gal. euidenter constat. Hoc itaque diligenter seruabis, vt contusum

Li. de vlceri.
Li. de cal cur.

tusum vulnus prius coctionem experiatur, deinde non dolorosam abstersionem, alioqui plus attrahes ad vulneratam partem, postea nouæ carnis productionem ac cicatricem induces. Itaque per initia solo rosaceo vtêris, vel cum luteo oui, in mollioribus corporibus, in alijs vero, terebinthinam & oui luteum adhibebis, aut triapharmaco vtêris, nisi inflammationis suspicio sit. Quòd si hæc non profuerint, ꝓbatissimũ est id quod recipit olei rosacei & terebinthinę, ana. ℥. iij. cerę. ℥. j. croci, scrup. ſ. quòd si inflammationis suspicio sit, abluatur terebinthina, aqua betonicæ, & addatur farinæ hordei. ℥. j. Verùm si carnis productiuum efficere velis, addes ʒ. ij. puluerum corticum thuris, &. ʒ. j. aloes: posteà super totum vulnus cataplasma appones, quod roborandi caput vires habeat, necnon & digerendi, ob pituitæ & humiditatis copiam, quæ in contusis sæpissimè accrescunt ad œdematis modum, quem admodum in curatione contusionis dictũ est. Hoc tamen vnum animaduersione dignum iudicaui, eo quòd dictum sit suppuratorijs & humidis esse vtendum, id quidem cautè esse agendum, in contusionibus temporum & tendonum: nam sæpe grauiora mala & corruptiones succrescere assolent, & ob id pure expurgato, siccioribus vtẽdum: nec displicet oleum Aparicij.

Qualiter autem cognoscere & curare liceat vulnus contusum, cum cranei contusione aut subintratione, tactu, & pręscriptis accidentibus facilè venaberis: quo tempore coniectandum est & discernendum, an hæc cranei contusio sit cũ vlcere, aut citra ipsum, vel adeò magna sit cranei subintratio & fractura, quòd mẽbranas dirumpat, aut vtcunq; aliter lædat: quo tempore aperta contusione vul- *De cõtusione cũ subintratione cranei.*

nus curari, multi ex nostri temporis Chirurgi cõsu lunt: quod profectò formidãdũ erit: nã vbi vulnerata caro nõ est, fidere oportet, ac sperare plus effe cturã quouis auxilio naturã, quã carne dirupta & ossibus perforatis, vbi longè minus potẽs est, quã carne & cute protecta: & ob id sciendum est, contusionem cum cranei subintratione sine vlcere, primò desiderare cranei eleuationem, tum per capillorum euulsionem: nam cucurbitulam, licèt multi consulant, formidare oportet, quia citiùs ad partẽ euocatur læsuri humores, quàm eleuetur craneum: tum verò per ea medicamenta quę siccẽt, roborẽt calfaciãtque caput, qualia veteres illi cõmendarũt, solùm Aparicij oleo liquatũ isis, aut gummi elemi emplastrũ, & capiti vniuerso appositum, subtus facta ipsius olei inunctione. Quòd si vel inflãmatio tentauerit caput, aut leniori velis vti curatione, sat erit, sanguine misso, capiti adhibere cataplasma temperans ex pulueribus rosarum, camemali, meliloti & croci, cum oleo rosaceo & oui albumine & vitello, donec tumor subsideat: posteà verò adhibere oportet emplastrum ex fermento, terebinthina & furfure aut ex melle, sulphure, & furfure, sale & puluere absynthij: vel vnguentum ex gummi elemi. Quòd si hæc non profuerint, & accidentia non supercrescant, satius erit (præsertim in capitibus puerorum, & corporum mollium) os sic relinquere, quàm cutem inscindere, & auxilia tentare, quæ maius damnum sunt allatura: cutis enim, vtpote naturale tegumentum, incredibilis est efficaciæ & vtilitatis. Verùm si cum vlcere fuerit subintratio cranei, tunc quidem facta dilatatione sufficienti, & præmissa sanguinis euacuatione, & lenitione ventris, ac omni diuer-

sionis

sionis genere, rem ages, velut cùm craneum fractum existit, si accidentia præsunt, aut verearis: sin aliter, vnguento vtêris ex gummi elemi apposito, & supra vniuersum caput emplastro, quod recipit vini nigri. ℥. xvj. olei absynthij & camemali ana. ℥.j. mellis communis. ℥.ij. pulueris rosarum, camemali, meliloti & furfurum torrefactorum ana. p. j. fiat emplastrum, additis duobus ouorum vitellis, & posteà vt par est, vlcus curetur.

Verùm si capitis vulnus simplex sit, citra vllam cranei læsionem, neque ad ipsum telum percurrerit, tunc quidem mens erit, sutura vulneris labra vnire, si in lateribus capitis fuerit, & in infima eius parte foramen relinquere, per quod penicillo apposito pus expiret: tandem in reliquis, vt vulnus simplex curari debet. Secus res se habet, si in summo capitis vulnus sit: non quidem elichinis efformare vulnus oportebit, vt indocti homines perperam & preter artis rationem faciunt: nam vbi sanguis non fluit, aut abradi debet vulnus, abluere calido vino, & exsiccantibus curare, longe tutius est, quàm paruum vulnus longè maius efficere quã telum. Quo tempore terebinthina cum oleo Aparicij vtêris, aut balsamo, vel vnguento Isis, donec necessum sit carnis generationi prouidere. Quòd si vulnus etiã in summo capitis sit, & ex casu cutis plurimũ sit dirupta, tunc quidẽ licèt in summo sit, nõ erit ab re cõseruatiua sutura vnire, relicto foramine ad puris expurgationẽ. Qua sanè curatione, licèt craneũ detectũ sit (si nullum presit lesionis vestigium) satius erit manus continere, quàm leui timore cõtusionis cranei ipsum abradere (licèt id consuluerit Hippoc.)

De simplici capitis vulnere.

quo & vulnus maius sit,& ob id periculosius: sicca enim medicamenta maioris sunt efficaciç, & valentia extrauenatum illum sanguinem in contusione conterere,iuuante cutis mediocri teguméto. Nam ob id censeo plurimos periisse,quia sidunt Chirurgi magis abrasioni cum blandioribus medicamentis quam siccis citra abrasionem.

De capitis vulnere cũ cranei fractura.

In nulla alia vulnerum aut vlcerum curatione, quòd ego legerim,maior vsquam suborta fuit controuersia,tum inter veteres illos sapiẽtissimos, primos artis professores:tum inter neotericos, & nostri temporis Chirurgos,quàm in his capitis vulneribus,quæ os fractum sortiuntur. Nam extant ex altera parte, Asiatici Medici,vt de Megete Sidonio,& Eudemo retulit Galen. quibus solùm mens erat siccis medicamentis prædicta vulnera curare à principio vsque ad cicatricis obductionem: suscipientes principium huius præcepti ab Hippoc.qui primus omnium vlcera nulla madefacere instituit, & omnia siccis esse curanda, eo quòd verissimum sit, siccum sano esse simile. Id quod profectò maximè erat necessariũ in capitis vulneribus: tum quia vlcera,humiditatibus extraneis ex propria conditione abundant,quibus si medicamenta addas humida, necessum est maiorem succrescere, & ad putredinem subiectas partes deducere: tum verò ratione osseæ naturæ, qua caput maiori ex parte constituitur. Cui doctrinę adstipulatur Galen. statuens in omnibus & in prædictis maximé,vtẽdum esse eis,ac siccioribus vbi os fractum fuerit,sumẽs pro exemplo vnguentum isis,barbarum,aut viride, & huius census alia.Quod sanè dogma, adeò religiosè & obseruanter & citra vllam distinctionem nostri temporis Empirici, & Chirurgorum aliqui ob-

Lib.2.per loco; c.1 Li.5. per ge. c. 14. Lib. 6.me tho.c..2 Li.4. me-th.c.5.

obseruant, vt neque alijs medicamentis, neque vlla manus actione, aut ossium fractorum prouidentia, extractione, abrasione, aut perforatione, quantumuis membranas oblædant, pungant aut dirumpant, vtantur, sed solùm exsiccantium, resoluentium & corroborantium efficaciæ fidentes arbitrantur, non solùm vanam & crudelem, sed & perniciosam quoque esse reliquã curandi viam, siue blandis fiat medicamẽtis, siue manus opera, maximé cùm experimentis non paucis confirmauerint sui dogmatis veritatem & vtilitatem. Reliquam verò partem tuentur Hippocrat. vt primus author, & Galen. locis citatis, necnon & Auicenn. Celsus, Paulus, & alij sapientes Medici, atque etiam nostri temporis Chirurgi, statuentes fracta, collisa, & vtcunque soluta ossa esse vel abradenda, vel euellenda, perforanda, complanandamque superficiem, & posteà verentes inflammationem, humidis & blãdioribus medicamentis, ac forsan minus siccis, quàm ossium natura expostulet, vlcus curant omnes, excepto Hippocrat. Probant hi authores rationem sui dogmatis, quòd periculosum arbitrentur expectare vulneris consolidationem & curationem, donec ossa fracta coalescant, & poro seu callo medio iungantur, quin antea succi & carnes vlceris lethali vitio corripiantur, vt frequentissimo euentu compertũ est in his, in quibus citra vllum ferramentorum opus tentarunt vulnus curare: quippe à septimo die plerunque lethalia accidentia succrescunt, ob adductam rationem, adeò grauia, quòd licèt posteà craneum perforare aut abradere tentes, nil proficere constet. Quo euentu moniti Chirurgorum nostri temporis feré omnes, mox à principio ad cranei abrasionem confugerunt, vt separata parte

Libr. de vul. ca. Lib. 2. de frac. 57 eadẽ pa. 48.

parte soluta ossis, quàm citissimè exeat, quod decidit intra cauitatem aut in osse est contusum, & caro ossi sano adhæreat, & vulnus pristinæ sanitati restituatur. Hanc sane legem statuit Hippoc. hanc sequutus est Gal. dum apud Romanos Chirurgiam factitasset: & hos sapiētissimos viros sequuti sunt alij in re Chirurga illustres viri, Hispaniam degentes, cum euentu felici & plurimis exemplis probato. Hoc tamen contra Hipp. mētem esse arbitror, nimirum siue os abradatur, siue secus, semper vsos fuisse blandioribus & humidis medicamentis, vt de se Gal. refert cùm in Romam ab Asia redijsset, quē sequuntur (licèt varij in hac re fuerint) Celsus, Paulus, & Aetius, & omnes nostrę ætatis Chirurgi.

Verùm siquis controuersiam hanc diligentiùs & penitiùs examinet, ratione sumpta ab ipsa rei natura, proculdubio reperiet, neutram harum factionum absolutè veram esse, neque ex omni parte ad mentem Hippocratis, & ex consequenti, nulla ratione (vt iacet) exequendam fore. Censeo quidem primos decepisse alteram partem sui dogmatis, verissimam quidem, cæterum diminutam ac sæpius insufficientem, credentes sicca medicamenta sufficere indistinctè, & indiscriminatim (vt ipsi arbitrantur) caulariæ quamuis fracturam reficere, & vlcus curare, citra vllam aliam ossium fractorum prouidentiā, & quod deterius est, arbitrantes, hanc esse mentem Hippocratis & veterum omnium, quorum fuit institutio & præceptum, sicciorum medicamentorum, quasi ipsi negauerint manualem operationem, & ossium abrasionem, quo nihil est apud Hippocratem, & Gal. ac reliquos viros strenuos vulgarius. Commendarunt quidem

sicca

ficca medicamenta, cæterum non negarunt ferramentorum vsum, vbi opus esset. Quippe nullis ossium tracturis ferrum adhibere, nouum profectò est: omnibus tamen cranei solutionibus subuenire abrasione aut perforatione vel ferramentorum opore, antiquum & Hippocraticum nō est: hoc quidem vitio vertēdum est Chirurgis nostri tēporis: illud verò Empiricis, & alijs qui se nouę ac particularis curandi rationis instituores venditant. Sic nostri temporis Chirurgos decepit Gal. qui Romanam Chirurgiam sequutus, quanquam siccis medicamentis plures in Asia viderit sanitati restitutos, quàm humidis, illis relictis, Romano more vtēs, humidis vti mille in locis probauit, præcauendæ inflammationis gratia, vt de rosaceo, farina triticea, & hordeacea, ac de alijs huiusmodi refert. Atque hæ sunt vtriusque factionis rationes.

Nos quidem post plurimos vtriusque dogmatis euentus, pręhabita etiam maturiori consideratione, & præhabitis sapientissimorum in re Chirurga virorum consultationibus, arbitramur, vtriusque opinionis (quarum quęlibet duabus constat partibus) alteram partem tantùm esse veram, & ex vtraq; parte vera constitui genuinam & verā Hipp. mentē & in hac re doctrinā. Sic Megetis & Posidonij sententia, qua tenent, in capitis vulneribus siccis medicacamentis esse vtendum, tanquam verissimam arbitror, vt quæ primum authorem habuit Hippocratem. Quatenus verò, non proferunt, ossa esse abradenda, aut aliter ferramentis tractanda, id rejiciendum fore arbitror, tanquam omni ex parte doctrinæ Hippocratis aduersum, & ex opposito contrarium: necnon & Galeni, Pauli, Celsi,

Celsi,& Auicennæ, quantumuis qui hodierna die hanc factionem tuentur, huiusmodi authores in sui patrocinium aduocent, quatenus ad hanc partem attinet, imponẽtes profectò illis suum figmentum. Pari prorsus ratione censemus alterius dogmatis primam partem, quæ statuit ossa esse abradenda, verissimam securioremq; esse,& quę (sicut probatum est) ad mentem Hipp.& reliquorum virorũ ac Chirurgorum nostri temporis felicissimis exemplis confirmata est. Arbitramur tamen reliquam eiusdẽ factionis partem esse à ratione & Hipp. mente alienam, vt quæ blandis & humidis medicamentis huiusmodi vulnera esse curanda statuat, cùm vulneribus, maximè capitis, nocua existat.

Quibus sic constitutis, constat vulnerum capitis curationem, non omnibus ossium fracturis, per vulneris dilatationem & formationem, ac eorum abrasionem, aut extractionem exercendam fore, neq; omnibus denegandam esse manuum ac ferramentorum operationem. Cæterum vtcunq; sit, siue ossa abraseris aut perforaueris, siue nihil horum feceris, semper siccis medicamentis vtendum est à principio ad cicatricem, blandis & humidis ne quaquam: nisi inflammatio vlceris, aut membranarum, vel quoduis aliud accidens tantisper eis vti consuluerit, aut alijs admiscere : quod si incautè & diutius fiat, longè grauius erit, quo magis os perforaueris, ac sine perforatione non tutum.

Ad instituendam veram, genuinam & legitimam curationem horum vulnerum, quæ cum cranei fractura sunt, quatuor consideranda se se nobis offerunt: primum, quę vulnera dilatare oporteat: secundum, quæ formare, aut quę secus: tertiũ, quam ossiũ fracturam liceat abradere, perforare, aut quæ ossa

euellere,

euellere, quæ verò minimè: vltimò verò qualia debeant esse medicamẽta omnibus proficua, & an sint alicui aliqua peculiaria. Circa primum statuendum est, id vlcus dilatandũ fore, cuius ossa abradere, aut perforare, vel extrahere citra dilationem commodè fieri nequeat: nam cũ aliquod ex prædictis operibus citra maiorem scissuram fieri possit, id quidẽ eligendum summoperé erit tanquam tutius: nã sæpius nouacula malũ lethalius, quã telum percutiens effecit. Pręterea dilatare oportet sinuosum vulnus, quo faciliùs medicamentum omnes partes peruadat, nisi commodam nactum fuerit expurgationi figuram: rotundum autẽ vlcus non id necessariò expostulat, licèt vtile aliquando sit. Circa secundũ tutiorem curationem vulnerum capitis arbitramur, solùm ea elichinis formare, quibus os abradi necessum est, & quibus sanguinis profusio adiungitur. Quamobrem laudare non possum quorundã Chirurgorum cõsuetudinẽ, qui nullum capitis vulnus citra dilatationẽ curare sciunt, efficientes in membranæ & carnis separatione à craneo longè maius damnũ, quã telũ, cũ sola exsiccatione & vnione tutiùs & citiùs ac iocũdiùs curassẽt, quã facta frustra & inutiliter scissura & formatione, quo difficiliùs deinceps vulnus curatur. Tertium quod proposuimus ad legitimam horum vulnerum curationẽ esse necessarium scitu (ac forsan si à recto discesseris, periculosius) est, quę ossa ex fractis necessariò abrasionẽ, & quæ perforationẽ aut auulsionem expostulent, ita vt citra id, longé periculosius euadat malum: & quæ licèt fracta sint, maius & certius periculum minẽtur, si ferramentis vtaris, quàm secus. Cui vsui expendere oportet, quòd si ex vulneris signis, ex vulnerantis vigore, ex teli acutie aut grauitate,

& ex laborantis symptomatis, quæ mox à vulnere illato succrescunt, constiterit, læsum fuisse aliquo modo craneum, siue angusta fractura sit, siue sedes teli, aut cranei contusio, aut vtcunque, vel in prima aut suprema cranei superficie, aut profundius in meditulio, vel in vitrea seu diploide appellata, maximè verendum est, ne temporis progressu, ignota scissuræ penetratione ad intima, perniciosa & difficulter reparabilia succrescant symptomata. Siquidem non rarò disrumpuntur venulæ & arteriæ membranarum, & instillat sanguis, necnon ab ossis parte spongiosa, contusa aut discissa, quæ vel intra os putrescens, aut profundiùs supra cerebri membranas, vel ipsæ membranæ præ ictu dolentes & inflammatæ, aut malo suscepto per suturas cranei à pericraneo contuso, aut læso, lethalia accersant accidentia, quibus nusquam subuenire possumus, etiam maiori diligentia eo tempore adhibita, quæ forsan non succrescunt, longè minori in principio præhabita, vel leui abrasione aut perforatione cranei. Verùm cùm neque si id feceris tutius incedes: nam sæpissimè osse abraso aut perforato à principio, eadem & forsan maiora ac certiùs, & accidentia & mortem succrescere comperiamus, ex vulnere illato à telo, & eo quod melioris gratia Chirurgi manus fecere: ob id profectò diligenter disquirendum erit, quales caluariæ fracturæ, quæ vulnera ferramentorũ ope indigeant, quæ verò secus, ne duplex fiat vulnus & malum malo addamus sub specie curationis.

Li. de lec. in ho. Cùm potissimam abradendi ossa caluariæ fracta, necessitas sit, vt subsit aditus, succis qui intra caluariam transcolarunt (siquidem vt inquit Hipp.

Quod

Quod per angustum intrans, non autem exiens, affligit, & furere hominem facit) aut in cranei porositatibus contusum est, antequam putrescat, & os purulentum fiat, membranasque vitiet ac cerebrum: ob id profectò sciẽdum est, ex fracturis quasdam esse, quas nec ferramentis, neque quauis alia manus actione tractare citra maius & certius periculum posśis: alias, quæ perforationem expostulant necessariò: & nonnullas, quæ abrasionem quidem expostulant, perforationem autem minimè: aliàs insuper quæ non id solum, sed & ośsium auulsionem, separationem, aut eleuationem requirunt necessariò. Tunc sic statuendum est: quocunq; tempore accidentia læsi cerebri appareant, monstrantia, vel aliquid cecidisse intus, vel intra caluariã diruptũ, aut in ipsa confractũ, eo vsq; caput abradere oportet, donec sufficiens aditus subsit his, quæ intus lęsura sunt, aut iam lædunt. Quod sanè malũ vereri oportet, si in caluarię osse, fisura, scisura aut cõtusio appareat, quæ interiùs permeare inueniatur abradendo, facta atramenti probatione: quo tẽpore penetrare ad meninges oportebit citra vllam dubitationem, alioqui vereri oportet ne mẽbranas infllãmatione aut corruptione lethale afficiãt, exitum non habentes extranei succi. In quo sanè opere Hipp. vbi abrasio à vulneris principio facta sit, non permittit ad mẽbranas vsq; perforare, sed parũ ante subsistere (ne ferro abradas, aut frigore diutius detectę lędandur) nã id arbitratur naturam facile posse separare. Quam sententiam nõ semper exequendã arbitror: nã vbi aliquid procidit in mẽbranas, cuius occasione exitus quęritur, caput abradere, & emisariũ nõ efficere, irritũ & inutile est. Quã obrẽ, vbi post accidẽtiũ aduẽtũ caput perforatur, Li. de vul. cap.

necessariò aperienda caluaria est, quo pus expiret, nam tunc iam dura mater à craneo discessit: vbi verò constat aliquid prolapsum esse, & à principio abraditur, perforare oportet, sed nó eo die, quo sit abrasio, sed relicta tenuissima lamina, quæ facilè commoueatur, subsistendum est. Secus tamen res se habet vbi internæ læsionis suspicio leuis sit, licet fissura permeet, & parū adhuc confluxisse constet ex his signis quę in vulnerando pręcesserunt, aut adsunt: tunc quidem satius est ante integram perforationem & laminæ cómotionem subsistere: nā sicca ebibentia, & resoluentia ac roborantia medicamenta sufficient profectò, reliquū discutere & extrahere. Quòd si iuxta suturas vulnus fuerit illatum, ipsas abradere nequaquā licet, sed à latere iuxta suturę longitudinem vtrinque foramen excauare oportet: secus res se habet cùm accidentia iam apparuerunt, & dura mater discessit à suturis putrefacta, & discissis filamentis.

Cæterùm vbi ossa caluariæ fracta sunt, cóminuta, aut secus, ea tamen solutionis sorte, quòd prædictis succis, qui vel delapsi sunt desuper, vel è venis membranarum aut cranei exsudarunt, pateat exitus, siue ossa dimota sint, siue nó sufficienter æqualiter sita, neque ferramentis tractare, mouere, abradere aut aliter euertere, vlla ratione cóuenit: longè enim maius beneficiū susceptat, cute non admodū dirupta, ex siccis & resoluentibus pharmacis, quàm ex fractorū osium abrasione, aut separatione. Quinimo ex hoc opere plurimū lædi naturam, & lethalius fieri vulnus est arbitrandū. Pari ratione vbi fractura, cuiusuis sortis sit, in capitis lateribus adsit, nullo modo ferramentis aut dilatatione vtendum erit, sed sutura aut vinculo & vnione opus est, quātum

tum poſsibile ſit,relicto purgationi emiſſario. Verùm ſi telo acuto craneū perforari cōtingat, vereri quoq; oportet ferramētorū vſum:nam præter id ꝙ cōiectabile eſt,ſufficiēs foramē adeſſe,cauere oportet nouam & maiorē capitis apertionem in huiuſmodi vulneribus:quod ſi feceris,non errabis:nec ſi dimiſeris,& ſiccis medicamētis vtaris,quia in extremitate parui foraminis externa foraminis ſuperficie amplior eſt hiatus,quo faciliùs quā in alio vulnere ſua medicamenta proſicua ſunt. Præterea vbi ſolùm craneum detectum denudatumq; eſt, protinus abradere ſuſpectione ſola cōtuſionis occultæ, periculo nō vacat:nam cùm id opus adeò graue & timoroſum ſit,quantūuis id cōſulat Hip.aggredi ſolo timore percitus,vereri plurimū oportet. Satius enim in hoc caſu erit vti Celſi conſilio, qui non ſolùm in denudato craneo,ſed in omni fracto oſſe emplaſtris & medicamentis exſiccantibus vtebatur: quod ego non cōſulerem in ſciſsione aut fractura, libenter tamen in oſsis denudatione:quippe tūc cauendum eſt à ferramentis & apertione ac dilatatione cutis & pericranei,ſed protinus craneum cooperire & exſiccare pro naturæ modo oportebit. Pari prorſus ratione fugiendum eſt à ferramentorum vſu,vel vlteriori apertione aut dilatatione,vbi percuſsio aut vulnus in vno eſt loco, & è regione in contrario ſuſpicamur factam fuiſſe oſsis cōmotionem,aut ſolutionem:quod difficillimum arbitror: ſed lōgè difficilius & grauius eſt partē ſanam, ſiue tumeat,ſiue ſecus,aut aperire,aut craneū ferramentis tētare.Maximę enim in hoc caſu vtilitatis eſt,& ex neceſsitate naturę affectus prodit,ſiccātia & roborātia auxilia adhibere,& caput fouere omni arte.

Cæterum vbi ſolùm teli ſedes elucet,aut cōtuſio

āpparens, vel euidentibus coniecturis certa, abradendum quidem craneum est in sede teli donec solutionis vestigium delitescat, ibidemq; subsistēdum, nec penetrandū vltra erit: nā id in huiusmodi vulneribus summè est graue & periculosum, sed mox siccis vtendum medicamentis. At verò in contusione, abradendum quidem est, donec sanguis ab osse pulluler, subsistendumque dum ossis spongiositatē complanaueris, & eo facto siccis, medicamentis vtêris.

Vltimò, si ossa adeò fracta sint, & à suis locis semota & euersa, quòd vel membranas dirumpant, pungant, comprimant, ac dilacerent, ferendum nō est, quin protinus vel coęquentur, & eleuata complanentur, ac si omnino excisa sint & separata quā lenissimè euellantur, ante quàm membranis inflammationem accersant. Quippe credibile non est posse naturam pati adeo molestam configurationem citra maximum damnum: præter id quòd sic oppressa nequibit ossa complanare suis, nec auxiliorum viribus citra manuum aut ferramentorum adminiculum, & ob id vel forcipe, vel eleuatorio instrumento, vel quouis alio idoneo, eo vsque dimmouere ossa oportebit, donec membranæ à compressione, dirruptione, punctioneque liberentur. Quòd si id citra ossis extractionē fieri possit, longè tutius erit, quàm vi aut quouis alio modo euellere, & in naturam violentiam inferre: nam si ipsa absque molestia sit, complanare quidem & æquare atque vnire distracta ossa facilê poteris, maximè medicamentorū huic ministerio idoneorum adminiculo.

His suppositis, sciendum est, veteres illos Chirurgos, & nostri temporis plures innumeras ferramento-

mentorũm formas, quibus prædicta opera exequerentur, excogitasse: quę sanè potius apparatũ ostendunt, quàm indigentiam compleant. Quibus relictis, quia eorum consideratio non est pręsentis instituti, tanquam firmum haberi debet, nullum aliud ferramentum ossibus fractis abradendis, aut capiti perforando, æquè idoneum esse, ac id quod abrasorium appellatur. Quippe hoc solo instrumento, quantum volumus, & quomodo instituimus, caput abradimus, aut perforam, citra aliud dãnũ aut molestiam, idque tutò facimus. Secus tamen res se habet, si post aliquot dies inopinatò accidentia succrescunt: nam eo tempore si perforandum est, cycliscis seu serrato circulo craneum perforare licebit, quia tunc periculum non incumbit læsionis membranæ, quòd probabile sit iam à caluaria discessisse: in alijs verò sufficit rasorijs diuersæ magnitudinis vti, prout necessitas aut corporis vel vlceris magnitudo postulauerit.

Abrasionis prætereà opus incipies ab ea parte, qua os euidentiùs fractum aut collisum apparuerit: alioqui verò ab infimiori parte. Ac si fractura ossis oblonga admodum sit, sat erit in apertione euidentiore abradere, & posteà vtrinque procedere, non tamen æque profunde ac in loco dicto, vt ossis integritas adseruetur quantum possibile fuerit, quo faciliùs ab ea parte porum gignere incipiat natura, quantum possibile fuerit: nam ob hanc rationem nonnulli consuluerunt, oblongam scissuram omnibus extremis non esse abradendam, si per medium perforata est. Et ob id sat erit craneum perforare quantum lentis est magnitudo, & sufficiat expulsioni receptæ

humiditatis, & non sit aëri liberior introitus, postea membranas læsuri: vt cunque tamen sit, os rasum complanare opertebit & asperitatem lenire, & lenticulato ferramento, siquid acutum aut læsurũ superest, auferre. Quæ sanè opera, leniter, citò & cautè facito, alioqui non leue malum ex vi illata, aut aëris contactu sperandum erit.

Non est profectò minoris momenti nosse, quando & quo vulneris tempore aggrediendum sit huiusmodi abrasionis opus. Cuius rei opinionibus prætermissis, statuendum est, longè melius, quinimo necessarium esse mox à principio quãtum possibile fuerit craneum abradere (dilatio quippe nullius est momenti neque vsus) antequàm vitium contrahat quod supra tunicas procubuit, & accidẽtia superueniant: quo tempore, vel perniciosum vel inutile existit craneum perforare, aut abradere, nisi in his vulneribus, in quibus visum nõ fuit à principio id opus efficere, quòd nullum apparuisset vestigium interioris mali, & cum hoc à septima die, aut vltra, si leuis febricula vel dolor aut humiditatum defectus in vulnere apparuerit, tunc satius erit anceps experiri auxilium, quàm certò mori hominem permittere. Tunc quidem protinus perforare craneum oportebit: tum vt malo incipienti præueniamus: tum verò, quia si maiora succreuerint accidentia, frustra & erroneum fuerit craneum perforare. Neque interdicit Hipp. veritus primis diebus craneum perforare, quia id scribit, eo quòd dura membrana eo tempore adhærens adhuc existit craneo, & periclitatur læsione ab instrumento abrasorio: posteà verò cùm iam malum crescit, separatur, & sine periculo foramen fit. Quo constat, pulsationem huius membranæ deterrimum esse signum,

l i. de vul. cap.

ſignum, quippe arguit colapſam eſſe ſupra piam, quæ pulſat, nam quietam eſſe arguit in loco naturali exiſtere. Quibus factis, inſpiciendum diligenter eſt, ne oſsis ramentum, pilus vel humiditas aliqua præſit inter membranam & craneum, quod conandum eſt pellere compreſſa reſpiratione, ſi vel pus, vel humiditas aliqua intus latitet.

Vltimum verò, quod in diſputationem duximus eſt, ſiccis ne, an humidis medicamentis in huiuſmodi vulneribus vtendum ſit, idque vel ſemper, vel in omnibus vulneris partibus. Nam adeo creuit Empiricorum temeritas & ignorantia, quòd vbiq; vlceris, & ſemper ſiccis indiſcriminatim vtantur, ſicut quorundam Chirurgorum noſtri temporis ruſticus timor, quòd leniſsimis & humidis, vel leuiter ſiccis, vtantur, cùm ſiccitas minor, quàm partis & vlceris natura expoſtulet, ſordidum & humidum reddat ipſum. In qua re ſtatuendum eſt, vtriſque eſſe vtendum in capitis vulneribus, cæterum longè diuerſa ratione: nam ſiccis neceſſariò, & ex natura, tum partis, tum vlceris: humidis verò non niſi accidentium gratia: illa quidem vlcus curant: hæc verò accidentia mitigãt, dolores leniũt, inflammationem arcent, aut mitigant, & cruda vlcera coquendo ad ſanitatem adipiſcendam coadiuuant. Quamobrem neceſſum eſt nunc docere, qua lege & ratione vtriſque vtendum ſit. Quòd ſicca adhibere ab vlceris principio ad cicatricẽ, & ea perperam prætermiſerint Chirurgi noſtri temporis, conſtat, ex Hipp. qui ita ſcriptum reliquit: Vulnus in capite nullo humore humectare conuenit, ac ne vino quidem. Quam etiam ſententiam cõfirmauerat alibi, dicẽs. Quin & cataplaſmata peſſima

Li. de vul. cap.
Li. 2. de fra ctu, 58.

ſima quidem ea ſunt, quæ ſunt grauiſsima, ſed & pleraque alia praua ſunt, & abſceſſum prouocant, & tunc mucoſitatem ampliorem, tum ſuppurationes moleſtas mouent. Galen. quoque medicamenta ſicca laudat, blanda refugit, & mille in locis inquit oſsi nudato neceſſaria eſſe, fugiendaque emota à Græcis appellata, quòd linamentis inunctis offerantur: & eâdem parte idem confirmat, necnon ex Megetis & aliorum veterum opinione & feliciſsimo euentu probat. Quod Paulus, Auicenna & reliqui ſapientes viri euidenter conſulunt, maximè vt Gal. docuerat, vbi os nudatum eſt: nam inquit ſicciora (quaſi vt probatum relinquat ſicca, omnibus vlceribus proficua eſſe) medicaméta vulnerato capiti eatenus idonea eſſe, quatenus os apertum eſt, quoniam capitis vulnera vbi os nudatum non eſt, nil proprium requirunt, magis quam in alia corporis parte, vbi ſemper expectáda eſt natura affectæ ſedis. Deniq; cú vulnerũ, quatenus vulnera ſunt, cõmunis curatio, ſiccãtibus perficiatur (niſi in articulis & contuſa carne, aut aliquibus caſibus ſpecialiter) ob id profectò fit, quòd vulnus nõ vniatur, niſi ſiccetur, nec carnem producat niſi ſiccetur. Siccitas tamen, quæ oſsibus fractis aut detectis, proficua eſt, longè intenſior futura eſt, quàm quæ vlceri ſolùm commoda exiſtit, ob id ſicciora dixit Galen. prærequiri. Quid igitur de blandis & humidis medicamentis ſentiendum eſt, an omnino ea ablegare oportet à vulnerum curatione, quòd ſuapte natura vulnus diutinum ac ſordidum reddant? ſubiectum os, vbi nudatum eſt, corrumpant? & omnino effectum contrarium, quem res poſtulat, efficiant? ſiquidem hęc omnia medicamenta ex illinientibus ſint,

Li. 5. per gen. c. 14

Li. 6. met.

Lib. 2. per ge. c. 6.

Li. 6. per gen. c. 14.

sint, lavandique vim ac pus mouendi habeant, nec non & putrefaciendi atq; corrumpendi.

Si quis rem hanc diligentiùs pensitet, vtrisque vtendum esse reperiet, non tamen indistinctè & indiscriminatim, & vtcunque, sed hac lege instituta: nimirum siccis, dum vulnus nil aliud sibi habet adiunctum: & reliquis, si aliquid vulneri accedat, quod id expostulet & vlceris indicationem obumbret. Cæterum in siccorum administratione, cēseo non semper feliciter succedere, quia modum, mensuram & gradum metiri exactè nescimus: nam si id rectè efficere studuerit, proculdubio multo ciùs & certiùs sanitati restituerentur: quod profectò nō procedit, vt studemus, quia quibusdā siccius, alijs minus siccū adhibemus medicamētū. Vulnus itaq; capitis, si citra ferramentorū aut manus ope potest curari vt dictū est, vino diligēter abluere, calido, siccis atq; modicè calidis medicamentis actu calidis tractare oportet, exēptis à vulnere pri9 quæ extranea fuerint. Vulnere verò à vino exsiccato, oleo ex Aparicio, quod calidissimum sit, quantū laborās ferre possit, vulnus implendū est, supraq; linteola oleo imbuta imponēda, & extremum vino iterū calido superponatur, & facta cōmoda ligatione vsq; ad integrā curationē sic facito. Quippe huiusmodi oleum exactè glutinat & carnē ad cicatricē producit, præsertim si emplastri forma, cū terebinthina & cerusa, aut pulverib9 siccis, quos inferiùs referā, apposueris. Inter medicamēta sicca, huic vsui & omni vulneri cuiusuis sit partis ꝓficua, id maximè probatū experimēto & ratione cōperio, quo felicissimo euētu vsi sūt nō pauci Chirurgorū tāquā maximo secreto. q.r. myrrhę, thuris, mastichis, sanguinis draconis, boli Armenici ꝑparati, sāthalorū rubeorū aloes,

aloës absynthij, ana. ℥. ſ. fiat omniũ puluis tenuiſsi mus, & p cribrũ quater coletur, vt remaneat ſicut alcohol: & quatuor vncijs olei Aparicij adde huius pulueris. ℥. ſ. & agitentur tẽpore vſus. Quo vnguẽto vulnus penicillis, aut citra ipſos, replebis leniter. Poſteà vnguento deſuper vteris nigro. q. r. olei roſati & maſtichini ana. ℥. iiij. lithargyrij. ℥. iij. minij. ℥. j. aquæ vitę. ℥. iij. myrrhę & maſtichis ana. ℥. j. prunellę, betonicæ ana. ℥. ij. fiat emplaſtrum ſecundum artem, quod fiet nigrum ad modum vituminis. Sunt autem hæc vſui maximè proficua. Verùm ſi vulneri ſanguinis fluxus ſuccreſcat, vino non vtèris, ſed eodem oleo, frigido tamen & pulueribus reſtrictius admiſſo: habet quippe ſingularem compeſcẽdi fluxum efficaciã, maximè ſi deſuper addideris oui candidum cum pilis leporinis. Quòd ſi capitis vulnus cũ cranei fractura euidẽti ſit, ac ſufficienti expurgatione ſuccorũ, vel ſolùm craneo detecto, aut cum læſione in contraria parte ab ictu, vel cum oſſium ſeparatione, inæqualitate, & grandi confractione, ita vt manus ope non ſit opus (vt dictũ eſt, niſi oportuerit aliquod os ſeparatum extrahere) nullo alio medicamento vtêris niſi vino, & oleo Aparicij: adeò enim validè exſiccat, vt neque ſaniem neque pus intus permeare ſinat. Oleum hoc profectò caluariæ fractas ac diuiſas partes, aut vnit, aut ſeparat & educit: Sic vbi in contraria à vulnerata parte lęſio aliqua perſentitur, ipſa eo præcalido inuncta, abraſis capillis, mirum in modum præcauet & curat, ſicut emplaſtrum nigrum nuper ſcriptum. Pari prorſus ratione vbi abraſeris os, ſiue penetrauerit abraſio ſiue ſecus, eâdem curationis forma vtêris: hoc vno excepto, quòd vulneris labra ſi cruda ſint, ſi contuſa, ſi inflammatione tententur,

blandis

blãdis medicamẽtis, vt quæ digestiua vocantur, le mẽda sunt, & coquendũ id quod digeri nequit, vt paulò inferiùs leges. Verùm siccis vti medicamentis, vt considerationem maximam expostulat, ita omnino tutũ non est. Nam triplici ratione sicca medicamenta caluariæ fracturis proficua existunt: tũ quatenus vlcus est, perpetuò siccantia expostulãs, modicè tamen: tum quatenus ossa detecta sunt, quę custodire, protegere & fouere oportet, quæ opera nullo alio auxilio tutiùs fiet, quã per sicca medicamenta: quę tamen innatam ossis siccitatem excedere non tenentur, alioqui non erunt proficua: tum vltimò vbi os discessurum est, quo faciliùs emoriatur & tabescat, & facilius discedat: quæ vehementer & supra ossis naturam siccare oportet. Quæ sanè & delapsam humiditatem, aut pus ebibẽdi & exsiccandi atque extrahendi vires habent. Sic profectò quæ sicca sunt & pulueris forma adhibentur, plurimum siccare nata existunt: quæ verò vnguenti aut emplastri forma, licèt æqualiter siccis conficiantur, nõ tamẽ æquè siccant, ob admixta medicamenta, quæ quodammodo molliora reddunt, maximè si oleo liquentur & emollescant, pręsertim Aparicij. Itaque his liquatis supra omne vlcus vtêris (si mens est ossa extrahere siccis) vt puluere iridis, aristolochiæ, betonicę, centaureæ, & reliquorũ quæ cephalica dicuntur, sin aliter blandiori forma adhibitis. Huius naturæ est vnguentum isis, barbarum, de centaurea, betonicæ, gummi elemi, & similia: quę ferè omnia aliquid viridi ęris recipiũt. Quę vel admisto gummi elemi vnguento, vel oleo Aparicij liquidiora reddes, & supra vlcus appones, exteriùsq; prædicto oleo inunges, & madido ex eo linteo superposito caput ligabis: & hac lege ad vltimum

mũm vſque curationis procedes, niſi aliquid adiun ctũ ſit aut ſuccreſcat, quod prædictã & antiquã me thodũ euertere doceat: hac quippe curationis via plures ſanos ſe vidiſſe, quã humidis ſtatuit Gal.

Solent autem vulneribus ſuccreſcere inflammationes, dolores, cõtuſiones quæ præfuerũt ab ictu: itẽ ex aliqua occaſione vulnera recrudeſcũt adeò, vt ſæpe poſthabita pręfata & generali vulnerũ methodo curatiua, neceſſum ſit, cuique pro indigentia ſubuenire: nam ſi aliquo ex prædictis accedente, ſiccis ampliùs vtaris, dubium nõ eſt, quin vel dolorem, vel inflammationẽ adaugeas, aut ſordidius & crudius reddas vlcus. Quamobrem diligẽter conſiderabis, an membranæ, vel externa caro dolore, tumore & inflammatione tententur: quo tempore inhibendæ inflammationis & mitigandi dolores gratia, omphancino roſaceo calido, ſupra membranam vtêris, & exteriùs in vulneris circuitu, & quo magis ab inflammatione quæ præfuit, diſceſſeris, tanto minus vtêris oleo, & adijcies mellis, donec eo ſolo vtaris, poſitis ſupra os ſiccis elichinis, vel appones puluerem capitalem Gal. lib. 13. metho. c. 1. & lib. 6. c. 5. Labia tamen communi digeſtiuo curabis, cauẽs ne penicillos digeſtiuo obductos, iterum roſaceo madefacias: nam impoſsibile eſt intus ad oſſa nõ permeare: qua curatione plurimos deductos fuiſſe cõſtat in oſsium, & membranarum corruptionẽ & putrilaginẽ, haud ſecus quã ex cõtuſione aut ſuccorum prauorum prolapſione ſupra mẽbranas aut cerebrum. Pari prorſus ratione blandis & pus mouentibus etiam à principio vtêris, vbi contuſum ex carne aliquid eſt: nam ſi exſiccaueris proculdubio lædes, & vlcus aut ſordidum, aut ſaltũ & ſiccum reddes. Verùm cũ à ſiccis abſtinueris, id

lenté & sensim facito, maiori parte digestiui ex terebinthina adiecta, quã ex oui luteo: tandem his vtêris, donec vlcus coctionem commostret, & inflammatio ac dolor mitescãt: quo tempore ad sicca iterum te cõferes medicaméta, quibus & abstergas, & pariter sicces. Cauendum tamen est in hac curatione, ne vulnus elichinis adeò impleatur, quòd vel caro, vel membranæ, vel fracta ossa nimis comprimantur, ac dehiscant: hoc enim curandi genus sæpe maius damnum attulit, & maiores dolores quâm malum ipsum. Posteà verò supra vulnus (vt securiùs coquantur labra & contusæ partes) eodem digestiuo vtêris: sed laudo magis tetrapharmacum: ac si calorem partis deficere constiterit, vel cataplasmata ex pulueribus calidis impones, vel emplastrum aliquod ex dictis: deinde quę carnis generationem præstét: veluti vnguentum mediæ confectionis, & in mollioribus corporibus vnguentum aureum: in adultis verò quod ex gummi elemi cõficitur, aut cerotum isis, vel emplastrum centaureæ, si liquidiora reddantur melle, aut oleo

Hac etenim via procedes, si rẽ feliciter cedere cõperias: verũ si mẽbranæ sordidæ & praui coloris apparuerint, maiori indiget diligẽtia: & ob id addere oportet melli rosaceo aquęvitę modicũ. At si ex pure inter tunicã & craneũ innatãte, sordities suboriatur, cõficere oportet medicamẽtũ ex succo betonicę & melle rosaceo, & præmissa coctione vsque ad succi consumptionem, addes gummi elemi parum. Prodest etiã terebinthina abietis cũ puluere ireos: verùm si ad nigredinem vergat, & vereamur membranæ corruptionem, vnguento Apostolorum, & posteà Aegyptiaco, admisto melle rosaceo, vtêris, aut vnguento rubeo, licét eo tempore parum

pro

prodesse pharmaca arbitrandum sit. Verùm si inflammatio adeò crescat, quòd membrana ad modū fungi supra craneum emineat, tunc quidē solo linteolo rosaceo madefacto vtendum est, donec tumor decrescat. Verùm si excrescentia fungosæ & spongiosæ carnis fuerit, tūc quidem alumine vsto superssparso vtêris, quod sat erit.

Reliquorum accidentium (quæ vulneribus euenire assolent) tractatio, quia non est præsentis instituti, consultò ablegenda est ab huiusmodi tractatione.

DE VLCERIBVS IN *genere*

INSTITVTIO. I.

A M continui solutionem, quæ ab intrinseca proficiscitur causa, & inueterascit, nequitq; per vnita labra solùm sanescere, sed vnā vel plures sortitur dispositiones, quæ vnionem vel consolidationē remorentur, cū saniosa & purulenta colluuie atq; putredine, vulgariter Chirurgi vlcus appellant. Affectio quidem quæ (licèt in simplicē & cōpositam diuidatur) nullibi simplex reperitur, vt vulnus, adeò vt per simplicē cohalitū partiū vniri nō posit, quemadmodum vulnus, sed semper secū habet adiunctum aliquid, siue sanies, siue carnis defectus, siue quid aliud, quod & simplicitatē & vnionē remoretur. Cū hoc tn̄ seclusa hac simplici vnione,

curari

curari desiderat vt vulnus per vnionem, eam tamen quæ fieri debet per carnis productionem aut cutis, & separationem prohibentis.

His non obstantibus, diuiserũt prisci illi sapientissimi vlcus in simplex & cõpositũ. Simplex igitur erit vlcus, cui nullus alius affectus, nec symptoma aliquod coniungitur, sed id solũ quod solutio cõtinui est, cũ pure, ixore aut putredine. Quæ sane vlceris sors & conditio, licèt in multo plures diuidatur, ab ipsius vlceris natura vel rei substãtia desũptas, vt quę à figura seu magnitudine vlceris desumantur, quæ à tempore, à situ, seu parte vlcerata desumuntur aliæ plures: quas tamen quia non plurimum euariant communẽ & vniuersalem medendi viam, prætermitto, licèt necessum sit aliquid euariare peculiarius & specialius, non tamen magni momenti. Quod verò in curatione maius longè facessit negocium, vlcerũ cõplexus & complicatio est, vt quę & peculiarem requirat prouidentiam, & citra quorum ablationem, vlcus curari nulla ratione potest. Sic profectò, prę missa diuisione vlceris magni, parui, recti, obliqui, æqualis, inæqualis, profundi aut superficialis, aut eius quod est in parte similari vel organica, in cute, carne, vena, arteria, vel in quouis alio corporis mẽbro, solũ in mediũ adducere eam vlcerum diuisionẽ placuit, quæ à cõplicatione aut cõpositione vlcerũ disseminatur, vt quæ maximè facessant in re practica negocium.

Vlceris igitur cõpositi differentiæ sumũtur à cõplexu ipsius cũ symptomate, vt crucians, dolore vacans, sordidũ, saniosum, cruentũ: vel adiũgitur morbo, vt vlcus intemperatũ, phlegmonosum, erisypelatosum, gangrenosum, cancerosum, putridum, cauum, phagedenicum, supercrescens, callosum, & cũ vitio ossis. Aut adest suę causæ adiunctũ, vt cacochymũ, *Differẽtiæ.*

fluxionibus complicatũ, aut sinuosum, varicosumve. Quorum sane in multo plures subsecantur species, iuxta causæ, morbi aut symptomatis complexum: quorum omnium meminisse non est præsentis instituti, sed solùm eorũ, quæ maius facessunt in curatione negocium, & certius periculum accersunt.

Causæ.

Causæ omnium vlcerum in genere, duplices tantùm habentur, namque ab huiusmodi curatione, procatarcticę omnino sunt ablegandę. Antecedétes quidem sunt humores vitiosi, erodétes, mordaces, adusti, salsi, & vtcunq; aliter adeò vitiati, quòd quancũque partem adierint, vim habeant (citra quantitatis considerationem) ex maligna cõditione abradere, & exulcerare. Cõtinétes causæ in multiplici sunt differentia: nam quædam perpetuò assistunt tuentes damnum semel factum, vt partis vlceratæ intemperies: quędam augent, vt fluxiones cuiusuis humoris: in qua etiã fluentis humoris copia consideratur: quibus sane causis accedit ossis vitiati portio, aut varicũ vicinia: ex quibus profectò vel insanabilia, vel ægrè curabilia fiunt vlcera, quòd ex prædictis causis illis succrescant sanies, virus, sordes, pus, callositas, cancer, corruptio, & omne virulentiæ & putrilaginis vitium, adeò vt insanabilia fiãt, ni priùs prædictum adiunctum semoueris.

Dignotio.

Cognosces prædictorũ vlcerũ vnũquodq; ex propria cuiusq; diffinitione & natura. Sic virulétũ vlcus id est, in quo virus, id est, tenue quoddã & liquidũ excrementũ, sanies nuncupatũ, citra erosioné abũdat, & ob id saniosum etiã appellatur. Corrosiuũ vlcus id est, quod carnem sibi subiectam erodit, & scaram quæ ab acri humore inducitur, maiorem indies progignit, carne subiecta erosa. Quod sane vbi ad sanas & sibi vicinas carnes se se extenderit erodendo,

do, vlcus depaſcens nuncupatur. Cui generi reducitur noma, & phagedena, licèt hoc ſolùm extimam carnem & cutem depaſcatur. Sordidum vlcus id dicitur, quod craſsiore vllo ac viſcoſsiore recremento, quod ſordem appellant, abundat, cruſta veſtitum craſsa, molli carne, craſſa & ſuperflua ſubtus latente. Putridum autem vlcus id eſt, ex quo vapor aliquis graue olens, & cadaueroſus expirat, vt à putridis & corruptis carnibus exhalat cum humiditate ſuperflua, ſorde, & caliditate extranea, quæ febrem ſibi habet comitem, & ſuperat malitia vlcus ſordidum. Cauernoſum vlcus ideſt, cuius orificium ſtrictum atque anguſtum exiſtit, profunditas verò latior, & ſenſum effugiens, multoſque anfractus habet & cuniculos, ſiue vias hinc inde diſcurrentes, citra calloſitatem & duritiem. At huic finitimum exiſtit fiſtuloſum vlcus, cæterum differt ab eo, quòd meatus illos anfractuoſos & ſinuoſos habet duros & calloſos. Cancroſum vlcus id dicitur, quod viſu horrendum & fœtidum exiſtit, labra habens dura, craſſa, tumida atque inuerſa, colore fœdatum, inter rubrū & nigrum medio, fuſco & liuido, in circuitu venas veluti expādēs liuidas, turgidas, nigro & craſſo ſanguine plenas.

Diſtéperatū vlcus dignoſces, quòd mala qualitate prçternaturā polleat, vt eſt caliditas immoderata, vel frigiditas, humiditas aut ſiccitas, aut ex illis plures ſimul. Doloroſum vlcus facilè cognoſcitur, ꝙ ſemper laborantem atrociter moleſtet cū cruciatibus & perpetua ſenſibilitate, & moleſtia ibidem perſentita. Reumaticum vlcus hoc eſt, quod perpetuo humoribus aliūde fluentibus ſcatet, quibus ad ſanitatē peruenire nequit. Apoſtemoſum id vlcus appellatur, in quo tumor aliquis præter naturam adiunctus eſt, ex Dignotio.

perpetua fluxione,in carnem vicinam vlceratæ pro labente. Cacoëthes autem vlcus id propriè est,quod ad sanitatem peruenire nequit, etiam si omnia iuxta artis præcepta fiant,quòd in carne vlceris malignitas quædã insit, cæca & nobis occulta, quæ reddit vlcus insanabile, aut rebelle,& ægrè sanabile. Vermiculosum vlcus id dicitur,in quo ob impensam putredinem vermes nascuntur. Varicosum profectò id haberi debet,in cuius partibus superioribus venæ quędam eminentes ac turgidæ,crasso sanguine,vel vitioso aliquo succo plenę apparent,quas varices Medici appellant,ipsi vlceri fluxionem & fomentum suppeditantes,consolidationem & sanationem impedientes. Atque horum facta mentio sit satis:nam reliquorum natura facilè solo aspectu innotescet.

Præsagium. Præsagare euentum in huiusmodi & reliquis vlceribus nõ est ita facile, & ob id solũ explicabo quod in hac re difficilius videtur. Sic annua vlcera rarò citra ossis vitiũ reperiuntur, & pluries,nisi os excidat, recrudescunt,ac cicatricem elidunt. Quod nõ minus accidit acrium & erodentium humorũ fluxibus: quo fit,vt vel dura vel sinuosa,vel praui coloris fiant, & caro circunstans deterioris:quæ sane iecur malè affectum indicant. Pari ratione insanabilia sunt, aut difficulter,quæ aliis morbis succedunt,item & vlcera circumglabra,quæ radiculas pilorum omnium exedunt:item quę in extremitatibus musculorum dorsi, tibiarum & brachiorum adnascuntur vlcera,difficilia sunt,maximè quæ ad internam membranam pertingunt. Præterea vlcera rotunda difficilem habent curationem:pari ratione,quæ extremis partibus accidunt,& articulis. Item quæ auxilia non admittunt, quæ reuertũtur, & tande ea omnia grauia, periculo plena,

plena, aut saltem sanatu difficilia sunt, quorum diffinitiones nuper adduximus.

Vlcus etenim omne, vt solum simplexq; vlcus est, vnam tantùm habet communissimam curandi rationem, nimirum exsiccationem, in qua profectò conuenit cum vulnere: sed hoc discrimen habent, quòd hoc minori, illud verò maiori desiccatione indiget, præterquam quòd velut vulnus cauum curari deside rat vlcus, quantumuis simplicissimum sit, quia sequitur pustulas, & abscessus. Quo fit, vt priùs sordem abstergere, & humiditatem tenuem absumere oporteat, deinceps carnem generare, & ea in hoc munere exsiccatione vti, qua caro quæ gignitur, simillima fiat, aut genita efficiatur ei quæ præest in parte sana: postea verò maiori opus est exsiccatione ad cicatricẽ inducendam, quantũ cicatrix carne siccior & durior futura est. Curatio

Cæterum quia huiusmodi curandi via insufficiẽs est compositis vlceribus curandis, quòd vniuersa priùs remotionem prohibentis, & complexum coniuncti morbi, symptomatis aut causæ expostulẽt, ob id seorsum cuiusque meminisse oportet, siquidem quodlibet pro ratione sibi adiuncti mali, aut causæ curari desiderat. Verùm quia omnium specialiter scribere esset operosum, & pæter institutionum rationem, ea causa motus studui, solùm quatuor vlcerum complicatorum sortes per capita scribere: quibus exactè intellectis & eorum vniuersalibus præceptis, ac specialibus auxilijs diligenter perspectis, facile erit reliquorum medellam adinuenire.

DE VLCERE DISTEMPERATO, *cacoëthe, dissepulotico & inueterato*

INSTITVTIO II.

ADEO coniunctum est inueteratis vlceribus, malignis & ægrè curabilibus intemperamentum, vt mirum videri nō debeat, hoc vno capite, eius simul cum alijs causis horum vlcerum meminisse: quamuis sciam, aliud esse, vlcus præcalidum, humidum, frigidū aut siccum esse, & aliud sibi adiunctam habere malā qualitatem, quæ vitiosum, mali moris & difficulter sanabile reddat. Nā illud facilé cōtrarijs adhibitis cedit, & vlcus sine magno negocio sanescit: hoc verò non nisi difficulter, adhuc præstitis iuxta artis præcepta
14. Meth. c. 40. remedijs, vt ex Gal. euidenter constat. Sunt igitur ca
4 Metho. c. 4. coëthe & ægrè curabilia, atque reuersiua vlcera ex malignorum genere, quia licet corrosiua nō sint, neque inflammationem aut vehementem dolorem, aut copiosam saniem sortiātur, cum hoc tamen oras habēt callosas & saniem tenuē, atque partes adeò prauè intemperatas, & rotunda figura insignitas aliquando, quòd nullis videātur cedere remedijs, quantūuis plana sint: ac si quando cedat, mox cōsumpta subitò cicatrice reuertitur. Sed cū hoc vlceris genus in tres
4. ter. 5c. species diuiserit Gal. necessum est cuiusq; naturā & causas diligenter cōsiderare. Est autē in hoc genere vlcus adeò vehemens & malignū, quòd nullis cedere auxilijs videatur, neq; ad bonæ carnis generationem

vel

vel cicatricē inducendā, quod chironiū vlcus, aut thelephicum nuncuparunt antiqui. Aliud quidem adeò leue, vt præstito auxilio, boni reddatur coloris, cicatricem acquirat, cæterum (vt dictum est) paulò post recrudescit, & cicatricem dirūpit, ac iteru ad antiquum statum regreditur: reliquum verò mediū est inter hæc duo: nam difficiliùs cicatrice obducitur & longiori tempore, & quantumuis boni coloris sit, non omnino clauditur vniuersum vlcus. Quam varietatem censeo proficisci ex natura & diuersitate causę, vt mox referam.

Multa sunt quæ hoc vlceris genus remorantur, quominus carne impleatur: alia cicatricem fieri impediunt: nonnulla, quæ genitam depopulantur. Primò valida intemperies, quæ imbecillitatem parit, vel carnis impedit generationem, aut genitam depopulatur: insuper humoris confluxus, præsertim vitiosi, vt qui commutationi in carnem ineptus sit, quod non minus plenitudo, quam superare nequit natura, nata est facere. Cæterum cicatricem omnino prohibent fieri horum vlcerum labra callosa, dura, & in tumorem eleuata: reuerti verò cicatrice obductum vlcus cogit, & cicatricem delet varicum vicinia, aut prædicti humoris vitiosi nouus confluxus, & vltimò subiecti ossis vitiū: quod mirū in modum vlcerū, quæ nullū videntur habere vitiū, consolidationem & cicatricem remorantur. Hinc profectò constabit differentia inter cacoëthe vlcus & dissepuloticū: quipe illud habet in propria & vicinarū partium carne adeò prauum temperamentum, & deterrimā conditionē, quòd præter id quod hac ratione occultam multi appellent, vt morbo Gallico affectis cōtingit, quod vniuersum alimentū, quantū- Causę.

nis laudabile & probum sit protinus vitiet, & alitioni ineptum efficiat: vlcus insuper eo suscepto fœdet, & carnē ac cutē circūstantē prauo colore subnigro inficiat. Hoc verò ad cicatricem ægrè peruenit, quod alimentum sibi pręstitum vitiosum sit, copiosum, aut praua conditione à iecore vel à toto corpore affectum, quo vlcus quantumuis cicatrice videretur obductum, iterum recrudescat.

Neq; solùm arbitrandum est, Gal. locis citatis temere & inutiliter hoc vlceris genꝰ in has tres sortes dissecasse, sed vt simul doceret naturam topici auxilij, cuique proprij & peculiaris, iuxta maiorem aut minorem resistentiam vlceris: nam sic primę sortis vlceribus vehementiora consulit adhibere medicamēta, & infimæ sortis debiliora, ac mediocria reliquis, quæ in secunda clasi constituit.

Curatio Erit igitur curādi ratio & via triplex: vna, quę vniuerso corpori aut iecori prouideat: secūda causam eā ex his, quas diximus, malum efficientem illidat: tertia, quę topica auxilia iuxta differentiam assignatam adhibere, qualitate, quantitate & occasione debitis, doceat.

Vniuersalis igitur prouidentia sita est in debita vitæ & victus institutione, & in euacuatione eius, quod constiterit in corpore redundare, vel indies generari. Victum institues omnino contrarium ei succo, quem cognoueris superabundare: quippe vel pituitosus salsusve, aut biliosus, vel melancholicus existit, ob id cuique pro indigentia, cibaria, quæ minus generent abundantes succos porriges: quantitatem mediocrem institues, & exercitium, ni quid vetuerit, imperabis, si pituitosorum adsit copia.

Ad superflui igitur euacuationem accedentes, considerabimus, quæ ex tribus causis superfluum gignat

humo-

humorem: namque id fit, quia non expurgantur, vt par est, vel quòd generentur vitiosi vitio alicuius officinarum: aut quòd totius corporis praua qualitate & temperie inficiantur. Vtcũque sit, semper huic malo subuenies medijs vacuationibus, nisi malum succrescat prauorum alimentorum esu: quẽ tamen non vtcunque exequeris, sed iuxta humorum vitiosorũ generationis modum. Nam si vitio consuetæ & necessariæ euacuationis fiat praui succi prouentus, frequentiùs purgabis, præstito medicamento iuxta humoris ideam: si verò alicuius membri vitio, ei prouidebis, reducens eum ad antiquam temperiem, & paulatinis euacuationib9, quod paulatim gignitur immi nues, aut facta fontanella iuxta membrum mandans, aut suscipiens. Verùm si vitio totius corporis geniti humores conspurcẽtur, sudorificis auxilijs curabis, & intemperiem corrigere, & congestum humorem minuere.

Ad vlceratam igitur partem accedendo, sciẽdum est, quòd si ex partis vlceratę intemperamento, vel absumatur alimentum à calore & siccitate, vel crudius frigiditate & humiditate permaneat, aut præ imbecillitate, nec probé conficiatur, nec vt par est, excrementa pellantur, tunc quidẽ statutũ est ab omnibus Medicis, per contrarias qualitates ei, quæ prȩest, rem agere oportere. In quare sciendum est, quòd licèt intemperantia nata sit prædicta vitia inferre, nihilominus tamen plerumque accidit, quòd adeo sit intensa & immoderata, vt proprię virtutis coctricis & carnem generantis ministerium & actum deijciat, ita vt non sufficiat refrigerare calidam intemperiem, aut frigidam calfacere (licèt precisé necessarium sit) sed opus etiam sit caloris innati vim & substãtiã adaugere, aut supplere. Sic profectò euẽtu

frequenti comperimus, nullum hæc vlcera, aut quàm paruissimum susceptare beneficium ex calidis, aut frigidis, sed solùm à temperatis, & his quæ partis calori natiuo simillima sint, aut alimentorum probitate caloris substantiam adaugeant. Quo factum esse arbitror, vt medicamenta, quæ temperatæ sint conditionis & mediæ naturę, frigidis & calidis vlceribus proficua existant, vt videre est in ceroto ex lithargyrio composito, qua propter in omni vlcere intemperato his omnibus prouidendum erit, & posteà ipsum curare, vt nuper diximus.

Verùm si causa difficilis curationis & reuersionis vlcerum fuerit labiorum & carnis circunstantis callosa durities, cùm euidentissimum sit, eam fieri ex affluxu malignorum & terrestrium humorum, ante omnem manus adhibitionem, curandum est, corpus vniuersum expurgare, quo minus ad affectam partem de inceps confluat, alioqui vel crescent callosa labra, vel iterum callus renascetur, vt dixerat Gal. Quo
4.M t.4. facto, nulla citiùs & tutiùs curationis via vlcus ad veram cicatricem duces, quàm præcisis labris forcipe, aut nouacula, quo caro noui & laudabilioris nutrimenti aduentu, præstantiùs nutriatur, & duratura cicatrix inducatur. Quod si laborans renuerit, vel fore fistulosum vlcus prędices, vel longissimo indigere temporis interuallo ad callosam duritiem medicamentis extirpandam: quæ omnia ex genere exedentium esse tenētur: cui vsui scarificare ad minus labra vlceris teneris, quo faciliùs vis medicamenti omne callosum corpus permeare possit.

AEgrè etiā aut nunquam ad veram cicatricem patitur peruenire vlcus varicosa vena nutritum: & ob id

id sciendum est, quid agere oporteat, nam si permittas ex varicibus ad vlcus disseminari alimentum, incurabile efficies ac forsan cancrosum: si verò cures ac diu opere perseueres, nil proficies, quantumuis corpus purges & repurges: proderit quidem vt laborans meliùs se habeat, non tamen vt sanitati restituatur. Superest igitur triplex curandi via: prima, præhabita corporis maxima prouidentia, bis ter ve in anno sanguine misso, expurganti etiam medicamento melancholiam ducente pluries exhibito, item prouocatis hæmorrhoidibus. Secunda, scissa ferro candenti varice, aut duobus locis ligata filo, per medium dissecta, cauens ne deinceps humorum illuc fluentium ad aliam partem fiat decubitus, frequentiùs sanguine misso, aut expurganti medicamento exhibito: tertia verò, fontanella iuxta varicem aperta, qua expurgetur, quod varicosa vena in vlcus transmittere assueuerat. Vltimò tamen, curato recenti vulnere varicis, vetustum vlcus curabis ad cicatricem ducere.

Quòd si subtus in vlceris imo vitiatum os latitauerit, quod nosces ex carne spongiosa ab òsse separata, & molli, ita vt specillum permeet vsque ad os, & quòd vlcus sit anuum aut antiquũ, vt dixerat Hipp. 6.aph.45. præterquam, quòd tenue pus abundat plus iusto, tunc quidem sperandum erit, nunquam posse ad firmam peruenire cicatricem, osse non extracto, aut eius parte cariosa separata. In qua re sciendũ est primò, os posse vel in superficie vitiari exasperariq;, vel intimius carie corrodi, idq; à tenui & corrosiuo excremento, quale osium futurum est, siquidem minus cõcoquere potest ac incrassare, & poris sit strictioribꝰ. Sic etenim siue caries à carne incipiat, ossique cõmunicetur, siue ab osse, credibile est, nunquã

vitiato

vitiato ossi carnem posse adhærere: & ob id quantumuis in vlceribus caro à lateribus supercrescat, quia ossi non adhęret, mollisq; ob id existat, cicatrice nō obducitur firma & stabili, sed crusta vi medicamentorū facta, quæ protinus delitescit, & subtus caro mollissima apparet ab osse separata. Quamobrem, qui huiusmodi vlcera voluerit perfectè ad sanitatem perducere, facta sufficienti vlceris dilatatione, vt quod ossis vitiatum est, vndique pateat, vel maior eius pars, si solùm asperitatem conspexerit, sat erit leuiter abradere, & siccis medicamentis vlterius procedere, donec aliquid ossis abscedat, & vlcus coalescat. Sunt autem hæc medicamenta, vt vnguentum isis, vel AEgyptiacum, vel vinum in quo ferbuerint myrrha & centaurea, aut vnguētum ex busone. Quòd si profundiùs permeauerit caries, abradere quidem oportebit, donec vel os melioris sit coloris, durioris substantiæ, aut sanguinis aliquid pullulet. Cum hoc tamen non sufficiet, nisi os ferro candenti vratur, aut caustico medicamento, velut est argentariorum aqua: posteà vlcus curabis, studens ne carne impleatur, antequam ossicula ex toto decidant, quę violenter extrahenda non sunt: nā aut iterū recrudescet vlcus, aut sinuosum efficietur. Osse itaque abraso, vlcus impleatur elichinis, rosaceo & albumine oui imbutis, maximè si priùs madefeceris & expresseris in aceto: posteà oleo & vitellis ouorū vtêris: deinceps butyro & melle, tandē aliquo ex mundificatiuis, donec (vt dictū est) ramenta ossis ex toto decidant. Verū si vniuersa ossium substātia ex toto cariosa sit, membrum aut scindere oportet, aut leuiter curare, si pars affecta fuerit, vel os pectoris, aut costa, aut caput ossis scię: quo tempore satius erit vniuersum negocium naturæ & siccis medicamentis

mentis committere, vt AEgyptiaco vnguento, pulueribus radicis peucedani, aristolochiæ, lilij, aluminis vsti, euphorbij, vitrioli, aut Vigonis rubris pulueribus, vel mundificatiuo ossium Auicen.

Vltimò non solùm vlcus efficitur dissepuloticum, sed & simul cacoëthe, seu mali moris, & ægrè ad sanitatem ac veram cicatricem perueniens, ex vitiosa carnis qualitate, quæ prætergradum, primarum qualitatum, naturam & modum, adeò deterrimæ efficitur conditionis, quòd nobis occulta sit, & laborãti rebellis ac perniciosa, adeò vt alimentum vniuersum, ad particulam veniens, quantũuis laudabile sit, vitiet & conspurcet: quo à dissepuloticis vlceribus dissidere videtur, quæ solùm humorum defluxu ad partem, ægrè ad cicatricem veniunt. Cum hoc tamen nõ rarò cõtingit, vlcera vtroq; modo fieri mali moris, alimenti nimirũ vitio, & partis vitiosa & habituali qualitate. Quapropter, antequam vel nerueæ partes coafficiantur, vel ossa carie periclitentur, oportet diligenter vtrumq; pręcauere.

Sic primo accessu studebis intelligere, an maligni alicuius succi affluxus partem vitiet, quem demere, diuertere, corrigere atq; tẽperare curabis. Primò alimentis boni succi, & tẽperatæ naturę, quæ substãtia & qualitate corruptioni obsistant, & corruptos succos attemperent. Posteà sanguine misso, si cõstiterit aliquid eius abundare, aut succos esse corrosiuos, & mordaces ac pręcalidos: tãdẽ purgabis, si corpus vniuersũ eis scateat, copiosè, sin aliter, vitio iecoris, aut alicuius mẽbri quotidie gignantur, lentè, paulatim, per vices & interualla. In qua curatione præter distractionem non erit ab re sudatorijs vti auxilijs ex Guayaco, sparta parella aut China. Quibus factis, ad vlceris prouidẽtiã accedes: in quo opere cõsiderabis

malam

malā qualitatē in ipso ortam ex illuuie prædictorū succorū conditionē prauā cōtractā fuisse, aut ex carnis innato vitio. Qua cōsideratione phabita, sciēdū est, vtriusq; vlceris eandē esse prorsus curationē, & ob id placuit auxilia vtrisq; proficua simul recēsere, ne eiusdē rei sępius efficere mentionē cogamur. Prosunt igitur his vlceribus auxilia, quę citra mordicationē valenter siccēt, cū resolutione & corroboratione partis, quo faciliùs, nisi quid denuo influxerit, vel repercutiatur, vel resolui possit, quib9 exinaniatur humor quem labra imbiberunt, aut non purgarunt. Fluēte igitur humore, primo repellentibus vtêris, vt folijs solani, plātaginis, hyoscyami. Adhibebis etiā emplastrum diacalcitheos, vino austero temperatū, cum galla, malicorio, cortice aristolochiæ, & alijs huius naturæ: quibus deinde admiscere oportet oleum vetus, laurinum, aut farinā erui & lupinorū, & tandem digerente cataplasmate vtêris, quo fluxiones quiescant, & quod fluxum est digeratur.

Verùm si carnis vlceratæ vitia, restita fluxione, ex inueterata & immersa vitiosa humoris substantia habitualiter fixa, prodeant, adeò vt prædictis nequeant cedere auxilijs, & vlcus magis ea ratione sordescat, tunc quidē potentioribus vtēdum est: In quo opere sciat peritus Chirurgus, pharmacis cōposita virtute ex repellentibus & resicantibus prędictis huiusmodi vlcera sanari: quę sane futura sunt magis aut minus efficaciora, prout vlcus vetustū aut minus inueteratū sit. Nam inter ipsa quædam sunt valida, quędam leuia, & quædā mediocria, quæ pro vlceris resistentia, & corporis duritie, aut mollitie adhibenda sunt: leuius vtrūque ministerium exsiccationis & repulsionis præstant, malicorium, aristolochia, cortex capparis: maioris sunt efficaciæ lemnia

terra, cadmia ex aceto diu sub sole trita, calcithis combusta & lota, ærugo, calcanthum, misi, sori & his similia, vsta tamen & lota. Valentius hæc omnia cruda, nō lota, neq; præparata, & omne aluminis genus: pari ratione methallicis omnibus cōmune est hoc beneficium præstare combustis & lotis in pueris & fœminis: sed horum medicamentorum maiorem tractationem reperies parte secunda. Cui muneri prosunt ex compositis pharmacis plurima, quæ vsui securiora sunt & vtiliora, quòd minus mordacia sint, & minus irritent: quippe hæc plerumq; solent sordidius reddere vlcus, & iterum fluxionem concitare: quapropter prædicta medicamenta lauare, resiccare, & iterum in puluerem reducere, ac vino, ceræ, oleis, & gummi admiscere, necessum erit.

Quòd si prædicta vlcera, quæ à fluxione inceperunt, diu persistent, & plurimum resistant cicatricem inducentibus, coniectare oportet veluti cacoëthe, & quę ex contracto habituali carnis intemperamento præsunt, tractanda fore: quamobrem vtrique medeberis per eadem medicamenta mineralia, nimirum vehementer desiccantia & resoluentia citra morsum. Verùm ne hęc quidē prodesse quidquam possunt, Li. de vlc.
nisi prius Hip. præcepto vtaris, quo monuit, vt ab inueteratis vlceribus mittatur sanguis, ac si opus sit, iteretur missio, & cum vlcerata pars scalpello sectis labijs satis exhausta videatur (quod consilium ex vsu quoque erit in rotundis vlceribus, quæ nisi oblonga fiant, ægrè etiam ad cicatricem veniunt) tunc Gale. 3. Me. c. 8
consilio veniendum est ad curationem vlceris, per carnis illius extirpationem & nouæ procreationē: quo tempore dimissis prædictis medicamentis, plurimum proficit aloës, myrrha, iris, centaurium, farina erui, & testa oui vsta, & emplastrum isis:

& vbi

& vbi carne vlcus plenum fuerit, inducenda cicatrix erit, inspersa galla, acatia, hipocistide, malicorio, squāma ęris vsti & loti, vel aliquo ex medicamentis cōpositis, huic vsui apud Chirurgos passim cōscriptis: cauētes tamen, ne, vel plus siccēt quàm par sit, & callum inducant, aut minus, & vlcus prę humidū fiat, vel magis attrahant mordicatione, quàm exsiccent moderato calore.

DE VLCERE VIRVLENTO & corrosiuo, ac de sordido & putrido

INSTITVTIO. III.

IRVM Fortassis omnibus videbitur, hæc vlcera inter se adeò diuersa, & per diuersa capita distributa à plerisq; Medicorū, me vno hoc capite cōplexū fuisse. Sed arbitrētur studiosi id nō sine cōsilio factū: quippe virulentum & corrosiuum vlcus, propriùs ixorosum nuncuparunt peritiores Medici: putridum etiam longè elegantiùs sordidum appellabis. Et cùm hæc duo excrementa, sanies nimirum, qua corrosiuum efficitur vlcus, & sordes, qua putridum redditur, eodemq; modo in vlceribus fiant & comperiamus, & carnis, quatenus vlcerata est, sint propria & peculiaria excrementa: ob id simul vno hoc capite studui scribere naturā & curationem, explicaturus etiā alias causas vtriusque vitij in his vlceribus.

Ad veram integramque horum vlcerum cognitionem & curationem, nosse oportet quod sæpius dictū

est

est à Gal.& reliquis Medicis, duo nimirũ in omni vlcere succrescere excremẽtorũ genera: alterũ tenue,& reliquũ crassum: hoc quidẽ sordi secũdũ naturã genitę in carnis nutritione simillimũ, illud verò excremẽto, qđ præ tenuitate insensibiliter natura discutit in eadẽ carnis generatione, assimilatur. Verũ, quia pars vlcerata caloris innati defectu, nequit in carnis productione per insensilẽ halitũ digerere, in tenuẽ hãc vertit saniem,& quod in crassum assueuerat mutare excrementũ, in sordẽ vertit. Signũ profectò summæ vlcerũ cruditatis: nã interim dũ hæc excrementa nõ mutãtur in pus, euidentissimũ est summè esse crudũ. Quòd si quis dixerit, in vlceris coctione, & carnis generatione cũ pure cõmisceri,& non apparere seorsum, nõ mirabor. Sciendũ tamen est, hęc duo excrementa signũ esse cruditatis, quę si in malitiã & cõditionẽ corrosioni aut putredini inducendæ aptã cõmigrauerint, nõ solũ crudũ, sed & sordidũ & putrilaginosum vlcus generãt. Quibus pręmissis, vt cõstet virulẽti seu corrosiui vlceris, necnõ & putridi, natura & cõditio, statuẽdũ est, quòd cũ huiusmodi duo excremẽta, solũ abundãt ea copia, quę vlceris magnitudini respõdeat,& qualitate, quæ carni genitæ parum dissimilis sit, vlc9 citra virus & corrosionẽ, aut putrilaginẽ & sorditiẽ præest. Verũ si tenuis sanies acri, mordaci,& virulẽta cõditione fœdetur, vlcus corrosiuũ efficitur & virulẽtũ, hoc est virore plenũ. Sic dũ sordes adeò putrescit, qđ fœtore & carnis putrilagine & malitia abũdet, vlc9 sordidũ & putrefactũ dicitur.

Sed vt cuiusq; seorsum naturã & curationẽ meliùs adipiscamur, statuẽdũ erit, virulentũ & corrosiuũ vlcus idẽ ferè esse, solũ maiori aut minori malitia differre: sic virulentum vlcus efficitur ab herpete, erodentibus pustulis,& alijs vlceribus, violentioribus pharmacis curatis, semper tñ à succis biliosis, morda

cibus & vitiosis, qui adustionē passi cacoēthiam contraxerunt: ex quibus ad vlcera cōfluentibus, ixores, & sanies, quæ in vlcus instillant, virulentum ipsum essiciunt: corrosiuū verò fit, cū nō solū his succis ad carnem cōfluentibus pars nō alitur, sed & absumitur, abraditur, & depascendo sanā carnē denuo exulcerant, quod ambulatiuū vlcus appellāt nōnulli, à Græcis nomades nūcupatū, quod vlcus cū putredine, corrosione & febre est, aut phagedena, qđ sine febre & putredine, licēt partes corrōdat. In quo vlcerum genere & carnem & vlceris succos fluentes malignitate prædicta hęc mala perpeti est arbitrandum.

Quamobrē duplex erit cūrandi ratio: altera quæ fluxo & fluxuro humori prouideat: reliqua verò quę fluxo & carni ad quā fluit. Ad primū igitur accedēdo, diligēter curādū est, si forsan vacuatio aliqua antiqua suppressa sit, ipsam reuocare: sin aliter, & vitio vel recoris, vel totius corporis cacochymi fiāt humores, sanguinē quidem mittes, nō tamē copiosè, sed quātum par sit, vt & attēperamētū præstes, & viā purgātibus pharmacis pares: quibus per vices & interualla vtēris, prout maiorem aut minorē senseris vitiosorū copiā, aut indies magis generari. Quo facto, & vita ac victu alimentorū boni succi instituto, ad vlceris prouidentiā accedes: quippe si solū virulentū fuerit, ea adhibebis medicamēta mox à principio, quę siccādi, refrigerādi & roborādi ac influxū repellēdi & reprimendi vires habeant. Huius autē naturæ varia repe- ries scripta apud authores: nam priùs vlcus abluere oportet aqua plantaginis, rosacea, aluminosa aut chalybeata. Quo facto, supra vlcus defensiuum ex bolo appones, & in vlcere vnguētū de tutia, de minio, ex plumbo vsto & lotō: itē emplastrū diapalma, liquatū oleo myrtino aut cytoniorū, superpositis linteis madidis vino nigro, decoctionis rosarum & corticum

gra-

granatorũ cum alumine, aut si ingens calor fuerit, ex posca. Quòd si hęc nõ profuerint, ad efficaciora cõfugies, vt vnguentũ ex stybio & lapide hematite, ex lithargyrio, ære cõbusto & loto & spodio: ex quibus cum oleo myrtino, cytoniorũ aut ophancino, varia poteris efformare vnguẽta, aut linimenta, quę sæpius agitata in mortario plumbeo proficua erunt.

Quòd si cum virulẽtia, carnis quoq; erosio adsit, maiora expostulat auxilia: quáobrẽ protinus vnguẽto rubro vtêris, & mox puluere rubro Vigonis, superposito vnguẽto ex tutia, aut plũbo, vel de minio cũ linteis desuper positis madidis oxicrato. Prodest & vnguentũ populeõ cũ puluere Vigonis aut arsenici. Verũm si plurimum serpat, ferro candenti faciliùs cõpesces, & necessario ad id veniendũ erit, si primis diebus medicamenta non profuerint.

Sordidũ verò & putrilaginosum vlcus id esse diximus in quo crassũ illud excrementũ adeò est copiosum, sordidũ & putrilaginosum, vt mẽbri etiã carnẽ mollẽ, viscidã & putridam reddat, cũ crusta fœtida, quę cadauerosum & fœtidũ vaporẽ spirat, vt aliquãdo proximè accedat ad esthiomeni naturã & cõditionẽ, ob succi ad ipsum confluentis prauitatẽ, crassitiem & corrupti sanguinis naturã, quo generatur sordidissimum excrementũ, nõ ex coctione residuum, sed summam arguens putredinem & malitiam, quod vlceris genus appellarunt Græci Rparon.

In huius vlceris curatione, præter vniuersalẽ prouidentiã (quę exequenda venit, vt dictum est, & copiosius sanguine misso, & purgato nõ semel corpore, ac per victus eã institutionẽ, quę laudabilẽ sanguinẽ & reliquos succos nata sit generare) duplex erit curandi ratio: altera quæ sorditiẽ auferat, quominus in vlteriorẽ putredinẽ cõmigret: reliqua verò quæ putredinẽ carnis & humoris inhibeat: & si quid putri-

dum est, omnino auferat. Primã exequeris per ea medicamenta, quæ plusquã mediocriter abstergant, vlcusq; abluant, principio habito ab hydromellite, aut aqua salsa, vel si distẽperies calida intẽsa sit, aqua hordei saccharata, vel sero lactis. Quo facto, vtêris vnguento Apostolorũ, aut mũdificatiuo ex apio, vel medicamẽto ex succo absynthij, melle rosaceo, myrrha & farina hordei, ad modum vnguẽti facto. Quòd si non profuerint, adijcies modicum AEgyptiaci, vel pulueris Vigonis, aut vnguẽti rubri, donec puris vestigium apparere incipiat: quo tẽpore abstinẽdũ erit ab his medicamentis, & sensim ac paulatim adijcere oportet plus mellis rosacei aut sacchari: itẽ pãnis desuper appositis posca madidis vtêris, vel defensiuo ex bolo. Quòd si putrilaginem ex sorditie contraherc iã vlcus cõperias, & minimè sat esse, quæ vim habent abstergẽdi, ad maiora & efficaciora auxilia deuenies. Primò tñ, quia semper huiusmodi vlcus calorẽ putredinosum sibi habet adiunctum, oxicrato vlcus ablues, atq; aqua cineris: quo facto, vnguẽto vtẽris Egyptiaco lixiuio diluto, vel aqua salsa, superpositis prædictis linteis, oxicrato, aut vnguẽto ex bolo intinctis: quod si non profuerit, ad puluerẽ Vigonis deuenies (maximè vbi putredo carnis grandior fuerit) adiecto modico alumine, maioris enim efficitur efficaciẹ. Similiter prẹstat linimentum quod recipit vitrioli partes sex, calcithidis partes quinque, tragacanthi partes quatuor, coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentũ. Præstat, si hæc nõ profuerint, arsenicũ sublimatum, vel cũ modico sanguinis draconis admistum: quippe causticum medicamẽtũ adstringẽtibus admistum lõge maioris efficitur efficaciæ: quamobrem id cautè facito. Quòd si hẹc nõ sufficiãt, emplastrum ex farinis & oximellite adhibere oportet, & carnem priùs aqua argentariorum vres, aut igne,

donec

donec putredinem cessasse comperias: quo tempore modicè siccis vti sufficiet, donec pus appareat, & iterum ad abstergentia & carnem generantia deuenies.

DE FISTVLIS ET VLCEribus cauernosis

INSTITVTIO. IIII.

On sine magna cõsideratione fistulosum & cauernosum vlcus hoc vno capite complecti institui: siquidem nulla alia interstat differentia, quã quòd fistulosum vlcus nil aliud sit, quàm cauernosum cum callositate & duritie aliqua: quippe in vtraq; vlceris sorte orificia adsunt stricta, profunditas verò in latum se diffundit, & sensui occulta est, cũ multis anfractibus rectis aut obliquis. Quo fit, vt Latini optima ratione sinũ appellauerint huiusmodi cauernosũ aut fistulosũ vlcus. Et quãuis fistulę seu sinus breues sint, recti, flexuosi, simplices, aut plures, nil ad curationé interesse videtur, nisi cũ huiusmodi sinus vel deorsum altè penetrant, aut ad ossa vel cartilaginem subeunt, aut ad cauitatem alicuius membri, vbi aliquid secundùm naturam & vsui vitæ cõtinetur. Quare nisi facto ex aduerso emissario antequã pus ad nuper dictas partes perueniat, nihil omnino profeceris, cum non cõtingit, saniem vel ex orificij commoditate, vel ex membri situ, facilé effluere posse.

Sunt autem causæ sinuosi vlceris, vulnera perperã curata, vel abscessus tardiùs quàm par sit diruptus: denique cùm pus vel non probé aut citò expurga- Causæ.

tur,sed altè procedit,aut diu in carne immoratur, acrem & malignam acquirit naturam, qua facilè carnē hinc inde exedit,& cuniculos ac sinus seu fistulas excauat,quæ deinceps difficulter ob prauam conditionem carni impressam coalescit, aut carne impleri potest,tum ob id,tum verò quia succrescit protinus maior vitiosorum humorum fluxus,qui prędicta vlcera difficulter sanabilia efficit.

Signa & præsagium. Quòd si cereis candelis aut plūbeo argenteove instrumento,vel quouis alio specillo,vel ex retēto pure,& postea exeūte,facta in partib9 vicinis cōpressione cōijcias sinuosum esse factū,necnō ex colore puris,quod simile sit loturę carnis,cōsiderabis Gal.sen

2.ad Gla. tētiā,quæ in hūc modū se habet. An verò altè sinus partes coaluerint,ex manāte sanie deprehendes,si ea multa,vel pauca,cocta vel cruda sit. Prætereà si neque in ipso sinu dolor sentiatur,nec tumor appareat, sed totus locus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Quòd si puris,pbè cocti portio exigua in ore cōspiciatur,multò magis de glutinādo sinu sperādū est.

Curatio Cū anteà dictū sit à Gal.fieri minimè posse,vt in vlcere vel carnis productio,vel sinus impletio, vel agglutinatio,aut cicatricis inductio rectè vnquam cedat,nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat, ob id profectò in horum vlcerum curatione quinque necessariò peritus Chirurgus considerare diligenter, & efficere tenetur. Primum quidem subiectam carnem pro naturali modo reddere: quod faciet duobus modis: vno, si remouerit impediēs,qđ præfuit,vt intēperiē,tumorē,gāgrenā,vel quid aliud extraneum vel pręter naturā,ex his, quę sanitatē & carnis generationem remorari assolēt: altero verò se motis ipsius vlceris excrementis. Nā cū in ipsa nouæ carnis generatione duplex prouenire excremētum necessum sit,alterū quidē crassius,quod sordes pro-

priè

priè appellatur,& alterũ tenuius, quod sanies dicitur:& cũ ex hoc tenui vlcus humidum efficiatur, & ex crasso sordidũ, duplicibus ob id sinuosum vlcus egebit medicamẽtis, antequã carne impleatur, siccãtibus nimirũ & extergẽtibus: his quidẽ vt sorde careat vlceris caro, illis verò vt superflua humiditate quoq; orbetur, quo proximiùs sanę carni accedit affecta particula, licèt neutrũ horũ verè sarcoticũ dici mereatur, vt li.2.c.de carnẽ generantibus, latiùs leges. Quo fit, vt sanationis ordo in horũ vlcerũ curatione, à sorde expurgãda, & exsiccanda humiditate initiũ sumat: si quidẽ neq; glutinari quidquã, neque carne impleri potest antequã ab his excremẽtis immune reddatur. Quibus factis, verè sarcotica pharmaca adhibenda sunt, quæ nõ has humiditates, quibus vlcus abũdat, exsiccẽt, sed ipsam carnẽ, quę mollior, quã par sit, gignitur, sicciorẽ, & sanæ carni similiorẽ reddãt. Post quę agglutinãtibus auxilijs vtêris, quæ austera & adstringẽtia vocãtur. Itaq; hęc dicta sint, si nihil carnis generationẽ impediat: verũ si figura aut situs ipsius sinus eius cõditionis aut positura sit, quòd deorsum vergat, aut ad lat9 declinet, vel intro feratur, quo liberè sanies effluere nõ possit, minimè poteris ad cicatricem vlcus ducere, nisi priùs collectioni purulẽtæ effluxũ molliaris. Quod sanè opus duobus modis efficere poteris: nimirũ vel facto in imo vulnere foramine (cũ in parte est vlc9 magnis venis aut arterijs & neruis intertexta, vel cutis crassa) vel cauitate dissecta, cùm vel partis ignobilitas patitur, vel cutis adeò est tenuis, quòd sperandum sit nõ posse coalescere. Deniq; nisi vlcus magnũ sit, & locus periculosus, præstabit potius totam ipsius sinus cauitatẽ dissecare, quàm ex aduerso plagam efficere: nã sic faciliùs & citiùs, ad sanitatẽ vlcus perducitur. Quod si feceris, elichniis vniuersã cauitatẽ replebis,

& medicamẽtis repurgabis ac desiccabis, donec carne genita vlcus impleatur, & ad perfectam cicatricẽ perueniat. Cæterùm si in parte contraria solùm apertio facta sit, flamulam lineã aut ex filamentis cannabinis poteris per vtrumque foramen ad setonis modum immittere, & eis medicamentis illinies, quæ siccandi & abstergendi vires habeant, donec constiterit difficilius flamulam permeare, & sic elichnio altero & infimo foramine apposito, supremum coalescere sines.

Verùm si neque in imo ipsius sinuosi vlceris plaga commodè fieri possit, neque cauitas vniuersa dissecari, eluere cauitatem oportebit, detersorijs primo, ad inhærentes sanies abluẽdas, deinde sarcoticis, ac mox agglutinãtibus vtẽris.. Primo vsui Gal. 2, ad Gla. mellicratum adhibuit, posteà vinũ, ac nonnunquam mulsum: quæ omnia tantũ sunt adhibenda maioris efficaciæ, quantum sordes viscosior maligniorque fuerit & putredinosa. Sic lixiuio aut aqua aluminosa vel salita vtendũ erit, admisto AEgyptiaco vnguento, vel ipso solo cum oximellite. His factis, considerandum est, an sinuosum vlcus, præcalidum sit, aut frigidum: nam si primum, facilè in virulentum commigrat, & ablui desiderat mellicrato decoctionis lentium, rosarum, hordei & balaustiorum: si verò secundum, mulsa ex decoctione absynthij, marrubij, pimpinellę & myrrhę. Quo facto, ligatura expulsiua, & medicamentis exsiccãtibus generantibusq; carnem vtẽris, apposito puluinari vel spongia vino stiptico madida, comprimens ligaturam à parte contraria & infima ad foramen ipsum, quo facilius expiret sanies, & minus in parte caua colligi possit.

Quòd si iam sinus in callosam intrinsecamq; superficiem commigrauerit, fistulosam naturam adeptum fuisse erit coniectandum, quæ nil aliud est, quàm

ob-

oblongus arctusque & callosus sinus, qui ex abscessu indexterè curato & alijs vlceribus, ferè indolens suboritur: item vt Hippoc. refert, ex contusionibus, & ex frequenti æquitatione. Cuius morbi multiplices sunt differentiæ, quæ (veluti in sinu diximus) ex situ, figura, numero, & magnitudine desumitur. Quarum profectò aliæ sub cute extenduntur, nonnullæ altiùs penetrant, & ex his quædam intra carnem definunt, nonnullæ ad ossa & cartilaginem permeant, vel ad neruos, venas, arterias aut ad cauitatem aliquã perueniunt: atque vel tortuosè, vel rectè procedũt. Nec mirãdum est Gal. dixisse, posse fistulosum vlcus citra callositatẽ esse, cùm sat fuerit, ad constituendã differentiam inter ipsum & cauernosum, fistulam carne esse obductam alba, compressa, atque continua, citra humiditatem & dolorem, & Paulus etiam statuit.

Li. de fistulis.

2. ad Gla. Li. de tumo. præ. natu. Li. 6. c. 77

Præmissa hac distinctione, nosces fistulosum esse vlcus à callosa cauitate, quæ huius mali natura est: item ab accidentibus, vt virulentia horribili ab ipsis cauitatibus emanante: sint verò plures sinus, an vna simplex cauitas, venaberis cerea candela, aut plumbeo instrumento: item quòd varijs corporis positu- ris, aut manus compressionibus, supra vlcus exit pus: quod si ex carne exierit, leue, albũ & copiosius erit: ex neruo tenuius, cui accedit dolor, stupor, & punctionis sensus motu membri imminuto. Pari ratione ex vena erosa sanguinolentus humor fluit: si verò arteria, flauior tenuisque sanguis cum stridore exibit: os verò detectum facile specillo deprehendes.

Signa.

Fistulosi vlceris curatio facilior profectò erit, si ipsum sit simplex, recens & solùm intra carnem, & in corpore iuuenili: difficilior verò, vt Hippocrat. docuerat, si os vel cartilaginẽ vel neruũ, musculos,

Curatio

Libr. de coacis.

aut articulos occupauerit, vel ad vesicam aut pulmones, vterum, thoracem, guttur, ventriculum aut intestina permeauerit. Quibus maior accedit difficultas, si vetus sit, & per ipsum natura se se expurgare assueta fuerit: maximè in corpore senili, valetudinario, aut alios morbos per eam partem purgare assueto, quas curare omnino periculosum erit, sicut hæmorrhoides: quare vel aliquã relinques, vel cura leniente præcauebis, ne in maius malum degeneret: sicenim
2. progn. consuluit Hippoc. Verùm si curare non potueris, sin-
64. gulis annis corpus purgabis, ter quaterve in anno, &
6. popu. parti appones diachylonẽ cum puluere ireos, aut dia
p.3. palmã, vel puluerem corij bufonis combusti, & partẽ ablues vino decoctionis ligni sancti, & potui dabis decoctum agrimoniæ, plãtaginis & foliorum oliuæ cum ligno Guayaco. Idem facies decocto lentisci, quod mirum in modum huic vsui præstat. Quod si curare studueris, constat communi Chirurgorum consensu, quatuor esse peragenda. Primum, ora, seu foramen (quòd de natura huius vlceris sit, strictissimum esse) dilatare: secundum, callosam duritiem euellere aut stirpare: tertium, abstergere & exsiccare sordes & sanies, sicut in reliquis vlceribus: & quarrtum, his quæ carnem generent vti, donec cicatricem inducentibus vtaris.

Circa primum, multis modis peritiores Chirurgorum assuescunt patentius reddere foramen: tum scisione dilatando, tum igne, tum verò medicamentis, si reliqua non tulerit patienter laborans: huius naturæ est spongiæ penicillus filo ligatus, & in foramen immissus: quod si satis non sit, & velis simul callosam substantiam abradere, intinges prædictum penicillum vnguento quod

fit

sit ex ceræ & resinæ, ana vncia vna, arsenici drachma vna, quibus liquefactis & admixtis intingitur elichinum, & apponitur duodecim horarum spatio. Præstat eundem vsum gentianæ radix, aut aristolochiæ, vel brioniæ, aut drachoncij. Quo facto, vt faciliùs quò tendat,& quam partem attingat fistula,cognoscere possis, si nec venas grandiores, nec arterias, aut neruos scindendo læsurus sis, vno è tribus modis fistulam curare, & extirpare aggredieris, quod secundo loco esse agendum proposuimus: primo medicamentis acrioribus & callum erodere potentibus: secundo inscissione totius sinus cum calli auulsione: tertio per vstionem sinu sufficienter aperto. Callos etenim extirpant multa, velut radix asphodeli circumrasa & fistulis imposita: item trochisci asphodelorum. Ea etiam medicamenta, quæ fiunt ex calce & sapone: sed vtiliores sunt quæ arsenico conficiuntur: item trochisci ex minio. Prodest infusio,quæ recipit vnguenti AEgyptiaci. ℥.ſ. sublimati.ʒ.ſ.lixiuij. ℥. iiij. aquæ rosarum. ℥ij.aquæ plantaginis. ℥. iiij. bulliant vsque ad consumptionem tertiæ partis: quòd si efficaciùs efficere velis, arsenici scrupulum vnum addere poteris, Quo medicamento iniecto, mox vlceris os claudes, ne protinus effluat, aut penicillis eo madidis replebis. Prodest & aqua argentariorum: item ex aridis medicamentis aliquid intus per fistulam exuflando immittes,superposito vnguento ex bolo, aut alio ex defensiuis pharmacis. Aufertur secundo modo callosa substantia, disciffo vniuerso sinu (si aliquid ex his quæ diximus non vetuerit) & ferro candenti, aqua argentariorum, aut alio ex numeratis causticis exusto & abraso callo: interim

interim tamen mitigatorium aliquod medicamentũ admiscebis,& mox quæ crustas emolliant & illidant. Tertiò verò callus aufertur, post totius sinus apertionem,vnguibus aut scalpello euulso ac separato ra dicitus callo, ita vt sinus ex toto carneus appareat, callo omnino extirpato.

Quod autem tertio loco post calli abscisionẽ, aut abrasionem,diximus efficiendum fore,est proculdubio abstergere & exsiccare sordem & tenuem saniẽ, quæ mox callo extracto necessariò succrescent. Quod facies melle aut vino,aut aqua ebuli & melle rosaceo: vel eo.q.r.terebinthinæ in aqua vitæ ablutæ.℥.iij.succi apij, succi cynoglossi singulorũ. ʒ. vj. farinæ lupinorum.℥.ss.mellis rosati.℥.ss.aristolochiæ rotundæ. ʒ.ij.coquantur succi & terebinthina cum melle rosaceo vsque ad consumptionem medietatis succi,& mox reliqua cõmisceto. Cui medicamento deinceps addes, myrrhę, sarcocollæ,radicis peucedani aridæ & iridis singulorum momentum, quo vtêris vsque ad integrũ carnis cõplementũ, si quid præter naturam supercrescens non vetuerit: & reliqua veluti in omnibus alijs vlceribus facito.

DE VLCERE CANCROSO INSTITVTIO. V.

VM de cancro,proút solùm dicit quartum genus tumorum præter naturam, abunde prima huius tractatus parte actum sit; nunc in animo est,tantùm de vlcere cancroso,seu de cancro vlcerato disserere. Hoc sane malum vt cognoscatur,

Cognitio.

tur, prę se fert dolorem,& duritiē cū vlcere eroso, inæquali & sordidissimo, atque labris prætumidis, inæqualiter duris, cum aspectu graui & horrēdo, ex concreta humorum colluuie, fæculenta, liuida, & interdum subrubra & cruenta, cū sanie aquosa, nigra aut fulua & grauiter olente: insuper habet in circuitu venas liuescentes, tumidas & aliquando varicosas. Cuius vlceris natura adeò est difficilis & perniciosa, vt si curare tentes, aut secus, rarò aut nunquam sanitati integræ restitues. Multis etiam nominibus à Chirurgis insignitur, iuxta naturam partis affectę: quippe in facie & labijs appellatur noli me tangere, in dorso ac ventre cingulus, sicut in cia aut iuxta nates lupus.

Fit propriè vlcus cancrosum ex nō vlcerato cācro, confluente succo tenui, acri & erodenti ac præcalido, qui exulcerationem mollitur, item ex vlcere praué curato, & exacerbato validioribus pharmacis. *Causæ.*

Cognita huius vlceris deterrima & fraudulenta, atque edaci & exedēti natura (cuius latiùs meminimus cap. de cancro, & lib. de mulierum affectionibus) siue cures radicitus, siue leniter & blandè, eam victus & vitæ formam instítues, quæ humori melancholico, vel adusto gignendo idonea non sit, sed ad frigidū & humidum vergens, constansque ex cibarijs boni succi: curabis enim animi passiones prorsus vitare, aut compescere, exercitium interdicere, & habitationem temperatam eligere.

Curatio

Quibus sic institutis, duplex erit curandi via: vna quæ malum radicitus euellere docet: altera verò quæ leniter agens, solùm ei studet augmentum interdicere. Qua verò harum vtendum sit, docet ętas &

conditio mali: nam si inueteratum vlcus non sit, neque nimis adhærens internis partibus & ossibus, aut iuxta magnas venas & arterias ac neruos, neque laborans timidus & imbecillus, verendum non est, radicitus ipsum extirpare. Quòd si contrarias prorsus sortiatur conditiones, curati longè citiùs pereunt. Verùm si curare aggrediaris, id quidem cautè facito, multa enim sunt quæ consulere possunt in his vlceribus manus continere, vt libr. de mulierum affectionibus longiùs scripsimus. Fieri tamen potest vno è duobus modis: primo per caustica & erodentia medicamenta, qualis naturæ est arsenicum: cuius administratio, licèt Guidoni & reliquis placeat, adeò est vlceris praua & maligna conditio, quòd longè faciliùs excitetur, eat que in deterius his medicamentis, quàm quòd posit aliquod suscepτare beneficium. Et ob id consulo, ne hac curandi via vtaris, nisi in mammis, vbi carnis vbertas per ferre poterit, appositis tamen desuper defensiuis, & alijs auxilijs, quæ nouum prauorum succorum affluxum prohibeant. Quòd si oportuerit, ob rationes superiùs adductas, radicitus euellere, com-
Li.14.me. prehensa vndique totius vlceris duritie, & nouacula excissa, expressoque sanguine melancholico & fæculento ibidem immorãte efficies, vt consuluerat Galen. maximè si corpus vniuersum priùs sufficienter purgaueris. Auulsa itaque cancrosa carne, & vndique duritie excissa, ferro candenti partem (*si quid non vetuerit*) inures, quo nihil supersit iterum reuersurum: cum hoc tamen Celsus parum fidit his curationibus, cùm adhuc inducta cicatrice, iterum morbum reuerti sæpissimè contingat, aut superesse vlcus non minus cancrosum, quàm quod præfuerit. Quamobrẽ peritiores & sapientiores Medici, lenien-

te

te solùm vtuntur curatione: cui vsui tria exequeris, quæ maioris solent esse momenti: primum in fœminis, quæ nondum ad vetustatem venerint: quippe bis terve in anno mittes sanguinem, præsertim ex talo, etiam si menstruationis tempus præterierit: vel aliquando hæmorrhoidés prouocabis. Purgare igitur frequentiùs oportet, maximè autumno & hyeme vsque ad veris principium. Secundū sit, fontanellam aperire ea parte, quæ directiùs vlceratæ correspondeat, qua faciliùs expiret virus illuc iturum. Tertium sit, ea omnia adhibere medicamenta, quæ vim habeant leniendi dolorem & partem firmandi, quo minus recipiat: item refrigerandi atque siccandi, minimè verò mordendi efficaciam sortiantur. Huius naturæ sunt quæ ex mineralibus vstis & lotis fiunt, maximè ex plumbo, & vt consulit Galen. lamina plumbea supra partem posita. 9.Simp.
Item solani succus atque aqua ex vsu est, sicut vnguentum ex tutia & lithargyrio, ex plumbo vsto & loto. Sic solani succus panno lineo imbutus, supra vlcus appositus, mirum in modum prodest, maximé si in mortario plumbeo agitaueris & posteà refrigeraueris. Item vnguentum quod fit ex argenti spuma, cerusa & oleo rosaceo in mortario plumbeo agitatis, donec colorem plumbi acquirat. Prodest & aliud quod recipit plumbi vsti & loti, pompholigis & thuris, ana.℥.ij.ſ.absynthij.℥.ſ. olei rosacei lib. ſ.succi solani & ceræ quod satis vt fiat vnguentum. Idem beneficium præstat, & lenit dolorem cataplasma ex solano, papauere, coriandro, polygono & cichorio. Ferunt etiam prodesse appositionem carnium gallinarum suprà vlcus ipsum: verùm quia hac in parte solùm mens est, instituere Chirurgos in his quæ vniuersalia sunt,

ſunt, particularium ſolummodò appoſitis exemplis, curationes ſpecialiores non ſcripſi, relegans lectorem ad ſcriptores Chirurgos, in quibus copioſè ſcripta ſunt peculiaria cuique parti affectæ proficua: & hac ratione huius primę partis hîc eſto finis.

(?)

Finis primæ partis.

INSTITVTIONVM partim ad Chirurgos, partim ad Medicos attinentium

LIBER SECVNDVS.

VLLVM esse in Medicina auxilium quod vtile futurum sit, nisi recta administratione & vsu adhibeatur, probat ratio, & confirmat experimentum, in deterius mutatis affectionibus, ex indextero præsidiorum vsu, cùm alijs præstiterint salutem. Quod noscens Hippoc. dixit: Quæ enim profuerunt, ob rectum vsum profuerunt: quę verò nocuerunt, ob id quòd non rectè vsurpata sunt nocuerunt. Quapropter (inquit eâdem parte) scire quidem oportet de singulis optima in omni arte, vti verò ijs quæ singulis vicibus idonea visa fuerint. Ob id profectò in quouis præsidio hæc & plura alia vnicuiq; peculiaria sunt diligenter consideranda. Namq; non sat est Medico docto nosse vti repellentibus, suppurantibus, discutiētibus, aut quibusuis alijs peculiarib9 præsidijs, ni exactè nouerit ea mutare, materiamq; aptam inuenire, prout partis cōditio & morbi status tulerint. Quamobrē primò vniuersalium omnium topicorum rationē

Li. de arte.

vno capite docebo: deinde per singula capita distribuam topica ipsa auxilia,& cuiusque propriam vtendi rationem.

DE TOPICORVM AVXILIorum *administratione in genere*

INSTITVTIO I.

VO potissimùm curaturus sibi (cùm ad particularium auxiliorũ administrationem conscendit) ante omnia proponat necessum est. Primum quod memorię Hippoc. prodidisse profertur, nimirum vniuersalia medicamenta omnino perdiscere,eorumq́ue facultates, tam simplices quàm compositas,& speciatim prout singulis naturis & cuiusque corporis discrimini conueniant, priùs quàm ad artis doctrinam exercẽdam Medicus admitti debeat. Quod etiam Galen. alijs verbis protulerat dicens: Ad sanitatem retinẽdam & morbos tollendos,nocentium vsus fugiendus est, quòd ad materiæ adhibendæ notitiam experientia potens atque vtilis est. Secundum quod præ manibus habere debet,est notitia partium corporis,vt in vnaquaque diligẽter disquirat quæ sit eius natura,quæ constitutio, quale temperamentum: rimari item actionem,posituram,formationem,potentiam,humorum discrimina oportet:morborum etiam quã plurima genera,differẽtias,causas, accidentia,qua liter-

Li.de op. sect. ad Tra.

literq́ue singula in singulis adiuuant,& mox quantum ab statu naturali fortè recedat. Quippe non sat est,ea quæ nuper diximus nosse, ni exactè vti valuerimus prȩsidijs adinuentis, iuxta ea quæ de partibus cognitu esse necessaria diximus. Nam idē auxilij genus,resoluentium exempli gratia, aut repellentium, & similium, diuersam sæpe exposcit materiam, diuersasq́ue methodos & rationes, à partis diuersitate sumpta indicatione. Quod elegantissima oratione dixerat Hippocrat. his verbis. Morborum autem omnium vnus & idem modus est, locus verò ipse eorum differentiam facit. Sunt autem omnium topicorum simplicia genera: (prȩter ea quæ simpliciter calfacere, humectare & exsiccare singulas particulas valent: quorum vtilissimam & longissimam tractationem denuo additā reperies tom.2.li. de recto præsid.vsu) quæ adstringunt,quæ laxāt, quæ emolliunt,quȩ aperiunt, quȩ obturant,quæ attrahunt, quæ repellunt, quæ pus mouent,quȩ resoluunt, quæ abstergunt, & quȩ abluunt: scarcotica itē,glutinātia,epulotica, caustica,anodyna,& vltimò roborantia, præter alia quæ minoris sunt momenti. Li. de fla.

Præterea in gratiam omnium topicorum scire oportet,hæc omnia auxiliorum genera ab affectus natura & tēpore,veluti iure indicari iuxta causæ & affectus dispositionē. Sic humores qui in parte aliqua recōduntur, aut repulsionē,aut suppurationē, aut discussionē desiderāt, pro humorum qualitate & tēpore affect9,sicuti quæ sordida sunt,abstersionem,& quȩ dissoluta vnionē,& sic pari ratione de omnibus alijs affectibus. Cȩterū materia,qua quoduis auxilij genus,& quousq;,& quomodo ea liceat vti,præscribit etiā particulȩ ratio, & insuper ꝓbat

experimentum. Alijs namque simplicibus constant repellentia, suppurantia & resoluentia(& sic de reliquis)quę oculis debentur, alijs quæ cerebro, alijs quæ vētriculo, & sic facta computatione aliarum partium, vt mox docebo, si priùs dixero quædam omnibus communia.

In gratiam huius institutionis differere oportet, an semper expediat ante topicorum adhibitionem vniuersalem prouidentiā præmittere. In qua re statuendum est, quatuor esse in vniuersum morborum sortes. Prima est, intēperaturæ habitus parti accidens, ac alimentum vitians citra humoris aduentum: cuius curatio nullam, neque per sanguinis detractionem, nec per purgationē, requirit prouidentiam, sed solis gaudet alterantibus. Secunda nō rarò euenit, vt humoris fęx & vapor parti impressus aduenientem humorem conspurcet ac vitiet: quamobrem requirit hoc affectionis genus, nō corporis agitationem aut purgationem, sed deobstructionem & discussionem materiæ parti affixæ, per euaporantia sudorificaq; & deobstruentia auxilia. Tertia species fit sæpius, cùm partis affectio materialis sit, pendensque non à toto, sed à superiori aliquo membro, vt thoracis morbus à vitio capitis. In quo affectus genere præcedat prouidentia oportet, non tamen totius sed partis primò mandantis fluxionem. Quo fit, vt errent, qui vt capitis purgationem regulariùs videantur egisse, totum corpus medicamentis purgantibus, citra vllam indigentiam turbant. Superest sola quarta differentia materialis affectus, pendensq; à toto, quæ iure optimo purgatum corpus, aut sanguine euacuatum, ante localium adhibitionē, expostulat, vt Galen. statuerat dicens: Particularem affectionem si leuis

Libr. 1. phar. lo. c. 8.

lenis est, solis ad laborantem particulam remedijs curari, quod etiam Trallianus confirmauerat. Denique solùm in quarto morborum genere vtẽdum prouidentia est, vt ex Hipp. constat dicente: Primũ igitur ventrem purgare oportet sursum ac deorsum, deinde vteros subductitio medicamento: & alibi inquit: Quapropter optimum est purgare totũ corpus priùs, & post ipsos vteros. At in reliquis morbis extra quartum genus, citra vllam prouidentiam particularis curatio adhibenda est. Li.1.c 11 Lib.1. de mor. mul. Li. 2. de mor. mu.

Præterea statuendum est, tantam esse particulæ dignitatem & præstantiam, vt nullum auxilia possint præstare beneficium, nisi in ordine ad ipsam dirigantur. Namque vt Galen. asserit, auxilij genus ex morbi specie exquirere oportet, cæterum speciem, materiæ modum & pleraq; alia quę in auxilijs considerantur, particulæ natura & differentia citra dubitationem præscribunt, alioquin Medici decepti morbi natura, imprudenter & inordinatè auxilijs vterentur. Particulæ enim natiua tẽperies debitam præsidiorum mensuram præscribit, ipsius verò substantia alterantium moderatur quantitatem, & vacuandi modum, & locum ostendit situs partium & connexio. Sic partiũ acutus sensus aut obtusus modum suo modo ponit: dignitas item & officiũ multa in exequutione præsidiorum docent, citra quę, præsidia aut nocẽt, aut irrita sunt & nullius momenti. Partis itaque situs & connexio multa docent in affectuum curatione, vt mille in locis Gale. docuerat, nam inquit. Quòd si particula affecta in penitioribus sit locis, machinari oportet insuper tale inuenire remediũ salubre, cuius vis nequaquam antea in itinere soluatur: si itaque calidius esse oportuit, eo quòd est mo- 2. ad Gla. 7. therho. 3. t. ec.

moderatum, non solùm tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eam mensuram tantum adijciatur, quantum ex situ, vt pertingere posiit ad locum patientem, necessarium sit: si verò frigidius, non simpliciter tantum frigiditatem oportet augere, sed & materia quoque priùs est aduertenda: si enim crassa sit, non admodum poterit ad profunda penetrare, sed potiùs contrarium præstabit affectum, spissando superficiem. At si tenuioribus constet partibus, poterit sanè plurimum subire profundum, id enim etiam in humectantibus & exsiccantibus accidit. Considerare itaque oportet, quot numero partes permeat medicamentum, antequàm ad partem affectam deducatur, vt pro ratione itineris eius vim augeamus. Exemplum quidem est id quod de pulmone fertur, quod è ventriculo in iecur, venam cauam & cor, tandem ad pulmones debetur: cui certum est in hisce partibus humoribus admisceri, & mutationem ac alterationem quandam perpeti: quapropter quod virtutis eius superest, minus omnino ac hebetius est, quà vt læsam particulam mutare posiit: quo fit, vt intendi necessariò oporteat, quare medicamenti, siue id foris adhiberi, siue deuorari debeat, vires non præsentes, sed quales dum ad affectum locum peruenerint, futuræ sunt, considerandæ.

Prætereà confert situs partium mirum in modum, ad vacuationem, reuulsionem seu deriuationem moliendam, vt prima harum institutionum parte abunde probatum est. Sic partium figura mille modis ex vsu est, & figuris instrumentorum efficiendis, & effingendis præsidiorum etiam figuris:

guris: cuius rei testis est Hippocrat. qui in hunc mo- Li. de vet. medic.
dum refert. Multæ verò etiam aliæ & extra & intra
corpus figuratũ species sunt, quæ magnopere in-
ter se differunt, quod ad affectiones pertinet, tum
ægro, tum sano: namque alijs vtimur instrumen-
tis ad vterum dum afficitur, alijs ad vesicam, alijs
ad intestina crassa: quippe in hæc per clysteres, in
vterum per metranchitam idoneorum aliquid in-
ijcimus: sic in vesicam per indirectè foratas fi-
stulas, quas syphones rectos appellant. Denique
tanti est momenti situs, figura & connexio partiũ,
vt hæc Hippocrat. protulerit verba. Verùm hoc Li. de loc. in hom.
studio habere oportet, vt proximum exitum fa-
cias, siue infernè, siue supernè, aut etiam alia ali-
qua corporis parte vbi exitus sunt: & subdit di-
cens: Cæterum morbi ea parte qua proximi sunt,
& qua parte singulis exitus quàm proximus est,
extrahendi.

His suppositis, dignitas & præstantia partis
non minorem sibi abrogat partem in moderan-
dis metiendisq́ue auxiliorum viribus, licèt in sim-
plici alteratione parum aberret à conuenienti re-
frigeratione, calfactione, humectatione & exsic-
catione: nihilominus tamen in alijs medicamen-
torum generibus, præsertim his quibus aliquid
notatu dignum à particula expellitur, aut natu-
ram & facultatem membri vim & iacturam pati
posse speramus, conducit quidem plurimum, vt
ex Gal. multis in locis colligitur. Nam quo parti- Li. 3. arti med.
cula præstantius & magis commune obtinuerit of-
ficium, eo prudentiùs & cautiùs vacuari aut laxari Li. 3. metho.
desiderat, cùm nõ sibi soli vires obtinere teneatur,
sed & reliquis. In qua re diligenter considerare

oportet, an pars quæ afficitur, de earum numero sit, quæ totius corporis communes vires habent, an etiam alteri parti communem actionem, an communem quidem, sed cuius actio ad vitam necessaria non est, licèt ministerium præstet ad vitam necessarium: vltimò vero, an priuatam ac propriam, an aduentitiam & subseruientem. Vires quidē communes habent cerebrum, iecur & testes, in quibus non leuis habenda est de robore virium solicitudo: ventriculus quidem ad portionem iecoris se habet, vterus non item. Virtutes etenim habent communes, & actiones ad vitam necessarias, cæterum per ministerium alteri membro ad vitam necessario, vt lien, vtraque vesica, venter inferior, thorax, pulmo, aspera arteria & fauces: ex quibus quam primum vacuare redundantiam licet, dum modò ne quid nimis dissoluatur. Priuatam item particulā ac sibi seruientem non offendes, si aut euacues, aut laxes, aut quomodolibet alteres. Cæterum in alijs primi aut secundi generis partibus, nusquam quæ vehementer laxent ac discutiant, sunt adhibenda, quin tantum eius medicamenti, quod roborandi & adstringendi vires obtineat adijciamus, quantum membri vires periclitari, ac proprię substantiæ & spirituum dissolui coniecerimus: siquidem virtutē & robur sibi & alijs obtinere tenentur. Et ob id laudauit Galen. vsum adstringentium in his membris, vbi eorum, quæ tenuiū sunt partium, aliquid admisceamus penetrationis gratia, quam adstringentia remorantur. Particulæ etiam exactior sensus suam in adhibendis auxilijs pręstat considerationem. nam quæ acuti sunt sensus partes, mitiora expostulant medicamēta, quàm affectus desideret: at vbi tardus hebesque sit sensus, in his proculdu-

Lib. artis med.

bio

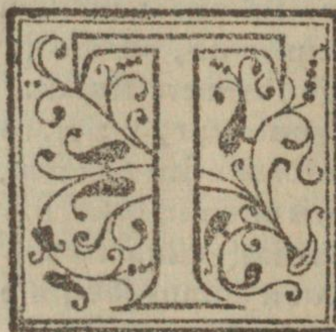
bio aliter, quia quod iustum est porrigi potest. Itaque partes docent, & sui temperiem, & reliqua quæ diximus: ad quorum integram notitiam, maximam præstat vtilitatem totius corporis scientia. Namque puerorum corpora, fœminarum, iuuenũ, senum, item & eunuchorum, nonnihil etiam euariant à communi auxiliorum materia: sicut & anni tempus, & regio. Cum hoc tamen dum morbus grauis est, non statim à principio consideranda est ex toto particulæ natura, sed modicum, tantùm ipsam respicientes, est admiscendum, augendum tamen quod particulam tueatur, quo magis remedia prosunt, & morbus decrescit: nam eo tempore plus præualet particulæ indicatio. Secus tamen res se habet in vacuantibus auxilijs, in quibus partis tantùm officium à principio magnifacere oportet: nam sæpe ex euacuationibus circa affectus principia inconsideratis, aut facultas in medio itineris subsidet & labitur, aut mẽbro principaliori imbecillo facto, denuo alter affectus grauior succrescit.

Ex qua doctrina non leue suboritur dubium vtra harum indicationum, membri ne, an morbi præstantior sit: quod hac lege dirimere studui. Quòd si è duobus alterum agnoscatur, ignorato reliquo, multo præstat agnosci affectus speciem, ex quo summum genus curantis præsidij præspicitur, licet ad indiuiduas differentias (quod conandum est) non descendatur. Nouit aliquis laborare calore hominis viscera, num verò is calor hepar, an renes, an ventriculum occupet, perpetuum non habet, verùm cum hoc frigorifica adhibebit præsidia. Qui verò intelligens morbum ex capite pendere, secum non decernit mali naturam & morbi originem, is ne genus quidem auxilij decernit, & inops

inops consilij pendet animi, summa & maxima affectus cognitione destitutus. Verùm cùm species pauca & in genere doceat, si ambo illa Medico perspecta sint, & in dubiũ reuocatur vtra sit præstantior, locus multo plura & magis indiuidua præ
Li.art.medi.94. stat. Quo fit, vt Galen. asserat, quod vtraque cognita imparem vsum curanti præbeat, maiorem locus, affectus minorem. Cum hoc tamen minor illa potior est ea quę plures pręstat: nam quanto grauius est genus ignorare, quia totum ignoratur, quàm species, qua ignorata ignoratur solùm pars, tanto præstantior est indicatio à morbo, indicatione quæ à parte sumitur.

DE EVACVATIONE QVAE *fit à parte*

INSTITVTIO II.

Ractaturo mihi de topicis auxilijs, primum se se offert particularis vacuãdi ratio, citra quam, nullum auxiliũ tutò parti adhiberi potest. Quæ sanè tot habet differentias, quot sunt partes in corpore cęteris communes & proficuę, veluti cerebrũ, ventriculus, thorax, iecur, splen, vterus, renes, vesica ac testes, & partes quæ habent peculiares vias, quibus citra totius corporis turbationẽ, expurgari possunt, aut sanguine misso vacuari. Et vt ab ea vacuatione quę per sanguinis missionẽ fit, initiũ sumam,

mam,statuẽdum est,quòd cùm sanguis alicui parti inhæret, plenitudinemq; partialem efficit,& sanguine misso ex cõmuni vena minimé separetur deriueturq;, duplex insurgit particularis ratio euacuádi:altera per scissionem venæ illi parti propriæ & peculiaris,à qua pars ipsa fouetur, aut quæ ab eâdem oritur:nam huiusmodi sectiones ocyssimé particularẽ plenitudinẽ deponũt.Sic venulas nasi & linguæ in capitis affectionibus vtiliter scindimus,aut eã quæ prope humerũ sita est:in præcautione verò eos ramos qui inter pollicẽ & indicem sunt.Sic capitis dolores, vertigines,& alios ex calido defluxu affectus sanat inscisio earũ venarũ quę pone aures sunt: pari lege & cucurbitę in scapulis scarificãtur.Oculorũ vero affectib9 medemur post cõmunem venã scissam,scarificatis partibus humerorũ & ceruicis,& scissione venarũ quę sunt in angulis oculorum. Auribus verò inflammatis & parotidibus vena scissa sub aure prodest. Gingibarum, maxillarũ & dentiũ doloribus ea scissa auxiliatur quæ sub labijs extat.Cordis verò ac pulmonis, interior sinistri potius quàm dextri cubiti vena prodest. Nec erit ab re dextri venam tundere si vniuersum corpus malo consentiat,quoniam pulmonum venæ è dextro cordis sinu prodeunt, sed quia in sinistrum parietem venę cauę inferitur,qui per alam sinistram in sinistrum cubitum excurrit, non displicet prima sententia & communis. Iecore item oppresso,inflammato ve, dextra cæditur, sicut lieni succurrit interior sinistra: vtrisque tamen medetur saluatella eiusdẽ manus. In his autem affectibus qui inter clauiculas & renes sunt, reuellit vena interior, tardiùs autem vena manus, aut ex vtrisque partibus vena media,siquidem illa

ex

ex communibus ramis humerariæ interioris coagmentata est. Subter renes in quacunque parte insit affectus, secta poplitis vena præsidium sit: renes verò ancipites (vt institutione de sanguinis missione latius probauimus) existunt. Musculos abdominis ab inflammatione vendicat aperta inferior vena: coli intestini vitia, quamuis subter renes sint, interior cubiti vena secta aufert. Vteri vero affectus, licèt membrum vnum sit, varias tamen venarum sectiones desiderant: nã immodicè fluentibus menstruis, interna brachij medetur: suppressis, malleoli, nisi ex immodica totius corporis copia & oppressione supprimantur: inflammationi quidem per initia, etiam interna brachij, mox ab impetu fluxionis aut procedente malo, ex tali venis: nam prima sectio plenitudinem euacuat, & impetum reuellit, secunda directiùs partem affectam respicit. Prætereà quemadmodum in mensibus, ita & in hęmorrhoidibus suppressis aut fluentibus res fieri debet. Verùm si quæ inflammatio vel podicem, vel partes obscœnas, vel vesicam, vel alterũ inguen infestauerit, modò veneni particeps non sit, ex superioribus cubiti venis multitudo summouenda, inhibendaq; fluxio est: cæterum deriuatio particulariùs directiùsq; ab inferiorib9 fiet: cui similis est in mittendo sanguine crurum inflammatio. Secundus autem vacuandi à parte modus per ea sit auxilia, quæ ab ipsa parte per eandem met sanguinem demit: quod fieri est necessum in his quæ non obsident à cute & carne distantem locum, quibus cucurbitas affigere cum scarificatione, aut hirudines, promptè quod in parte est ab eâdem euacuat. Quæ omnia nouisse oportet: nam aut mutare, aut alio modo efficere, præterquam quod nihil

pro-

prodesse omnibus est compertum,aut lædere, aut nouum affectum excitare,& facultatem frustra infirmare certissimum est. Quas sanè particulares vacuationes necessum est moliri, prçmissis vniuersalibus,si profuturæ sunt: quòd si aliquando citra vniuersalem prouidentiam fieri contingat, vt in conualescentibus,imbecillibus, & his quibus abundantia tantùm parti affectę inest, necessum antea est frictionibus & ligaturis longè à parte affecta factis totius corporis humores ad distantes partes quodammodo euocare,ne impetu sanguinis fluentis ad affectam partem fluant.

Pari prorsus ratione dum in aliqua particula vitiosus aliquis humor colligitur,particularibus etiã purgationibus,materia demenda est. Considerare tamẽ antea oportet,an humor in eâdem particula generetur, an aliunde trãsmittatur,vel à toto corpore ibidem decidat: si primum, nulli dubium est quin per ea medicamenta quæ partem affectam respiciant,euacuare partem oporteat: & pari ratione si secundum: cęterum commodius erit purgare particulam mandãtem: nam in his duobus casibus,corpus medicamentis purgãtibus turbare, vanum est: vniuersalis enim purgatio turbatos humores ad affectam partẽ facilè defert. Verùm si à toto corpore fluant,ante particularem euacuationem præmittenda est vniuersalis prouidentia per expurgans medicamentum,à quo deinceps facile est vitiosos in parte receptos per discutientia pharmaca euacuare.

Sint ne aliqua purgantia medicamenta particulam aliquã respicientia non est ita facilè dirimere: sed dubitationem hanc sic dissolues, si priùs didiceris esse medicamenta,vt Galen. probat, quę par- Libr. de therraca ad pis.

tes, sympathia & similitudine quadam respiciant, vt fertur de sthœcade, & de scolopendrio & alijs. At vt id purganti alicui insit, necessum est scire, medicamentum purgans tribus è partibus posse signatim purgare: primò à toto corpore, ex similitudine humorum vniuersum corpus obsidētium: secundo è partibus vicinis ei in quo medicamentū purgans inest. Quamobrem obseruantissimum est præceptum, in purgationibus quæ per vicina fiūt, non licere valida adhibere medicamenta, ne â distantioribus ad affectam vi medicamēti plus iusto trahatur. Tertio autē modo medicamenta dicūtur purgare, cū in vnica parte existentia, â distātissima & signata quadam particula, citra aliarum turbationem humores trahunt & expurgant. Quod multi arbitrantur esse, quia aliquod purgans medicamentum non habet similitudinem nisi cum humoribus qui in ea parte præsunt: quātum valeat hęc ratio, iudicēt alij. Ego quidem arbitror, id fieri ob aliud notius & manifestius, nimirum quia medicamenta quæ purgandi vim habent, simplicibus admiscentur medicamentis, quæ è directo partem aliquam dicuntur respicere, qualia sunt â Medicis appellata iecoraria, splenetica, capitalia & huius cē sus: quæ sane cùm admiscentur medicamentis purgantibus, & suapte natura habeant in illas partes deferri, secum deferunt in partem illam vim medicamenti purgantis, ex cuius attractu partes illæ promptiùs purgantur, quàm reliquæ quæ non ita humoribus abundant: præterquam quòd partes quæ afficiuntur, naturam habent adminiculantem, quia grauata aut lacessita humoribus, id faciliùs exequitur quàm partes quæ humoribus sunt exortes: qua lege censeo prædictas purga-

tiones

tiones fieri potiùs quâm alio modo.

Purgamus itaque caput aut quoduis aliud peculiare membrũ, dum humorũ vitio laborat, duobus modis: aut per proprias & peculiares vias, per oculos nimirum, nares, aures & palatum, aut per communes: eo tamẽ medicamẽto adnusto quod è directo caput respiciat, & sic vtriusque vacuandi generis seorsum in quauis particula meminero. Sunt autem capitis emũctoria, oculi, aures, nares, palatũ: rarò tamen natura per oculos cerebri purgamẽta pellit, nisi errans, aut præcauens grauius malũ: quã purgationẽ nobis non licêt tentare. Nec dissimili gradu aures æstimantur, licêt sæpius maiores purgationes moliatur natura, quas leuiter abstergentibus iuuare, non erit abs re. At per nares & palatum errithnis, gargarismatis, dentifricijs & masticatorijs purgamus caput, sed nõ pari efficacia & securitate: nã masticatoria, & quę palato indita caput purgãt, securiùs quã errithna purgãt, quia ex vehemẽti cerebri agitatione ignoratur quò se vertat humor: cũ hoc tñ omnia proficua sunt & necessaria.

Errithna itaque medicamẽta solùm naribus indita duplicẽ pręstãt vsum: quippe aut pituitã & omne cerebri excremẽtũ præparãt, vt deinceps facilè dilabãtur, aut eadẽ vim habẽt expellẽdi. Quã profecto expulsionẽ duobus modis fieri comperimus: vno, peculiari vi & efficacia trahẽtis medicamẽti: altero verò, irritata cerebri expellẽte facultate, vt ipsa deinceps sua spõte cerebrũ quatiẽs sternutamẽto facto, impetu quosuis humores pellat â cerebri nõ postica parte, sed â reliquo cerebro & circũ meninges. Itẽ nares purgãt, & nõ rarò quę in vẽtriculis cõtinẽtur: quo fit, vt potẽter reuellãt quę in fauces distillando dilabuntur. Cui vsui medicamenta

ars

ars probauit duplicis differentię: nam quædã propria & peculiari vi id efficiunt, quę verè errithna dicuntur. quædam verò id efficiunt, cęterum commoto cerebro & sternutamento facto, quæ ptarmica & sternutatoria appellantur, vtraque tamen reperiuntur multis gradibus dissidentia, & vtraque etiam necessaria sunt pro affectus vehementia & sensus obtusione vel acuitate: item vtraque ferè eiusdem sunt generis, dissident tamen tenuitate substantiæ, qua promptius se se in cerebri mẽbranas inserunt, quibus vellicatis & demorsis mouetur sternutamentum: quæ veré errithna sunt, crassioris sunt substantię & naribus indita & adhærentia efficaciùs humores alliciunt. Quod sane opus hęc medicamenta efficiunt, aut caliditate aut feruore aperiendo ac fundendo humores, detergendoue, aut ex propria virtute humores trahẽdo, quibus motis forsan commouetur sternutamentum. Quæ verò caliditate id efficiũt, sunt odorata omnia, vt sampsuccus, pulegium, & succus hederæ & nigella, quæ cauere oportet in coriza, ne maior fiat fluxio & humores acriores. Verùm quæ tota substantia euacuant, sunt veluti cyclamen, elaterium, nitrum & alia huius naturæ. Quæ per nares comoto sternutamento humores purgant, licèt multis modis prędictis similia sint, differunt tamẽ, quia acriora sunt & tenuiũ partiũ, velut saponaria herba, castoreũ, batrachij radix: inter quę mitiora sunt nux muscata, acori radix & zingiber. Quæ omnia aut in tenuissimũ puluerẽ exuflata, aut aliquo liquori admixta, vtiliter adhibentur: hæc quidem quibus mens ægrotat, illa verò reliquis. Quorum omniũ materia & copiã & vtendi legem reperies libro de recto præsidiorum vsu, tomo. 2. nam

breue

breue hoc institutum non patitur longiorem tractationem.

Apophlegmatismum autem vocarunt id auxilium, quod vim habet pituitam è cerebro per os educere: qualis naturæ est medicamentum quod ori & palato inditum, id præstat, & etiam è ventriculo educit, ratione communionis tunicæ que ventrem & os ambit. Quæ sanè medicamenta hæc opera efficiunt, vel cùm palato adhærent, aut dentibus affricantur, vel cùm eisdem dentibus manduntur, vel cùm os eis colluitur, gargarisma appellatum: quorum Galen. latè meminit. Verùm siue dentifricia, siue masticatoria sint, vel vtcunque aliter, vno è duobus modis id efficiunt: nam vel irritando & calfaciendo, vel vi propria attrahendo, id moliuntur, & quæ calida & acria sunt, veluti anethi semẽ, capparis radix, caryophyllus, & radix etiam pirethri, & alia huius census. Cæterùm quæ valenter trahunt, sunt nitrum, anemonis radix, & radix staphidis agriæ, & iridis etiam radix: ex quibus aqua maceratis fieri possunt gargarismata: cera autẽ, mastiche, vel ficuum carne exceptis, masticatoria: sale admisto, dentifricia facilè fieri possunt. Quæ sanè omnia mirabiliter capitis pituitam expurgant: prosunt que (corporis præhabita prouidentia) inueteratis capitis & vicinarum partium affectionibus, ijs præsertim quæ per epicrasim vacuari desiderãt, dummodò os aut palatum aut laringis caput non sint aliquo affectu læsa. Caput pręterea purgamus per ea medicamenta quæ humores trahunt ad ventrem & communia emunctoria: in his tamen capitis affectibus quæ vel à toto vel ab aliqua particula fomentum susceptant, aut in quibus maior est humoris copia, quàm posit per capitis emũctoria

Lib. 5. sin pli. c. 1.

purgari,& rursus in his,quorum caput prę imbecillitate aut sensus acrimonia,purgantiũ vim & mordacitatem ferre nequit. Cui sanè vsui medicamenta conficies ex his quæ humorem peccantem respiciant,admistis alijs medicamentis,quę quãuis purgantia non sint, partem quandam respicere possunt, vt antea dixeram.

Purgare ventriculum varijs modis docet ars, vt totidẽ ipse patitur affectuũ differentias: nã aliquãdo adhibemus quæ abstergunt, quę irritant, quæ abluunt,quæ leniendo purgãt,sæpe quę cõprimendo,ac sæpissimè quæ propria vi purgãdo ventrem ipsum ab humoribus & excrementis immunẽ reddunt. Quod magno cõsilio arbitrandũ est artẽ nostram cõstituisse. Nã abstergendo purgamus viscidos & adhærẽtes succos,melle,terębinthina, melle rosaceo,aut si calor simul adest,hordei decocto cũ saccharo. Irritatorijs vtimur ventriculo ex pituita aut alijs excremẽtis obtuso:sic prosunt mercurialis,sicla,decoctũ vrticę cũ melle & aceto. Abluimus ipsum,dũ humoris vitiosi aut acrioris medicamẽti reliquiæ à purgatione vel à morbo supersunt in ventriculo,quo tẽpore ius,aqua calida,hordei decoctum aut consimilia prosunt. Lenientibus vtimur pharmacis, dum tenaciori facta facultate retentrice, plus iusto ventris excrementa retinet: quem vsum præstant pinguia omnia, lenia ac humida, veluti casia,manna & eius naturæ alia. Adstringunt quidem nonnulla, & si cum hoc etiam ventrem soluant,cùm in animo est, post totalem humoris expulsionem, vlteriorem impedire:quẽ vsum præstant rhabarbari substantia, & cortices myrabolanorũ. Vtimur etiã propriè purgantibus medicamentis,dum humor altiùs in ipsum ventriculi

culi corpus, pancreas & meseraicas inseritur. In quo purgandi genere primò considerare oportet, non licere vehementer purgãtia adhibere, ne plus trahant in ipsum à toto corporis ambitu, quàm á ventriculo pellant: huius conditionis sunt rhabarbarũ, aloès, pilulę mastichinæ, & hiera Gal. Secũdo sciendũ est, ventriculũ nõ cõfertim, sed sæpius esse purgãdũ: nã vt pars princeps nequit cõfertas ferre citra dãnũ euacuationes. Tertiò statuendũ est, ventriculũ prærequirere medicamenta purgantia in forma solida, vt sufficiẽti mora detẽta efficaciꝰ operẽtur, quantũuis leuia sint & sine vehemẽtia.

Dũ iecur vitio humorũ laborat, purgationẽ desiderat efficacioribus medicamẽtis factã, quã ventriculus, vt minori facta mora, faciliùs & magis purgent, nõ tamẽ per longiora interualla: hoc insuper habet peculiare, quòd dilutiora medicamẽta expostulet, ob viarum angustiã & locorum interualla. Quo fit, vt ea medicamenta desideret, quæ obstructionẽ aperiãt, roborent tamẽ nullo calore medio: qualis naturę est gramen, intybi omne genus, adiãtum, eupatoriũ cum rhabarbaro, agarico, & aliqua ex stillatitijs aquis. Nam expurgantia medicamẽta iecori proficua hoc peculiare habent, quòd misceri semper desiderent inscindẽtibus & attenuantibus medicamentis, & adstringentibus etiam: illis quidẽ, vt purganti pharmaco vias & humores præparent: his vero vt simul partis robur seruetur. Quod vt commodiùs fiat, pręire debent inter vnã & aliam purgationem attenuantia & inscindentia, vt qua die medicamẽtum purgans accipitur, suum munus faciliùs subire queat, habito semper respectu ad iecoris intemperamentum, vt simul aliquid illi contrarium admisceatur.

Cùm lienis natura & conditio terreæ sit & crassæ compagis,& maximas ob id, & ob facilitatem suscipiendi patiatur obstructiones,quia quantũuis crassam habeat carnem,raram cum hoc sortitur,ne cessum profectò est,paulò grauioribus & efficacioribusvti medicamentis,maximè cùm humores ibidem congesti,ob natiuam conditionem sint tractu difficiles,& viæ arctiores & angustæ. Quo fit, vt leuia medicamenta nihil prosint: vehementiora verò, angustias & accidentia non leuia inferant. Quamobrem censendum est,apta lieni medicamenta ea esse,quę primò suauitate quadam terreum illum humorem,vel emolliant,vel quodammodo liquent,attenuent & detergant,sine adstrictione cõspicua: vt deinde obstructione vel leuiter soluta, facilius & leuioribus medicamentis humores decidant in aluum.Quorum equidem nonnulla moderatè frigida sunt & humida,quæ exuperanti bili retorridæ conueniunt,vt violę, vtrunque buglossum,& succus pomorum redolentium:plurima verò moderatè calida & tenuium partium, vt crassã fæculentamq; melancholiam attenuẽt qualia sunt lupulus,casuta,scolopendrium,radix apij, cortex tamarisci & capparis,& eius naturæ pleraque.Itaq; in vniuersum duplex erit purgãdi ratio:altera,quæ blandê & leniter aduersus humorum qualitatem & substantiam pugnet: qua sæpe tantùm licet liquare humores,quòd citra alterius auxilij adminiculum per ventrem singulis diebus aliquid eorũ prorumpat:altera verò quæ humoris electione & tractu eos pellere nata sit: quę sanè leuibus exercenda non est medicamentis,sed validioribus,verùm in parua quantitate: hoc quidem ne maior humorumcopia, quàm viæ angustæ capere pos-

ſint trahatur: illud verò quia ſic expoſtulat duri-
ties & renitentia humoris. Quãobrẽ cenſeo Hipp.
dixiſſe: Si verò ſplenicus fuerit, ne purges, neque
lacte, neque ſuo ſero, ſed eo quod modicũ ingeſtũ
plurimum educat.

Verùm non minus purgant vterum duo medi-
camentorum genera: alterũ quod per propria emũ
ctoria ipſum purget: reliquum verò quod per com
munia, vt præcaueat à corporis vel aliorum mem-
brorum vitijs quæ expurgantur per ipſum tanquã
per ſentinam. Primo modo vterum purgamus, per
peſaria & per metrẽchitas, vterinos appellatos cly-
ſteres, per ſuffitus & euaporationes: ita vt cùm ne-
ceſſum eſt vterum abluendo purgare, metrenchi-
tas adhibemus: ſuffimus verò & euaporamus, dum
in animo eſt aut reliquias humorum conterere, aut
diſtemperiem auferre, vel tandem vteri humores
ad euacuationem præparare. Verùm peſaria qui-
bus frequenter vtebatur Hippocrat. tribus medica
mentorum ſortibus conſtare conſpicimus, dũ tan-
tùm eiſdem purgare intendimus (nam varia iuxta
varios affectus parari ſolent) nimirum ex attrahen
tibus & his quæ valida ſunt, vt flos ęris, pulpa colo
cynthidis, nitrum, cucumis agreſtis, & eius natu-
rę. Quibus licèt antiquitas & Hippocrat. vteban-
tur, minimè ego auderem, niſi aut maximo vrgen-
te malo, aut coopertis lana & goſypio ipſis peſa-
rijs, ne vel partes exedant, vel plus attrahant quàm
particulæ conditio patiatur. Aliud quidem eorum
genus eſt, quæ modicè purgare poſſunt, vt agari-
cus, aloës, puluis benedictę, ſuccus mercurialis, aut
alicuius rei acris, quæ aut vterum irritando, aut mo
dicè trahendo expurgent. Tertia verò & vltima
conſtant his quę calfaciendo, inſcindendo & atte-

nuando humores liquant, fundunt, & attenuant, & vteri vias aperiunt. Sunt tamẽ pesaria hæc forma rotunda, & longiora crassioraque glandibus ipsis: fiunt ex molli lana, cera, panno aut bombace, vel ex herbis: quæ filo appensa, in vterum mittuntur ad menstrua prouocanda, ad sedandas inflammationes, ad vlcerum curationem. Purgamus etiã vterum per communes vias, deriuationisq; gratia, vt dictum est.

Renes verò & vesicam purgare docuimus prima harum institutionum parte.

DE RECTO AVXILIORVM *alterantium vsu*

INSTITVTIO III.

Ixerat Gal. temperiem dignitate maiorẽ esse in quouis affectu, quoniam ipsa temperies, quasi virtus & robur membri haberi debeat. Quo sensu censeo dictum esse ab Hipp. caliditatem & frigiditatẽ in corpore minimè esse potẽtes, quia adeò sunt per cõmistionem attemperatæ, vt non solùm alterum ab altero nõ lædatur, sed vnũ ab altero vicissim veluti fomentum & refectionem suscipiat. Quod in antiparistasi euidenter cõstat, sed diuerso modo in corporibus adinuicem resiciuntur. Quam sanè alternatiuam refectionem solùm inter calidum & frigidum reperimus: siccũ

Li. 7. metho. c. 12 Li. de vet. medic.

verò

verò & humidum ſemper corruptiuè inter ſe operantur. Verùm omnium aut quorundam contemperatio facultatum efficitur inſtrumentum, ſicut læſionum cauſa, dum alterum, aut totum intẽperatur, & à cõtemperatione recedit. Quo fit, vt neceſsum ſit ad vnguem callere, quantum & quid vnaquæq; prædictarum qualitatum efficiat, vt iuxta cuiuſque effectum & agendi potentiam, ea ratione ad priſtinum ſtatum reducere poſsimus.

Sic caliditatis natura eſt, vt ad agẽdum omnium ſit efficaciſsima & potentiſsima: contra ad reſiſtendum omniũ maximè infirma: cũ hoc tamen ſi conferatur frigiditati, virtus caloris in agendo longè maior eſt, quàm virtus frigiditatis in agendo, etiã ſi frigiditas in reſiſtendo ſuperet caliditatem: licèt tanta ſit caliditatis vis & efficacia, vt dum agit in frigiditatem, ipſius reſiſtentiam ſuperet. Eſt itaq; calor, ſi frigori comparetur, habens rationem naturæ, vitę & habitus: frigiditas verò, priuationis & interitus. Caloris enim eſt componere & congregare homogenea, dum naturalis eſt, & coctionem molitur, ac ob id aliena ſeparat: verùm cùm modicum excedit (nã loquimur de calore animantium) omnia diſgregat perditque, vt de calore putredinis conſtat; qui hæc opera perficit, mediantibus quibuſdam alterationibus, quas primò inducit. Nam præter calorem quem præſtat, tenuat etiam & fundit, mollit, digerit, ſiccat, rarefacit, trahit, dolores ſedat, dolores efficit: præter quã, quòd calor innatus coquit alimenta & humores, ob idq; homogenea cogit, & æthereogenea ſeparat. Calor itẽ tam internus quàm externus per accidens refrigerat, humectat, aut exſiccat: hoc tamen habet

peculiarius, quòd humanum corpus securiùs calfit quàm refrigeretur.

Actiua etiam qualitas frigiditas est, longè tamen diuersa à caliditatis actiuitate: nam præter refrigerationem insuper congregat tam homogenea, quã æ: hereogenea, cõstipatque omnia, & vnumquodque reddit sua natura immobile & veluti mortuũ: & sicut motus indicium est vitæ, ita immobilitas mortis & interitus. Per accidens tamen frigoris actiua vis facit ad operationem naturæ: nam cùm actiones naturales à moderato proficiscantur calore, frigiditas huiusmodi moderationẽ illi præstat: sępe enim vi frigoris circunstantis calor cogitur in vnum, & per antiparistasim multa generat, & cõficit. Item vi frigoris compescitur sæpe extraneus calor, à quo solet proficisci corruptio & putrefactio mistorum: agit quidem vicem instrumenti naturæ, per accidens tamen. Præterea frigiditas propter propriam quam infert sibi similem frigiditatẽ, crassat, gelat, glaciat, ac durum concretione facit veluti crystallum aut succinũ. Hinc à frigido liuores: sic scirrhum conficit, pituita crassiori facta aut melancholia: pigros item facit spiritus & veluti cõgelat: frigiditas ex retrocessione aéreæ & sanguineæ substantię impinguat. Sic à frigore conuulsiones, & cum hoc cute densata, interna calfacit, fluxiones ea ratione concitat: item fluentes materias sistit: coctionem vel impedit, vel coctum recrudescit: omnia item viuentia mortificando internecat, siccat etiam & humectat per accidens. Qua ratione dixit Hippocra. Siccãt autem & calida, vbi nimium calfaciunt, & frigida vbi nimium frigefaciunt, expulsa materia humida. Quæ quidem omnia opera, tam calidi, quàm frigidi auget medicamentorum

Lib. 1. de morb.

tenui-

tenuitas in calidis,& moratur craſsities:ſicut contra in frigiditate,etiam ſi tenuitas celeriorẽ & maiorem præſtet frigiditati actionem propter motũ & penetrationem.

Humiditas quidem & ſiccitas cũ magis ſint qualitates materiales,minùs ſuas actiones pãdunt. Vis ergò humiditatis in agẽdo non eſt admodum magna:in reſiſtendo contra humiditas vim magnam habet: quæ quidem propter propriam qualitatem quam inducit,mollitiem etiam conciliat, ſicut in omnibus in quibus prædominatur humiditas apertè conſpicitur. Habet inſuper hęc qualitas id proprium,vt in penitiſsima corporis ſe ſe inſinuet, modò per nutritionem noſtris corporibus ſuccreſcat, modò per madefactionem.

Siccitas ex propria natura partes durat,vt oſtendunt oſſa, cartilagines,metalla,& lutum ſole induratum:quod ſiccum duobus modis inducit: primo alterando partium ſubſtantiam, conſumpta videlicet ipſarum humiditate:ſecundo humorẽ in proprijs ſpatijs ebibendo:ad quem referri poſſunt omnes illæ ſiccitatis ſpecies, quas Gale.latiſsima oratione recenſet. Cum hoc tamen ſiccitas minimam omnium vim habet in agendo,& maximam omnium in reſiſtendo, & ob id difficulter quę ſicca ſunt terminari poſſunt termino alieno:item caliditatis eſt calcar & diſpoſitio, ſicut humiditas frænum,etiam ſi calori ſit pabulum. 7. Meth. 4. ſimpli. c.8.

Quibus inſpectis, ſciet diligens lector,quę opera nata ſit efficere quæuis harum qualitatum, vt dum alterare intendit,caueat,ne ob incuriam aut ignorantiam quid aliud ex his quæ calfacientia & refrigerantia poſſe efficere diximus,perperam & contra inſtitutum moliatur. Cuius rei gratia ſtatuen-

dum est, partes natura calidiores dum ex frigore laborant, liberaliùs & diutiùs calfieri expostulare: sicut etiam quę frigidioris, siccioris aut humidioris sunt naturæ, pari ratione. Quippe eatenꝰ redeat ad naturā vnumquodq; necessum est, quatenus ab eàdem recessit. Præterea considerandum est, non semper in calidis distemperantijs esse eodem modo refrigerandum, sed iuxta caloris actionem, aut modum, quo causa operatur. Multa enim sunt quæ calorem compescunt cute rarefacta. nōnulla quiete: alia vacuatione rei calidæ, aut retentione frigidæ: plura verò alia ratione. Sic dum temporis alteratione egent: siquidem paruus est in præter naturam lapsus, & rursus in id quod secundùm naturā est, reditus: quod de coniugatis intemperantijs pari ratione est sentiendum. At cùm diuersa particulæ affectæ temperatura, diuersam ab ea, quę ex ægri sumitur natura, indicationem prębeat, illius quoque ediscere prouidentiam conuenit. Quippe si quanto ægri temperamentum iusto est humidius, tanto particula sit siccior iusto, neque adijciendum neque detrahendum quidquam pharmaco est, sed tale adhibendum quale particula meditemperamenti exposceret: sin siccior debito plus particula fuerit, quanto corporis temperamentum iusto est humidius, vtique tantam intendi siccitatem medicamenti conuenit, quantum particulæ temperamentum totius temperamentum excedit. Veluti si quatuor numeris pars vlcerata sit medio temperamento siccior, ægri natura gradibus tribus humidior, manifestum est, particulam quæ nunc exulcerata est, siccius vno gradu desideraturam medicamentum, quàm quæ pars sit temperata. Præterea siccam partem reficere

ficere vno è duobus modis oportet : nam aliquando ſicca affecta eſt noua quadam inducta ſiccitate, quæ per alterationem ab humido factam corrigitur: fit autem vel per ablationem partium humidarum, quæ latebant compreſſæ & contentæ in terreſtribus partibus: aut cùm euolant reſolutæ in vaporem : illam poſitiuam : hanc priuatiuam nonnulli nominarunt. Prima corrigitur per calfacientia, quæ quod coagulatione ſiccum factum eſt, liquefactione humectant : altera verò per renutritionem humiditatem antiquam recuperat.

Præterea vt de calida diſtemperie dictum eſt, ita prorſus de frigida eſt intelligendum : nimirum non ſemper eſſe in frigidis calfaciendum. Nam corpus calfacere poſſunt motus, rei calidæ vicinia, conſtrictio corporis, & medicamenti aut alimenti calidi aſſumptio. Sic motus calorem concitat, exercitio, frictione, compreſsione & cucurbitis, gaudio etiam ac moderata ira, & reliqua quæ diximus, & ex accidenti frigiditas. Quæ omnia maturo quodam conſilio veteres illi ſapientiſſimi diſtinxerunt, vt iuxta rationem cauſę & modi excitandi calorem, ars quoque alterationem & correctionem moliatur, quam ſi euerſo modo aut incognita cauſa perfrigerando aut calfaciendo, aut aliter alterando tentaueris euincere, in longè grauiora mala laborantes deduces.

Etiam conſiderare oportet, eodem ferè tempore calidam diſtemperiem diſcuti ac frigidam, quamuis caloris maior quàm frigoris ſit efficacia. Vnde fit, vt æquali tempore vires ſuas exerceant effectuſque obtineant, dum diſtemperies

ſimplices

ſimplicis ſunt, alioqui ob materiæ vitium difficiliús frigida quàm calida euaneſcet. Quorum etiã auxiliorum ea quæ calida ſunt, tutiſsima eſſe videntur: nam frigida dum calorem naturæ contrarium extinguere incipiunt, natiuo pariter negocium faceſſunt: calida verò dum frigus pellunt, innatum ſimiliter calorem excitant fouentq́ue. Quin etiam genuinus corporis calor, aſcititio tanquam auxiliario opitulatur, vt faciliùs mitiùſq́ue externum frigus pellat: eoq́ue frigida intemperies, præſertim leuis & recens, ſecuriùs ac leniùs quâm calida aufertur: inueterata autẽ cõſummataq́ue, difficiliùs multo quàm calida remedijs cedit: ſicut extrema ſenectus inſito calore deſtituta mortiq́ue iam proxima, minus ſanari quàm febris hectica poteſt: eodẽ modo ſicca intemperies tardiùs omnino ac difficiliùs quàm humida tollitur.

Conſideratione etiam dignum eſt, noſſe has omnes qualitates non ſemper humanum corpus lædere ob inſitam ſui naturam & conditionem, ſed ob alias qualitates ſibi comites: quod pulchra quadam ſententia his verbis dixerat Hippocrat. Si autem eſt calidum quoddam acerbum exiſtens, aliud verò calidum fluidum tenue, ſunt etiam & alia calida, alias etiam vires ſub cõtrarias ſibi ipſis habentia: & ſubdit: Non enim calidum eſt, quod magnã vim habet, ſed ipſum acerbum & fluidũ, & alia quæ à me relata ſunt, tum in homine, tum extra hominem, ſiue edantur, ſiue bibantur, ſiue forinſecus illiniantur, aut quomodocunque formata adhibeantur. Et paulò inferiùs addit: Atque ego hoc maximum ſignum eſſe puto, quòd non propter calidum ſimpliciter homines febricitent, neque hoc ſit ſimpliciter

Lib. de vet. med.

pliciter affectionis causa, sed est & amarum & calidum: item & calidum & acidum, & salsum & calidũ & alia infinita: & rursus frigidum cum alijs facultatibus coniunctum. Quæ sanè omnia diligẽter ediscere oportet, vt iuxta cuiusuis qualitatis coniugiũ auxilia parare Medicus discat: nam eâdem parte Hippocrat. diuersam in his constituit curandi legem dicens: Omnibus autem liberatio hæc est, vt ex frigiditate quidem affecti calfiant, ex ardore verò refrigerentur: reliquæ autem omnes fluxiones quas propter humorum acrimonias & intemperantias ego fieri sentio, restituuntur & curantur, vbi temperatæ fuerint & concoctæ. Sedatur autem aliquo modo ardor in naribus, nõ cùm fluxus prodit, & inflammatio consistit, sed postquam fluxus crasior, & minus acris, concoctusq́; & magis permistus priore fuerit, tunc sanè iã ardor cessat. Quibus manifestè constat primas qualitates cessare, secundis qualitatibus sibi adiunctis attemperatis, cõmistis, & concoctis. Quamobrem qui temperantia auxilia præstaturus est, caueat ne indiscriminatim aut indistinctè adhibeat, ne aliquam accersat ex secundis qualitatibus, quibus certum est lõge magis lędere præexistentem quàm antea, vt ex Hippocr. præfata doctrina euidenter colligimus. Nam vt Galen. inquit, ex vno in alterum affectum inopinatò fit cõmeatus: quapropter mensuram & modum in omnibus seruare oportet, & sæpe paulò inferiùs subsistere, & iterato auxilio defectum adimplere, aut aliud eiusdem generis interponere, aut intendere, vel remittere: tum ne natura vni assuescat: tũ vt quod vno fieri nequit, alio consequamur. Quiverò voluerit scire quibus medicamentis, tam simplicibus, quàm cõpositis, teneatur tẽperare partes nostri

Li. 7. Metho. c. 7.
Li. 9. Metho. c. 25.

nostri corporis, tum principes, tũ priuatas, legat tom. 2. lib. de recto pręsidiorum vsu, vbi vtilissimum & copiosum reperiet de hac re tractatum.

DE ADSTRINGENTIVM præsidiorum administratione

INSTITVTIO IIII.

E nobis varietas confusionẽ pariat, & erroris sit causa, distinctione priùs explicare oportet, adstrictionis nomen quid importet. Appellant quidem Græci adstringẽs omne medicamentum stypĥõ, quod velut genus quoddã est ad omnia, quæ comprimendi, contrahendi, adstringendi & vtcunque cogendi ac densandi partium meatus & partes ipsas vires obtinent, atque etiam ad omnia quæ humores cogũt, incrassant, siccãt, reprimunt, ac denique vincunt & cõtinent partium sibi cohærentiũ substãtiã. Est tamen adstringens præcipuê, genus acerbi & austeri: continet hoc proprium, quod terreum sit, & maiori ex parte frigidum. Acerbum verò corpus est vehementer adstringens, facultate frigidum atque terreum, vt galla immatura, & eius naturæ: frigidum quidem, quoniam tale gustantibus lingua contrahitur, densatur, siccatur, exasperaturque, quæ non nisi à frigido fieri possunt: terreum siccumque esse quod tardè in corpus permeet, humiditas facilè penetrat,

netrat, & frigiditati adiuncta, non acerbum, sed acidum potiùs efficit. Acerbi quidem sunt fructus omnes prope sui ortus principium, qui postea quã humore impleri cœperint, decedit quidem acerbitas & accedit aciditas. Acerbitas etenim tribus modis exoluitur, incalescentia, aut humiditate, aut vtroque modo: incalescentia quidem in dulcedinem migrat, humiditate austeritas acquiritur, si aqueus fuerit humor: nam si aëreus, aciditas succrescit: quòd si vtrũque, dulcedo ex aqueo, & pinguedo ex aëreo comparabitur.

Pręterea adstringens, alterum est summum, vt alumẽ, melanteria, galla & rhus: alterum modicé adstringens, vt pyrum & rosa: quorum omnium maior pars, frigidæ naturæ est, minor vero manifesta caliditate pollet: vtraque tamẽ tertio ordine sicca apparent, ac terrea sunt, & crassa corporis consistentia.

In cuius auxilij consideratione statuendum est, aliud esse adstringens in genere, aliud verò adstringens, vt aduertit Galen. nam quod astringit, non adstringit modo, sed præter adstrictionem acre est, pingue, dulce, amarum, salsum, aut acidum: at adstrictio vnum tantum est, vt dulcor aut salsedo. Et ob id constat adstringentia medicamenta duorum esse generum: primum eorum est, quę citra manifestam qualitatem, ex his quas nuper retulimus, adstringũt, quorum munus est constringere, densare, repellere, incrassare, refrigerare & exsiccare: cuius generis sunt balaustiũ, galla, citinus, hypocistis & eius naturæ alia: quæ licét ex toto nõ sint alterius qualitatis expertia, quia id euidés plurimum nõ est, sincera iudicãtur. Secundũ verò his cõstat,

Li. de cibis bo. & ma. succi. Li. 3. simpl. c. 14.

quæ

quę cum adstrictione aliquid etiā habent acre, dulce aut amarum, salsum aut acidum, vt egregié docuit Galen.

Neque est parui momenti hæc in re practica nouisse: nam acida & adstringentia, veluti immatura pruna, cerasa, mala, mora, & immatura vua, penetrationem maiorem moliuntur, tum intus, tum extra adhibita, præterquam quòd calidis affectionibus magni sunt momenti.

Acre medicamentum adstringens reperitur, & calidū est natura, veluti æs vstum, atramentū sutoriū, flos squāmaq; æris & calcithis: quę omnia pręter adstrictionem, quam præstāt, extenuant etiam, purgant, digerunt, rumpunt, attrahunt & scaram efficiunt. Quo fit, vt hæc prosint quibus subitam & profundam adstrictionem moliri conamur, veluti in sanguinis profusionibus, quas sauciata pars excitat, vt humores & partes adstrictione cogantur, crustaque succrescat: quorū in viscerum affectibus rarò vti datur.

Amarum etiam medicamentum, veluti rhabarbarum, aloës, absynthium, habet pręter id manifestiorem purgandi potentiam: nam hæc omnia abstergunt & attenuant humores manifesta caliditate: cum hoc tamen diapedesi & alijs sanguinis fluxibus prosunt, maximè si ob serosam substantiam admistam fluant, etiam si ob venarum laxitatem prorumpant: licèt aloës excitandi hæmorrhoides vires habeat.

Amaris propinqua esse salsa ex Galen. apertè constat, quòd terrea ambo sint & calida: sic salsa contrahunt, constringunt, & condiendo seruant, & ob innatam acrimoniam aluum soluunt: quo fit, vt prosint partibus humidis constringendo, & firmiùs

Li.4. simpli.c. 20. Li.5. simpli.c. 25.

miùs contrahendo resoluta humiditate, & ea ratione neruis & articulis laxis mirum in modum prosunt.

Dulcia simul & adstringentia sunt myrti fructus & pyri agrestis, & roboris & castaneę ac palmulę, quibus profectò opus est, vbi adstringere est necessum citra medicamentosam qualitatem, quam laborantes frequenter pertimescunt.

Præter hęc adstringentia medicamenta, alia insuper minus propria reperiuntur, velut sunt omnia frigida & glutinantia, quæ materiam incrassando ac partes comprimendo adstringere dicuntur: arida etiam & viscida: item crassa, tum alimenta, tum medicamenta: postremò quę resoluendi materiam vires habent. Oportuit profectò hanc adstringentium varietatem recensere, quia variam expostulat materiam particula patiens & affectus conditio, ad adstrictionis formam & conditionem. In quo opere considerare diligenter oportet partes quę propter fluxum aut laxitatem adstringentia expostulāt, nimirum, quòd tantùm partem ipsam cogant, citra alterius qualitatis administrationem, quales sunt partes laxę, aut casu aliquo adapertæ, aut diruptæ, adeò vt humores sibi commissos continere nequeant. Quippe in alijs fluxiones supprimuntur emplastricis medicamentis, quia & partem otburant, & humoris acrimoniam retundunt. Prætereâ alijs prosunt quæ humores densant & incrassant: item aliæ expostulant vtrumque, quod oportet diligenter considerare, si profutura sunt quę præstamus auxilia.

In administratione verò horum auxiliorum arbitratur Medicorum vulgus adstringentia pharmaca vim habere & efficaciam roborandi, ex quo

bitant expultricem ne roborent, an retentricem Sunt qui credant siccitate minori iuuari expultricem, maiori verò retentricem. In qua re ita sentiendum est, quòd si membro inanito accedant adstringentia, retentrix augetur roboraturq; & cessant hac ratione fluxiones: si verò pleno, propter vasorum aut cauitatum contractum, expultrix operatur, & robustior efficitur: qua lege adstringentia vltimò ingesta aluum citant, non quidem quòd re vera vires adaugeantur, sed quia actiones earum videantur perfectiùs fieri. Nā cōstricta, densataq; ac cōpressa superiori alui parte, fit vt ad pellēdū deorsum natura promptior reddatur. Quippe Galen. non admittit vires firmari & augeri adstringentibus: fieri tamen euacuationem, vt dictum est, credit, dummodò lubrica & leuiter purgantia præmittantur, vt olera cum oleo & garo: nam constrictio á superiori parte ventriculi deorsum pellit quod in ipso & vijs ductuum fuerit, vt Galen. adstruit.

Li.6.de sanit.tu. Li.de opti. sec. ad Tra. Lib. 2. de alimen. fa.c.22.

Verùm ne quis imprudenter & incautè adstringentibus vtatur, in memoriam reuocet, adstringentia esse, vel vehementer talia, vel leuia: illa quidem si alijs admisceas, quantumuis humida sint, ingredi vbi par est, prohibent, quòd superficiem densent: quę verò leuiter adstringunt, iuuant reliqua medicamenta altiùs penetrare, vt de rosaceo Galen. apertè probat. Pręterea, quantumuis in aliquo affectu adstringendum sit, non protinus à vehementibus auspicandum est, neque credendum est, vt Galen. docet, verisimile esse, id quod ampliùs adstringit, ampliùs prodesse, quàm quod moderatè id pręstat. A vehementer quidem adstringentibus partes simile quid contusioni perpetiun-

Li.3.simpl.c.16. Li.9.simpli.c.1.

petiuntur, quia ſubſtantia ipſarum vehemẽter condenſatur. Secus quidem res ſe habet in dentium affectionibus, citra gingibarum inflammationem, quibus vehementia Galenus eâdem parte iubet miniſtrare. Item licèt iecur corroborationis gratia adſtringentia deſideret, cum hoc tamen adhibenda non ſunt, vbi infartam habet flauam aut retorridam bilem: quippe hac ratione citiùs inflammatur, quare cõtemperare ea oportet: quantum ſat ſit ne alia medicamenta vim iecoris reſoluant.

Sic caput ea deſiderat, quæ cum exſiccatione adſtringant, cùm fluxum concitant, quia promptiùs reſoluuntur humores quieti quàm moti. Duplici enim ratione cephalicis medicamentis adſtringentia admiſceri ſolent, vt etiam apertè docuerat Galen. primo, vt id quod affectis partibus influit repellatur: ſecundò, vt in profundum cætera medicamenta ducant, dum tenuiſſimè trita adhibeantur quæ adſtringunt, alioqui vel nihil proſunt, aut potiùs obſunt. Verùm ſi calida fuerit fluxio, ſat eſt ſolis adſtringentibus vti, vt quæ frigiditate humores craſſent, attemperent, adſtrictione comprimant, & hac ratione faciliùs coquantur, aut digeri queant: oculi quidem adſtringentibus gaudent mineralibus, læuigatis tamen, vt ex Aſclepiadis libris Galen. refert. Oris etiam faucium & gurgulionis vitia ex adſtringentibus ea renuunt, quæ medicamentoſa plurimum, & guſtui ingrata ſunt. Rationem quidem ſubdit apertiſsimis verbis Galen. nimirum ob tunicæ mollitudinem & ingratum ſaporẽ, & ne quid in ventrẽ aut pulmonem viroſæ ſubſtantiæ defluat. Itẽ ventriculus omne amplexatur

Li.2.pharma. gen. c. 9.

Li.4.pharma.lo.c.2 3.4.5.&.6

Li.2.pharma.lo.c.1

adstringẽtium genus, exceptis mineralibus, & quæ acria & mordacia sunt, licêt Hippocr. squamã æris præbuerit suppuratis. Intestina verò vlcerata, vt ex Gal. constat, ex adstringentibus medicamentis ea tantùm desiderant, quæ amarorem aut acorem non habeant, nam ijs plurimum offenduntur. Præ tereà licêt pluribus affectibus ex his qui á fluxione prodeunt, adstringentia medicamenta ex vsu sint, cum hoc tamen, neque omnibus, neque semper, neque quibusuis particulis. Quippe sanguinẽ ex pulmone expuentibus nulla ratione conuenire possunt: nam inquit Galen. Maximè igitur lædere eos noui, qui sanguinem ex pulmone ex tussientibus adstringentia per totum thoracẽ medicamenta, in orbem circumponunt: nam pręter id quòd eo rum facultas in pulmonem non penetrat, sanguinẽ etiam, qui in thorace est, ad viscus compellit: quo etiam affectu intus sumpta, dum ijs quæ tenues par tes habeant, medicamentis commisceantur, plurimum prodesse eodem loco fatetur, dummodo vas à quo sanguis prosilijt, ruptum dilatatumve sit. Itẽ in vteri fluoribus & intestinorum ex sanguine, adstringentia quæ soporem inducũt plurimum sunt proficua, vt etiam consuluerat Galen. Sic tumores vteri interdicit adstringere Hippocra. Etiam dysentericos in deterius labi adstringentium vsu, cui dentissimum est, nisi ex his sint quæ leniendi & attemperandi vires habeant. Prætereà si quando oportuerit purgantibus adstringẽtia admiscere, mi tissima sint, ne purgantium vi superata, maius malum succrescat. Insuper, licet in principio vlceris, ne inflammatione tentetur, & in fine, vt citiùs ad cicatricem perueniat, adstringẽtibus posse vti con sulat Galen. quia tamen carnis generationem nata

sunt

Libr. 2. & 3. de morb.
Li. de sub figura em pirica.
Li. de cõ- stit. artis med.
Libr. 7. pharma. loc. c. 4.
Lib. 1. de morb.
Lib. phar. gen c. 12.

ſunt impedire, quãtum poſsibile ſit ea vitare opor tet, vt etiam idem Galen. aduertit, maximè poſt habito imflammationis timore aut tempore. Præterea cautè eſt eiſdem vtendum in maximis inflammationibus: nam vereri oportet, ne prohibita ventilatione in corruptionem commigret affectio. Sic neque in magno echymoſi: nam idem periculum inſtat, vel ſaltem ne quidquam ſanguinis diſcutiatur, ſed fixius ibidem inhæreat. Pueris item læuia ſunt adhibenda, quia facilè quibuſuis cedit eorũ ſubſtantia. Sunt etiam quędam partes, quæ nulla ratione adſtringentia admittunt, & reliquę quæ ipſis plurimum gaudent, quas ſubiiceo, quia diffuſa oratione Galen. annumerat.

Li. 3. Metho. c. 4.

Libr. 11. cap. 16. phar. gen.

DE RECTA LAXANTIVM *auxiliorum administratione*

INSTITVTIO V.

Vantumuis laxum & molle quodãmodo aſsimilari videantur, ſicut durum & tenſum, cum hoc tamen inter ſe videntur longiſsimis interuallis diſsidere. Nam tenſum & laxum ſolùm pertinent ad partes, durum verò & molle potiùs ad partes ſimplices & ad humores (non loquor de his quæ naturaliter talia ſunt, vt oſſa) tunc ſic licet coniicere tenſionem fieri, quotiẽs materia quęuis, ſeu vapor, ſeu flatus vacuitates partium replent, ex-

tendiq; cogunt:nam quæ â frigore rigent,seu spas mo tenentur,cõtrahi potiùs quã tédi iure optimo dixeris. Sic laxũ facilè constat esse,cuius partes remissè inter se côcidũt,nõ vi,vt in cõgelatione con tingere diximus, sed laxitatis ipsius interuentu. Quibus consideratis, constat euidenter differentia duri & tensi,& mollis ac laxi:nam durum, Sole, æstu,labore,& his quæ diaphoretica sunt, potiùs fit,sicut molle è contra,vt cap.de emolliẽtibus euidenter constabit. Meminit quidé Gal.triplicis laxitatis differentiæ: nam scribit differre longè collapsionem à demissione & laxitate:collapsio quippe est subita demissio(nam demissiones paulatinæ ex facultate fiunt)citra vllum facultatis interuentum: laxitas verò absque facultatis vitio,sed partis substantia tantùm molliori facta: quo fit,vt laxitas partibus viuẽtibus familiaris sit,secus tensio. Rursus hæc laxitas,quæ nobis hoc capite sese offert, duplex est:altera morbosa, quæ ex præternaturali causa,partis temperiem vitiante proficiscitur:altera verò,quæ in partibus præter naturã tensis,medicamentis laxantibus perficitur. Qua ratione tot necessariò tenẽtur esse medicamentorũ differentiæ, quot sunt laxitatis species:sed tutius est auxiliorũ differentiam rimari, penes causæ quæ tensionem efficit,varietatem.

Lib. 1. de diff. resp. cap. 3.

Tensionem esse dupliciter considerandam euidenter constat ex Galen.decretis:vno modo, cùm circa articulos accidit,ligamentis pariter & tendonibus affectis,quibus tensio contingit ipsis exsiccatis aut refrigeratis:nam id quoque inter tensiones numerare licet, spurias tamen,maximé cùm phlegmone aut scirrho afficiũtur. Alio verò modo in cute,non hac tantũ ratione,sed musculis qui

cis

eis subiecti sunt quoquo modo in tumorem subla-
tis, aut ipsa ex receptione alicuius prędictarum sub
stantiarum, plus iusto extensa. Quamobrem ex la-
xantibus medicamentis, quędam partē humectare,
alia emollire, plura item vacuare, plurima discutere
necessum est, licèt quę emolliūt ex accidenti laxēt,
prçter ea quę frigore dēsatas partes simul cū sicci-
tate, humiditate emolliēdo simul cū calore laxant.
Quo fit, vt meritò ea Gal. inter laxātia enumeret, Li.7.phar ma. gen. c.7.
ob idq; docet, induratis tātū ex his causis proficua
esse: nā reliquis tēsionis causis nil prosunt. Sed cla-
riùs adhuc laxantiū differētiā & vsum ostēdit lo- Li. de his quę in me die. text. 15.
quēs de aqua calida, quā omni tēsionis speciei con
uenire docuit. Quæcunq; enim (inquit) ex reple-
tione erant intenta, sicuti omnia quę inflāmationē
patiūtur, ea dū euacuātur, laxari consueuerūt: quæ
ex concretione, ob refrigerationem intentionem
habent dum calfiunt: quæ ex siccitate, dum hume-
ctantur: quæ ex humiditate, dum superfluo humo-
re innaniuntur: quoniam calida aqua hæc omnia
prçstare potest, cúm ampliùs ac diutiùs corpori
fuerit infusa.

Sed qualiter cuiq; tensionis sorti oporteat sub-
uenire, explicare iam aggredior, induratorum tra-
ctationem differens vsq; ad propriū caput: si priùs
dixero, chalastica seu laxantia medicamenta varia
admodum esse, pro causæ tensionis differētia. Quę
enim ex refrigeratione intenta sunt, vt laxa fiant,
sensim & paulatim calfacere oportet, ne subita al-
teratione partes dolore tentatæ nouam fluxionem
concitent. Sic aqua moderatè calida, & oleū amyg-
dalarum dulcium calidum, aut sesaminum prodesse
est compertum, cauētes ignis accessum, quia subita
caloris actione dolores concitat.

Pari etiã ratione, quæ ex siccitate tendũtur partes, humectatione egẽt, vt laxiores fiant. Partes etenim siccę duobus modis tẽdi possunt: vno depauperata parte substãtifica ac natiua humiditate, quę nulla ratione humectari ac laxari deinceps potest, nisi alimentis per nouam refectionem: alio quidem dum partes sua natura mucidæ ac mucore & madore exuberantes, à calore externo, exercitio, solis æstu, & huius generis alijs priuantur madore ipso naturali: quo fit, vt partes tendi cogantur: quibus opitulatur potiùs madefactio quàm humectatio: madefactio quidem quæ aqua & alijs liquoribus ac inunctionibus fit: quæ sanè longè distat ab humectationis natura. nam hæc primò desiderat refici alimentis, iuuatur tamen balneis & extrinseca madefactione, qua partes meliùs disponantur: illa verò primò requirit madefactionem: cum hoc tamen proficua est alimentorum quæ mucida sunt, & aquosa refectio, cuiusmodi non rarò cõtingit in articulis & lassitudinibus, quibus balnea mirũ in modum profuisse constat.

Laxant eodem modo, ac vehementissimos sedant dolores, quæ tumores præter naturam expurgant: aperto namque tumore protinus concidunt partes. Sic vniuersum corpus, cùm tensiua lassitudine tumet ac riget, sanguine confertim extractò, protinus subsidet laxaturque. Quibus affectionibus nulla ratione paulatinis auxilijs agendum est, vt balneis, frictionibus, inedia aut exercitio, sed his quæ subitò plenitudinem demant: alijs verò tensionibus quæ ex particulari aliquo humore concitantur non sic, sed lentè & paulatim vacuare & laxare oportet.

Quartus verò laxandi modus sic profectò lentè & pau-

& paulatim exercendus venit, quo securiùs insensibiliter pars ab humore replente liberetur: veluti in partibus inflammatis contingit, quæ necessariò requirunt quæ meatus aperiant: quo fit, vt calidis indigeamus auxilijs, discutientibus nimirũ, & quæ per insensilem halitum humores dissipent. Rarefacit quidem moderata caliditas, quę aperit sibi vias, & quod obstat ingressui, mediocriter per halitum discutit, sine aliqua exsiccatione substantię membri, vt patet de aëre balnei, & de aqua tepida: talia igitur, moderatæ nimirum caliditatis sint oportet medicamenta, quæ rarefaciunt, ne adurant: tenuis substantiæ, vt penetrent: humida, vel temperatè humidis commista, ne exsiccent, & partes cõstringant, vt Galen. apertè docere videtur. Differunt tamen rarefacientia medicamenta ab aperientibus, vtpote quæ crassarum sint partiũ, & substantia mordaci & acri, quibus non indigemus ad discussionem & rarefactionẽ. Nam quæ rarefaciunt, moderatioris sunt caloris: siquidem calor non ratione sui, sed ex accidẽti est oportunus, nimirum quatenus meatus aperit: cuius censu sunt lilium, lini semen, camemalum, fœnugræcum, sampsucus, pulegium, calamintha, & id genus. Pari modo rarefaciunt butyrũ recẽs, oleum dulce, œsypus, adeps, & reliqua quæ intra secundum gradum calfaciunt: quę omnia efficiunt, quo minus cutis resolutioni impedimẽto sit: humores ipsos præter id attenuãt & discutiũt, quibus resolutis, facilè tensa pars subsidet & laxatur.

Li. 5. sim. c. 13.

Superest adhuc quintus laxandi modus, qui per eadem fit medicamenta, quę eis quidem partibus quæ cutaneæ & membranosæ sunt, flatibus tamen tenduntur, proficua existunt, vt sępe sub cute, in

testinis, vesica, vtero, ventriculo, ac thoracis tegumentis contingit: excitatis vehementibus cruciatibus, quibus medicamenta prędicta sunt proficua, admistis tamē quæ mollia & lenia sunt, quæ partē tensam quodammodo obliniant, & cedere tendēti substantiæ faciant, quo minus doleat. Quo fit, vt in coli dolore & reliquorum intestinorum exflatu, clysteria quæ emolliant & discutiant miro modo prosint. Cæterum hæc medicamenta tensis ex frigore mediocriter calida sunt adhibenda, neque inflammatis partibus, nisi transacto principio. Hæc itaque sunt chalastica medicamenta, quę cùm tensio multis modis contingat, videntur plures obtinere laxantium species. Nam quædam humectando laxant: alia molliendo: nonnulla vacuando: rursus quædam aliud quidquam efficiendo, vt nuper dictum est.

DE RECTO EMOLLIENTIVM *præsidiorum vsu*

INSTITVTIO VI.

Lib. 2. de sanit. tu. c. 3.

STATVIT Galen. durum & molle, similaribus tantùm partibus accidere, rarum verò ac densum ob meatuum structuram, instrumentalibus, quibus pari lege conueniunt tensum & durum ob plenitudinē solùm obortum, quod potiùs tentum aut renitens appella-

appellare docuit Gal. Nam durum hac in parte statuit tribus modis fieri, repletione videlicet, siccitate, aut concretione. Cæterum cùm ex concretione aut siccitate (nam de tensione præcedenti institutione actum est) humores in particulis induruerūt (quibus propriè emollientia medicamenta proficua sunt) id sæpe duabus de causis contingit. Altera est caliditas, quæ partem exsiccando, humores ibidem impactos, digesto per halitum, quod eorū tenue est ac subtile, densos solidosq; ac duros efficit: reliqua verò est frigiditas, quæ concretione eosdem duros efficit, vt in glacie & grandine sępe conspicimus falsam quandam sicci imaginem repręsentantia, potiùs quàm quòd re vera talia sint: nam verè dura calore medio fiunt, sicut & sicca, vt Gal. placuit. In cuius rei consideratione scire oportet, siccitatem posse duobus modis fieri, videlicet alteratione quadam noua inducta siccitate, per ablationem partium humidarum, aut per compressionem humiditatis contentę à terrestribus partibus siccioribus, vt dictum est de glacie & congelatione. Sic prorsus humiditas duobus modis comparabitur: aut enim alteratione fit, qua ea res exuat siccitatem priorem & induat humiditatē nouam: aut resolutione quadā partiū aquearum, quæ compressæ constipatęq; priùs erant, vel coactione vaporis in aqueam naturam, vel per subingressum in poros partium aquearum dissolutioneq; terrestrium, priùs in vnū coactarū. His suppositis, dicendū est, coagulationem genericè sumptā, prout cōtinet omnē duritiei sortem, interdum fieri à calido per se, si calidum illud fuerit etiā siccum, quę vera durities est: tum inducendo nouam siccitatem, quatenus est siccum: tum componendo partes aqueas

Li. 5. simpli. c. 4.

Libr. 1. de temperamentis prope fi.

aqueas, aëreasve, & humidas cum terrestribus siccis, necnon resoluendo partes aqueas in vaporem qui euolet & euanescat: quam quidem coagulationem, seu siccitatem fieri à calido per se dicimus. Interdum etiam per accidens calidum efficit coagulationem, cùm per antiparistasim cogit in vnũ frigidum, quemadmodum in grandinis generatione contingit. Frigidum autem coagulationem per se facit exsiccando, si fuerit coniunctum siccitati: item condensando partes aqueas in vnumq́ue cogendo cum partibus terrestribus, à quibus fortiùs condensatæ etiam continentur, maioremq́ue soliditatem accipiunt. Per accidens etiam frigidum coagulat, exprimendo partes calidas subtiliores immistas humido, cum quibus humidum quoq; implicitum euanescit. Item per accidens coagulationem facit frigidum, si vi caloris humidum resoluatur, qui in vnum cogitur circunstante & cõstipante frigido: dimitto etiam hac in parte aliam permistionem factam, quæ huic instituto minimè conducit.

Hæc profectò sunt, quæ breuiter de duritie & coagulatione colligere potui: incumbit nunc docere, quanam ratione quæ dura sunt & coagulata, liquari & emolliri posśint. Liquefiunt itaque coagulata per se à calido, quoniam calidum partes in vnum coactas à frigido rarefacit, & disgregat, simulq́; disiungit partes terrestres, quæ vi frigoris arctiùs continebant partes aqueas. Pari etiam ratione calidum, vt per accidens congelat, ita per accidens liquefacit, quando scilicet resoluit partes aqueas in vaporem, simulq́ue in vnum cogit partes frigidas per antiparistasim, quarũ vi vapor ille disgregatus in aquam cogitur, vi frigiditatis in

vnum.

vnum coactæ, à frigido verò per se liquefieri dici possunt, impropriè tamen: vapor enim in aquam cogitur à frigore, sicque cõdensando & coagulando frigidum liquefacit. Item à frigido humido liquescunt sal, nitrum eiusque generis alia. Per accidens etiam à frigido quędam liquescunt, quoniam à frigido expellitur calidum, cuius vi fit crassitudo & impinguatio. Quæ verò vi caloris dura per se fiũt, solùm euolatis humidis partibus, & intro coërcitis terrestrioribus, dura fiunt, agente semper calore, rarefacienteque adeò vsque ad tenuitatem quæ facilè euolet & deserat proprium subiectũ.

Quibus sic suppositis, docere nunc incũbit, qua via quęuis duritiei species à suis causis proficiscatur, vt eâdem emollientia medicamenta propriora & magis proficua facile sit cuiuis adhibere. Causæ tamen quę mediante calore siccitatem inducunt & duritiẽ, quales sunt validũ exercitiũ, solis æstus, inedia, febris ardens, ac medicamenta quæ subitò & vehemẽter calfaciũt id quidem efficiunt, extracta ab humoribus subtili substantia, ac dum crassa terrestrior remanet, cogitur duriorque efficitur, quia aërea aquosaq; substantia orbatur: quibus humida pharmaca prodesse est compertum, quia humidum viscidum separat à parte cui adhæret, & crassum mistione attenuat.

Causæ verò quæ concretione duritiem moliũtur, qualis vehemens est frigiditas, facilè calore superantur & mollescunt. Sed condensationis à frigido triplex reperitur causa: vna à foris incidentibus, puta aëre, aqua, aut medicamento indexterè adhibito: altera ex propria partis intemperie, qua humores in eam profluentes duritiem facilé perpetiuntur scirrhosam: tertia quidem ab influente in

ipsam

ipsam partem humore, qui resoluta parte tenũiori, facilè duritiem contrahit. Qua ratione dictum est à Galen. humectantia medicamenta ijs quę ex
Li. 5. sim-
pli. cap. 6.
siccitate indurantur, tantùm esse proficua: alijs verò quæ ex concretione dura fiunt, quæ verè emollientia appellantur: non quidem vt multi falsò autumant, calida & humida (qualia debentur duritiei per congelationem mediante concretione) sed potiùs calida & sicca. Quod eleganti oratione docuerat Galen. dicens: Oritur autem induratorum affectio ex fluxione viscosa & crassa paruis particulæ poris siue meatib9 impacta, digesto verò eius quod tenue est & subtile per halitum, ac deinde quod reliquum est, refrigerato ac veluti congelato, scirrhosa sequitur dispositio, ac proinde frigidum pathos aiunt. Porrò quoniam cum frigiditate humor redundat superfluus, id circo compositam eius esse medellam oportet, ob refrigerationem scilicet, excalfacientia poscente affectu, ob alienam verò humiditatem quę mediocriter siccāt. Quibus euidenter constat, emollientia pharmaca, quæ talia debent esse, siccæ & calidę naturæ necessariò fore. In quorũ electione, ea fore proficua sunt arbitranda, quæ nec nimis intensæ, nec remissæ caliditatis sint: cuius naturæ sunt quæ in secundo gradu vigent, nec vltra nec citra: quæ sanè humectiorem reddunt partem, quamuis ipsa sicca sint, liquata calore materia, quam exsiccare tenetur eorum medicamentorum siccitas. Quo sensu intelligendus
Li. 5. sim-
pli. c. 2.
est Galen. qui de emollientibus hæc refert verba. Illa verò ceu maiorem calorem, quàm pro natura accendentia sunt, ac nonnihil quoque humiditatis contrahentia, qua ratione oportuit esse siccę naturæ, qua contererent humiditatem. Verùm

rùm quia periclitaretur partis ſubſtantia, ſi cum hoc, quod calida & ſicca eſſent, etiam tenuium fuiſſent partium, neceſſum fuit quodammodo terreſtria eſſe, vt mineralium pleraque, quæ huiuſmodi difflationi maiori quàm par foret, quodammodo obſiſtat: & ob id emollientibus mineralia admiſcemus gratia attemperandi calorem induratorum, qui ſæpe contrahitur, tũ etiam vt laxantia quibus admiſcentur, nón ſubſint ita mollia, quia aliena ſunt ab huiuſmodi induratione. Cum hoc tamen conſulit Galen. alia quæ tenuium ſint partium admiſcere, ſic ſcribens. Emollientium medicamentorũ miſturam laudaui, nimirum vt præparantẽ indurata corpora, & prędictis pharmacis idonea facientem: & cum hoc eâdem parte monet, id cautè eſſe agendum, niſi malum ſit in membris interioribus, vt in iecore, tũ penetrationis gratia, tũ quia membrũ cõpagis eſt humidæ. Proinde quamuis innumera ſint calfacientia ſimul & deſiccãtia medicamenta, ſola tamen ea quæ conuenientem ac ſimetrum calorem poſsident, vnamq́ue illi correſpõdẽtem ſiccitatem ſunt ſortita molliri poſsũt, quæ ſcirrhi inſtar indurata ſunt: quod etiam conſuluerat Gal. dicens: Non igitur curandę ſunt partes induratæ medicamento immodicê ſiccãte, ſed cum eo quod calorem habeat tepidum, humiditatem verò neque multam neque minimam: quod enim ſuperfluum humorem habet, nihil omnino diſſoluit: quod verò minimũ, plus quâm oportet exſiccat. Quo ſit, vt malactica, hoc eſt emollientia medicamenta, eodem tempore vtrũque ſimul ſint agentia: nẽpe quod cõgelatũ eſt, fundentia, & ſenſim per halitum digerentia: peculiariter enim medicamentum emolliens, non omnibus induratis

Li. 8. pharma. cap. 8

Lib. 2. ad Glau. c. de ſcirrho.

ex

ex quauis causa ex vsu erit, sed his, quæ congelatione indurauerunt, magis, si in eis sit contentus humor pręter naturam. Tale enim est, bdelium, styrax, galbanum, tymiama, amoniacum, medulla ceruina, adeps caprillus, & alia, quorum inferiùs meminero.

His suppositis, necessum est docere, ea quæ indurantur, posse vna ex quatuor dispositionibus manere: prima qua dura manent, citra alterius qualitatis commercium, quibus quę vere emollientia dicuntur, proficua esse constat. Secũda, cùm duritiei associatur lentor & viscíditas, cui iure optimo debentur emollientia ea, quę aut tenuium sunt partium, aut eisdem commiscentur, vt docuerat Gale. dicens: Quæ verò ob frigidos ac viscidos humores in solidis corporibus imbutos indurantur, ex necessitate frigidam habent affectionem, quare & calfacientibus, simulque tenuium partium pharmacis opus habent: hæc enim efficacia sunt, & ad viscíditatem humorum induratis partibus infartorum extergendam, & ad secandam crassitiem, & discutiendos humores ita extenuatos. Sunt autem hæc acetum mulsum, vel in quo hyssopum, thymũ, pulegium, anethum & similia præcoxeris, aut oleũ prædictis herbis decoctum. Tertia autem forma dura manent, quæ in callosam, tophaceam & lapideam naturam degenerant: quibus frustra adhibemus emollientia nuper dicta. Quapropter his porrigere oportet, quæ humidam & fluentem substantiam habent, tenuissimamque cũ multis partibus igneis vel terreis attenuatis. Cui vsui conceduntur liquores, qui vel purè acidi sunt, vt succus limonum: vel purè acres, vt succus chelidonij: vel mixti ex vtroque, vt acetum, præsertim scyllinũ. Quibus duritiei

Libr. 8. phar. loc. c. 8.

duritiei modis addi poteſt quarta, nimirum cùm durities, vtcunque ſit, commiſtam ſecum habet tenuium, acrium & erodentium ſuccorum fluxionẽ, cuius ratione in vlcus cancroſum degenerare ſolet ſcirrhoſa durities. Cui vſui deſeruiunt quidem quæ emolliunt, cæterum admiſtis non ſolùm mineralibus, ſed additis oleo mādragoræ, ſucco ſolani, & aliorum quę frigidiſsima ſunt: quorũ lib. de fœmi. morb. copiam reperies.

At quia non eſt vnica corporum omnium, aut corporis partium conditio, ſicuti neque vnus duritiei gradus, ideô ſcire oportet, plures eſſe & varios medicamentorum emollientium ordines, iuxta maiorem, aut minorem corporis, aut partis vel tumoris exceſſum. Sic imbecilla mollientia paruis medicantur inflammationibus, vt etiam inſinuauerat Galen. his adhuc fortiora, leuem duritiem ſine phlegmone perſanant: validiora itẽ maiores, quẽadmodum & quæ duritiem in ſcirrhum propè degenerantem curant. Cui vſui extant apud Galen. quatuor emollientium medicamentorum ordines, quos ad duos tantùm placuit reducere, quia hi etiã adhuc differũt ratione maioris aut minoris ſolùm. Primi autem ordinis ſunt (in quo item quędam leuiter & alia efficaciùs agere reperiuntur) cera alba, butyrum, axungia porcina & vitulorum ſepũ, axungia anatis, anſeris, gallinæ, œſipus, lana ſuccida, oleo amygdalarum dulcium inſuccata: quibus aliquod ex mineralibus addere oportet. Quæ verò ſecundi ſunt ordinis, validiuſq́; emolliunt, in validis etiam & robuſtis corporibus, aut inueterata duritie proſunt, ea quidem ſunt vt Gale. refert, gutta ammoniaci, bdelium, galbanum, ladanum, propolis, thus: pinguia etiam, verùm vetuſta, & hircorũ,

Libr. 7. pharma. gen. c. 3.

Libr. 7. pharma. ge, cap. 4.

Libr. 7. pharma. gen. c. 3.

taurorum, leonum, maximè si aceto liquentur, quo tempore tophaceas durities emollire etiam possint.

Variè hæc omnia confici possunt iuxta partis affectę varietatem. Partes namque nerueæ, dum scirrhosæ fuerint, nullo aut modico aceto emollientia commista desiderant: sat est partem oleo & aceto calidis euaporare, quo disponatur ad emollitionem suscipiendam. At in partibus mollioribus & rarioribus, dum abditæ sunt, vt splen & iecur, aut quę neruis carent, vt carnosæ musculi partes, tutior est aceti vsus penetrationis gratia. Quapropter musculis, carnosis partibus scirrho affectis, ammoniacum aceto liquatum plurimum confert, dum interpositis diebus cataplasma ex althæa, radice lilij, axungia porcina & oleo liliorum vtamur. In tendonibus verò & ligamentis, solo

Li.4. methodi vtitur Galen. aceti vapore, in quo ferrum candens aut pyritis lapis extinguuntur. At dum scirrhus in mammis contrahitur, cautius aceto est vtendum: faciliter enim harum partium substantiam aceto demolliemur, nisi affectus inueteratus sit, & corpus robustum: quo tempore Gale. modico vtitur. Vteri quidem durities omnino acetū renuit, sicuti ea quę ventris os attingit, licèt hæc eua-

Libr. 2. ad Glau. porationem sustineat, illa autem nequaquam.

Reliquas durities subticeo, quia Galen. id copiosissimè docuit.

DE APERIENTIVM AVXILIorum administratione

INSTITVTIO VII.

VI aperientibus auxilijs probè vti studuerit, primò diligenter perdiscat differentiā cauitatū, quæ in corpore occludi possūt, vt iuxta cuiusq; naturam & locū aperientia auxilia administrare sciat. Ex cauitatibus itaq; quæ in corpore præsunt, quædam sunt insensibiles, velut cutis meatus: quędā verò euidētes, vt cauitates venarū, arteriarū vētriculi, intestinorū, renū, vesicæ, vteri, pudēdorum, ani, aurium, narium, faucium, & meatuum qui ad vrinam & semen transmittendum comparati sunt: itaque vt varij sunt meatus, ita & variæ reperiūtur obstructiones. Cutis igitur meatus ab his quæ habent vim densandi, cuiusmodi est externū frigus, vel adstringendi, vt aquæ aluminosę, vel ex siccandi, vt Solis feruor, vel indurandi, vt durę frictiones, potissimū constringūtur: caloris etiā retrocessus ad interna viscera, extremā superficiē densiorem reddit: sordes itē quæ adhærent cuti: & ei admota emplastrica, vel terrena medicamenta.

Cuius rei gratiā statuendū est, medicamēta aperiētia esse in duplici differētia: quædā enim rarefaciētia appellātur, quę tantū sunt proficua cutis obturationibus: quædam rursus verè dicuntur de obstruentia, quæ magno disident interuallo, vt

Li.5.sim. c.13. Galen.statuit: namque rarefacere, tantùm est superficiem cutis magis solutam reddere, vt vapores per ipsius meatus cómodè difflari possint, aperire autem, est ad profunditatem meatuum penetrare, obstruentiaq; corpora attenuare, abstergere & excutere. Sunt itaque rarefacientia modicè calida, minimè desiccantia & tenuium partium: aperiétia verò, crassę substantiæ esse oportet, & maioris caloris, cùm ad profunditaté penetrare teneantur, quę non oportet secundum gradum caloris transcendere, nec plus crassitiei obtinere, quàm par sit, ad sustinendum diutius calorem.

Cutis igitur dum constringitur, rara fiet, calore, humore, aut calore & humore simul, vel motu: dũ verò ab externo frigore cóstringitur, modicè calfaciétibus rarescit, vt aëre calido, quemadmodum Libr. 1. ad Glau. cap.3 Galen.consuluerat, inunctionibus, tegumentis, frictionibus etiam, quemadmodum Hippoc. scripserat, necnon & idem Galen. Cauendum tamen est à Li.de his quæ in medicat. duris frictionibus, vt quæ densiorem & duriorem reddant cutem. Quòd si aquæ aluminosę contactu Li.8. Metho. densitas prodeat, vel alterius similis medicamenti accessu, prosunt fotus ex oleo tepido, amygdalarũ dulcium, euaporationes ex dulci aqua, calidi etiam aëris contactus. Verùm à Solis æstu aut dura frictione balneis aquæ temperatæ & prædictis inunctionibus laxa fiet: cóstrictiones à caloris retrocessu curant extremarum partiũ frictiones & totius corporis, donec rubescant. Quibus autem ob puluerem aut sordes meatus obturantur, abstersiones prosunt ex furfure, farina fabacea, oleo & nitro, vt egregiè docuerat Auicen. loquẽs de opilatione Li. 4. fen. 2.c. 36 non profundata.

Sed longè maius negocium facessit patétiorum meatuum

meatuum obſtructio, tum propter cauſarum varietatem, tum propter partium diuerſam naturam. Sed in vniuerſum cauitates eæ anguſtiores redduntur, quando corpora quæ cauitatem conſtituunt, comprimuntur, concidunt, cōtrahuntur, obſtruūtur, coaleſcunt, tenduntur, diſtorquētur, vel à ſuis ſedibus egrediuntur. Cópreſsio nāq; contingit vel ob adiacentis corporis, aut ipſius partis extrinſecū tumorē, vel rē grauem arctiùs alligatam. At cōcidunt latera meatus conſtringentia, dum nimio humore imbuta, ſuum terminum retinere nequeūt, vel cùm euacuatur id quod in cauitate contentum latera inter ſe diſtare faciebat. Contractio etenim à ſiccantibus naſcitur, corrugatione media, ſicut fit ab adſtringentibus medicamentis, aut à facultate retentrice vehementiùs cogente. Porrò obſtructio fit à rei, quæ in cauitate continetur, craſſitie, lentore & multitudine: quorum quædam familiaria ſunt ipſi parti, vt cibus, & ſanguis contentus in venis: quædam excremēta ſola qualitate inimica, vt craſsi, tenaceſque humores: quædam quantitate: alia etiam tota ſubſtantia, vt lapis in veſica, pus, ſanguis concretus, callus, ſtercus durum, vel tuberculus aliquis, aut copioſa pinguedo. Coaleſcunt inſuper partes, cùm vulneratæ vel vlceratæ fuerint, intercedente nimirum carne, vel ex coarctato coalitu. Item luxatæ partes, vel malé figuratæ, vel vtcunque à ſua ſede dimotæ anguſtiores efficiunt meatus, & malè diſpoſitos. Ex qua cauſarum varietate conſtat, quàm difficile ſit aperientibus medicamentis vti.

Inſtitui cuiuſque obſtructionis differentiæ modum aperiendi ſeorſum ſcribere, quo clarior euadat docendi ratio, ne quis euerſo ordine aperien-

tibus vtatur. Sic cùm ex tumore præter naturam, aut quouis alio meatus occluduntur, non aperientibus, sed his quæ aut tumorem præter naturã curent, aut rem adiacentem auferãt, curari desiderãt. Verum dum laterum concisione delitescunt meatus, inspicere oportet, an ex nimia humiditate id fiat: quàm sudoribus exsiccare, aut alijs auxilijs sat est: item an cõcisa sit vena ob immodicã vacuationem, quã per alimenta optimi & copiosi nutrimenti aperies. Quòd si ex siccitate corrugẽtur, balneis, inunctionibus & alimentis rem humectabis. Adstringentia medicamenta, si id fecerint, auferenda protinus sunt, & pars fouenda dulci oleo & moderata frictione. Quòd si robur contentricis facultatis id fecerit, deijciendum est tepidis, pinguosis & mucilaginosis, & nonnunquam expultrix excitanda est, vt contra operetur: dum verò situs partium mutatur, eas ad antiquum statum reducere sat est.

Obstructio quidem quæ longê maius facessit negocium, tribus omnino capitibus continetur, iuxta tres communes vias humoribus defferendis, aut excrementis excernendis destinatas: nimirum omne venosum genus, intestina, & instrumẽta vrinę seruientia: nam dereliquis omnibus actũ est hucusque sufficienter.

Vrinæ autẽ seruientia instrumenta, dũ obturantur, lõgè maius facessunt negociũ: quippe obstruũtur ab humoribus crassis, á sanguinis grumo, à pure, à tuberculo, aut tumore quouis præter naturã, à carne succrescẽte aut carũcula, & vltimò à lapide. Quæ sanè causę hoc habent in curatione commune, quòd antequã medicamẽta, quæ contra causam pugnent, adhibeantur, expostulant à vesica vrinã

priùs

priùs deponi,ne nobis præter ſpem contingat, foramine adhuc obturato, medicamentis quibus ſalutem ſperamus,maiorē allicere vrinę copiam, grauioraq; ſymptomata concitare. Sic priùs fomentis,inſeſsionibus,inunctionibus, catheteribus,motibus vehemētioribus vrina prouocanda eſt, veſicaque ab onere liberanda,& mox pro ratione cuiuſque cauſæ curatio aggredienda.Si tamen ab humoribus craſsis & viſcidis obſtructio fiat, præmiſſa per vomitum aut expurgantia pharmaca ventriculi & totius corporis prouidentia,omnia quæ obſtructionibus venarum & interiorum viſcerum in eiſdem cauſis proſunt,adhibenda ſunt: dummodo illis admiſceamus quæ vrinas mouēt,ea ſolùm quæ meatus vrinarios abſtergere poſſunt,non quę vrinæ copiam ad eas partes alliciunt . Verùm ſi ſanguis concretus meatus obſtruxerit, adhibitis quæ lapidem comminuere nata ſunt , alia mox leges,& additis etiam calidis medicamentis curationem perficies: namque non ſat eſt, eſſe tenuia,acria & acida, niſi caliditatis aliquid obtinuerint: fundit enim quod concretum eſt calidum medicamentum, vt oximel ex decocto artemiſiæ, rubiæ, aut betę vel rubi cum leporis aut hędi coagulo & aceto mulſo. At purulenta materia ea medicamenta expoſtulat,quæ abſtergēdi potentiā obtinent , non laxantia & emollientia , vt nonnulli conſulunt. Quippe affectus & cauſæ natura ſolis abſtergentibus gaudet , maximè ſi eis miſcuerimus , quæ tenuandi vim obtineant ac mouendi etiam vrinas , vt cap. de abſtergentibus reperies.

Quòd ſi ſupercreſcens caro aut verruca , vel caruncula aliqua pudendi meatum obſtruxerit,

longè diuersam rationē aperiendi desiderat (prætermissa Galen. curatione tanquam suspecta.) Nam que in huiusmodi obstructione, quę carnem exedendi, & carunculas perforandi vires habeant, sunt adhibenda, præmissis quæ emolliunt, laxant, ac dilatant partes per insessiones, fomenta, inunctiones & emplastra, à quibus mox tentare conuenit, hastulas petroselini, iunci aut maluarum per canalem ad vesicę vsque cauitatē immittere, quibus, si fieri potest, caro aut caruncula perforetur. Quòd si ob duritiem fieri nequeat, inferēda leuiter est candela cerea (cauendum tamen ne intus frangatur, ne aliquid eius aut aliorū intra vesicam excidat) quòd si ita res successerit, quòd caro rumpatur (quod ex saltu, & portione candelæ ingressa cognosces) maiorem te existima fecisse partem. Verùm si nō permeauerit, conficienda est virgula plumbea, qua iterum conari oportet carnem dirūpere: quòd si hęc adhuc non profuerit, argenteo cathetere vtēdum est, donec caro paulatim & leniter perforetur, ac sedato sanguinis fluore, & relicta ibidem per diē candela cerea, aut iunci hastula, posteà extracta curiosè est inspicienda: & qua parte sit cōtusa & compressa, circa eam obducendum est medicamentum huic apertioni continuandę proficuum, exsiccans nimirum & erodens, quod carnem depopuletur & exedat, qualia sunt ex mineralibus & metallicis plura. Verùm quia in rebus dubijs, incertis & periculosis satius est expertis vti, quàm intrepidè noua experiri, placuit scribere mirabile illud vnguentū, quo sæpe & tutò vtebatur Lusitanus quidam in hac re peritissimus. Recipit quidem ęruginis, auri pigmenti, calcithidos (vitriolum vocant) aluminis rupei, singulorum. ℥. ij. perfusa acerrimo aceto

inter duos marmoreos lapides ducantur accuratiſſimè, redactaque in leuorem tenuiſsimum exponātur Soli caniculari: exſiccatus puluis rurſus aceto affuſo, ducendus ac læuigandus eſt, Solique ſimiliter exponendus: id quod octo aut nouem diebus facere neceſſum eſt, donec partium ſumma tenuitate acquiſita omnem prorſus acrimoniam atq; mordacitatem amiſerint: namque fortia medicamenta, ex aceto diebus pluribus contrita, morſu quidem & acrimonia carent, vires tamen maiores acquirunt. Confecto itaque puluere, accipito argenti ſpumæ (quæ lythargireos appellatur). ℥ij, olei roſacei ℥.iiij. quibus per cocturam ad emplaſtri formam redactis illius. ℥ij. permiſceto cū pari portione prędicti pulueris: aut minori, ſi imbecillius facere ſtudueris. Quod quidem vnguentum mitius adhuc efficies, ſi olei ſeminis cucurbitę. ℥. ij. admiſcueris, & ad formam linimēti mollioris effeceris: cuius autē aliquid in ſe recipiat candela cerea parte ſignata à carunculæ foramine excauata: curandumque eſt, vt ei parti exquiſitæ adhæreat: vel candelam inuolues linteo molliſsimo in circuitu ad modum lineæ gyratiuæ, ſupra quod vnguenti aut linimēti aliquid appones: nam fixiùs ea arte adhæret medicamentum: & tunc perſtabis in hoc opere donec carunculam extirpaſſe cognoueris ex libero vrinę exitu, & ex facili cādelę tranſitu, & nullo aut paucíſsimo pure excreto, mox tamen vlcus abſterges & conuenienti methodo curabis.

Quòd ſi vrinarium foramen, aut aliquod eorum quæ à renibus in veſicam deferuntur, lapide obſtruantur, aperiēda ſolùm via eſt lapide fracto, aut à foramine ſemoto. Frangere quidem eum qui in

vesica est multi tentarunt, frustra tamen: & cum hoc ego etiam tentabo idem efficere: non tamẽ dũ in duritiem lapideam commigrauit, sed cùm adhuc in glutinis formã concreuit solũ: quod possibilius arbitror. Cui vsui præstat scire, varia medicamenlapidem frangentiũ genera à varijs authoribus scripta fuisse, diuersa quidẽ & sæpe cõtraria, vt facilê apud Gal. reperire est, quod non citra maximam considerationem, & salubre medendi consilium factum esse censeo: ex varia etenim frangẽdi lapidẽ ratione, & ex varia lapidis dispositione seu ætate aut tẽpore sumpta ad id indicatione. Quamobrem, postquam Medicus ex proprijs signis, lapidẽ inesse vesicæ cognouerit, nõ potest hoc aut illo medicamentorũ genere indistinctẽ vti, sed à principio id adhibere tenetur, quod iuxta lapidis statũ proficuũ fore cognouerit. Cuius rei ratione sciẽdũ est, quatuor reperiri medicamentorũ frangẽtium lapidẽ genera multis doctissimorũ compertũ esse. Primũ quidẽ rimari diligẽter oportet, an lapis sit plurimũ induratus, concretus & cõpactus: an paruo aut nullo glutine cõfectus: nã hoc esse lapidis principiũ Hipp. his verbis statuit. Glutinũ quidẽ fit pituita ad fæcem admixta, & primò parua lanugo superstat, deinde quod accedit arenosum sit, glutino fiente pituita: quod etiam eâdem parte longiùs explicat. Quo quidẽ tẽpore solent adhiberi calidiora, quã pro frangendo lapide forent necessaria, vt Gal. optimè aduertit, quibus exsiccato debili, aut vt rectiùs loquar, dissoluto, & nondũ cõcreto glutine, faciliùs inhibeatur lapidis concretio. Quę vsum pręstãt inter alia, quę breuitatis causa pręteremitto, nicoziana herba, vulgò tabaco appellata, cuius pulnis quãtitate. -). j. cũ tripla sacchari quantitate, &

Libr. 4. de morb.

Li. 9. phar ma. lo. c 1

vino aut aqua ſaxifragiæ exhibitus plurimũ cõducit: veluti ſtillatitia aqua ex calcitrapa, & decoctũ etiã florũ & ſeminis eius. Verũ ſi iã induratũ eſſe lapidẽ cognouerimus, nõ tamẽ omnino concretũ, neceſſaria ſunt ea medicamẽta quæ tenuib9 cõſtãt partibus, acida tamẽ & multo humore inundãtia, & quæ calore ſunt moderata: nam talia à tenuitate habent vt penetrent denſas cõcreti lapidis partes: ab aciditate, quòd inſcindãt & in minutiſsimas partes lapidẽ diſsipent: à copioſo verò humore, quòd madefaciant, & veluti emolliant: egẽt tamẽ moderato calore: nam quæ acriùs calfaciunt, magis indurãt, quàm cõminuant lapidem. Cuius efficaciæ ſunt ſuccus limonũ, oxalidis, radicis rubi: betonica ipſa, graminis radix, adiantum, aſplenium, ſmyrnij ſemen, rumicis radix, vitis lacryma, ſemen maluæ ſilueſtris, radices canarum, blitis, ſaxifragiæ, vrtica & alia huius naturæ. Tertij generis medicamenta ea ſunt, quæ impropriè lapidem inſcindere dicuntur: nam abſtergendo tantùm atterendoq́ue ſuperficiem lapidis, ipſum conterunt, vt aſpera omnia, ſicut vitrum tritũ, lapis ſpongiæ, lapis lincis, cinis leporis cõbuſti, cinis corticũ ouorum, lapis, veſicæ hominis aut porci & alia huiuſmodi, quæ vt ſunt parui momẽti, ita voluntariè ſubticeo. Quarto loco ea oportet porrigere, quæ multam vrinam prouocent, vt quod ex lapide excuſſum eſt, & in arenulas aut fruſta cõminutũ, inũdante copioſa vrina pellatur. Qua quidẽ lege Medicus poterit, inſpecto ſtatu laborãtis, porrigere quę proficua fore ſperauerit. Sunt præter hæc alia medicamenta, quę à proprietate ferunt id poſſe: ſed hęc prætermitto, nã plus fictitij quã veri obtinere arbitror. Inſuper cõpoſita reperiũtur nõ pauca,

quæ

quæ efficaciùs id possent efficere, si experimentū probasset, vt rationabiliter videtur composita. Et hæc sufficiant, quando breuis institutionum ratio plura non admittit, & lib. de inter. morb. curatio. latiùs scripsi.

At quod maius videtur negotium facessere in aperiendis meatibus, est venarum, tum viscerum, tū totius corporis obstructio: Quam efficere solent humores multi confertim & subitò vasa obturantes, aut viscidi & crassi ibidem congesti, & vasorum tunicis adhęrentes, præpedientesque aliorū humorum, tum diflationem, tum distributionem sufficienter. Fert quidem natura patienter collectiones humorum, donec vel qualitate sua sint admodum molesti, vel crescendo iam incipiant eam premere: quæ si valens sit, eos aggreditur expellere vel deuincere: ac si impotens, humores ibidem permanere sinit, & obstructionem efficere: quòd si multi aut calidi fuerint, febrem accendunt: si verò crassi & tenaces, minimè aut longo post tempore, vt Galen. mille rationibus probat. Eueniunt quidē sæpius ac citiùs huiusmodi obstructiones, in frigidis & fœmineis naturis, quę ob crudi sanguinis copiam, aut vitam ociosam & sedentariam facilè his humoribus aut excrementis abundant, tardiùs verò in calidis.

Li. 8. pharma. lo. c. 6 Li. 8. & 11 method. Li. de cōstit. art. med.

Sed medicamentorum, quæ deobstruere possūt natura triplex reperitur: vna quidem quæ primò & per se humorum peccantium prauæ conditioni se opponit, euacuatione nimirum, si quantitate peccant: aut purgatione, si vitio aliquo: inscissione, attenuatione vel absterſione, si crassi, viscidi, & tenaces sint. Altera rursus, quæ ex accidēti obstructionem demolitur, pondere videlicet, etiamsi absterſione

ſione id efficiant. Tertia verò continet ea medicamenta, quę infartu liberant & obſtructione, quæ à Gal. ecphractica, & ecatarctica appellantur, quaſi expurgantia & infartu liberantia dixeris: quæ omnia nitroſa & amara ſunt, nonnihil adſtrictionis habentia: cuius ratione, quæ circa ventrem ſunt partes, quæque in iecore, liene alijſq; viſceribus, cùm maximos in ſe meatus habeāt, maius accipiūt commodum ex vaſorum corroboratione, quàm propter oſculorum exiguitatem lædantur. Sunt autem ea vt ſcylla, iris, nitrū, aphronitrum, ſpuma nitri & ſcryphon, & id genus reliqua, quibus rarò vtimur ſolis, ſed ob humoris peculiarem conditionem ea quæ primi generis eſſe diximus, admiſcere iubemus. Nam cùm humores craſsi, viſcidi & lenti plerumque obſtructiones efficiant, ob id Galen. conſulit ea eſſe adhibenda, quæ abſtergendi & attenuandi vires habent: nam abſtergentia & inſcindentia, viſciditatis præſidia ſunt, craſsitiei attenuantia. Inter quæ medicamenta etiam eligenda ſunt, quæ cuique membro proficua experti ſumus, veluti quę iecur reſpiciūt, vt nardus Indica & Celtica, ex aqua frigida epota, lauri cortex, tribus obolis vino odorato ſumpta, piceæ folia mulſa diluta, gentianę radicis ſuccus, aut decoctū chamæpiteos, eringij, rapontici, agarici, betonica, eupatorium: quibus admiſcere oportet ſuccum, vel ſerapium cichorij aut abſynthij: quibus etiam modicas lienis obſtructiones auferre poterimus: nam quæ maiores ſunt, vehementiora deſiderant, vt capparis corticem, radices tamariſci, ſcolopēdrium, ſcyllam, aſplenij folia, & alia id genus: cuius naturæ eſt vinum in quo ferrum candens ſæpius fuerit extinctum. Hoc tamē obſeruabis, quòd ſi iecoris cauū fuerit

Li. 8. method. Li. 11. etiā & 3. art. med.

obſtru-

obstructum, quæ ventrem soluũt admiscere oportet: si verò gibbum, quæ per vrinam purgét: in lienis autem obstructionibus semper addere oportet aceti nonnihil.

Verùm licèt hæc sufficere viderentur, necessum tamen est nosse quid primò sit agendum in de obstruendis visceribus, inscindendũ ne, an abstergẽdum aut extenuandũ, an simul totũ peragendũ. In qua re, nisi quid particularius obstiterit, semper attenuantibus primò est vtendũ, mox inscindentibus, & abstergentibus vltimò. Quòd si ex omnibus vnum cõposueris medicamentũ, longè vtilius te fecisse existima: in quo tamen primis diebus attenuatio polleat, postmodum addere oportet quæ inscindendi vires obtinent, vltimò tamen abstergentia, & repurgantia vigeant necessum est. Qualia autem sint quæ attenuant & inscindunt, antea dictum est. Abstergunt quidem inscissos & attenuatos humores mel, saccharũ, terebinthina, addito rhabarbaro aut agarico: præsertim si his vtaris tertio vel quarto quoq; die-).ij. pondere, in aqua lupulorum facta infusione & expresione. Quorũ sufficientem copiam reperies lib. de curat. morb. cap. de iecore & splene obstructis: nec non lib. de recto præsidiorum vsu.

Secundum autem apertionis obstructionum genus, maioris est efficacię & vetustioribus affectionibus proficuum: quod perficiunt ea medicaméta, quæ (vt ferunt) sua grauitate deorsum ferre omne id quod in vijs antestat, vires habent: qualia sunt omnia medicamenta quæ ex chalybe conficiuntur. Quæ quidem, non solùm pondere & grauitate id nata sunt efficere, sed vt Galen. aduertit, quia non-

Li.9. simpli. c. de squãmis.

nonnihil obtinent caliditatis, & plurimum absterſionis, & vt lib. de fœminarum morbis diximus, ob vim etiam purgatiuam ex parte ſulphurea, qua abundant: quo fit, vt calore ſibi viam aperiat, & humores etiam attenuet, pondere quidem celeriter quoſuis meatus permeet, abſterſione verò humores abradat. Nec ob id credendum eſt, craſſarum partium chalybem plus prodeſſe, quàm dum ſubtiliter limatur: quippe tunc potiùs perforat humores ſuo pondere, quàm vi propria abſtergat: quo fit, vt fœminę ſic curatæ citius reincidant in maiores obſtructiones: quod profectò his quæ ſubtiliùs limatum chalybem acceperunt, non accidit. Exempli tamen gratia modum præparationis vnum aut alterum proponam: longiùs enim de hac re egimus lib. de fœmin. morb. & lib. method. & de recto præ. vſu. Quod magis proficuum fidiſſimo experimento cognoui, eſt chalybem ſubtiliſſimé limare & ſæpius aqua roſacea vel quauis alia abluere, & admiſcere prædictis medicamentis hac forma. Excipe ſyrupi de quinque radicibus (in fœminis ſine aceto, & in viris cũ eo) ſyrupi cichorij & adianti ana. ℥. iij. pulueris rubiæ, & rumicis ana. ʒ. j. ſ. pulueris diamargaritonis fri. ʒ. j. chalybis ſubtiliter limati & loti. ʒ. vij. miſce & fiat ad modũ opiatæ. Robuſtioribus verò addere poteris mellis ℥. ij. chalybis vſque ad. ℥. j. ſ. diatragacãthi. ʒ. j. diacurcumæ & dialaccæ ana. ʒ. ij. Cuiuſque harũ cõpoſitionum ſumat laborans manè cocleare vnum, & mox per locum accliuem & decliuem vnius horæ ſpatio ſe exerceat. Verùm in his qui aut vomunt aut aluum habent adſtrictám, ex vſu eſt modicum aquæ calidæ antea ſumere: in alijs modicum vini, & ſi quod accidẽs ſuccreuerit,

iuxta

iuxta eius naturam subuenire oportet, vt locis citatis abunde dictum reperiet diligens lector.

DE TRAHENTIVM AVXILIorum administratione

INSTITVTIO VIII.

IERI motum localem vno é duobus modis, vnanimi constat Philosophorum, & Medicorum omniũ consensu: vno à principio quodam intrinseco(cuius hac in parte non meminero) alio quidẽ à principio extrinseco, in quo res mota renitentiam potius quàm actionem prꝫstat. Quod sanè motus genus iterum diuiserunt Philosophi in quatuor species, quales sunt pulsio, tractio, vectio, & vertigo. Inter quas hæc est differentia, quòd pulsio sumit denominationem à termino à quo pellens incipit motum: tractio à termino ad quem: vectio ex vniuerso motus spatio: vertigo verò ex pulsu & tractu componitur. Pulsu verò vtimur, cùm aliquid quo non oportet vergit: sic medicamentorum repellentium adminiculo à parte trudimus quod præter naturam fluit: quòd si ea prodesse non comperiamus, tractu vti cogit rei necessitas: quippe trahentia auxilia, vel propria virtute, vel per contactum ad se alliciunt quæ aliunde vergunt. Verùm hꝫc trahentia auxilia, duobus modis considerata & accepta reperio: vno, cùm à virtute

tūte quadam trahente sibi indita id munus exequitur: vt magnes & rhabarbarū: alio verò cōsideratur tractio, quæ solùm est humorum transmutatio, absque peculiari trahendi virtute: qua significatione, licèt genere motus trahentia auxilia eadē sint specie, longé tamen diuersa sunt, & diuersa constantia materia. Quę sanè trahētia omnia quatuor generibus tantùm continentur, in vacuo videlicet, in suctu, in dolore & in calore: quorum omnium meminisse decreui, vt cuique constet quando, quomodo & quousque hoc vel illo tractionis modo vti teneatur. Nam licèt soli cuti hæc adhiberi posſint, consequutione tamen quadam viscera & internum corpus exonerant, foras trāslata materia tabidas & veluti sideratas partes restituunt: venenum in cutim euocant, vitiosam saniē exhauriunt, criticos abscessus accelerāt, deploratos pleuriticos & fortasse attonitos releuant, inguinum tumores amplificant, squamas ossium detrahunt, coxendice laborantes iuuāt, hydropicos suctione minuūt, clauos, spinas, sagittas é profundo reuocant, sic reuulsiones & alia pleraque eximia beneficia præstant.

Vacuum non vt vulgus arbitratur, simpliciter trahere est intelligendum, cū sua sponte nihil agere, vt quid priuatiuum posſit: cum hoc tamen duobus modis vacuo trahere accidit. Primo, quia partes quæ circunstant, propter sui conseruationem, in vnione sitam, naturaliter coniūguntur: quo fit, vt grauia sæpe accendant maiori vi, quàm dum ad proprium locum conscendunt: quia ad proprium locum, vt meliùs se habeant, adeunt, sursum verò contra proprium motum, vt conseruetur vniuersum. Trahitur secundò alia ratione in vacuo, nēpe

quia in corporis partibus vacuis & inanitis excitãtur facultates ad validas & cõsuetas tractiones: qui modus frequentissimè vsui medico proficuus est. Hac enim lege fiũt reuulsiones, quæ cũ euacuatione associãtur: nã inanito distantiori à parte affecta mẽbro, quod ibidẽ superest, facilè ab innato trahitur: modò ipsa facultate trahente: modò successione ad id quod euacuatur, humore delapso. Quod sanè præsidiũ, dum vacuationi adiungitur, semper vires validas requirit, nã sanguinẽ mittere & eo vsq; corpus vacuũ reddere, vt à distãtissimis trahere cogatur, graue est, nisi vires cõstẽt. Nõ minores obtinet trahẽdi vires suctus, quinimo è profundioribus & distantissimis partibus educere valet. Quem vsum præstant cucurbitæ, hirudines, folles, aut syringa vacua, quę sugendo à partibus quibus adhærent, ad se facilè alliciãt. Vtimur tamen hoc præsidio, vbi vires periclitari veremur maioribus vacuationibus.

Dolorem de maximè trahentibus esse Gal. & ferè omnes Medici asseuerãt. Verùm statuendũ est, non vi & efficacia propria id posse efficere, cùm qualitas solũ sit intentionalis, sed potiùs arbitrandum est tractionẽ succedere, quia ad dolentẽ partem reliquæ transmittunt propter cõmunẽ sympathiam quam habẽt: quo fit, vt omnes condolentiã persentiscant, & quod habent (siue abundet, siue secus) transmittant, facultate nimirum totius corporis transmittente ad partes affectas. Quippe Galen. ex professo docet, dolorem non trahere, sed transmissionẽ & fluxionem mouere. Quod duplici ratione posse fieri existimo: nimirum spiritu & calore per arterias transmisso ad partem dolentem: aut humore per venas ad eandem delapso: illud qui-

Li. 3. metho. c. 3.

quidem necessariò fit in omni dolore, eo quòd facultas vitalis spiritum & calorem ad singulas partes pro ratione vsus & indigentiæ transmittit: & cùm pars dolore affecta eo tempore ad causam molestantem propulsandam plus indigeat calore & spiritu, ob id natura ex propria lege id semper nititur: cum hoc tamen vera tractio dici non debet, quia non fit appetitu mouēte facultatem ad expellendum nocuum, aut ad trahendum simile & necessarium, quorum neutrum in dolore reperitur. At in quibus aut sanguinis missione reuellere non datur, aut iam factum est, & non sufficit, præsentaneum remedium est longè à parte affecta dolorem vinculis, aut alio quouis modo excitare.

Potiori profectò ratione tractiones calore fieri omnibus est cōpertũ, non quòd calori insit trahendi potentia, quantũuis ab Hipp. dictũ sit, membrũ per caliditatē trahere ad seipsum à vicinis venis & carnibus pituitam aut bilē. Nam si quis authoris mentem satis callere studeat, reperiet partes potiùs medio calore trahere, quã quòd ipse per se trahat: dilatat enim partē calor, & fusis humoribus vicinarũ partiũ trahere dicitur. Quo fit, vt partes præter naturã calidæ, protinus humoribus repleantur: tũ quia dilatatę faciliùs susceptãt: tũ verò quia humores prõptiùs ad eas liquati cõfluunt. Qua quidē ratione Gal trahentia medicamenta, calida esse & tenuiũ partiũ asseuerat. Caloris enim est partes dilatare, & humores fundere: & tenuium partiũ est in altas permeare partes, quo faciliter fiunt in partibus magnæ attractiones. In qua re statuendum est, trahentia auxilia aliquando quod attractum est à corpore, sensibiliter excludere, cùm attractio cùm euacuatione fit, vt in reuulsorijs

Lib. 1. de morb.

Li. 5. simpli. c. 16.

sanguinis detractionibus: aliquando verò insensibiliter, vt digerentia efficiunt medicamenta: nonnunquam solùm attrahunt citra discussionem, vt cùm in partem emortuam calorem & spiritum reuocant. Quod etiam probauerat Galen. dicens: Vicinæ sibi virtutes sunt eorum quæ in alto latent, attractrix & attractorum digestrix: nam quæ trahunt, etiam nonnihil discutiunt, & quæ discutiũt, pariter trahunt: differunt tamen quia in digerentibus discussoria vis est, in attrahẽtibus attractrix præpollet. Qua ratione Galen. loco citato, valenter trahentibus adstrigentia admiscet, ac nonnunquam emplastrica, vt vno tantùm medicamento, aut solùm quod opus est, trahatur, aut minus, vt discussioni detur locus, vt necessitas postulauerit.

Medicamenta verò trahentia, duorum sunt generum: nam quædam sua sponte nata sunt trahere, vt tapsia, sagapenum, propolis, succus cirenaicus, euphorbium, opopanax & alia huius naturæ: quędam etiam aduentitio calore trahunt, vt fermentum & stercora putrefacta: inter quæ non parua inest trahendi diuersitas, vt Galen aduertit, quæ medicamenta à secundo ad tertium ordinẽ calfacientium vagantur. Sunt præter dicta, alia quæ proprietate quadam magis quàm aliter id agere videntur, vt radix arundinis cum melle, radix oxiacanthę, coagulum, oleum etiam scorpionum, & theriaca. In quorum administratione Gal. sic scripsit. Quòd si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò quod euacuari oporteat in penitioribus partibus fuerit, intendendus atque augẽdus est dispergentis medicamẽti calor, cùm dubitatũ sit, ne priùs quàm profundas attigerit

Li. 5. simpli. c. 16.

gerit partes. interim vires amittat: neque tamen ex eo superiores partes aliquem dolorē sentient, cùm omni vacent affectu. Quare nunc hæc duo simul inuitant ad calidorum pariter atque acrium medicamentorũ vsum, & summæ partes, quæ tolerant, & profundę quę egent. Quibus constat pręcalidis esse vtendum in profundioribus malis, ita vt iam acria sint, quæ Græci methasincritica vocant, idest, transponentia, traducentiaque ab internis ad extimas sedes, quæ etiam vocant rubificantia. Quorum etiam vsum docuit Galen. his verbis. Si quidem vbi tantùm corpus celeriter calfacere consilium est, ea tunc exhibenda sunt, quę & celerrimè à caloris nostri contactu incalescant, & promptissimè vndequaque ferantur: verùm vbi partē quampiam refrigeratam calfacere studemus, contra agendum est, nimirum quę tardè calescētia plurimo tempore perdurent. Itaque cùm in calorificis mens est, vt per moram igneæ partes in profundas sedes meent, non in solas eas quibus admouentur, eligenda sunt calida, multam habentia lentamque humiditatem, quę festinam calidi euolationem adhibeant & remorentur, cuius generis sunt tapsia, nasturtium, sinapis, & id genus: quorum calor diutiùs duret & tardè succendatur, vt quæ ex profundo sunt euocatura humores. Cæterùm cùm mens est, partem quam primum contingunt, citra aliqua attractionem excalfacere, eligenda sunt, quæ citra incoctam humiditatem promptè incalescunt, qualem substantiam Galen. in pipere conjectat: nam ob eam tenuitatem humiditatis expertem, citissimè exuritur & permeat: quod etiam alibi expresiùs docuerat. Ex quibus omnibus apertè constat, trahentia omnia, aut sicca & tenuium

Li. 6. simpl. cap. de zingibere.

Lib. 4. de sanit. tu. cap. 11.
Li. 6. simpl. c. de zingibere.

partium esse, aut humida illaborata humiditate. Siccis vti docet in extremis partibus, reliquis vbi ex profundis locis aliquid educere conamur. Præterea sensim aut confertim, leuiora aut maiora, continuò aut interpolatè huiusmodi præsidia adhibenda sunt, prout affectus diuturnus, grauis aut acutus fuerit. Nam grauibus & periculosis maiora à principio sunt adhibenda: diuturnis verò, sensim & paulatim vires eorum sunt augendæ, inspecta parte cui adhibentur, ne vltra modum operentur; parsque vt facilius vim medicamenti susceptet, vino aut aqua tepida fouenda est. Lex autem & ratio vtendi, neque vna in omnibus in quibus conueniunt, neque quibusuis omnia sunt adhibenda. Nam criticis tumoribus, venenatorum morsibus, & pestiferis bubonibus, non sunt adhibenda quę vehementer trahant, sed quæ leuiter: nam præter id quòd plurimū calorem concitant, minori transpiratione grauius periculum accersunt. Vltimò tamen vti Galeni consilio expedit, qui partem cui adhibentur medicamenta hęc, circumlinire medicamento aliquo inflammationem arcente docet: in alijs verò, in quibus ex profundo allicere conamur, his opus non habemus: præstat tamen in omnibus à leuioribus sui generis initium sumere.

Li. 5. pharma. loc. cap. 10.

Sed de tractione expurgantis medicamenti non nihil docere institui, quantumuis sciam non magis posse meam sentētiam pluribus placere, quàm reliquorum authorum. Conueniunt itaque ferè omnes Medici in hac re: nimirum medicamenta purgantia trahere peculiari quadam trahente virtute, calore quo abundant, plurimum ad id iuuan-

te. Alij tamen ex similitudine tractionem fieri contendunt: item alij qui ad veritatem propriùs accedunt, tractionem in calorem, electionem verò in huius aut illius humoris similitudinem referunt: qualis autem sit hæc similitudinis ratio, non constat: nam varias proferunt de ea re sententias. Nos autem per similitudinem, modum quendam mixtionis in medicamento & humore similem intelligimus: hoc est, quòd æquis portionibus elementorum constet humor ac medicamentum trahens: nimirum, quòd ad mistionem concurrat vnumquodque elementum æqua lance libratum, ac in medicamento, & sic de reliquis omnibus: hac lege, quòd in medicamento sint vnius elementi partes duæ, alterius pars vna, reliqui rursus partes quatuor, & quarti partes tres: rursus in humore sibi familiari par portio omnium & singulorum adseruanda erit. Qua sympathia & similitudine coniectabile est vnum ab altero elici & trahi. Quo dogmate constat posse dilui multa argumenta difficultatem inferentia: nimirum medicamentum trahere humores, & non é contra, ob præstantiorem medicamenti formam quâm biliosa, pituitosa, aut quæuis alia excrementa sortiantur. Secundo non inconuenit medicamentum esse calidum & humorem frigidum, quia ratio similitudinis non stat in primis qualitatibus: nec inconuenit vnicum medicamentũ posse plures humores trahere, quia familiarẽ trahit, reliquos natura irritata sua sponte expellit. Præterea tractio medicamẽti nequit fieri nisi in paruissima distantia, & libero medio: at cũ medicamẽtũ in vẽtriculo residẽs humores habeat distãtes & medijs plurimis præpeditos,

oportuit calorem præsto esse, qui vias aperiret, humores funderet, & iam attenuatos, per apertas vias & anfractus duceret: quo fit, vt calore hæc medicamenta ab alijs trahentibus dissideant: siquidem neque magnes nec electrum eo indigent ad tractionem.

DE REPELLENTIVM AVXIliorum administratione

INSTITVTIO IX.

VM maiori ex parte mala quę nostris corporibus succrescunt, ex fluxione dependeant, ob id prouida ars decreuit, varijs medijs & instrumentis à parte affecta aut afficiēda fluxiones auertere: reuulsionibus nimirū, deriuatione, & vltimò repulsu seu transmissione, non solùm fluentis adhuc materiæ, verùm & fluxę iam atque in partibus receptę. Repellentia itaque auxilia, quæ mirā hanc efficaciam sortiuntur, non eo repellunt quia virtute aliqua id efficiant, sed quemadmodum trahentia, solùm partium dilatatione, & humorū fusione, ita & repellentia partium cōpressione, trudunt humores in particulas contētos. Dimitto hac in parte deligationes & fascias quæ viarum coarctatione potiùs impediunt quā repellant. Auxilia Lib. artis med. c. 85 sanè repellentia, vt ex Galen. facilè colligitur, naturę esse frigidæ & adstringentis euidenter constat,

licet

licet per se frigida citra adstrictionem, ad leuiter repellendum paucum humorem, superficiem corporis occupantem, constituta esse comperiamus, vt ex eodem Galen. his verbis constat. Genus igitur repellentium pharmacorum, in principio inflammationum in refrigerantium materia situ est. Hæc enim medicamenta molli tantùm aqueaq; materia pręcollent, quæ densantia Medici vocant, velut est aqua frigida, semperuiuium, portulaca, tribulus, lenticula palustris, lactuca, intybū, oleū rosaceum, violaceū, lac, & oxicratū, & id genus: alia insuper fortiora reperies in hoc genere, vt mandragoram, hyoscyamū & cicutā. At in grauioribus affectionibus, & quæ postulant reuulsiones maiores, neque illa, neque solùm adstringentia, sed quæ simul adstringant & refrigerent requiruntur: namque hęc sunt verè repellentia, vt expressit Galen. quia ad adstrictionem opus est crassa terrenaque substantia. Quippe proprium adstringentium munus est, contrahere, constipare, & substantiam nostrā condensare. Huius autem naturæ duorum generum sunt medicamenta, frigidorum cum adstrictione vnū, vt arnoglossum, rubus, capreoli vitis, polygonum, myrtus, balaustium, omphantium, & sanguis draconis, oleum myrtinum & sumach. Calidorum verò aliud, qualia sunt mastix, thus, absynthium, mentha, alumen, calcantum, casia, cinnamomum, ciperus, spica, myrrha, polium & marrubium, ex quibus varias repellentium formas effinxerunt Medici. Nam defensiua appellata huius etiam naturę sunt, quæ non supra partem, sed paulò distantiùs ab ea apponuntur, & strictioribus factis vijs & canalibus fluxionem ad particulam inhibeant: repellentia verò supra partem appo-

Li. 6. phar ma. loc. cap 1.

Li. 5. simpli. c. 16. Li. 6. simpli. c. de cētaurea. Li. 9. simpli. c. 1. Li. 3. c. 17

nuntur, vt ab ea contentum & fluentem humorem pellant, ac delabi amplius in partem prohibeant.

Verùm ante omnem considerationem, discat diligens lector naturam affectionum, locum & denique tempus in quo adhibenda sunt. Affectionis naturam Galen. eleganter depingit dicens: Li.ar.me. 85. Cùm vasa maiora & minima, affluenti vel sanguine, vel quouis alio humore repleantur, ita vt periculum sit ne ex vasis exsudet ad spatia vacua, tum quidem vacuatione indiget particula, vt pote Li.3.metho.c.9. plena. At vacuatio (vt alibi refert) hoc genus affectorum excogitata est duplex: aut translato ad alias partes qui in ægra continebatur sanguine, aut foris à corpore expulso: satius profectò est (inquit) vtraque vti, obseruantibus diligenter, ne quę læsio ex accidenti sequatur. Ergo cùm gemina sit dictarum vacuationum vtraque, quadruplex in vniuersum nascitur vacuantium genus. Quorum omnium pręcipuum primumque est, translatio humoris ad alias partes: quam profectò his auxilijs repellentibus molimur, quo iterum resumi possit qui delabitur humor. Itaque si vacuatione nõ prohibeatur ad particulam fluxio, aut non sat fuerit, reuulsionibus ipsum retrahere oportet, & mox à parte repellentium adminiculo abigendus est humor, perstandumque, donec delapsa materia in venas, â quibus emanauit, iterum recipiatur. Quo auxilij genere declinamus phlegmonarum ortus atque incrementa, quia mirum in modum â parte quod defluxerat pellunt. Retrocedit autem, Li.ar.me. 85. inquit Galen. vel impulsa, vel attracta, vel tranmissa, vel horum vno aliquo modorum, vel om- Libr. 13. met.c.6. nibus. Quos etiam extractionis modos alibi cla-

rius

rius exprimit, intelligens per repulsionem actum facultatis expultricis: verùm cùm id parte existente ægra nequeat commodè fieri citra alicuius medicamenti adminiculum, ob id summoperè sunt huic vsui proficua. Verũ transmissio solùm intelligenda venit, prout refertur ad frigida & adstringentia medicamenta, quorum munus est constringendo expellere humorem ad vicinas partes. De quo auxilio hæc refert verba Galen. Quanto enim per maiora vasorum conceptacula fiat euacuatio, eo promptiorem esse est arbitrandum: nam per ea expellitur à laborante loco materia ad maiores membrorum meatus: qua enim ratione delabitur materia à maioribus ad minores: eâdem iterum remeat à minoribus ad maiores, compressis minoribus vi medicamentorum adstringentium: quo solo auxilio faciliter inflammationes non paucæ curari assolent, vt idem author optimè alibi docuerat. Verùm quod in hac re maiorem ingerit dubitationem, est an tãta sit vis & efficacia repellentium, vt quod in spatia non naturalia excisum est à venis, in easdem iterum resumi efficiant. Quod profectò euentu quotidiano probant multa: nam puerorum excrementa, morbili & variolæ crebro repercussu frigidi aëris repente occultantur: item inanita loca, inquit Gal. trahũt ad se ipsa, ergo hu morẽ contentũ in tumore ad vasorũ inanitatẽ remeare, & secta vena purgari manifestũ est. Præterea ex pleuritide fieri cõmeat9 in phrenitidẽ & pulmoniã docet euentus (quãquã hoc alia ratione & modo fieri possit) sic Hipp. Quibus inter vẽtriculu & septũ pituita reposita est, & dolorẽ affert nõ habens exitum, neque ad alterum ventrem, his

Li. ar. med. 85.

Li. de opti. sec. ad Tra.

Li. ar. med. c. 85.

Libr. 7. apho. 54.

per venas ad vesicam pituita versa soluitur. Rursus in his qui ex morbo Gallico hydrargiro inunguntur, mirabile dictu quàm celeri motu ab externis ad intima fiat humorum confluxus & cômeatus. Confirmat insuper echymosis curatio per repellentia, facta retrocessione ab spatijs illis ad vasa. Quam etiam Galen. doctrinam docuit loquens de emplastro, quod ex argenti spuma & hydrargiro conficitur dicens: Cuius auxilio exulceratis partibus ne quid influat impedit, & iam fluxum denuo ad partes circunstantes trudit: idem scripsit idem author dicens: A patiente verò loco adstringendo ac refrigerando repellemus, sed & loca exinanita, attrahunt ad se ipsa quæcunque repercutiuntur. Quibus profectô constat, commeatus humorum possibiles esse, quantumuis aliquid post repellentia remaneat in parte, discussoria auxilia desiderans Quo fit, vt nô sit repulsorijs plurimũ innitendum, sed antequâm postremũ fiat, cessandum, ne aut in alium mutetur affectum, vel in duritiem immedicabilem, ac etiam vt detur discussioni locus. Cum hoc tamen se se extendit huius præsidij vis & efficacia ad frigidos succos repellendos, vt ex Galen. euidenter constat: nam edemata ea lege curare iubet per repellentia ex spongia aqua & aceto imbuta, addito in incremento modico aluminis. Pręterea iubet à capite repellendum esse humorẽ, quisquis is sit. Verùm id non debet intelligi de affectionibus quæ fiunt per paulatinam congestionem.

Li.13. method. c.9
Li.1. pharma. gen. c.6.
L..ar.me.
Libr. 2. ad Glau. &.14. metho.

His suppositis, arbitrandum est, non fuisse dictum temerè & inconsultô, repellentia duorũ esse generum: nam frigidorũ munus solùm est incrassare humores ac partes densare, ne facile pateant: fri-

frigida verò & adstringentia id quoque efficiunt, et si quid in parte receptum est pellunt. Sic partes, quæ præ nimio calore fluxione tentãtur, sibi iure expostulant auxilia, quæ refrigerando repellunt, quibus & principium fluxionis auferatur, & pars compressione firmetur, maximè si fluxio ex humoribus sit tenuibus, biliosis & calidis: adstringentia verò his partibus sunt proficua, quę ob impotẽtiam fluxionem susceptant, maximè si dolore afficiantur simul.

Superest adhuc his exactè cognitis, quando & quousque sit his repellentibus vtendum: quod docuerat Gal. statuens id fieri tutiùs cũ corpus vacuum fuerit & reuulsionibus vsus fueris: quia tunc humoribus impulsis subest via & locus liber. Quousque verò sit agendum idẽ author scripsit, docẽs quod in parte continetur, repulsu & discussione abigendum esse ab ea, & ob id transacto principio vtrisque simul iunctis vtimur, præterquã quòd alterum alterius ministerium pręstat, resoluens penetrationẽ adstringentis, & adstringẽtia propulsionẽ calidi ad interiora, quo adinuicem iuuantur, vt docuerat idem Galen. per hæc verba. Vna vero alia mistura ex diuersi generis pharmacis, ex huiusmodi ratiocinatione cœpit: rarò quidẽ inuenerit quis affectionem, aut discussorijs tantùm, aut repulsorijs indigentem: paruæ etenim & affectionis nomine vix à Medicis dignatę confestim sedantur: vbi verò generatus affectus maiorem habuerit causam, impossibile est ipsum per repulsoria perfectè sanare, & maximè vbi ægri corpus humoribus multis refectum fuerit, aut particula affecta natura debilis: ob id igitur cogimur sæpe quidem in principio, sæpissimè verò paulò post admiscere quidpiã

Li. de opti. sec. ad Tra
Li. 13. Mehod. & Li. art. med.

Li. 6. pharma. lo. c. 3

ex

ex discussorijs. Quapropter non tẽpus morbi, sed cõditio præsens affectus ad curationẽ tãtoperè cõmẽdarũt authores: sed maximè Gal. nã licet tẽpo-
Li.14. methodo.c. 1 ra ad alios vsus cõsiderare oporteat, ad curationẽ præsens causa & pręsẽs dispositio affectus necessarię sunt: quare nõ semp expectare oportet augmẽti principiũ ad mixtionẽ resoluẽtiũ, vt multi cõsulũt: sed cõsiderare oportet, nũ antea expostulet affectus cõditio. Et ob id sola aut parũ mista in principijs inflãmationũ repellẽtia sunt adhibẽda, quia
Li.13. Method.c.5. plurimũ fluit, fluxit tamẽ quã paucissimũ, vt Gal. asseuerat, & quo magis morbus augetur, minor est
Li.6.pharma. loc. c.3. fluxio, aut saltẽ ęqualis, magis verò quod fluxũ est: qua ratione vberius oportet admiscere, vt optimè
Li,6,phar lo,c,6. aduertit his verbis idẽ author. Quẽadmodũ enim in principio cõmoda sunt pharmaca, id quod influit repellẽtia, sic post principiũ vsq; ad finẽ, pharmaco opus est ex vtrisq; misto, repellẽte videlicet & discutiẽte facultate prædito: ac primo quidẽ tẽpore adstringẽs præcellere oportet, ad finẽ verò discutiẽs: interposito autẽ tẽpore, æquales vtrobique partes esse cõuenit. Quãdo verò velut induratum quiddã de inflãmatione reliquitur, penitus nõ cõuenit adstringẽs ad discussoriũ admiscere, nisi prius totũ corpus sit euacuatũ: atq; neq; in principio bonum est discussoriũ adstringẽti admiscere. Itaq; vt quis exactè teneat quousq; sit repellendũ, fluxionis durationẽ attento animo exquirat: nã hæc est quę metitur repellentiũ adhibitionẽ & durationẽ. Prætereà sciendũ est, nõ solùm consuluisse Gal. repellentibus admiscenda esse resoluentia fluxionis aut fluxuri humoris gratia, sed & penetrationis vt
Lib.13.methodo, c.15 dictũ est, & roboris cõciliandi causa: quod elegãti oratione docuerat Gal. dicẽs; Cæterũ adstringẽdo

aa

ac desando summa corporis quod adstringitur vir tus illorũ excluditur, & in altũ ire prohibetur. Ob quã rationẽ nõnulli Medicorũ huiusmodi pharma cis alia subtiliũ partium & acri potestate prædita indere consueuerũt, à quibus veluti ductæ adstrin gentiũ vires in profundũ corpus perueniant. Quas vires cùm in cupresso adinuenisset Gal. plurimum laudat. Rursus admiscentur adstringentia his quæ maligna & incurabilia vlcera curant, vt nihil in- fluat quod sanationẽ impediat, vt varijs in locis do cuerat Gal.. Li.4.phar ma.lo.c.5 Li.7.sim- pli. Li.13.me thod.c.18 Li.2 phar ma. gen. cap. 2

Sunt præterea quædam affectiones, & quædam partes, quæ prorsus huius auxilij vim & efficaciã sustinere nequeũt: aliæ rursus quæ certo quodam modo. Affectiones quę id auxiliũ renuũt, sũt in qui bus materia est crassa, & repulsioni inobediẽs, qua propter in statu rarò eis vti licet: nam postquam Galen. dixerat, in statu humorem esse crassiorem, & vehementer impactum, inquit. Time igitur, quæ à phlegmone sumatur vna dumtaxat est indica- tio agendorum: hanc Græci diaphoresim vocant, Latini digestionem: secundo nec minus admittit locus affectus incapax fluxionis magnę, vt pollex & talus: fit sæpe talibus reuellis materiæ reddi- tus ad viscera: id etiam formidandum est, si ad vile membrum fluxio decumbat, vt ad cutem & adenes, è quibus sæpe suspecta est remigratio ad interiora & nobiliora: item si fluxio critica sit. Insuper quando locus affectus expurgatorium est membri principis, aut principi vicinus. Cum hoc tamẽ Gal. in emũctorijs & parotidibus, repel- lentibus vtitur, nõ tamẽ in omnibus: inquit enim: Qui à sola destillatione seu defluxu materiæ pro- ueniunt, neque multa existente quæ fluit materia, Li.1.phar ma. gen. cap. 12 Li.13.me- thod c.6 &.15. Li. de pa- ra. faci. cap.23.

neque

neque venenosa, neque toto denique corpore plethorico, sola spongia ex posca imposita sistuntur: quibus constat, quando in his vtendum sit repellentibus, quando secus. Nam dum corpus plenum est, frustra tentatur repulsio, quoniam nil amplius susceptabit. Profundus prætereà locus repellentia quoque renuit, vt ex Galen. apertè videtur cōstare: qua enim de causa extima pars inflammata, repellentis beneficio inanitur, eâdem si penitior sit, impletur: cum hoc tamen ex commoditate partis id commodè efficitur: neque inflammato cerebro cum vtilitate imponuntur sincipiti cum modico aceto, quoniam locus non valde secedit ab imposito remedio. At si spiritalis venter afficiatur, Galen. nonnunquam dissuadet, quandoque timidè concedit, inquit enim: Ita verò sic vbi adstringente opus fuerit medicamine, situs egentis loci spectandus est: nam si quod adstringit pertingere ad ipsum sufficiat, nihil prohibet quo minus eo vtaris, sin idoneum non sit, considerandum, num humiditatem simus ex antepositis partibus acturi in affectam, quamobrem aut adstringente medicamento admiscenda vis est, quæ dux veluti vię sit, aut eo non vtendum. Videturque eo moderamine procedendum in pulmone affecto, siue pulmonia, siue emoptoisi, sæpe egregiè lęserunt externa repellentia, quoniam ob interualli magnitudinem, pressus à thorace sanguis pulmonis plenitudinem adauget: sin thorax ipse, pleura, musculive, parcius vtendum esse ait. Cum hoc tamen satius est abstinere, quantumuis Mesues contrarium videatur cōsulere: nam in pleuritide nemo est qui non vereatur ob retrocessum & incrudationem materię atq; crassitudinem quam præstat: ita neque in ventre

Libr. 10. par. lo. c. de ischia dc.

Li. 13. me tho.

Li. 13. me tho.

Li. de cōstit. art. medi. c. 17

sunt

ſunt admodum tuta. Verùm in his & in ſpiritalibus membris aceti modus tanto magis moderandus eſt, quanto cedit thorax ex dimidio oſſeus, & venter ex toto carneus toti oſſeę caluariæ, ita vt illic ſubquadruplum, hîc ſuboctuplum admoueatur. Superſunt adhuc artuum iuncturæ, in quibus hoc modo repellendum eſſe docet Galen. Quippe inquit: Nam in particulis quæ circa artus ſunt, ſat fuerit etiam ſpongiam vel ex frigida aqua cui paululum aceti ſit commiſtum, vel aqua ſola madentē imponere, ſicut etiam ex vino aliquo auſtero. His etiam Raſius conſiderans loci anguſtiam, concedit nonnunquam repellentia: reliqui poſt vacuatum corpus admittunt: Auicen. non multo aliter, ſed debilia concedit. Itaque aut non adſtringendum, aut leuiter, in materię copia, craſsitie, vitio molli, & vegeto ſenſu prædito corpore, aut dolore & calore graui oppreſſo, vel criſim efficiente. Libr. 13. meth. c. 11

Taxat Galen. eos, qui ſi adſtringere tenentur, quæ validè adſtringant, proficua fore arbitratur: nam indiſtinctè adſtringere & quouis medicamento, periculo non vacat, ſed inſpecta priùs natura & dignitate particularum, cuiq; materiam aptam adhibere oportet. Ab auribus quidem repellit Galen. his quæ modicè adſtringunt & refrigerant, (licèt alterius generis medicamenta validiora ſuſtineant) vt roſaceo cum aceto, lacte muliebri calido, candido oui, item roſaceo cum auricula muris aut polygoni vel portulacæ & cucurbitæ ſucco. Oculi verò dum fluxione tentantur, deſiderant quæ Galen. commendat dicens: Eſt aliud genus pharmacorum, quod in oculares compoſitiones iniicitur, eorum videlicet quæ natura adſtringunt: quę igitur mediocriter hanc vim habent, mediocriter re- Li. 13. metho. c. 11 Li. 3. pharma. lo. Li. 4. pharma. lo. c. 8

 pellunt

pellunt influxiones, quæ verò valenter ampliorē dolorem infligunt, potiùs eas exasperando, quàm iuuent fluxionis impetū repellendo, asperitas lōgè à natura oculorum distat. Prętereà idē author præ-
Li.4.phar ma. loc. c.4.
cipit ea debere esse mordacitatis expertia, qualia ex metallicis lotis aut aliter præparatis componi refert. Consulit etiā Hipp. mediocriter adstringentia commoda oculis existere, inquit enim. Vbi modica potabili in spongia vtaris, optimū oculis est.
Li. de vsu humi.
Li.4. pharma. loc.
Li.1. metho.
Explicat etiam Gal. qualia debeāt esse his verbis. Sunt verò huiusmodi, folia rosarū & flores & succus oricæque fructus & nardi spica, ampliusque & malabrati folium, & crocus & lilium, & quæ hypocistis appellatur, atque vt exēplum hæc sufficiant. Gingibę etiā & dentes dū dolore inflāmantur, repellentia sustinent vehementia, vt Galen. hac oratione docet. Vehementissimis igitur opus est medicamentis, siue quis repellere, siue discutere velit doloris causam, siue humor sit, siue flatus ventosus, & propterea pleraq; ipsorum ex aceto acerrimo præparantur: sic galla pinguis, teda, myrtus & eius naturæ alia aceto feruefacta plurimū prosunt.
Li.5.pharma. lo. c. 9.
Cæterum gingibę mitioribus admisceri desiderāt, vt reliquæ oris partes, vt Gale. aduertit ob tunicæ oris tenuitatem. In his verò medicamentis, quę intus ad repellendum sumuntur, suam etiam eligēdi rationem Gal. præbet, sic scribens. Neque enim absolutè, si adstringere incipientem phlegmonē est opus, quodlibet adstringens in his quæ deuoranda sunt adhibebimus, sed ea quibus nulla corruptrix admista vis est. Denique omnis mordacitatis expertia oportet esse talia medicamenta, vt loco citato longissima oratione ostendit.
Li.6.phar ma.lo.c.1
Libr. 13. met.. c. 19.

DE AVXILIORVM RESOLuentium administratione

INSTITVTIO X.

SSE opus resoluendi post repulsionem docet his verbis Galen. Necessum igitur est, vt aut superfluitas retro cedens euacuetur, aut per ipsam patientem particulã: retrocedet autem, vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel horũ vno aliquo modorũ, vel omnibus. Per locũ verò patiẽtẽ euacuabitur, partim quidẽ manifestè & sensibiliter, partim verò in vaporẽ soluta. Quod sanè resolutionis ministeriũ, per huius efficaciç medicamẽta, resoluẽtia nimirũ perficitur. Verũ vt vis, natura & efficacia horũ medicamentorũ eluceat magis, statuẽdũ est, omnẽ suã gratiã nobis impertiri mediãte calore: quãobrẽ necessũ erit, quibus modis ea opera calor possit efficere, ante omnia docere, vt cõstet, quç sint quç verè resoluẽtia haberi debeãt, & quomodò à calorificis dissideãt. L.i.ar.me. c.85.

Calor igitur peculiari sui ratione, quæ crassa sũt tenuat, ac si liquida fuerint in vaporẽ versa, exhalãt: interdũ intra corpus, & fiũt è pituita aquosa flatus, inflationes, & palpitationes: interdũ verô foras, euacuanturq; halitu, vel insensili vel sensili cũ sudore: si verò sicca fuerint crassa illa quæ tenuãtur, aut etiam humida, sed minus exhalantia, tenuioris substantiæ euadunt omnia, vt Galen. statuit, ex austeris nimirum acida, ex acidis dulcia tenuia, ex dulcibus salsa tenuiora, & ex salsis Li,4.simpli,c.19.

amara adhuc tenuiora euadunt. Calidum itē fundit & liquat à frigido concreta: rursus eadem fundendo mollit: sic etiam fundendo & liquidiora ad motumq́ue promptiora reddendo excrementa, obstructa liberat, fluxiones etiam aut excitat aut geminat: idem calidū fusa tenuataque, si diutius exercet digerendo, aut aliter vacuando, tandem siccat. Rarefacit eâdem ratione poros ac meatus omnes, & ora ipsa tam vasorum quàm aliarum cauitatum aperit: item trahit adhuc foras, si admotum est, intro si sumptum sit: euocat materiam à se tenuatam per meatus etiam à se apertos, quapropter vehementer resoluit & digerit. Quo fit, vt etiam dolores sedet, & cum hoc materiam vbi adest euocet. Verûm vt ex Galen. constat, calida sumpta nō tantùm trahunt, sed etiam prorsus propellunt, licèt ex accidenti, vt quę flatus dissipāt per ructus & crepitus: quæ etiam sudores, vrinas, menses & hæmorrhoides mouent, secundas & fœtum mortuum propellunt. Calor item ex accidenti refrigerat, vel euacuata ex corpore materia calida, vt venus & medicamentum purgans, & dura frictio. Item per accidens humectat, fusis qui à frigido concreuerunt succis: & vltimò calor, tam internus, quàm externus, dum vehementior est, mordet, rodit, rubificat, carnem deterit, vrit & escaram inducit: quæ sanè sunt opera caloris. Quibus constat, quanti momenti sit distinguere, quale sit opus resolutionis inter omnia hæc opera, vt eligere possis, quando hoc, quando illud, caloris beneficio velis efficere.

Libr. 6. apho 31. Li. 11. metod.

Resoluentia pharmaca, quæ omnibus affectibus proficua sunt futura, tertio ordine calida & sicca esse apertè monstrat Galen. nam inquit: Vis eius est

Li. 9. simple. de paronichio.

est tenuium partium, & exsiccatoria morsu vacăt: nam talia sint oportet quæ paronychia sanant, talia enim sunt, quæ cùm ex tertio sint ordine calfacientium & exsiccantium, prçter hoc insuper essentiæ subtilis sunt. Item idem author loquens de digerentibus, ad differentiam coquentium inquit. Qui multo etiam magis ab his quæ diximus, & ex calfacere & exsiccare possunt. Præterea alibi sic scribit. Quç autem penitus tenuia calidaq; sunt, magis digerunt discutiuntq́ue humores ex corporibus quibus admouentur: & clariùs adhuc alibi dicens: Discutiunt autẽ calida & sicca facultate prædita: cum hoc tamen valde dissidẽt discussoria, ab his quæ trahendi vires obtinent, etiam si vtraque calida sint: nam trahentia ex profundo ad cutem externam possunt trahere: discussoria verò, attractum possunt sua sponte in halitum conuertere, licèt nonnihil attrahere posſint: itaque vt in vnoquoque vis altera superat, ita genere distincta sunt.

Li. 5. simpli. c. 9.

Li. 3. simpli. c. 17.

Libr. 3. phar. loc. cap. 3.

In qua re statuendum est, quòd licẽt dictum sit, tertio ordine esse calida & sicca discussoria pharmaca, cum hoc tamen id subintelligere oportet de his, quæ omnes tumores & humores in genere discutere possunt. Verùm quia non omnes, neque omnia corpora aut corporum partes, eiusdem sunt naturæ & conditionis, ob id varia oportet esse discutientium opera. Quod Galen. animaduertens suammet sententiam moderatur, & de scirrhosis tumoribus verba faciens, inquit: Quæ verò à lento crassoque humore cógelata sunt, calida poscũt siccaq́ue medicamenta, sed non tamen quç valida sint ac violenta, sed sufficit interim vt secundi aut tertij ordinis sint calfaciẽtium, primi exsiccantiũ.

Li. 5. simpl. c. 3.

Porrò cùm non exigua sit in corporibus sic indũratis maioris minorisque latitudo, necesse vtique est medicamentorum illis medentium non paruam esse latitudinem: & ob id idem Galen. in duo capita dissecuit: primum namque cõtinet in hoc genere leuiora omnia, quæ sarcotica nuncupantur: aliud verò fortiora, quę Medici appellant diaphoretica: inquit enim. Quę verò excalfaciunt, dum contentum in calescentibus humorẽ in vapores dissolueLi.5.simpli.c.4. rit: quę autem desiccãt, velut quæ vocãtur diaphoretica, hoc est, per halitum digerentia, & ipsa duplici ratione, aut humores ebibentia, cum poris quibusdam insunt, aut totam alterantia partem. Sunt autem leuiter digerentia, vt camemalum, melilotũ, fœnugræcum, semen lini, adiantũ & althæa. Paulò verò valenter discutiunt, abrotonum, brasica, daucus, veteres medullæ & oleum vetus: adhuc valentiùs ruta, iris, asphodeli radix, galbanũ, bdeliũ, nitrum, piper & id genus. Ex quibus non pro libito quis vti poterit, sed pro indigẽtię ratione, ea eligens quæ affectus aut locus expostulauerint.

Quę verò leuia sunt desiderat tumor in corporis superficie expositus, materia calida, humida, & locus affectus natura mollis & contextura rarus: nã talia maiori ex parte calori nostro simillima sunt, aut parum intensa, & humido tepori commista. Quo fit, vt minimè siccent, dolorem leniant, cutẽ laxent, spiramenta corporis rarefaciant penetrentque & humorem liquefaciãt. Quę verò acriùs resoluũt, vt tertio ordine calida, sicut longè nostrũ calorem superant, ita affectus persanant in alto corporis sitos, & ex frigido crassoque & glutinoso humore ortos: quia dum ad eam partẽ deuenit, quale est necessarium redditur.

In quo verò, quātū, & quousq; vtendū sit his præsidijs, ediscere conuenit: nā reliquias cuiusuis affectus côterunt: sed hos diuides in affectus vniuersales, & in particulares internos aut externos. Et licèt in omnibus prosint in côterēdis reliquijs post vniuersales euacuationes, cum hoc tamē in causis & affectibus calidis res tantùm agenda est ijs, quæ aut nostro calori sint simillima, aut his quæ relictā distemperiem compescendo, nostrum calorem iuuant, qui postea sua sponte reliquias conterit: quo fit, vt quæ intensum calorē attemperant, resoluant etiam. Cum hoc tamen in morbis calidis & acutis certiùs & securiùs reliquias conterūt, quę per aluū & vrinam sensim & paulatim educunt, vt latiùs dictum est proprijs Institutionibus. In alijs verò affectionib9, quæ aut diuturniores sunt, aut ex frigidis & crassis concitātur humoribus, longè aliter fieri debet: nam præmissis plenioribus euacuationibus, intrepidè quæ sensibiliter discutiunt, adhibenda sunt, veluti in hydrope, paralysi & epilepsia ac reliquis eius conditionis. At quia huiusmodi affectus plures expostulant euacuationes, ideò inter vnam & aliam ijs oportet vti, quæ & materiam attenuēt, & eandem discutiant, & quod reliquum fuerit ad coctionem simul præparent. Quo fit, vt simul cum discussorijs inscindentia & attenuantia admiscere oporteat. Sic ad internarum materiarum discussionem præstant radices gentianæ, peoniæ, iridis, pimpinellę, galangę, & aliarum huius naturæ, quibus admisto medicamento pro humoris natura, facile erit reliquias quasuis côterere, si vim purgantium subterfugerunt.

Sed in externorū affectuū resolutione, nosse primò oportet tempus seu occasionem resoluendi:

secundò differentiam discutientium, quam prescri bit humoris aut affectus differentia: tertiò verò, quid loci conditio expostulet. Circa primum Ga-
Li, ar. me, cap. 85 len. euidenti oratione docet resoluendi occasionẽ, dicens: Si igitur hac via (loquebatur de repulsione) superfluum omne retrocesserit, benè se res habet, vt si aliquid fuerit in parte retentũ, coniectandum erit id lentum & crassum existere, atque ea ratione coactum atque adstrictum, vt cum difficultate solui possit; in quo casu tempus suadet ad id veniendum esse, vt hoc ipsum quod reliquum est, per patientem locum euacuemus, imponẽdo supra iacentibus partibus ea, quæ influentem humorem vim habeant reprimendi. Maximè verò euacuabis si in spatijs intermedijs coniectura assequaris, & scarificationum auxilio, & medicaminum quæ vim habeant digerendi. Ex qua sententia euidenter colligitur, eos affectus exposcere discutientia auxilia, quibus vniuersales vacuationes non profuerunt.

Li. 7. metho, c. 6 Quo autem tempore vtẽdum sit repellentibus, Galen. docuerat dicens: Digerendi certè tempus, adeò latè patet, vt etiam si velis, in eo non aberres: & paulò inferiùs. Semper tamen (inquit) vtraque misceatur, & repellendi & discutiendi facultas, nisi quando fluxio prorsus constiterit, & corpus
Li. 3. simpl, c. 17 vacuum fuerit, tunc ad digerentẽ, sicut in primis incursibus ad repulsoriam virtutem tuta est accessio. Sed clariùs adhuc alibi sic refert. Nam per initia repellere comprimereq; influxus oportet: in vigore autem ita per halitum digerere, vt morsus absit. Etenim indicationes in inflammationum incrementis contrarias esse necesse est: nam simul vnoque impetu, ab adstringentibus contrahẽtibusque

sub-

ſubſtantiam, ad laxantia, fundentiaque tranſire, planè abſurdum eſt: ſicut ſanè æquum eſt in inter medio principij ſtatuſque ſpatio, dum videlicet morbi adhuc increſcunt, nec planè repellere, ſicut in principijs, nec itidem digerere, ſicut in vigore, ſed perinde vt morbi conditio media eſt inter contraria, ita medicinam quoque mediam eſſe oportet. Pręſtat etiam maiorem huius rei notitiã, noſſe occaſiones, quibus partes affectæ ſuſcipere cœperunt, & naturam humorum, quos ſuſceptant. Primum egregiè aduertit Galen. dicens: Ad eundem modum, ſi ex frigido dominante diſtemperies ſit oborta: nam tunc quoque calfaciendo, non ſolùm intemperantiæ, ſed etiam phlegmoni vnà medebe ris: itidem ſi calor vehementior intemperiem facit, refrigerantibus pręſidijs, ſiquidem intemperãtia contraria ſemper requirit. Quibus verbis aperte monſtrat adſtringendi tempus eo debere eſſe breuius, quo frigidior fuerit fluxionis cauſa, ac ex conſequenti eo magis moratur digerendi occaſio, quo & particulę calor fuerit intenſior. Secundum alibi his verbis explicat. Cùm enim phlegmone duplici ratione à natura receſsit, & quòd pars ipſa multo ſanguine ſit referta, & quòd eadẽ ſit calidior, vtique vacuationis indicatio vincit, cõtra ſcilicet, quàm in eryſipelate: in illo namque refrigerationis indicatio magis vrget, quàm vacuationis, quãquã vtriuſque affectus curandi com mune caput eſt infeſtãtis humoris euacuatio: ideòque poſtquam refrigeratũ eryſipelas eſt, ad ea quę digerunt medicamenta conuertimur. In phlegmone igitur tantiſper eſt refrigerandum, quatenus & ad incrementum eius ſiſtendum eſt commodum: etenim cùm immoderatus calor dolorem excitet,

Li. 3. metho. c. 6.

Li. 13. method. c. 8

atque etiam aliquid ad ægrā partē attrahat, vtroq; nomine augescere phlegmonē accidit: ergo quantum refrigerationis phlegmoni, ceu calido morbo congruit, tantum eius incrementum inhibere est aptū. Simili modo & quæ calfaciunt modicè, vtraque interdum ratione prosunt: quoniam & dolorem sedant, & quod contentum est in laborante particula digerunt. Quibus constat, quantum præstet ad occasionem & quantitatem repellendi noscendam humoris & tumoris conditio.

Li. ar. me. cap. 95 Qualis verò futura sit ad digerendū materia, expressè docet Gal. dicēs: Quod igitur mediocrē calidıtatē obtinet, in his sensum doloris nō inuehit, atq; eo ampliùs omni dolore vacat, si humidū extiterit: quippe calidiora maiorē dolorē & fluxionē cōcitāt, & ob id simillima nostro calori oportet esse, quæ phlegmonis & erysipelatis resolutioni proficua sunt. Quod sanè alijs verbis mille in locis cōmendauerat idem author, semper statuens moderatum calorem similem cuiq; particulæ affectę, ad phlegmonarum resolutionem proficuum esse. Nec ob id credendum est suppuratoria fore hæc medicamenta, quia nec poros obstruunt, nec seruant humiditatem partis & humoris, sed lentè & sensim depascuntur & resoluunt omne superabundans. Quapropter censeo Hippoc. dixisse, pinguia ad inflammationem non conducere, neque ad ea quæ non sunt purgata, neq; ad putrescētia, quia his redduntur calidiora.

Li. 3. simpl. c. 17

Li. 3. metho. c. 8.

Li. de affectionibus

Cæterū in alijs affectionibus, in quibus fluxio ex toto iā quieuit, & crassū ac summè impactū est quod superest, aut citra fluxionē paulatim gignūtur, maxima opus est cōsideratione, ne aut tenui parte euaporata, durior supersit residuum si efficacioribus

vtaris,

vtaris, aut si leuioribus nihil prodesse possis. Quod egregiè aduertit Gal. dicens: At in quibus sensus quidem est (loquebatur de scirrho & duris tumoribus) sed obscurior, hæc curātur pharmacis humorem incrassatū digerentibus, non tamē validè ac vniuersim hoc agentibus, sicut digerentia medicamenta faciunt, cuiusmodi Græci vocant epispastica & exhipotica, idest, attrahentia, & excolātia. Mirari verò non oportet mutationem in duritiem ex inflāmatis accidere, cùm simul & humor cōfluens crassus est & viscidꝰ, & curatio medicamētis valdè exsiccātibꝰ administratur: nā verendū est, vt alibi refert, ne humorū reliquiæ duræ fiāt: nam ea curatio quę fortiter exsiccātibus agitur, reliquias duras operatur: Nisi enim humectaberis inquit Gal. atq; mollieris induratos tumores, sed fortibus medicamētis tantū resoluere studueris, in primis quidem diebus eos insigniter decrescere facies, sed pariter id quod relinquitur indurabis. Quāobrē censeo alibi dixisse: Melius igitur sicut diximus, vt fortiter resoluentibus medicamētis admisceamus molliētia, verētes, ne tumores in scirrhū cōuertantur. Cuius operis metrū & rationē adduxit Gal. dicēs: Indurescētia igitur, quę ex recta medēdi methodo nō curata scirrhū cōtrahūt, optimè curabūtur, si Medicus spectet, quantū ægri corporisq; substātia à mediocri humiditate ac siccitate recesserit, quemadmodū etiam si affectus constitutionē, quatenus sit aucta inspiciat. Prætereà cōsideret inter ipsa pharmaca, quę magis, quæ minus emolliant: huc namque spectanti primus vsus emollientis medicaminis coniecturabilis quidem erit, sed cum artificio: at post vnum aut alterum diem, num intendere an remittere medicamenti virtutem conueniat, intelli-

Li. 7. pharma. gen. c. 9

Libr. 2. ad Glau. c. 7.

Libr. 14. meth. c. 4

Libr. 6. pharmac. gen. cap. 1

intelliget. Et subdit. Quapropter Medici emollientia & digerentia pharmaca composuerunt, tum vt partis duritiem, quæ iam in scirrhũ degenerat, diffunderent: tum vt per halitum digererent: non vicisim vtroque vtentes. Ex quibus euidenter colligitur, necessum esse in induratorũ resolutione miscere emollientibus discussoria: nam materia resolutioni apta ea sola censetur quæ aquea & vaporosa ac tenuis sit: quòd si crassa existat, & talis nõ reddatur, longe durior fiet resoluentium adminiculo.

His præmissis, euidentissimum est ad hanc vacuationem quæ per resolutionem futura est, necessum esse humores in parte contentos priùs per attenuationem præparare, more naturalis potentiæ, quę dum per cutem humorem sudando nititur expellere, priùs in vaporem mutat, tandem in aquosam naturam, tenuiorem longè humoribus. Quam sanè legem seruantes prisci authores varia composuerunt pharmaca discutientia, præparatorijs admista, ab affectus & humoris natura sumpta diuersitatis indicatione. Nam duros concretione aut siccitate humores resoluere tentabis, præmissis aut cõmistis quę emolliunt medicamentis, crassos humores attenuantibus, lentos inscindentibus, viscidos abstergentibus, omnes verò humidis: nam humiditas, & quod crassum est, tenuat, & quod viscidum est, facilè separat & fluidum reddit: quibus sat est adiungere quæ modicam habeant caliditatem: nam his frænata humorum duritie, vel solo innato calore resolutio fit, nedum cum moderato aut paulò maiori: quinimo sæpe sat est, sicca citra calorẽ addere medicamenta, quibus ebibatur quod fusum tenuatumque existit. Cuius resolutionis memi-

meminerat etiam Galen.his verbis.Quæ verò excalfaciunt,dum contentum in calescentibus corporibus humorem in vapores dissoluunt, quę autem desiccant,velut quæ vocantur diaphoretica, hoc est per halitum digerentia,& id ipsa duplici ratione,aut humores ebibentia, cùm poris quibusdam insunt,aut totam alterantia partem. Quo genere curationis Chirurgorum peritiores vtuntur,verentes maiora mala ex calorificis præsidijs. Quo fit,vt adinuenerint illam mineralium miscellã,qua id tutiùs exequuntur,vt latiùs reperies lib.de pręsidiorum recto vsu. Li.5. simpli. c. 4.

Superest vltimò notitia partis affectæ,quæ non paruam præscribit resoluentium varietatem,& admonet prouidentiam.Sic Galen.consulit cum parte stupida duriùs,cum ea verò quæ acutiùs sentit, clementiùs agendum esse,quãquam stupore partis abutendum non est,vt ea imperes quæ exulcerẽt: sic enim corpus contabescet & contrahetur, non arescet,cogetur materia, non liquescet,horror,dolor,fluxio concitabitur, dehiscent venæ & omnia in deterius mutabuntur,ac multo magis si materia constant sicciori & crassiori. Præterea affectarum partium nonnullæ raræ, laxæ, molles natura existunt,nonnullæ autem densæ per se aut duræ: priores igitur facilè euacuantur, reliquæ acrioribus egent. Item sunt inter partes, quædam in superficie corporis sitæ:alię quę situm habent profundiorem: nonnullæ raræ & molles,vt dictum est, & plures quæ connexionem habent cum emunctorijs: item quędam quæ cæcos habent meatus: vltimò aliæ quę principales sunt & publicum habent officium,& aliæ quæ reliquis inseruiunt. Quo fit, vt partes in superficie,molles, raræ, tenues, leuia Li.14. Methoa.c.5.

solum

folùm resoluentia sustinere possint: contrariæ verò vehemētiora, quia vt illa à maioribus offendun tur, ita hæc à leuioribus non iuuantur. Principes verò partes adstringentibus gaudēt admistis cum resoluentibus: sicut infimæ sortis particulæ nullis indigent, nisi solis resoluentibus.

DE PVS MOVENTIVM *auxiliorum recta administratione*

INSTITVTIO XI.

Vedendi quidē ratio & vsus postulat, post repellentia auxilia discutientia esse ad hibenda: in quo opere persistendum est, si malum illi cedat, alioqui suppuratio tentanda erit, vt natura docet & Gal. scribit. Cuius au xilij gratia (quia graue opus est) pus mouens, scire primò oportet, qualis sit pus mouentium medicamentorum natura, qualis materia in genere. Quę sanè res cùm opus naturæ sit, rimari oportet, an id ea sola possit, an artis adminiculo indigeat. In qua re considerare expedit, rarò solùm membri calorem id posse efficere: quia cùm maior quantitas humoris in parte succrescat, quàm ea sit quæ secundùm naturam ad alimoniam succrescere soleat, tantū oportet caloris adaugere, quantum ipse humor copia superauerit. Sic enim quia caloris innati beneficio ea opera fiunt, substātiam innati calidi adaugere opus erit. Quo fit, vt duorum generum necessariò debeant esse hæc me dica-

Li.14. me tho.c. 13.

dicamenta: primũ eorum quæ calida ſunt, quãtum pars in qua futura eſt ſuppuratio, calida fuerit, aut ęquè temperata: namque æqualitatem eius neque intendere, neque obtundere tenetur: ac etiam cũ hoc humida eſſe oportet, ita vt neque augeat, neq; minuat humiditatem partis naturalem, quod ſaltẽ ſit manifeſtum & ſentiri queat, vt ex Ariſt. & Galen. citra controuerſiam conſtat. Secundum eorũ genus eſt, quæ emplaſtrica dicuntur: nam ſi ſubſtãtiam innati caloris augere & non intendere eius qualitatem oportet, poros corporis obſtruere neceſſum eſt, quo videlicet halituoſos tranſpiratus includant, quibus ipſius caloris ſubſtãtia & copia manifeſto augmento creſcit. Itaque ea medicamẽta quæ maiori ſunt prædita calore, vt naturalem haud quaquam ſeruent moderationem, omnino nihil horum efficiunt. Nam ſi ſicciora ſint, cùm detergant, obſtructione liberant, reſerantque meatus, & vnà quoque particulæ calor euolat: quo fit, vt humores contenti non parum euacuẽtur, & qui reliquus eſt incaleſcat, & caloris natiui ſubſtantia diminuatur. Qua etiam lege hęc medicamenta ab emollientibus diſsideant, hinc cõſtabit, quia emollientia calidiora ſunt, & moderatè ſiccant, humiditatem tamen in partibus exiſtentem adſeruant: pus enim mouentia ſimilem noſtris corporibus ſortiuntur calorem: aut emplaſtrica ſunt, & calorem prohibito effluxu adaugent: quæ vt celerrimè pus fiat, proficua ſunt, ſicut illa, vt optimum fiat.

Lib. 4. me theor. l. 1. 4. method.

His ſuppoſitis, ſtatuẽda eſt differẽtia inter verã coctionem, & eã quæ ſuppuratio dicitur: nam vera coctio ſeparat excremẽta à vero alimento: ſuppuratio verò, quod per putredinẽ calor vitioſus ſepara-

re

re nitebatur(cũ teneatur facere cessare putredinẽ) coniungit & vnit,& tantum studet ad benignum reducere,nulla aut quàm paucissima separata nutritura substantia. Præterea hæc eadem suppurationis ratio,diuerso modo exequenda venit in tumoribus præter naturam,ac in vniuerso genere venoso,vbi febrium putridarum humores suppurationi tumorum quid simile experiuntur.Quæ sanè diuersitatis ratio sita est in modo caloris: quia calor coctionis author halituosus esse tenetur & spiritibus plenus,qualis necessariò est qui in venis & arterijs profundioribus corporis,in quibus fit putredo,reperitur:qui verò in partibus externis moratur humor,talem nequit obtinere calorem, quoniam ille per carnis & cutis meatus facilè exhalat cum spiritu.Quamobrem vi emplastrica & adstringenti intus occludendus est, ne desit coctioni aut suppurationi,quæ in partibus inflammatis prærequiritur.Nec parti quidem inflammatæ idem imminet periculum, quod vniuerso corpori adstricto & obturato:nam suffocatione periclitaretur vniuersi corporis calor, si natiua transpiratione emplastricis destituatur:quod vni parti non continget,quia vicinarum perspiratione frueretur. Quo fit, vt calor natiuo similis, morbis febrilibus ex vsu ad coctionem sit: alter verò qui emplastricis cõciliatur, particularibus suppurationibus,ni quid obstiterit, aut immodica fuerit partis plenitudo, vt vereamur illis appositis in gangrenam migraturam.

Hęc profectò est in genere emplastrici medicamenti forma & natura:quibus vt quis rectè vti possit,sciat quæ temperatæ esse naturæ diximus, tot suscептare differentias,quot partium nostri corporis

poris ſunt temperamenta & calorum ſortes, quæ etiam nonnihil variantur ob variam humoris ſuppurandi naturam. Ex emplaſtricis etiam quædam ſunt propriè talia, & alia ex adſtringentium ſorte id quoque efficiunt, quia poros occludunt. Quæ autem verè talia dicuntur, duorum adhuc ſunt generum: nam quædam illinientia eſſe oportet, quòd poris corporis illita tenaciter hæreant, qualia ſunt glutinoſa, ferrea, & nulla ratione acria, vt Gal. ſtatuerat dicens: Breuiter ergo emplaſtricum medicamentū eſt, quod tenaciter corporis poris ſiue meatibus illitum hæret, & mordacitate vacare etiam tenetur, vt pinguedines omnes, butyrum, reſina, gummi & oleum dulce. Alia rurſus ſunt, quæ emphractica, ideſt obſtruentia poros ſuo lentore appellantur, quæ media ſunt inter calidia & frigida, quorum meminit his verbis Galen. At ſi talis cùm ſit, inter caloris frigoriſque differentiā inſuper conſiſtentiam nacta ſit, ſiccam, terreſtris ſit, & citra morſum deficere neceſſe eſt: appellitāt huius generis medicamenta omnia emplaſtrica, velut pleraq; quę exactè lota ſunt, vt amylum, pompholix, ceruſa, & eius naturæ alia. Sunt prætereà alia quæ ex accidenti emplaſtrica fiūt, vt emollientia & laxantia vbi craſsioris ſint ſubſtantiæ: hæc enim illinientia ſunt, & hac ratione poros obturant. Quamobrem cenſeo Gale. numeraſſe inter emplaſtrica hordeaceam farinam, cùm frigidæ ſit naturæ & abſtergentis: cęterum illi accedit potius ob miſcellā olei & aquæ quàm ex propria lege. Eſt etiam præter dictas alia puris mouendi ratio, quæ proficua eſt vlceribus, aut quibuſuis alijs continui ſolutionibus, quæ per ſimplicem coalitum curari nequeunt, ob ſanguinis copiam quę in extremitatibus

Li. 5. ſimpl. c. 10.

Li. 14. metho.
Lib. 2. ad Glau.
Li. 4. ſimpli.

Li. 14. Method.
Lib. 2. ad Glau.

tibus vaſorum & partibus vicinis ſupereſt, quē in pus mutari neceſſum eſt, ſicut ea quę contuſa ſunt: nam talia inquit Hipp. ſuppurari neceſſum eſt, ſi cōtuſio grandior ſit: nam leuis abſynthio contuſo & myrtino oleo & roſis ſuperſparſis curatur. Pus igitur mouentia exoptant vlcera, tumore aliquo præter naturā phlegmonoſo, ædematoſo, aut eryſipelatoſo coniuncta calidioribus quidem & humiditate tēperatis, vt quę ex hordeacea farina & oleo conficiūtur in phlegmone, & in eryſipelate adhuc tēperatioribus. Cui vſui ne vlcera ſordeſcant, quæ ſecundo ordine emplaſtrica eſſe diximus, proficua ſunt, cæterum appoſita eo loco, quem conſulit Hippoc. dicens: In talibus quidquid cataplaſmate opus habere viſum fuerit, non ſuper ipſum vlcus cataplaſma ponere oportet, ſed circum, ſuper circumſitas partes, quo pus decedat, & indurata molliantur. Quod etiam alibi his verbis protulerat: Verùm cataplaſmate per ambitum vlceris, vtaris: nam is vſus & artificioſus eſt, & multum prodeſſe poteſt: obducere enim oportet vlcus medicamento ei vtili: rurſus in defluxione quam partis impotentia nequit aut conficere, aut in pus vertere, huiuſmodi auxilia plurimum ſunt proficua: necnon vbi pars affecta frigida eſt, aut facultatem habet languidam. Verùm ſi diſtemperies vlceris calida fuerit, quæ noſtro calori aut parti affectæ ſunt ſimillima, adhibenda ſunt, vt quæ calorem maiorem nata ſunt attemperare. Hinc enim factum eſt, quòd ſæpe mineralia lota & læuigata optimè pus moueant, vt in cerato ex lithargyrio quotidiano euentu comperimus. Ratio eſt, quia eam nanciſcitur temperiem, quæ fere omnibus externis partibus, quarum

Li. de vlceribus.

Li. de decēti orna.

rum non est magna in temperamento diuersitas, est affinis.

Subit tamen in examen, quales humorum, aut tumorum differentiæ suppurationem admittant, aut quæ difficulter aut faciliter, & quale suppurantium genus quiuis eorum expostulet. Constat pro- 4. Aphor. fectò ex Galen. puris substantiam potiùs confici 47. ex sanguine quàm ex quouis alio humore: sic proximè huic sunt carnes contusæ, & tandem omne id quod cum parte alenda similitudinem habet. Quo fit, vt simplicis humoris tumor, velut erisypelas, rarò in pus mutetur, & si id Galen. tentare iubeat, quòd ex tenuissima fiat sanguinis parte, qui exquisitus est, idque rarò & cum hordeacea farina, aut similibus: nam vetitum fuit etiam ab Hip- Libr. 7. poc. dicente: Ab erisypelate putredo aut suppura- apho. 20. tio malum: magnam enim corruptionem significat adesse, vbi cum erisypelate putrescit caro, ad quam sequitur suppuratio: verùm hæc de solo erisypelate ex flaua bile facto: cum hoc tamen alijs præsidijs tentare oportet biliosorum tumorum curationem, & omnino abstinere ab his quæ pus mouent. Quod etiam obseruare oportet in omnibus à melancholia obortis & scirrhosis omnibus, ne in cancrum aut malignam exulcerationem degenerēt. At pituitosis tumoribus & his, qui ex frigida, crassa & viscida materia constant, non est ita facile interstinguere, an suppurationem admittant. Nam Hippocrat. ædemata suppurare docet: quod perdifficile videtur, cùm necessum priùs sit pituitā in sanguinem verti, quod vix fieri potest, aut nunquā: ergo neq; in pus. Quā controuersiā dirimes, si intellexeris Hippocra. lo- Li. 1. pro cutum fuisse de ædemate, quod ex venoso genere gnost. 3 &. 31.

per iudicationem in morbis acutis progignitur: item ea pituita etiam suppurari potest, quæ in loco aliquo calidissimo conclusa, diu incalescit: inquit enim Hippocrat. Alijs autem si per palatum in guttur multa fluxio contingat, vt plurimum morbi tabis oriuntur: replentur enim pulmones pituita, atque ea ipsa pus fit, id quod pulmonem exedit. Ex quo colligitur, aliquando pituitã in pus verti, cæterumq; â maiori calore: quare pus mouentia illis opus est esse maioris efficaciæ & caloris, vt tantum partis calorem adaugeant, quantum ipsa â pituitæ frigiditate superatur. Cauendum tamen est ab his vehemẽtioribus, vbi copia humoris maior est, aut particula parua, vel partes extremæ & exangues: quapropter in his omnibus prudenter suppuratorijs vti oportet, sicut in partibus natura imbecillibus, & omnino ab eis fugiendum in malignis tumoribus, vt consulit Galen. his verbis. Cęterum nolite putare me omnia cruda nullumq́ue pus habentia ita curare docere: nonnulla enim ex his, ab emplastricis istis medicamentis putresiunt, aut propter humorum ipsa creantium prauitatem, aut ob affecti membri imbecillitatem, ingenitum calorem ita pusillum ægrumq́ue habentis, vt neq; humorum in ipsum delapsorum coctionem aggrediatur. Tantum enim veretur Gale. ad huc in his, in quibus opus est suppuratione, vt eã potiùs prohibere studeat, dicens: Si speres eam prohibere posse, panem oleo & aqua permistum plurimum in coques: satius enim est vel resoluentibus discutere, aut scarificata parte humorem vacuare. Quòd si natura ad suppurationem properauerit, diligenter & breuiter procuranda est. Inquit enim Gal. loco citato: Quos vbi digerere posse parum speraueris,

Li. de glã dulis.

Libr. 6. po pu. 30.

Libr. 2. ad Gla. c. de ai. scetsn.

cata-

cataplaſmatis ex triticea farina vtere, nam ad celeritatem ſuppurationis plurimũ cõferũt: quæ enim diutius immorantur, maximam carnis excauationem, plurimos ſinus, ac ſæpe immedicabiles fiſtulas pariunt.

Nec minoris momenti eſt noſſe, quę partes ſuppurationem admittãt, & quæ difficulter, aut ſecus. In qua re ſtatuẽdum eſt, partes abditas & intra corpus diſsitas nulla ratione ſuppurantia admittere, ob loci incommoditatem, & quia ſufficienter calidæ ſint ad id opus. Quo fit, vt nefas ſit in huiuſmodi partibus ſuppuratorijs auxilijs quidquã tentare, licèt natura id aliquando efficiat: nam multa tentat ipſa, quę Medico non licet mouere. Partes etiam quę articulationes conſtituunt, omnino pus mouentia renuunt: difficulter enim vlcera harum partium ſaneſcunt, ob copioſas humiditates quæ ad eas confluunt: præterquàm quòd ligamenta & tendones facilè ab his medicamentis putredinem ſubeunt. Rurſus partes puſillæ & extremę, vt ſuperiùs diximus, vbi multo humore irrigãtur, ob gangrenæ periculum defectu caloris, qui facilè ſuffocaretur his appoſitis. Item vſtiones quæ fiunt vel ad varices, vel fluxum ſanguinis ſiſtendum, ne guſtare quidem poſſunt ſuppurantia medicamenta, ne ante integrum partium coalitum decidat ſcara: neque in gangrena protinus ante integram exſiccationem eis vti oportet, ne ampliùs partes computreſcant.

His habitis, ſtatuẽdum eſt, ob id varia artem noſtrã adinueniſſe ſuppurantiũ auxiliorum genera, quòd mira partium & humorum varietas id iure optimo expoſtulet. In genere tamen ea quæ ſimillima ſunt noſtro calori, neceſſaria exiſtunt & ſuffi-

ciũt vbi pars calore abũdat. cęterũ ad suppurandũ humoris incrementũ caloris etiã incrementũ adhibere oportet: aut vbi humor adeò tenuis est, aut cutis rara, quòd nõ opus sit emplastricis: quibus opus habemus in frigidis particulis & humoribus. Alijs verò quæ ex accidenti pus mouent, indiget natura vbi opus est aliquid ante puris confectionẽ efficere: pręparare nimirũ ad festinã suppurationẽ, præsertim vbi vtrũque finem respicimus, scilicet resolutionẽ, & eius quod remanserit suppurationẽ. Cæterum licèt in erisypelate & alijs calidioribus, frigidis vtamur aliquando, tutum tamen semper non est, quia & calor partis extinguitur, & tumor in duriciem immedicabilem commigrat.

DE RECTA ADMINISTRAtione tergentium auxiliorum

INSTITVTIO XII.

Vppurato diruptoq; abscessu, nequit pars ad antiquũ statũ reduci, nisi à recremẽtis tũ puris, tum sordiũ quę in carnis generatione supersũt expurgetur. Quã sane tractationem in quatuor potissima capita placuit diuidere, iuxta quatuor quæ in ipsa consideratione digna existunt: nimirũ quibus, quando, quantum, & quousque abstergentibus vti oporteat.

Circa primum sciendum est, triũ generum esse medi-

medicamenta huic ministerio proficua: quorũ primum continet ea omnia, quę communi quadã acceptione abstergẽtia, seu rhyptica dicũtur: secũdũ ea quę catarctica seu purgatoria, & fartu liberantia ab omnibus appellantur: tertiũ verò reliqua omnia quæ abluẽdo, à sordida labe partẽ vindicant.

Cõstat igitur ex Gal. rhyptica speciatim, sordẽ à cute & vlceribus tantũ extergere, nõ etiam obstructa liberãt: inquit enim. Nã quæ in superficie solũ sordẽ auferunt, siue in cute, siue in vlceribus, ea extergẽtia seu rhyptica nominarũt: quæ vero poros purgant, ea subtiliorũ his partiũ sunt, & emplastricis contraria: proinde ephractica & ecatarctica appellantur. Nitrosa quidẽ sunt omnia & amara, parũ inter se ratione maioris aut minoris operis dissidẽtia: cũ hoc tamẽ, quæ efficaciora sunt, si adstrictionẽ sortiãtur, parũ aut nihil abstergũt ob meatuum angustiã, quia ea ratione adhærent magis sordes. At in internis visceribꝰ, ꝙ maiores habeãt meatus, maius accipiunt cõmodũ ex vasorũ corroboratione, quã propter osculorũ exiguitatẽ lædãtur: sic absynthiũ foris adhibitũ, parũ aut nihil agit, intus verò sumptũ, mirũ in modum repurgat, sicut alia quæ eiusdẽ sunt naturæ, vt nitrũ vstũ, nitri spuma, & aristolochiæ radix. At cutis vniuersæ & vlcerũ sordes, nõ hęc tantùm sed viribus minora auferre possunt, salsa nimirũ & dulcia omnia, quæ tenuiũ sunt partiũ: licèt ex amaris imbecilliora alijs admista, prodesse optimè possint, tergit enim modicè farina fabarũ, hordei, cicerũ, semẽ lini torrefactũ, terebinthina magis & mel despumatũ: thus, amygdalę amarę; valentiùs erui farina, semen horminij, radix ireos & panacis, atque alia id genus. Li. 5 simpl. 11.

Abluentia verò medicamenta, licét etiã sordes

auferant, longe à prædictis virtute & agendi modo disident, quòd nullam habeant abstergendi vim, vt his verbis dixerat Auicen. Iuuatiua est omnis medicina, cuius proprietas est vt abstergat, nó virtute agente in ipsa, sed virtute patiente, quam iuuat motus: & significo per virtutem patientem, humiditatem, & per motum significo cursum: currens enim subtile cùm vadit super orificia venarum, lenit humiditate sua superfluitates, & remouet eas suo cursu, sicut aqua hordei & aqua cucurbitæ. Quibus constat qualis naturæ sint abluentia medicamenta, & qualiter disideant ab abstergentibus. His tamen medicamentorum abstergentiũ sortibus alia adiungi possunt, quę sugẽdo, vt spongia & suctiones, idem opus molliuntur. Et ea quidem aliquando in angustis & fistulosis vlceribus non paruo vsu adhibẽtur: quo etiam casu pyulcis vti licet, sicut & alijs quæ idem præstant, quòd ex sicca & rara materia sint confecta.

Libr. 2. tra. 2. c. 4

Hæc autem medicamenta, quæ verè abstergentia dicuntur, solùm id vlcus quod aliquid habet in sordem aut pus conuersum, desiderant: etiamsi vlceris conditio, qualia abstergentia debeant esse eligat. Euidentissimum quidem est nonnunquã carnem vitiosam, ac sæpe humoré fluentem in pus verti: item carnem ipsius vlceris, crassum & tenue excrementum ex necessitate naturæ generare: tenue verò oportet, aut coquere, si id vlcus crudum expostulet, aut exsiccare & conterere: crassum equidẽ aut mediocre, modò pus, modò sordes, aut quouis alio modo appellare libuerit, perpetuò abstergendum.

Sed primi generis medicamẽta (vt probè eligas, & cuique vt par est, præstare possis) tria considerranda

randa præbent: nimirum affectus naturam, ſordis ſpeciem & locum affectum: quippe ab his omnibus ea variare aut aliquo modo mutare, non rarò contingit. Quippe vlcus quodlibet, vbi à ſimplici degenerat aut affectibus coniungitur, qui peculiarē ſibi curandi rationem prærequirunt, vt cum dolor, fluxus, carnis deperditio, ſordes, ſanies, pus aut cachoetia, vel quæuis alia deterrima conditio illi ſuccreſcunt, aut aliquid ab vlcere prodit, quod ipſum mutare videtur. Si primum, præmitti debent medicamenta aut ſaltim his cōmiſceri, iuxta rationem affectus qui vlceri aſſociatur: nam cruditas peptica, durities malactica, phlegmon lenientia, & ſic de alijs permiſcere docent, donec ex toto aſſociati affectus ſubſideant, & ſolis abſtergētibus vti liceat, vt conſuluiſſe Gale. conſtat. Quo ſit, vt iuxta optimam rationem priſci illi ſapientiſsimi varias compoſuerint his vſibus medicamentorū formas, quas Galen. refert. Si verò ſecundū, cachexiam, virulentiam, corroſionem, ſorditiem, putredinem, profunditatem vel cauernoſitatem: quæ omnia ſymptomatis potiùs aut cauſę, quàm vlceris diuerſitatem obtinēt. In quorum curatione id adſeruabis, quod in reliquis: nimirum accidentia vel cauſam primò auferes aut fluxionem, quā abſtergentia adhibeas, vt his verbis optimè dixerat Gale. Prohibet quidem maximè huiuſmodi vlcera ſaneſcere fluxio, poſt verò, reliqua omnia putredo ſanguinis, & ſi quid ex ſanguinis tranſmutatione eſt ortum: prętereà herpetibus & eſthiomenis omnibus: namque ex his qui fluxerūt humoribus, aliquid facilè ſuboritur ex ſupra dictis malis: aut facta aliqua mala nutritione, corruptioneve aut duritie, aut quouis alio ſanioſo aut putrido vitio, quod curari antea

Li. 2. phar ma. gen. c. 4.

Li. 3. phar ma. gen.

Li. 4. methodo. c. 5

desideret. Quapropter his vlceribus abstergendis ea medicamenta sunt proficua, quæ vlceris vitio viribus sint æqualia, si abstergere intẽdimus. Qualia autem vnumquodque vlcus requirat, perdisces facilè, si noueris priùs ea posse duplici forma adhiberi, solida quidem & humida: illa præhumidis vlceribus, & his quæ in cute fiunt, aut prope articulos: abluẽtia verò sinuosis, fistulosis, & his quę in corporis profundo sita sunt. Cum hoc tamẽ his aliquid ex siccis & solidis addere oportet, quo aliquid vlceri adhæreat: inquit enim Gal. Nisi medicamentum diutius cuti adhæserit, nihil efficier, & ob id damnat sæpius medicamenta mutare. Nã licèt Hipp. consulat sæpius cataplasmata esse mutanda, intelligendum est de cataplasmatis refrigerantibus: In malignis quidem vlceribus, & his quæ ad cicatricem ęgré perueniunt, tota exsiccandi ratio his medicamentis fiat necessum est, quæ citra morsum desiccant. Verùm considerare oportet, an vlcus sordidum fiat ex carne ipsius excesa & colliquata, an præter exsiccantia, |prærequirat etiam abstergentia, quorum defectu sordidum efficitur. Nam si ex fluxione caro exeditur, per exsiccantia & fluxum reprimentia medicamenta, sordes auferes: quòd si hoc non fit, abstergens medicamentum acrius est, & ea ratione euocat prauos succos & carnem exedit: aut tam est debile, quòd nequeat abstergere. Quamobrem in his pensitanda est corporis, & affectæ partis dispositio, ac medicamenti natura & efficacia, quod his verbis dixerat Hippocrat. Qui porrò de vlceribus cognoscere velit, quomodo singula finient, eum primum omnium hominum species perscrutari opor tet,

Libr. 4. pharmac. gen 1. & 4. cap. L1. de affectio.

Lib 2. prædic.

tet,tum eas quæ meliores ſunt ad vlcera, tùm quæ deteriores: deinde ætates noſſe in quibus ſingula vlcera curatu difficilia exiſtunt: locos item in corporibus perſpectos habere, quantum alij ab alijs differunt. Eadem etiam refert Galen. docens partes quibus difficulter curantur vlcera: ex locis ſubalares & laterum mollitudines, aut femora: nam & moræ in ipſis ſunt, vt inquit Hippocrat. & recidiuæ: & ex articulis periculo maximè obnoxij ſunt maximi digiti: & præſertim pedum: Nam vt Galen. conſulit, maligniora vlcera & corpora duriora ac robuſta, valentiora abſtergentia deſiderant: at mediocria mollioris corporis habitus aut imbecilliora. Sed horum formam & rationem ſcripſit Galen. apertiſsimis verbis dicens: Prętereà notandum venit, pura vlcera ab his medicamentis, vnde priùs cùm eſſent ſordida, nihil mordicationis percipiebant, nunc mordeři: quod eſt ſignum euidens medicamentum eſſe efficacius. Quæ cauſa eſt, vt â valentioribus abſterſorijs ad mitiora minuſque mordacia digrediamur, vbi vlcus adamuſim purum inuenerimus: quemadmodum rurſus in ſordidis, præſertim quæ vim medicamenti non perſentiunt, ad magis abſtergentia tranſeamus. At in corroſiuis vlceribus, vt maior vrgentiorque eſt repellendi & exſiccandi neceſsitas, ita quæ abſtergunt medicamenta minorem præſtant vſum, licèt aliquid eorum admiſcere non ſit ab re: abluere tamen huiuſmodi vlcera ſæpe cõuenit. In cãcroſis vero vlcerib9 maiori opus eſt conſilio: in quibus ſi debili vtaris medicamẽto, nil efficies, ſi validiori irritabis: quapropter lotis aut vſtis metallicis Gal. vti cõſulit, quia mediã obtinẽt naturam: nã hac ratione coctionem

iuuanc

Li. 1. pharma. gen. 2.

Li. 4. method.

Li. 4. pharma. gen. c. 2. & c. 3.

fuuant, tepore verò vlceris scalorem compescunt, innata siccitate exsiccant & extergunt. Huius generis sunt lemnium sigillum, cadmia, calcithis, calcanthum, mysi, sori, stybium, plumbum, scoria plumbi, squama ferri & alia eius naturæ, dum lotione aut igne mitescant, quibus tantum ceræ, pinguedinis aut olei addere oportet, quantum hæc simplicia fuerint fortiora. Sic quæ ablui desiderant priùs molli vellere aut linteo abstergere oportet, aut sero, si acris sit sanies: si copiosa sordes, melicrato: si multa simul & acris, sero in quo sacchari octuplũ, vel mellis tantundem diffusum sit: si verô vermiculosum fuerit, succo absynthij: quod si cauitas purior sit, onomellite, post vino austero vtendũ est. At in fœtido sinu, putrido & cruento, oxicratum adhibebis, acetum, oximel, onomelli, dilutũ marrubij, absynthij decocto, aloës, myrrhæ cum pauco melle. In defluxione humoris maligni & malignis vlceribus, & atramento sutorio & caricis in cinere vstis puluisculus onomellite aspergitur. Ligni etiam sancti decoctum, mirum in modum prodesse assolet. Tandem ea medicamenta abstergentibus & exsiccantibus addes, quæ vlceris conditio, accidens aut complicatio postulauerit.

His suppositis, superest adhuc alia vlceris conditio, qua vlcus quidem simplex aut cauum appellatur: simplex verò duplex reperitur, alterum citra alicuius substantiæ deperditionem, cuius meminero ca. de agglutinantibus: alterum verò cum deperditione, quod à cauo differt, quia hoc & cute & carne subiecta caret, illud quidem sola cute: quod vlcus planum appellat Galen. Circa quas vlceris differentias nosse oportet, quòd cùm hæc tantùm desiderent carne impleri, & cute tegi, & ea sint solũ

Li. 3. metho. c. 4

naturæ

naturę opera, quæ perficere ipsa nequit, nisi quæ prohibent abscindantur excrementa, quæ necessariò ex quauis coctione prodeũt, hinc profectò fit, dum vlcus simplicissimum non est (quòd sola vnione coalescat) abstergentia medicamenta esse necessaria, quæ naturæ carnis generatrici extersis superfluitatibus ministret, vt liberè carné generare possit. Nihil enim vulgarius est, apud Chirurgos, quã huiusmodi vlceribus adhibere quæ abstergant & exsiccent: hoc ad ebibendas tenues humiditates, illud verò ad sordes detergendas. Quoniam tenue illud excrementum, quod secundùm naturam ex coctione & nutritione partis sanę supererat, euolabat quidem vi & efficacia sani caloris: at vlcerata pars, cùm calorem non habeat æquè vegetum in aqueam & tenuem humiditatem mutat, qua vlcus humidius redditur: prætereà crassum excrementũ quod ex eâdem coctione pullulabat, nunc in vlcerata parte, in sordem & putrilaginem abit. Qua sententia diluuntur rationes Argenterij & Falopij aduersus Gal. existimantium in vlceribus non reperiri has sordes & tenues humiditates, quia non coquit pars vlcerata: quam disputationem latiùs explicatam reperies lib. de recto vsu præsid. Ego tamen existimo in principio & semper in vlcere prædictas sordities reperiri: cæterũ dispari plurimum ratione: in principio quidem ob cruditatem & caloris præternaturalis actionem, & humoris ad vlcus confluentis maiorem copiam & vitium, partim quia non coquitur, partim quia aduritur. At procedente tempore dum vlcus coquitur, prędicta sorditie puriùs redditur, quia coquuntur qui pręfuerãt humores, quibus vlcus sordescebat: ea tamẽ excremẽta, quę à partis nutritione & carnis generatione

ratione suboriūtur, vt Gale. est sentētia, quo magis coquitur leuiter sordidū fit ea sorditie, quę nō efficit vlcus vitiosum, vt prima sordities: quinimo his apparētibus, boni moris esse, & ad salutem properare vlcus existimamus, & sic quo magis coquitur, eo minus apparēt ixores & sordes quę à principio apparuere, & puris maior copia, & citius sanescit vlcus, & pus secū ferre admixta illa duo excrementa coctionis. Et sic pus prout maiorē aquosi & crudi humoris copiam secū defert, aut crassioris, sordidiorisque maiorem aut minorem, aut æqualem cum abstergentibus exsiccantium medicamentorum miscellam exposcere: quia hæc excrementa rarò sola visuntur. Quo factum est, vt vlcus in principio esse crudū iudicemus ob copiam illius primę speciei sordis: cōcoqui verò, dū pus optimū fit: improsperè verò coqui, dum tenuis crassave puris substantia plus iusto est. Ex quibus euidenter constat, duo esse genera excrementorum in vlceribus: vnum ex cruditate & vitio caloris obortum: aliud ex coctione. Illud verò quod crudis vlceribꝰ adest, nulla ratione abstergentibus curari potest: nam irritato vlcere eorum mordicatione & abstersione, crudius ob nouam fluxionem & dolorem efficitur, sed ijs tantùm auxilijs quæ coctionem iuuent, & pus moueant. Quo fit, vt adhibitis frigidis, aut alijs quæ á natura coquentium longè dissideant, vlcus temperato extraneo calore coquatur. Cui etiam vsui ea tantùm sunt adhibenda, quæ partis natiuam temperiem corroborent citra emplastricam qualitatē. At ea excrementa duo, quæ diximus, & pus citra vllam dubitationem abstergentia medicamenta expostulant: siccantia tamen admiscere oportet, sed alijs præcipue vsibus,

vt leges ca.de carnem generantibus. Verùm dum pus improſperè perficitur, & vitio caloris aut humoris aquoſius fit, exſiccãtia medicamenta prędominari tenentur, ſicut abſtergentia, dum pus craſſius ſit eiuſdem caloris aut humoris vitio. Atque his conſtat, qua lege quis certò vti poſsit tribus illis generibus abſtergentium quę ſuperiùs diximus.

Situs etiam & natura atque figura partis euariant prædictorum medicamentorum formã: nam ſinuoſa, abluentia deſiderant cum abſtergentibus paulò valentioribus & frequentiùs exhibitis, vt Hippocrat. conſuluerat. Quæ ſanè vlceris figuræ indicatio adeò eſt neceſſaria, quòd ſæpe obumbret indicationẽ partis ſicciora expoſcentis: quod docuerat Galen. dicens, Siccioris ſunt, qualia eſſe diximus, quæ minus ſunt carnoſa, cuius generis, quæ circa digitos & articulos habentur: præterea, quæ circa aures, & naſum, & oculos, & dentes ſunt, ac vt ſemel dicam, vbi crebræ cartilagines ac membranæ & ligamenta, & oſſa & nerui ſunt: cum hoc tamen dum ſinuoſa ſuſtinent vlcera, abluentibus tutiùs & citiùs curantur. In qua re in examen reuocatur ſententia illa Hippocrat. in qua præcipit nulla vlcera eſſe madefacienda, præterquàm vino, niſi in articulis fuerint: quem locum nonnulli intelligunt de vlceribus in articuli prolapſione. Quo loco Galenus apertè monſtrat id fieri, ne neruis in articuli prolapſione diſtenſio contingat: qua de cauſa non ſolùm vino, ſed & laxantibus & mollientibus vti docet: quod expreſsis verbis conſuluerat Hippocrates dicens: Omnibus enim circa articulos læſionibus multa aqua calida affundenda eſt, quod

L br. 1. de morb.

Li. 3. metho. c. 9.

quod de omnibus vlceribus iuxta articulos subaudire oportet. Nam harũ partium vlcera varia exoptant medicamenta, ob varias causas: tum quia articulorum natura non omnino renuit abluentia medicamenta (licèt sicca constent substantia, quæ ob id & ratione vlceris siccis gaudent) quia in articulis necessum est inesse quandam humiditatem motui faciliùs efficiendo aptam, quã humidis præcauere oportet, aut humidioribus alimentis reficere: tum quia siccis medicamentis harum partium vlcera facillimé exacerbantur, & ob id abluentia siccis admixta exoptant: tum vltimô quia frequenter in his partibus sinuosa contingunt vlcera, quæ curari vt dictum est desiderant, nimirum per mixta pharmaca: nam sola abluentia plus damni quàm commodi afferre possunt. Pari etiam ratione, si vlcus in quouis viscere aut caua corporis parte fuerit, pus suctu & pyulcis extrahere oportet: post hæc abluentia admistis abstergentibus sunt adhibenda, modò per propriũ foramen, modò per communia, vt aures, nares, vesicam, vterum & intestina. Ac si vlcus sordidum fuerit, abluentibus medicamenta sunt liquescenda, quę per se sola exteriùs sufficerent extergere, nam quod loci ratione non datur, adhibere mutata medicamenti forma necessum est. Vlcera verò vteri peculiari quadam & grandi diligentia curare longissima oratione docet Hippoc. & ob id ad eam partem lectorem relego. At viscerum vlcera ea medicamenta expostulant, quæ præter id quòd vlceri sint proficua, roborent etiam ob partis dignitatem & officium, vt his verbis Galen. consuluerat. Plerique paucum ex adstringentibus pharmacis ei admiscuerunt, idq; duplicis vsus gratia, sicut diximus: nempe vt id quod

Lib. 1. de mor. mul.

Li. 4. methód.

Li. 2. pharma. gen. cap. 16.

quod affectis partibus influit, repelleretur, & abstergentium facultatem vsque in profundum deduceret.

DE RECTO VSV AVXILIOrum carnem generantium

INSTITVTIO XIII.

VBIT quidem in examē illud auxilij genus, quo vlcera carne impleri faciliùs possunt: quod quidē opus, & si solius sit naturæ, ipsa tamen in vlceribus varijs impedimētis præpedita, nequit sine artis adminiculo suum munus perficere, velut cùm sana erat. Cæterùm auxilia quę id efficiūt, longè diuersa ratione ac vulgariter fertur, suū munus exequuntur: præterquam quòd Gal. neq; vnā tenet sententiam, neque Chirurgi suum perficiunt opus citra maximā controuersiam. Nam aliquando Gal. scribit ea medicamenta debere esse sicca: nonnunquam primo gradu sicca, & prosequens eorum exempla, quædam secundi, quædam tertij gradus annumerat siccantia. Item modicè calida, hoc est ipsa carne calidiora debere esse: alibi digerendi vi prædita: rursus carnem densantia, repellentia, tēperātia, & vltimò ea quæ submouēt omnia quæ naturæ opus intercipiunt: quam varietatem sic dirimes.

Diuiditur medicamentum carnem generans in duo potissimum genera: quorum primum continet

ea omnia,quæ propriùs videntur id munus perfi-
cere,qualia sunt quę modicè siccandi vires obti-
nent,quę quidem non eo magis sarcotica appellan
tur,quòd aliquid conferant per se primò in carnis
generatione,quàm cætera omnia:sed quia semper
competũt vlceri,cui nullus alius affectus inest nisi
carnis priuatio,cuius medella est inundantis humi
ditatis exsiccatio. Secundum verò genus omnia
alia complectitur,quę vtcunq; submouent ea quæ
naturę opus intercipiunt. Sunt enim vlcera non
pauca,quæ eo carne nõ implentur,quia prater hu
miditatem naturalem,aliud etiam obtinent impedi
mentum,quod nisi semoueris, etiam si commodè
sicces nil efficies.

Circa primum genus nosse oportet, duo esse ex
crementa, quæ in sanis corporibus in carnis nutri
tione fiunt,quorum tenue per insensilem halitum
abit,& crassum in sordem:cęterum in vlceribus te
nue vertitur in tenuem saniem,& crassum in sordi
tiem. Quo fit,vt cùm vlcus coquitur, & caro ge-
neratur,sordidum & humidum fiat:quę sanè excre
menta posteà carnis generationi refragantur:qua
propter ea abstergentibus purgare, & exsiccanti-
bus inanire consulit rei natura & conditio. Quæ
Li.3. me- Gale. doctrina licèt optimo innitatur fundamen-
thod. to,vt mea fert opinio,non satis probat exsiccan-
tia solùm hac ratione esse vlceribus proficua,vt ve
rè sarcotica possint dici: nam hæc siccandi ra-
tio longè dissidet ab ea, quam ixores qui ex co-
ctione prodeunt, exposcunt. Quo fit, vt duplex
succrescat in vlceribus siccandi necessitas, ma-
teria & fine longè diuersa: nam sanies quæ vl-
cus præhumidum (aut,vt rectiùs loquar,madi-
dum)efficiunt,nulla ratione quæ potestate exsic-
cant

tant exposcunt, sed ea tantum quæ ebibendi seu auferendi humiditates illas efficaciam actu habēt. Namque sæpe contingit plura vlcera sanescere, lineis aut cannabinis linamentis: huius rei ratio est, quia si tenuis sanies à carnis generatione prodit, necessum est, tanquam excrementum, à carne ipsa ad vlceris cauitatem pelli. Quo fit, vt vlcus ea humiditate madescat, cui medicamenta, quæ potentia siccent, qualia sunt quæ à Galen. recensentur, nulla lege sint proficua, sed ea tantùm quæ sugendo & ebibendo prosunt, vt extersio crebra ex spongia aut quauis alia re, quæ extergendi vim sortiatur. Quamobrem aliud pretiosius ministeriū medicamenta potestate exsiccātia præstare vlceribus mihi semper visum fuit. Quippe arbitror medicamenta illa sarcotica à maioribus appellata, non ad humiditatis illius consumptionem, sed ad nouæ carnis robur, firmitudinem & constantiā ac similitudinem cum preexistenti comparandam fuisse inuenta. Quod sanè dogma ipsa rei ratio videtur conuincere. Nam cùm ex Hippoc. constet siccum sano esse simile, nec meminit quidem Hippoc. siccitatis, quæ priuatione saniosæ humiditatis solùm contrahitur: nam hæc madidum reddit vlcus, non humidum: sed eam profectò magnifecit siccitatē, quæ carni sanæ assimilatur: quam quidē vlcus sua sponte citra exsiccātium adminiculum efficere nequit. Ratio est, quia cū calor partis vlceratę ob cutis defectum facilè euanescat, nequit veluti cum sana erat pars, sua munia prosperè perficere: quo fit, vt carnem generet, sed non æquè solidam, densam ac siccam, sicut ea est, quæ in parte pręerat, quia nequit pusillus calor ad vnguem discutere quod alimenti superest: quo fit, vt mollior

humidiorque generetur caro, quàm sit sana quæ præest: qua quidem ratione semper eget exsiccantibus medicamentis, quæ robur, firmitudinem, soliditatē, cōsistētiāq́; generatæ carni addere possint, vt preexistenti similis fiat: qui vsus exsiccantium medicamētorum potissimus est in vlceribus, & ob id dicta sunt sarcotica, idest, carnem quasi generātia, aut reddentia similem carni præexistenti. Quæ sanè paulò calidiora ipsa carne oportet esse, quo sanguinem attrahant, nec vllo modo adstringere, ne ipsum repellant. Qua potissimum ratione factum est, tot artem nostram adinuenisse exsiccantium medicamentorum gradus, indicatione sumpta à partis vlceratæ natura, non tenui sanie, quia cuique parti similem tenetur reddere carnem: sic Galen. docuit corporis naturam contemplari: nam plura in pueris esse sarcotica constat, quæ in adultis & robustis corporibus pus mouent. Pari ratione Aetius hæc refert verba. Carnem enim quæ ad vlceris nutritionem distribuitur, reliquo corpori similem esse oportet: vbi igitur pristina caro siccior est, ibi noua quoque superueniens siccior fieri debet: deniq́ue tantùm oportet siccum medicamentum vlceribus præstare, quantum caro quæ preexistit, sicca fuerit, nec plus nec minus. Nam exsiccantia medicamenta, potiùs carnis conficiendę gratia, quàm vt saniosas conterāt humiditates, adhibenda sunt. Cui rei vltimam rationem adiungit Hippoc. dicens: Vbicunque in vlceribus, quæ neque rectè, neque vt res postulat, assiduè purgata priùs fuerint, produci caro cœperit, solet plurimum supercrescere: in his verò quæ rectè, atque vt res postulat, assiduè purgētur, & nisi collisum aliquid accesserit, siccis pręsidijs nutriuntur, plerumq́ue

Li. 3. Method. c. 3.

Li. 4. c. 33

Li. de vlcerib.

rumque caro non excrescit. Quibus omnibus constare arbitror, sicca medicamenta, huic solùm vsui, & vt verbum Hippocrat. sonat, veluti nutriatur vlcus, adhibenda esse, & ob id sarcotica iure optimo dici. Quo etiam fit, vt si sicciori-bus quàm preexistens caro postulet, vtamur, caro siccior fiat, & in cicatricem protinus degeneret, præterquam quòd hęc exsiccantia consolidationi vlcerum summoperè conferunt.

Cùm dictum sit plures esse exsiccantium medicamentorum gradus, iuxta diuersitatem partium corporis, necessum subinde erit ea numerare, ne quis plus, minusve quám par sit, vlceris carnem insicienter exsiccet. Quę sanè medicamenta Galen. in tres ordines partitur: nam primo ordine locatur thus, farina fabacea & hordei: secundo resina, terebinthina larisina, abietina, mel coctum & despumatum, mel rosaceum & pompholix: tertio verò erit farina, multo magis aristolochia, mel crudum, myrrha, opopanax, & similia, quæ secundum exsiccantium gradum non excedant. Li.3.&.4 Method.

Quantum verò persistendum sit in exsiccatione, docuerat Galen. statuens, id monstrari à carne quæ generatur: nam si supercrescat, & id plurimum fuerit, siccioribus vti oportet: si verò modicè creuerit, eisdem quibus ad id deuentum est: at si tabescat, mitioribus, donec velut reuiuiscens iterum crescat. Cui vsui sciendum est ex Galen. doctrina, carnem esse in triplici differentia, propriè quidem & absolutè vnam: & duabus impropriè: illa quidem dicetur pars corporis nostri, simplex, mollis, rubicunda, fibras musculorum complectens: gignitur ex sanguine mediocriter siccato. Li.3. Method. c.3 Li.10. Metho.

Alterũm carnis genus nomine carens, huic est simi limũ, sed tamẽ diuersum, fibras omnes cordis, ven triculi, æsophagi, intestinorum, vesicæ vtriusq; & vteri ambiens & circũ eas nascens, & muniens con tra causas calorem innatum dissipãtes. Membranis etiã suam carnis compagem, negare nõ possumus: nam cũ sanæ sunt, corpulẽtiores apparẽt: attenuan tur verò dum non ita valent: quod in re practica distinxisse, magnum pręstat vsum. Tertium autem & vltimum carnis genus est, propria cuiusq; visce ris substantia, quã parenchyma Medici antiqui ap- pellarunt: talis quidem est, cerebri, pulmonum, he- paris, lienis, renũve, caro, seu id totum, quod venis ac neruis adhęret. Atque hę sunt omnes carnis dif ferentiæ, quarũ facilè regigni, dum deperditur, po test prima: secunda difficulter: tertia verò partim possibiliter, partim difficiliùs. Sic enim Hippocr. inquit. Neruus discussus non coalescit, neque ve- sica, neque aliquod ex tenuibus intestinis, neque vena sanguiflua, neque tenuis genæ pars, neque pu dendi pellicula: qualiter verò in senibus caro rege nerari possit, & quibus medicamẽtis, latius poteris legere lib. de recto præsid. vsu.

Lib. 1. de morb.

Sciendum vltimo in hac institutione est, vlceri- bus plura accidere, quę citra nouum affectum car- nis generationem impediunt: veluti sanguinis pau citas: cui vsui medicamenta quæ parum siccent, & manifestè calfaciant sunt adhibenda: nam quę ta- lia sunt, plus attrahũt quàm siccent. Confluit item sępe sanguis tanta copia, quòd eam natura regu- lare nequeat: quapropter quæ repellendi vim obti nent sunt admiscenda, dum non sint ex adstrin- gentium genere. Item distemperies sæpe facul- tatem prosternit, ita vt carnem generare nequeat:

quāpropter non contrarijs (vt nōnulli cēſent) ſed moderatis in omni qualitatum exceſſu diſtemperiem corrigere, & facultati miniſtrari oportet. Verùm ſi vlceris diſtemperies plurimum fuerit à medio labens, medicamenta parum à medio recedere tenentur, verſus contrariam qualitatē ei, qua vlcus diſtemperatur. Idem etiam de his quę emolliunt intelligere oportet, ſi prę partis duritie caro gigni non poſsit, & pari ratione de omnibus alijs, quæ naturæ ſunt impedimento.

DE HIS QVAE CICATRICEM *inducunt medicamentis*

INSTITVTIO XIIII.

VAMVIS vlceratæ partes tunc ſanitati proximę habeantur, cùm cicatrice ſolū obduci deſiderant, non tamen ob id ita certū eſt, quando, qualis, quoue modo futura ſit. Nam vlcerum plura ita ſunt malignitate affecta, vt nullis præſidijs cicatrice obduci queant: alia etiam ob carnem excreſcētem, potiùs quæ exedant, quàm quæ cicatrice obducunt deſiderant, ob partis affectæ præſtantiā. Alia rurſus ob partis ſitū & naturā diuerſis medicamentis expoſtulant cicatrice obduci, qualia ſunt internarum partium, oculorum, aurium, narium & oris. Quapropter quatuor ſe ſe nobis offerunt

disputanda in hac Institutione. Primum, quod simplicem & optimam cicatricem efficere doceat: secundum, quid posit modum ponere supercrescẽti carni: tertiũ, quà via malignis vlceribus cicatrix conciliari posit: quartum verò, quid iuxta diuersitatem partium cicatricem inducat.

Ante omnia tamen necessum est mõstrare, qualis sint naturæ & sortis medicaméta epulotica nuncupata. Cuius rei reminiscitur Galen. monstrans duplicem obtinere naturam: primam eorum quæ ex accidenti epulotica dicuntur, quæ carnem detrahere, & colliquare propria natura sunt apta, quorum si minimũ quid super vlcus inieceris, ipsum ad cicatricem perducet: cuius generis sunt calcithis, ęs vstum & lotum, æris squamma, mysi ac vitriolum: hæc enim calli instar carnẽ indurando, & contrahendo, cicatricem dicuntur inducere: quibus si paulò largiùs vtaris, vlcus cauum efficies. Longè tamen diuersa ab his est natura eorum quæ verè epulotica dicuntur: nam præter id quòd nihil proficiunt, nisi magnam quantitatem vlceri im ponas, carnem solùm alterare habent, non exedere, vt ea quæ mox diximus: id quod perficitur per ea medicamenta, quæ carnem ipsam contrahere, constringere, densare & exsiccare, ac instar calli durare valent, quæ vt plurimum sicca sunt, & frigida, vt galla, alumen, æs vstum, malicorium, balaustium, acatia, thus & huius generis alia: quę omnia Galen. de epuloticis refert. Quippe regignere (inquit) aliquid opus est, quod perit, non tantùm vnire quæ disident: cæterùm diuersa ratione hîc gignere quod deficit, quàm in cauo vlcere, quando illic sanguis, hîc caro, pro materia fit: siquidẽ quod

Li. 5. simpl. c. 16.

Li. 7. simpli.
Li. 9. simpli.
Li. 3. pharma. gen. c. 8.

quod cauum est, impletur ex gignenda carne, quæ ex sanguine ortum habet: at in cicatricem perducitur quod iã est impletũ ex gignẽda cute, quę ex subiecta creatur carne. Cęterũ caro eadẽ specie cũ ea quę perijt, gigni in cauo vlcere potest: cutis talis omnino, qualis erat quæ perijt, restitui non potest, sed quid simile cuti, & quod eius officiũ suppleat. Quibus verbis cõstat, ex carne per vlteriorẽ exsiccationẽ fieri cicatrices, & eis deberi ea medicamenta quæ mox diximus subiectam carnem posse alterare. Libr. 6. aphor, 8. Li. 1. pharma. gen. cap. 12. Li. 3. metho. c. 5

Qualis verò futura sit cicatrix, & quomodo, apertè docuerat Galen. docens cicatricem cutem non esse, quia pilis caret: inquit enim. Ergo quoniam cutis carne ipsa, tũ siccior, tum etiã densior est, si carnem siccabimus & adstringemus, cuti etiã persimilem reddemus: nam quæ cicatricem inducunt medicamenta, non solùm qui influit, consumere tenẽtur humorem, sed eum, qui in ipsa carne subiecta continetur. Cæterum in hoc opere cauere plurimum oportet calli generationem, vt Galen. apertè consulit dicens: Cura enim habẽda est, vt citra callum cicatrix inducatur. Atque ea gratia ea pharmaca in vsum veniunt, quæ multam ad tactum lenitatem inducunt: suboritur enim cicatrix trix paulò siccioribus his quæ carnem generant, & minimé mordentibus. In publicis itaque corporis particulis, & planis vlceribus, lenissimis medicamentis cicatrix quærenda est, aut saltem sarcoticis maiori adhibitis copia. Quod ita facere in lienosis ac senibus non adeò facilè est: neque exedentibus medicamentis, nec plurimum lenibus, quia maior & deformior fiet cicatrix: quas Li. 3. metho. Li. 14. metho., c. 10 Li. 5. pharma. lo. c. 6

profectò emendare nisi recentes fuerint, non pote ris:ac si id futurum est,calamintha superspársa facies albiorem cicatricem, sicuti ipsa cum vino cocta, aut argenti spuma lota cum oleo rosaceo: item oleum in quo ferbuerit brioniæ radix, sicut thyitē lapidem refert Gale . recentes cicatrices emendare,inueteratas difficulter,licèt medicamentis quæ carnē exedant,anserino aut gallinaceo adipe commistis,sæpe id ex voto succedat:alia verò quę cicatricem corrigunt, leges lib.de rect.præsid. vsu.

In cauo vlcere neque antea cicatricem inducere,quâm carne adimpleatur par est,neque plurimū carnem permittere supercrescat,sed cùm planum factum sit vlcus.Quæ quidem opera cautē facies, ne cùm exedere & æquare carnē intendimus, aut crescentē plus iusto exedamus , aut præter institutum, caro ipsa in cicatricem degeneret,antequam ęqua-
Li.13.me lis efficiatur. Quod etiam aduertit Galen . dicens:
th.c.16. Cessare enim consulit Hippoc.antequam finem fa
Li.de cōs. art. me. cias:& eleganti oratione alibi his verbis dixerat: Eatenus verò vtroque vtendum , vt tum primum desinas,vbi ad cōmoderationem peruenerit, priùs quàm ad contrarium ascendat:nam & carne supercrescente diminuenda, nisi in symetro substiteris, cauam partem repræsentabis:& caua recreanda,nisi steteris,ibiq; in symetro cessaueris,immodicè carnosam efficies,

Sūt etenim inter medicamēta exedētia plura,quę nisi debitē adhibeātur,id prōptè efficiūt:quod docuit Gal.distinguere,collatione facta corporis, naturæ & partis affectę,ac viriū medicamenti:nā quę acria sunt,in paruissima quantitate adhibere oportet,dum cicatricem inducere studemus: at si carnē exedere,liberaliùs. Cuius generis sunt attramentū

sutorium,

futorium, calcithis & similia. Quæ verò vehementer siccant, sunt vt spongia, asphodelorū radix, hermodactili, stupæ minutim inscissæ, linimēta muria imbuta & exsiccata, quæ varianda sunt pro partis aut corporis conditione: nam in humidis corporibus quæ acria sunt & exedentia, cicatricem inducere nequeunt: sufficiunt quidem quæ siccandi vires habent. At in siccis corporibus & naturis, exedentia potiùs cicatricem inducunt, quàm carnem exedere possint: quæ verò sicca sunt, pus quidem mouere sunt apta, cicatricem non possunt.

Contingit non rarò, etiam si vlcus carne sit obductum, cicatricem suscipere nullis remedijs posse, aut iam factam mox euanescere, & vlcus detectum, vt priùs erat, superesse. AEgrè quidem ad cicatricem deueniunt vlcera, quæ hac ratione dissepulotica appellantur, aut maligna, vt insinuauerat Galen. Quo fit, vt ad hæc duo tantū vitia expediat reducere causas omnes, quas Medici passim in vlceribus ægrè ad cicatricē veniētibus considerant. Sunt itaque, vt Gale. locis citatis recenset, hæc vlcera ea quę ex humorum confluxu vel multorum, vel acrium, cicatricem admittere nequeunt citra particulæ affectæ aliud vitiū. Cacoëthe autē vlcera appellantur, quorum partes affectę ita vitio conspurcatæ sunt, vt ex sibi cōmisso alimento, aut callum aut carnem fœdam nigramve, aut quouis alio vitio conspurcatā efficiāt: quo fit, vt cicatrice partes nō obducātur: at dissepulotica ob prauorū aut multorū affluxū, & ob id diuersa ratione præsidia sunt administranda. Nā quę dissepulotica sunt, pręmissa per sanguinis missioné & purgationē prouidentia, validam citra morsum exsiccationem

Li. 1. pharma. gen. c 13.
Li. 4. c. 1.

expo-

expostulant. Præterea summa diligentia curandũ est, vt quod influit reijcias repellas ve, si plus iusto qualitate aut copia peccauerit: & si quid influxit discutiẽdum protinus est, ijs quæ citra immodicum calorem & acrimoniam id valeant efficere: quibus præmissis, siccioribus cicatricem induces, vt docuit Aetius his verbis. Quemadmodum antea dixsimus, duplex scopus propositus est in curatione partium quibus nullus deprauatus habitus inest: alter repellendi quod influit: alter discutiendi quod in affecta parte est: & longissima oratione peruenit curando vsque ad cicatricis inductionẽ. At si cacoëthe fuerit vlcus, præmunito corpore decenti euacuatione, ne forte eius vitio vlcus tale fiat, particulę tẽperies omni arte corrigenda est, ne deinceps humores vitiet. Expedit tamen ante, si quid præter naturam in vlcere factum est, id radicitus abscindere: nam mox noua temperie concilia ta, & carne nouiter prę existenti genita simili, leui negocio cicatrix fieri poterit. Quòd si adhuc non suffecerit, expendere oportet quatuor esse vlcerũ conditiones, quibus ipsa ægrè cicatricem admittunt, & quibus postquam aliquam adipiscuntur, facilè iterum amittunt. Prima, cùm vlcus malum contraxerit habitum: argumento sunt senes & hydropici, quos sanare antea non poteris, quàm malum habitum auferas, etiam si caro eo siccetur quòd in cicatricem degeneret: nam paulò post, sua sponte in pristinum delabuntur statum. Nec minus quidẽ grauia sunt vlcera, quibus cõtinuus imminet aliunde fluxus: indicio sunt fistulæ & varicosa vlcera: item cancrosa, & quæ iam callũ contraxerunt: quæ licèt fucata quadam cicatrice obducantur, difficiliora, durioraque curatu paulò post erumpunt.

Li.4. ser. 3.c.40.

Quartò

Quartò verò ea difficiliùs & incertiùs cutem acquirunt, quibus os vitiosum subiacet, vt his verbis dixerat Galen. Quando enim ex adhibitis medicamentis caro quæ ossi superiacet patienti exsiccata contraxerit cicatricem, statim quidem integra sanitas restituta videtur: rursus verò paulatim aliqua effluente sanie, ex osse corrupto in parte penitiore iterum aduenit inflammatio, & puris generatio sequitur, à quo quidem tota superficies eroditur, caro verò exulceratur. Quibus verbis colligitur, cicatricem nō esse perpetuá, donec os ex toto excidatur. Quapropter, hæc quatuor incommoda priùs auferre oportet: deinceps verò quæ valenter exsiccent, adhibenda sunt. Libr. 6. apho. 45.

His habitis, statuendum est, vt in carnis generatione, ita & in cicatrice inducenda varia debere esse quæ id opus efficiunt, iuxta diuersitatem partis vlceratæ. Nam quanto particula siccior fuerit, tanto maiorem desiderat siccitatem: non quidem eam quæ sibi similis sit, vt in carnis generatione, sed longè intensiorem, quanto durior sicciorque est cicatrix carne ipsa. Cuius rei exempla & rationem reddit Galen. per singulas corporis particulas, ex quibus facile erit, quantum in quauis particula exsiccandum sit, colligere. Lib. 5. meth. c. 10.

DE

DE RECTA AGGLVTINAN- *tium auxiliorum administratione*

INSTITVTIO XV.

ST igitur agglutinatoriũ auxiliũ, quod natũ est con- iungere & vnire diuersas partes, quo in pristinam vnitatem reducantur: vnũ quidem & singulare cruentis vulneribus præsidium: necnon & in sinibus inueteratis cùm ab omni inflammatione eos vendicaueris, purósque medicamentis reddideris, vt ex Gal. constare videtur. Quod

Li. 2. pharma. gen. c. 12. Libr. 2. ad Glau. c. 8.

sanè præsidium plus siccet quidem oportet, quàm quod carnem producit, non tamen detergat, neque expurget, sed contra prorsus substantiam omnem in idem cogat: cuius census sunt medicamenta austera & adstringentia, quorum virtus est, ne vlla inter coituras partes subnascatur humiditas. Quod pulchrè his verbis docuerat Aristo.

Li. 1. proble. text. 32.

dicens: Quæ nam virtus medicamenti supprimentis sanguinem sit, quod enemon appellamus: an vt exsiccet & materiæ inutilis confluuium compescat, sine crusta aut carnis putredine: ita enim efficitur vt vulnus simul & inflammatione careat, & vnitati sit opportunum: quod enim materia non superfluit, inflammatione carebit: quod siccum est, vnitati opportunius erit: quàdiu namque permadet, concorporescere nequit. Quamobrem quę cruentis acria magna ex parte sunt, quod acerbi-

rate suæ posſint adſtringere: qua ſentẽtia explicuit egregiè, qualia debent eſſe medicamenta cruentis vulneribus proſicua.

Quapropter neceſſum eſt conſtituere differentiam inter ea & reliqua, quæ ferè eiuſdem ſunt conditionis, & agglutinantia non ſunt. Nã ſiccantia, ſunt quæ vlceri curãdo ſunt proſicua, quæ ſarcotica appellamus: ſicca item, quæ cicatricem inducunt, & ſicca hæc etiam quæ agglutinant. Rurſus adſtringentia multa, quæ agglutinandis vlceribus non ſunt vtilia, licèt quæ agglutinant etiam adſtringentia eſſe teneantur. Sed hæc intereſt differentia, quòd quæ carnem generant, tantùm id quod ſupereſt alimenti, ab eo quod ex vſu eſt, pro carnis non ſolùm nutritione, ſed & generatione, exſiccant, & quod principalius eſt, ipſam carnem firmant & ſimilem ſanæ reddunt. At in agglutinatione vlcerum, ſiccandum modò eſt quod fluit, quo videlicet affecta pars ſuperuacuis vacet: nam cùm caro aut nulla aut puſilla generari debeat, maiorem partem eius quod influit, conſumere tenentur agglutinantia auxilia. In cicatrice verò inducenda, non modò qui affluit humor, verùm qui in ipſa carne continetur abſumendus eſt: careant tamen abſterſione oportet: ſtat enim agglutinatorium in medio eius quod carnem generat, & cicatricem inducit, quatenus ad ſiccandi vires attinet. Item licèt agglutinantia adſtringendi vires habeant, probat tamen Galen. neque omnia adſtringentia agglutinare, neque omnia agglutinantia adſtringere. Quo loco recenſet plurima, quæ licèt adſtringant, potiùs tamen carnem exedunt quàm agglutinent, vt calcithis, æris Li. 1 ſimpl. c. 32.

ſquam-

ſquamma,&eius naturę alia:pręterea alia reperies, quę licèt agglutinent,non tamen adſtringunt,vt amylum,farinę puluis & ſimilia.Huius quidem ra-
Li.3.me- th.c.4. tionem reddit Galen. his verbis:Glutinatorium verò,neque detergat,neque expurget, ſed contra prorſus ſubſtantiam omnẽ in idem cogat. Qua ſententia conſtat, quòd licèt glutinatorium teneatur adſtringere,id verò adſtringens quod aut detergat,aut purget vehemẽter,nulla ratione poteſt eſſe glutinatoriũ.Itaq; agglutinatoria pharmaca ſub adſtringentibus includuntur,vt quę frigida ſunt, quæ hac lege repellendi vires ſortiuntur: omnia tamen ſicca eſſe oportet: ſicciora item ſarcoticis, quia alimentum adhuc ſecundùm naturam conſumere tenẽtur:præterquàm quòd præcipuum opus eſt partes comprimere ac firmiter,vt ſi quid pręter naturam aut pręfuerit,aut fluxerit,ocyſsime repellãt,ne agglutinatione impedimento ſit: nihil enim inter coitura labra eſſe debet,vt cõmodè vnio fieri poſsit,vt Gale.expreſſerat:cum hoc tamen licèt
Li.2.phar ma. gen. 22. huius naturæ ſit auxilium,varias ſortitur differentias iuxta diuerſarum partium quæ ſolui poſſunt, rationem.

Verùm licèt ſimplicis vulneris varias ſpecies ad-
Li. 3.me- th. c. 10. duxerit Galen.quas in Inſtitutionibus Chirurgicis recenſebo, cum hoc tamen vnum habent omnes commune,vt agglutinantibus(ſi citra alterius vitij complexum fuerint) curari perpetuò deſiderent. Variatur tamen materia, non vitij differentia,ſed membri affecti varietate, quia communem habent omnes vnionem,quæ inſtrumentalibus partibus nulla ratione eſt poſsibilis : quia hæ quatenus inſtrumentariæ ſunt,vim non habent alterandi,coquendi,aſsimilandi, & regenerandi carnem,

ne-

necessaria quidem opera ad vnionem. Quod licèt aliquando fiat id virtute fit simplicium: nam figura, numerus & magnitudo nil horum efficere valent: non quidem vt Tagaultius arbitratur, quia ex toto scinduntur venæ & arteriæ. Cum hoc tamen non est credendũ, omnes simplices vniri posse, sed ex his quasdam propriè vnionẽ suscipere, quasdam impropriè, & difficulter, quasdam verò impoſsibiliter.

In quo sanè opere expendisse oportet, quid vnio sit, quid gluten, ac denique quid agglutinatio. Est quidem vnio reditus ad vnum, nam per diuisionem plura erant facta, quæ priùs vnũ erant. Prætereà continua & verè vnum sunt, quorum extrema sunt vnum, & in partium vnione non semper extrema fiunt vnum (nihil videlicet, substantijs, quæ duræ frigidæ ac siccæ sunt, quas diximus difficulter coalescere, vt ossa & cartilagines & nerui, intercidit simile) quia mediat sæpe alia substantia, diuersa ab ea quę in parte diuisa est. Quapropter ossa non dicuntur re vera vniri, quia non coniungitur os nisi medio callo, quo veluti vinculo veram vnionem æmulatur: quæ potiùs connexio & colligatio censenda est, licèt in pueris Galen. asserat ossa probè posse vniri: quia calore & humido abundant, & sunt mollisſima. Alia verò huic tractationi proficua, pulchra & difficilia leges expresſiùs lib. de recto præsid. vsu. Osſibus quidem proximè accedunt cartilagines, venæ & arteriæ, licet faciliùs multo id fiat: mediam enim, quatenus ad vnionis facilitatem attinet, inter carnem & ossa naturam obtinent: quapropter non desperandum est posse vniri. Caro etenim inter omnes partes veriùs faciliùsque vnitur, nullo intercedente medio

à carne ipsa diuerso. Necesse tamen est naturam aliquid habere: quia cùm mutatio fieri non possit à morbo ad sanitatem, à diuisis ad vnionem, absque motu & actione aliqua, fit vt glutinatione moliatur ad eandem naturam reditum: quod nulla ratione fieri potest, citra vinculum & gluten, quo vera symphisis & vnio fiat commodè: est tamen id vera caro eiusdem naturę cũ præexistenti, quia nulla continui solutio post vnionem manet absque cicatrice: at cicatrix caro est siccior solidiorque facta, ergo citra ipsam vniri non poterit. Maluit tamen Galen. hanc carnem quæ interstat, gluten appellare: cuius quidem generatio in hunc modum est. Sanguis qui attrahitur á partibus carnosis ad propriam nutritionem, posteà quàm ad extrema diuisa peruenit, vbi venæ sunt vulneratæ, effunditur, & à partibus iam contiguis eo modo alteratur, quo alius sanguis in partibus integris: quæ quidem sibi sanguinem apponunt, & adhęrere faciunt, atque ita sibi assimilant, vt tandem viscosum & crassum glutinis modo fiant, & sic vniuntur, & per integram assimilationem fit caro, in qua verè fit huiusmodi vnio, vt apertis verbis docuerat Galen. Agglutinatorum, aut omnino carnis generatione non egent, aut planè exigua. Quibus verbis constat in vera vnione pusillum carnis generari.

Li.3. method.

His præmissis, statuendum est quatuor esse carnis species: glandulosa vna est quæ nullam membrorum seminalium mistionem sortitur: simplex, quæ fibras seminales obtinet: confusa, quæ fibras & membranas: lacertosa, quæ ligamenta & neruos adipiscitur. Quo fit, vt carnis nomine, cui facilitas coalitus inest, veteres rubrũ illud, molle

ex ſanguine genitum,ac ſibi aſſociatum, citra medium alterius naturę intelligant.

Prętereà ea membra hac in parte in memoriam reuocare oportet,quæ nulla ratione conglutinationem admittere diximus: quorum quędam ſunt ita tenuiſsima,vt ſolutæ coaleſcere ampliùs nequeãt: ideò veſica, niſi in ceruice diſciſſa non coaleſcit. Alia autem quæ in integrum diciſſa ſunt, minimè vniri poſſunt,quorum etiã notitiã tribuit Hipp.itẽ ea quæ perpetuò motu agitantur: vnde ſepti & pulmonis vlcera rarò ſanitatem conſequũtur: poſtremò ea quæ eius ſunt nobilitatis & præſtãtię,vt ſciſſio plurimos exhauriat ſpiritus antequã coaleſcãt. Libr.6. aphor,19.

Inſuper ſtatuendũ eſt,huiuſmodi coalitũ nõ eſſe artis munus,ſed naturę: quod egregiè docuerat Gale. Supereſt tamẽ in prædicta vnione artis miniſteriũ & præparatio agenti naturæ: quã ſanè præparationẽ quadruplicẽ eſſe oſtẽdit Gal. Prima ſit remouendo,ſiquid eſt inter partes diuiſas quod applicationem exactã fieri impediat. Secunda diuiſas partes ſimul cõmittere & alligare docet. Tertia eaſdẽ iam applicatas firmare ac ſtabilire præcipit,& ſtabilitas eo modo conſeruare. Quarta verò docet partis ſubſtantiã tueri: quæ omnia neceſsũ eſt Chirurgum memoria tenere. In applicatione itaq; præſtãda manus Chirurgi vim potiſsimã habẽt: faſcię verò & ſuturæ potius conſeruant adductas iã partes,quã efficaciã habeãt adducẽdi: alia quidẽ præſidia mixtũ opus videntur præſtare, iuuare inquã exactã applicationẽ,& quæ applicata ſunt arctiſsimè cõnectere: cui vſui deſeruit cõmodus partis ſitus,& ſanioſi excrementi affluxus. Vltimã manum imponunt exſiccãtia,quæ partis ſubſtãtiam tueantur,quorum abundè dictum eſt. Li.2.&.3 de natu. fa. Li.ar.me.

In qua re pro partis varietate varia oportet consignare pharmaca, quæ cuiq; proficua sint. In ossis fractura priùs oportet ossa coniungere, & in propriam figuram restituere, deinde ad calli generationem peruenire. Porrò Galen. ait callum procreari ex excremento nutrimenti ossis: appellat quidē recrementum proprij alimenti, non quidem verum excrementum, sed partem alimenti residui. Nam qua ratione ossa ex omnibus humoribus nutriuntur, eodem prorsus modo in calli generatione necessum est ex vniuersa massa humorum aliquid assumere, sed plus ex eo quod crassum est, & viscidum, vt pituita est, & humor melancholicus: nam quod futurum est vinculum vt firmum sit, ex crassitie duritiem, ex hac robur & constantiam, ex visciditate verò aptam & firmam colligationem sibi paret oportet. Quamobrem victus instituendus est, ad arcendam inflammationem, in principio magnæ fracturæ, tenuis: ad callum generandum deinceps crassus & tenax & quantitate & qualitate moderatus: nam sępe calli generatio impeditur, vbi sanguis aquosus est, sicuti vbi plus suppeditatur à venis quàm possit alterari, præsertim vbi facultas inualida est, vt in senibus & malè affectis corporibus, aut cùm callus callo additur ob nouam fracturam: quippe tunc callus nequit ita facilè formari. Qualiter quæ fracta sunt vniri, contineri ac tractari debeāt, latissimè leges lib. de recto præsid. vsu. Sat enim est hac in parte scire, quòd vnitas ossium partes, vt callus fiat, firmabis vitumine, pice, cera, terebinthina, resina, alumine, propoleos, ammoniaco, myrrha, & pulueribus ex vtraque consolida, & reliquis huius naturę qui vulgares sunt.

Li. ar. me.

Nerui

Nerui etiam & tendones, varias patiuntur diuisionum differentias, namque huiusmodi partes aliquando punctim vulnerantur,& aliquādo cesim: & rursus puncturæ nonnunquam patent, ac nonnunquam cæcæ sunt & occultæ. Item vulnera quæ cesim fiunt,nudum aliquando ostendūt neruum: aliquando verò cute & carne tectum: item aliquando neruus totus est præcisus, quandoq; autem dūtaxat ex parte dissectus: quæ omnia curationem necessariò tenentur euariare. Namque neruis punctis alia conueniunt, quàm vulneratis latioribus plagis,& sic de reliquis differentijs. Dum punctim neruus sauciatur,sola indiget exsiccatione: nam doloris mitigatio, quam omnes Medici veluti primā commendant,symptoma est,cuius medella ad neruum nihil attinet: nāà principio id vitare,quantū possibile fuerit oportet,& exsiccare saniem & excrementa quæ in vulneribus necessariò gignuntur (non tamen nerui substantiam aut temperiem mutare) nam si intus maneant, mordent neruos & irritant dolores & conuulsiones ac inflammationes. Sic Galen. laudat sulphur, sagapenum & euphorbium,quibus maiori ex parte oleum admiscet, quod alijs vlceribus denegauerat: tùm quia nulla in puncturis desideratur carnis generatio: tum verò ob symptoma: cuius præsidium oleum est. Quæ sanè medicamenta tribus modis prodesse possunt,exsiccando nimirum,vel foras trahendo,vel facta permistione vnctuosæ substantiæ cū saniosa: qua ratione illius saniei acrimonia sępissime mitigatur. Quo fit, vt dum omnia hæc officia Galen. exequi velit , omnia admisceat,sic quæ valenter siccant,vt euphorbium addit, aut dum magis est mitigandum, sabinum solùm infundit, vel

Li. 3. & 6 Method.

cum eo miscet ceram & terebinthinam. Aliquādo sanè adijcimus quæ facultatem mitigatoriam cum trahente obtinēt, veluti cū opopanax & sagapenū cum oleo adiunguntur. Itaque ab omni humectatione cauere oportet huiusmodi affectos, solū enim quę moderatè calfaciūt, & valēter siccāt, huic vsui proficua esse his verbis docuerat Aetius. Nerui enim sauciati curatio medicamentis opus habet, quæ tepidam caliditatem habent, valde verò siccant. At si prorsus non scindatur neruus, eodem modo curari desiderat: cauendum tamen est, ne agglutinantibus hæc & maiora mala succrescant. Quòd si conuulsio superuenerit, præscindendæ ex toto fibrę sunt, postea tamē vulneratas partes vnire oportet, sutura aut ligatura decenti: id tamen citra nerui aut tendonis punctionem: quod profectò ante inflammationē fecisse oportet. Verùm si neruus cute detectus sit, fugere acria medicamenta oportet, qualia sunt quæ ex euphorbio componuntur: eligenda tamen quæ absque rosione siccent: quapropter abluere huius rei gratia medicamēta oportet. Si verò neruus contusus fuerit, quę exsiccandi & adstringendi vires habeant sunt eligenda: vt fabaceam farinam cū oximellite & sapa, cui admiscebis irim Illiricam & absynthium: ac si vehemens fuerit dolor, rosaceū adhibebis cū albumine oui. Si verò cessim nerui continuitas soluatur, agglutinatoria medicamenta sunt adhibenda. Cæterum quia neruorum natura expostulat quæ modicé calfaciant, & valenter siccent, & ex altis partibus liberaliter trahant, ne quod ex vulnere superest excrementum, diu ibidem moretur, cum hoc tamen hoc sibi peculiare exoptant neruorum vulnera, vt non exactè labra committantur agglutinen-

Li.4 ser.2 cap. 27.

nentūrve, ſed foramen aliquod relinquatur, per quod tanquam per emiſſarium ſanies effluere poſſit: ſunt autem medicamenta huic vſui idonea, inter alia quæ Gal. recenſet, centaurea maior, lingua canis, lanciola, pilloſela, conſolida maior & minor, oleum lumbricorū terreſtrium, terebinthina, gummi, opopanax, & alia id genus, quæ licèt frigida ſint, aptiora calidorum miſtione redduntur. Reliqua leges lib. de rect. prçſid. vſu. Li. 3. pharma. gen. Li. 6. methodi.

DE ANODYNORVM ET lenientium auxiliorum recto vſu

INSTITVTIO XVI.

SOLENT accidentia eo miſeriç & grauitatis ac moleſtiæ peruenire, vt etiam ſi morbus ſuapte conditione grauis ſit, vniuerſum curantis conſilium ad ſe vertant. Cui miniſterio duo adinuenit ars auxilia: quorum primum anodynorum medicamentorum eſt: reliquum verò leniens, ſiue paregoricum appellatur, quorum vis & efficacia eſt, dolores, vigilias, tuſsim, defluxiones, & ſanguinis defluxiones ſedare.

Anodyna igitur medicamenta, quæ propriè doloribus medentur, ſuas etiam ſortiūtur differētias: nam quçdam re vera ſunt anodyna, quæ primum genus conſtituunt: quçdam, vt Galen. ſtatuit, talia dicuntur, licèt ſua natura anodyna nō ſint, quibus Li. 5. ſimpl. c. 19.

iunctis constitui potest tertium genus. Illa enim quæ primo genere cõtinentur, calore sunt ita temperato, vt calori nostro natiuo quàm simillima existant, aut saltem primum ordinem calfacientium non transcendant: nam sic dulci sensu quem mouent, partium dolore affectarum tristitiam, molestumque sensum abolent. Quæ sane præsidia etiam tenuium esse partium cõuenit, nihilque habere adstrictionis, vt vnà pariter euacuent, digerant, rare faciant, extenuent, cõcoquant atque æquabile reddãt quidquid in partibus dolore vexatis humorũ est acrium, lentorum, crassorum aut multorum in tenuibus spiramentis infartorum, vel quidquid vaporosi aut crassi, aut plurimum frigidi spiritus particulæ dolenti inhæsit, impactumque est. Cum hoc tamen potissimam eius efficaciam & vsum elucescere comperies magis in dilatandis aperiendisque meatibus, & laxandis partibus ipsis, vt minus tensione crucientur,

Primum igitur anodynorum genus cõtinet, quæ nostro calori simillima esse diximus, vt oleum dulce ætate medium, de semine lini, camemali, amygdalarum dulcium, & reliqua id genus. Quæ omnia hoc habent proprium & peculiare, vt omnibus dolorificis affectionibus mitigationis gratia conueniant: omnibus etiam causis & temperaturis: præterea omnibus morbi temporibus, aut anni constitutionibus adhiberi possunt: & corpori pleno & vacuo prosunt: aliquando dolorem solùm mitigant; itẽ nonnũquã affectionem sanant. Nam dum similia sunt nostro calori, acrimoniam malitiamque causæ retundunt: dum verò caloris primum gradum sortiuntur, per insensilem halitum causam illidunt: sic dum causa maius facessit negotiũ, quæ

primo gradu ſunt calida adhibenda ſunt: dũ dolor vrget, quæ nobis ſimilia exiſtunt.

Secundum anodynorum genus, licèt præcedēti aliquo modo accedat, cum hoc tamen magis videtur contra cauſas pugnare: nam aut euacuat digeritque quod in parte eſt contentũ, dum copia plus iuſto ipſam diſtendit dilaceratve, aut qualitate certat aduerſus vniuſcuiuſque qualitatis exceſſum: frigidam calfaciendo, & calidam refrigerando, ac ſic de reliquis oppoſitionibus. Quæ omnia his verbis docuerat Hippocrat. In doloribus proximum ventrem purgare, ſanguinis ventrem reſcindere, vſtio, ſectio, calfactio, refrigeratio, ſternutatio, &c. Quibus verbis inquit Galen. remedia annumerat, & leuibus & ſæuiſsimis doloribus ſuccurrentia. Quod etiam idem Hipp. docuerat dicēs: Sananturque dolores contrarijs, idque etiam vnicuique morbo proprium eſt.

Li. 6. pop. part. 3.

Li. de lo. in hom.

Tertium anodynorum genus continet ea medicamenta, quę licèt anodyna dicantur, re vera talia non ſunt: cuius cenſus ſunt omnia narcotica appellata, quæ partium ſtupore & ſenſus priuatione, dolorem perſentiri vetant, non tollunt. Quę ſanè medicamenta maximam adeò habent vim, vt ſępe noceant: quo fit, vt vtroque modo errare contingat, aut ſi plus quàm par ſit narcoticis vtaris: vel ſi præ dolore laborantis vires labi ob timorem permiſeris. Quod profectò Galen. his verbis ſcripſerat. Qui verò cubantis delitijs ſubſcribit, eiuſque voluptatem, non ſanitatem pro meta gerendorum habet, adulatoris, vbi vltra progreditur, crudelis hominis officium facit. Ergo veluti in omni totius vitæ, tum habitudine, tum actione, ita hîc quoque conſilium illud Sapientis, qui Nequid nimis dixit,

Li. 12. Method. c. 1

contẽplemur: habẽtes pro fine quò tẽdamus, cubã tis vtilitatẽ. Esto igitur terminus in ęgrotantibus, quẽ nõ transibit is, qui ex arte generosè cõtra morbũ pugnat, vt vires custodiat. Stupefaciẽtia igitur, frigida sunt, doloris sensum adimẽtia: quę quidẽ calorẽ natiuũ spiritũq;, vel extinguẽdo, vel repellendo, partem cui fuerint admota sensu priuant: quod omnia frigida præstare nõ possũt, sed ea tãtũ quæ quarto excessu huiusmodi sunt, vel ad minimũ tertij refrigerantiũ ordinis mediũ superãt, vt mandragoræ radix, alterci semen, & papaueris succus.

Præterea sciendũ est, stupefaciẽtia esse duplicis naturæ: nã quædã intus sumpta somnũ conciliant, sensusq; acrimoniam hac ratione obtundunt: alia quidem exterioribus partibus suam gratiã impertiuntur. Quæ omnia in hoc cõueniũt, quòd corpus refrigerant, & sensus eo vsq; stupefaciũt, vt si paulò liberaliùs adhibeãtur, mortẽ etiã afferãt. Differũt siccitate inter se: nã quę humida sunt, potui vtilia nõ existũt: sat enim est intus sumere philoniũ, siue Persicũ, siue Romanũ: cuius naturæ est triphera magna, aut requies magna: à quantitate scrup. ſ. ad drachmã: nã tutius est, iterato id medicamẽtum prębere, quã semel exhibito in maius discrimẽ deferre laborãtes: cũ hoc tamẽ satius iudicaui, calidorum aliquid cuiuis narcoticorũ admiscere, quibus nõ modò periculũ declinemus, verũ etiã ipse affectus mitescat aut humores coquantur, discutiãtur, inscindantur, aut tota substantia alteretur. Cæterũ ex his varia possunt cõfici sopientiũ medicamẽtorum genera: nã quæ soporiferi habẽt plus ad præsens valent, sed immedicabilem in parte relinquũt affectũ: quæ verò minus & calidorũ magis, minus sunt ad pręsens efficacia, tutiora tamẽ & salubriora

rā existunt: & magis si post annū à cōpositione sumantur. Quæ verò exteriùs adhibentur, nō inconuenit esse humida: cū hoc tamen præstantior est is adhibendi modus, qui docet ea admiscere medicamenta, quę partim affectui cōueniāt, partim causę, partim verò sint anodyna, additis duobus tribusue granis opij, ita vt pro partis dignitate adaugeas aut minuas opij quantitatem, commistis etiam calorificis, & concoctorijs, ne pro sensu quem in præsens sopire intendimus, in futurum etiam sensum vitamque partis extinguamus, aut saltem densata materia incrassataque difficilior fiat affectus. Qua ratione liberaliùs in calidis & acribus humoribus eis vti licet: cum hoc tamen cautiùs & per interualla & à leuioribus & minori copia facto exordio, quo certior sit de quantitate coniectura.

Lenientia seu paregorica medicamenta, licèt à multis pro anodynis vsurpentur, dissident tamen: nam hęc solis doloribus proficua sunt: illa verò nō his sed plurimis alijs accidentibus commoda existunt. Nam vehementer sitientibus, vigilantibus, fluxum quemuis patientibus, ac insuper omnibus alijs affectibus, qui ex humorum acrimonia, calore ac malitia prodeunt, hęc omnia medicamenta protinus subueniunt, & præterquàm quòd euacuationem non faciunt, etiam sensum asperum nullum inducunt, quin potius vt Galen. scribit, ipsa contra sensuum medentur asperitati, qualia sunt lac, chōdrus, ptysana, adeps, oleū dulce & similia. Quorum profectò duo reperiuntur genera: nam quædam sunt quę ex accidenti leniunt: quædā verò quæ primò & per se. Quæ verò id ex accidenti efficiunt, aut vacuato humore, Li. 2. simpli. c. 14.

aut

aut facta abstersione, aut non protinus, aut maiori excitata asperitate id efficiunt. At quæ verè & per se leniunt, quatuor modis docet Galen. distinguere ab eo quod ex accidenti lenit: primo an statim mitiget, an non: secundo an simul cum lædentibus euacuetur, an non: tertio an asperitaté quandam in corporibus relinquat, vel secus: & quarto an ita affectis vtile videatur, nec ne. Itaque quod continuo mitigat, & nullam excretionem mouet, sed neque exasperat dum intus manet, imò exasperatorum medella existit, ipsum quidem natura bonum est. Quibus medicamentis, alia etiam addere oportet, qualia sunt, quę à Gal. recēsentur, loquēdo de emplastris colicis appellatis, quæ opiata apud Medicos habentur. Reliqua verò particularia ad sedationem cuiusque accidentis, reperies lib. de recto præsid. vsu.

Li. pharma. lo. c. 4

DE ROBORANTIVM AVXIrum differentijs & recto vsu

INSTITVTIO XVII.

QVANTO roborantia auxilia communiora sunt, & maioris momenti & vsus, tanto negligentiùs & citra debitam distinctionem tractari hucusq; vidimus: oēs namq; roborātia exquirūt, exhibent tamē pauci, quia principijs carēt & legibus quibus vti oporteat, vt in vsum facultatum adhibean-

beantur. Conabor ob id, vt res clarior euadat, quid propriè sit imbecillitas docere, & quibus modis omnes potentiæ & singulæ imbecillitari possint, vt hac via elucescat, quibus modis vnaquæq; ad pristinum robur reduci possit. Constituit quidem Hippocrat. differentiam inter languorem & imbecillitatem dicens: Proximus est imbecillis languẽti, verùm imbecillior est languens, & plus laborare contingit ipsum, vbi iustum tempus non est assequutus, quapropter vtriusque naturam perdiscere oportet. Est itaque imbecillitas, quæ potentiam à suo scopo aberrare facit: quod profectò prodit, defectu fundamenti aut instrumenti, spirituum nimirum aut humidi, vel subiecti in quo hęc sunt: item non rarò vitio tẽperamenti partis, aut totius. Quã tamen impotentiam succrescere posse vno é tribus temporibus euidentissimum est: nam quædam ante morbum reperitur: cuius ratione particula cui inest, postmodum morbum susceptat: inquit enim Hipp. Quòd si ante morbum aliqua pars doluerit, hìc morbus firmatur. Cui subscribit Gale. dicens: Cum verò fiunt & sensim increscunt, Medicos plerosque latet, quæ sanè non quando ob magnitudinem auxilio iam carent, tunc agnoscere oportet, quod vulgo cõtingit, sed & cùm incipiunt & fiũt: hoc quidem optimum est. Quædam verò alię in morbis ipsis contingunt imbecillitates, vt Galen. eodem loco docet, sic scribens: Aliæ autem ob ponon, idest laborem, seu propriè dictum, vt dolor idem sit seu vt quispiam dixerit, malam affectionẽ, quia in acutis morbis ægri malè afficiuntur: sic enim coctiones delitescunt, & aliarum potentiarũ actiones vel vitiantur vel abolentur. Post morbũ etiam vt omnibus constare arbitror, facultatum

Li de vict. me.

Li. 2. acu. 47.

in

in potentia ferè semper superest, ob morbi causarum & accidentium vehementiam.

Habent quidem prędictæ imbecillitates cōmunem quandam medendi ratione͂:nam auxilia, quæ per ablationem causæ operantur,omnibus sunt cō munia,sed maximè ante morbum. In morbo verò tantùm eas mitigare oportet, & in auxilijs morbo præstitis eius imbecillitatis gratia aliquid admisce re,nisi plus vrgeat casura virtus. Post morbū quidem,vbi quę roborandi vim habent, potiore͂ locū obtinent,considerare oportet,quid in parte imbecilla effecerit,destruxerit que morbus: nã iuxta id roborantia adhibere conueniet. Sæpe enim solidã substantiam depopulatur morbus, nonnunquam spiritus,sæpissime temperiem mutat euertit que:ac nō raró aliquid humoris relinquitur: cuius ratione facultas à suo scopo aberrat. Quo fit,vt hac varietate inspecta,corroborandi munus aggredi expediat.

Cuius rei gratia scire conuenit tres esse imbecillitatis sortes, iuxta tres potentias quæ imbecillitari possunt,vitalis nimirum(quæ reliquas facilè in consensum trahit) animalis,& naturalis: & sic in quouis membro considerare oportet, quæ illarum à suo munere aberret, vt cuique iuxta propriam naturam debitum præsidium præstare possimus.

Dictum quidem in hac re est,quamuis earum imbecillitari vno è quatuor modis posse: nimirum defectu humidi radicalis & propriæ substantiæ, vbi talis potentia viget:nam particulæ moles, seu materia,vel dissipatur,vel corrumpitur, aut supra modum crescit,aut denique figurã mutat.Ite͂ temperies, iuxta eos quos suscipere potest, excessus

aut

aut defectus, cum materia aut sine ipsa, idem malum nata est efficere. Preterea aliquid remanet in parte, cuius ratione facultas nequit suum munus perficere. Vltimò quidem spiritus, in his facultatibus quarum sunt instrumenta, aut dissipati pereunt, aut refrigerati & extincti aut suffocati, aut denique distracti ad diuersas partes.

His suppositis statuendum est, naturalem facultatem, temperamenti vitio plerumque imbecillitari: sicuti animalem ob partium quæ illi subseruiunt deprauatam figurã: & vitalem propter omnes, sed potissimùm ob eas quę spiritibus accidunt læsiones, etiamsi ex accidenti reliquę facultates ab omnibus lędantur. Considerare insuper oportet, an imbecillitas sit in caua aliqua corporis parte, vt in ventriculo & intestinis, vtero aut his similibus: an in articulis, neruis, ligamentis, tendonibus, venis, arterijs & carne, aut in omnibus simul: nam diuersam ob id expostulant roborandi rationem.

Insuper ad certam roborandi rationem inueniendam necessum est scire, causas imbecillitatis priùs demoliendas esse, ante quàm alia auxilia aggrediamur: quòd si id fieri ita facilè non possit, necessum est læsæ facultatis actionem aliquo modo supplere, ne animal, interim dũ causam illidimꝰ, plurimum labatur. Atqui cùm dictum sit, facultatem firmari ex membrorum materia, nimirum spiritu, parte solida & temperie, sic membrorũ materia maior, quàm sustinere possit facultas, ipsam euariare cogit: aut minor quàm opus habeat, pari ratione: illud quidem fit alimenti vbertate, aut humorum ad eam partem decubitu: hoc verò ex dissipatione propriæ substãtię vel defectu alimẽti.

vtrunque tamen fit, inedia, laboreve consumente, aut mala aliqua qualitate colliquante resoluenteq; eandem substantiam: aut ob humoris tenuitatem raritatemve corporis. At temperies peruertitur (vt dictum est) excessu aut defectu alicuius qualitatum. Sic spiritus vt iam diximus, dissipari contingit.

Cognita igitur imbecillitatis natura, cognitis etiã differentijs & modis, incumbit nunc diligenter inquirere, quid robur sit, quibusve auxilijs dũ abest, recuperari possit. Est igitur robur actionum perfectio seu virtus, aut robur actionis, qua bonus habitus comparatur. Naturalis namq; siue appetitus siue affectionis virtus, quidam est bonus habitus: actionis verò naturalis virtus robur est: naturalis ergo actio, naturali eget corporis apparatu, à quo rationem causæ erga ipsam habente producitur. Quocirca illud in primis fieri non potest, vt istorũ alterum adsit, alterum verò desit, ambo enim simul augentur atque decrescunt, quibus necessariò pulchritudo subsequitur, aliud quoddam ab illis, & tertium corporis bonum: quare hæc tria corporis bona, nimirum sanitas, pulchritudo, & robur, neq; vnius generis sunt, neque similiter omnia dicũtur, sed vnum quidem vt primum atque per se, alterum tanquam illius causa, tertiũ verò vt necessariò consequens. Quibus constat, quid teneatur efficere is, qui vires roborare intendit. Nam cũm tota virium ratio sita sit in partium sanitate, & rursus hę cõstét ex materia optime figurata, temperie, & spiritu, fit, vt quouis horum trium deficiente, aut euerso, protinus deficiant vires, & refici eâdem lege desiderent.

Verùm quia nec partes eâdem constant natura, neque

neque causæ simul eędem semper sunt, neque rursus modus idem, necessum est iuxta rationē vnius cuiusque membri, causæ & modi, indicationes & materiā, quibus id opus perfici possit, exquirere. Materia verò & modus vniuersalis reficiendi vires in vniuersum, egregiè monstratur ab Hipp. his verbis. Ad robur autem optima sunt, quæ carnem plurimā ac densissimā producūt, & longissima oratione id mōstrat ea parte. Ita etiā figuram viriatam ad antiquā figurā & pulchritudinē reducere teneris, si studueris robur parti cōciliare: sic spirituū custodiam cùm & tēperamenti reductionē: atque hæc in genere dicta sint. Li. de affec.

Specialiùs tamen cuiusq; vitiū corrigere oportet, initio sumpto à causa. In qua cōsiderandum est, an causa quæ imbecillitatem genuit, adhuc pręsit, an aliquid absente causa relictum sit. Quippe aliud est roborare partes abundantia oppressas: aliud prauam figuram corrigere: & longè aliud spirituum dissipationem impedire: sicut & aliud distemperiem frænare, aut rursus substantiæ humidæ defectum supplere. Sic quæ dissipant vi calorē, quæ frigiditate dissipationem impediant, desiderant, sicut per interualla ea quæ odorata sunt, præsertim, quæ alimentosam habent substātiam, vt vinum, panis recenter coctus, iura ex caponibus, & alijs odoriferis alimētis, crudis, assis, elixis, præsertim quæ grata & iocunda fuerint: maximè si condiantur margaritis, & pulueribus cordialibus frigidis, & qui vim habeant cōpescendi dissipationem spirituum. Quibus profectò cùm grata sunt, duplex refert Aetius robur admirandum conciliari, his verbis. Venter enim vbi quod blandū est, suscipit, & in se complexus tenet, & probè concoquit pro viribus: excitatur enim natura ad actiones sæpe ab affectionum feritate miserè afflicta, suscitat, ac morbum repugnat, iuxta duplicem modum: ipsum Li. 2. ser. 1. c. 132.

quidem malum palã contrarietatis natura castigãs, vires autem animal gubernantes, consolans & excitans, ac fortificans ad superandum morbũ. Ex qua sententia constat, quanti momenti sit, ea alimenta languentibus prębere, quę illis gratiora & gustui suauiora sint. Tandem vt in summa dicam, contra modũ operandi causæ pugnandum est: vt si defectu spiritibus careat facultas refectione: si distractione, his quæ contingant, comprimant, & coërceant: si suffocatione, distractionibus & omni diuersionis genere: si dolore & angustia oris vẽtriculi aut alterius partis, his quę leniant & mitigent. Pari etiam ratione si venefica facultate vires labantur, alexipharmacis rem agere oportet, admistis quæ emplastricas vires habeant, quia venenata qualitas omnem substantiam dissipat & putrefacit. Intemperies quidem duplici ratione imbecillitatem parit: vno modo dum fiens est, spirituum dissipatione ob calorem, aut eorũdem extinctione ob frigiditatem: cui medeberis vt anteà dictum est: alio verò dum intemperies facta est, subuersaq; ex toto naturalis mẽbri temperies, quod dũ incipiente morbo aut vigente acciderit, graue & periculo plenum existit: quo tempore nihil est naturæ totius aut partis committẽdum, vtpote quę vires nõ habet neque instrumenta, quibus operetur, sed vniuersum negociũ arti committere oportet, iuxta affectus indigentiam, & conari auxilia præbere, quæ vires habeant superiores morbo (quantumuis contrarijs ęqualibus dictũ sit pugnãdum esse) quia cùm naturam (quòd languida sit) non habeamus adminiculantem, necessum est, auxilij viribus supplere naturæ defectum. Secus quidem res se habet, cùm natura suis constat viribus, quippe tunc sat est ęqualia porrigere, ac sępe mitiora prosunt, quia supplet naturæ robur medicamenti defectum.

Cæ-

Cæterùm cùm iam inclinante affectũ, aut absente morbo, imbecillitas suboritur, ob eam quã morbus relinquit in membro aut corpore vniuerso affectionem, maximam quidem eo tempore exoptat considerationem, & maturum consilium. Namque aut relinquitur distemperies facta, aut spirituum penuria, aut carnis defectus, duritiesve, aut tensio, aut laxitas, aut mollities, aut ad motum impotentia: quibus omnibus & singulis, facultas nequit in membro aut vniuerso corpore actiones perficere, maximè si cum hoc desit caloris & humidæ substantię aliquid.

Distemperies itaque quæ ad omnium facultatum impotentiam pertinere videtur, dum facta est, corrigi quidem nequit contrarijs auxilijs, & his æqualibus, vt multi falsò arbitrantur: nam id tantũ ad fiens intemperamentum pertinere cõstat, vt dictum est. At extra affectum, cùm solùm expediat ad pristinam tẽperiem partẽ reducere, atque id fieri subitò nequeat, nulla ratione licet ea adhibere medicamẽta, quæ pari constent intensione, sed eaquidem quæ paulatim habitum in cõtrarium mutent. Nam hac lege docuit Hipp. consuetudinem mutare, & habitum ea contractum. Verùm quod efficaciùs arbitror posse natiuam temperiem conciliare, est, maiorem caloris natiui, spirituum ac sanguinis copiam ad imbecillam partem trahere, quibus faciliùs & promptiùs ipsa ad pristinum reducitur temperamentũ, quàm quouis alio auxilio. Quo profectò factum est, vt iecur, ventriculus, caput, & cætera membra præcipua, etiamsi in habitu sint refrigerata, maiorem susceptent gratiã, maiusque beneficiũ ex temperatis, & cuiuis naturæ & temperamẽto similibus, quàm ex cõtrarijs qualitatibus: nam maiorẽ potiùs contrahunt impotentiã contrarijs, maiusque sequitur damnum: quia calorificis euã nescit pusillus calor, & frigidis extinguitur potiùs

quā quòd habituale intemperamentum remissionē, & particula subsidium recipere possint. Sic manus temperati corporis, & puerorū calor, & deniq; omniū, quæ naturalis caloris tēperiem & substantiā æmulentur, & quæ calorem conciliant & spiritū sum mopere roborant, auxilio sunt.

Materiā tamen auxiliorū corroborantiū partis affectæ natura facilè ostēdit. Aduertendū tamē est hāc esse in omnibus legē adseruādā, quòd in principio in calidis affectibus, paulò tēperato frigidioribus, & in frigidis, calidioribus paulò tēperato, vti oportet, & procedēte tēpore, vtriusq; excessum remittere, & ad mediā seu naturalē temperiē peruenire: remissū namq; facilè remittit intēsum, trahitq; si diu perseuerat ad sui naturā. Sic enim reperies ad capitis imbecillitatē capitalia auxilia tēperata, & ad vētriculi impotētiā, quę ipsum respiciāt. Verū in nutrimentalibus membris, & quæ alijs alimēta parāt, necesse est calorē adaugere, aut dum superat, minuere: hoc quidē ne coctio turbetur, illud verò vt perficiatur: nā quod imbecillus calor efficere tenetur, id ars suppleat oportet, & ob id paulò calidioribus, quā in reliquis membris, nō tamē frigidioribus rē agere oportet, quia à frigidioribus longè plus lęderetur quā esset coctionis beneficiū: quod de fiētibus intēperantijs subaudire oportet, nō de factis. Præterea duplex succrescit in quauis facultate naturali roborādi ratio: vna qua facultas ad antiquū regreditur statum, eo modo quo dictū est: alia verò qua roborātur actus seu opera vniuscuiusq; facultatis, vt de cōcoctoria dictū est, mediātibus calorificis, aut atēperātibus, si scalidū sit intemperamentū: sic retinētis facultatis defectū supplet ars, siccis & adstringentibus medicamētis. Qua ratione cōstat meritò Gal. dixisse, antiquos plurimū aberrare existimātes adstringētia roborare, cū ea nō

po-

potētiā, ſed actū eius ſolū firmēt. Pari ratione expultrix facultas humidis iuuatur, perficitq; faciliùs ſuū opus. Hæc autē dicta ſint, vt intelligat lector nō ſemper in morbis facultates, præſertim naturales, eſſe roborādas, ſed tantū licere earū opera præſtare, donec morbus curationē ſuſcipiat. Præterea cōtingit nō rarò, vegetabiles potētias vitiari cōſenſu vitalis, cuius etiā ediſcere prouidentiā cōuenit, vt euocato ad eas partes calore & ſpiritu, facilè vegetabiles redeant ad antiquū munus. Animalis verò facultas multis rationibus impeditur & labaſcit, defectu nimirū inſtrumēti cōmunis, tēperamenti videlicet (quod ad priſtinū ſtatū dictis modis reducere oportet) aut animaliū ſpirituū reſolutione, vt côualeſcentibus cōtingit, quos reficere anteà docuimus: aut etiā peculiaribus inſtrumentis, neruis videlicet, ligamentis, tendonibus aut muſculis malè affectis, quæ omnia aut dura aut laxa præter modum ex affectu ſuperſunt, vt accidere frequenter ſolet in ſolutionibus continui, curatis luxationibus, tumoribus, fluxibus, doloribus, aut alijs huiuſmodi affectionibus: qui aut humoris præſentia facilè ſic fiūt, aut ea membra ſic affecta à morbo ſuperſunt. Si verò ob humorum affluxū prædicta impotētia proueniat, curari per ablationē cauſæ deſiderat, vt anteà diximus. Verū ſi ex morbo prodeat, vera roborandi ratio in duris, emollitio eſt, in mollibus verò & laxis cū adſtrictione exſiccatio, admiſtis etiā medicamentis quæ humorū reliquias cōſumere valeant: qualia ſunt cerata & emplaſtra, atq; linimenta huic vſui proficua. Verū quia lib. de inter. morb. curat. & de recto præſid. vſu, quæ particularia auxilia cuiq; parti affectæ proficua ſint, latiùs ſcripſimus, in hac ſcribēdi ratione hæc vniuerſalia dixiſſe ſat erit.

LAVS DEO.

INSTITVTIONES contentæ in tractatu primo primi libri institutionum Chirurgicarum.

IN TRACTATV SECVNDO. continentur.

IN TRACTATV TERTIO.
continentur.

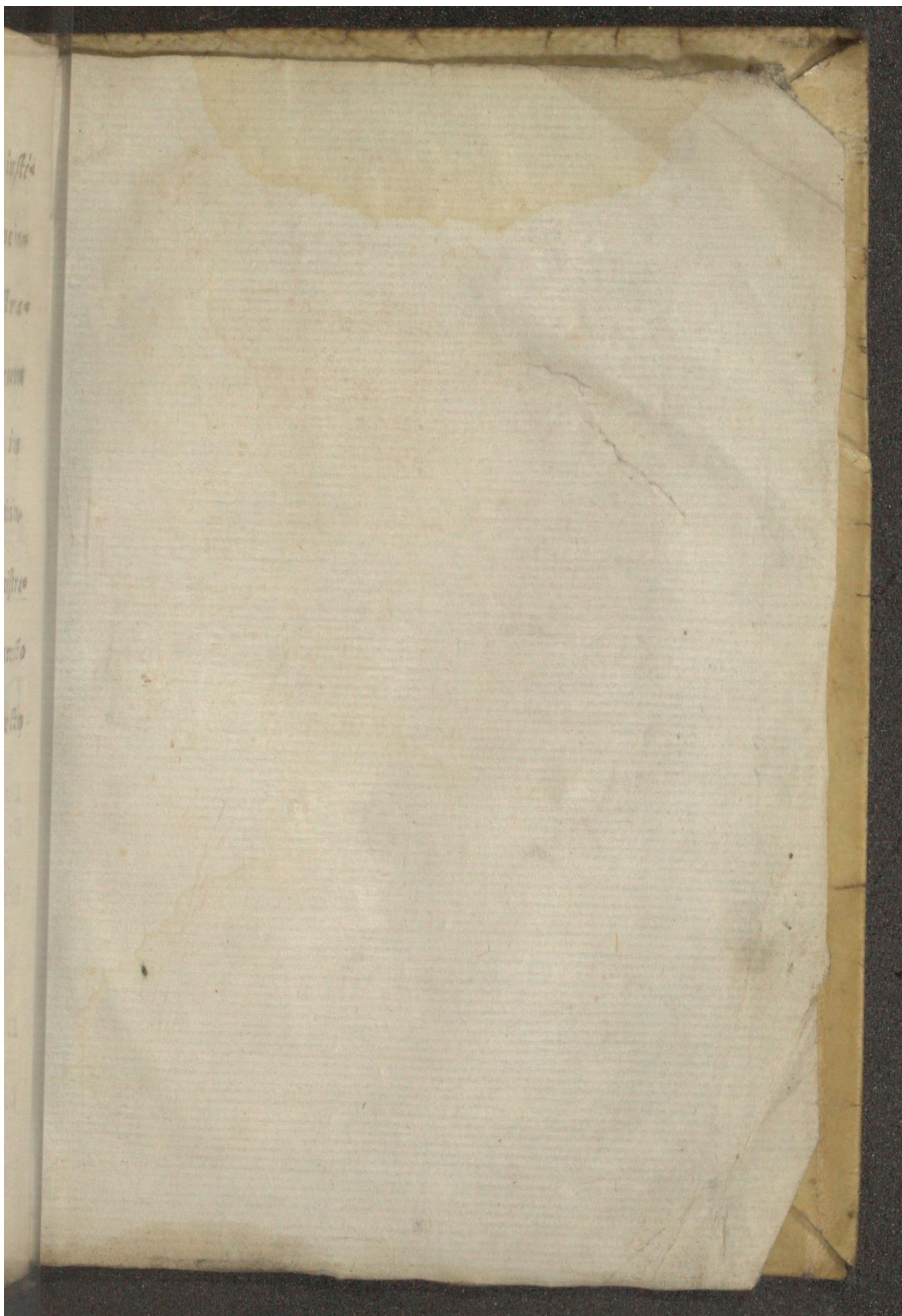

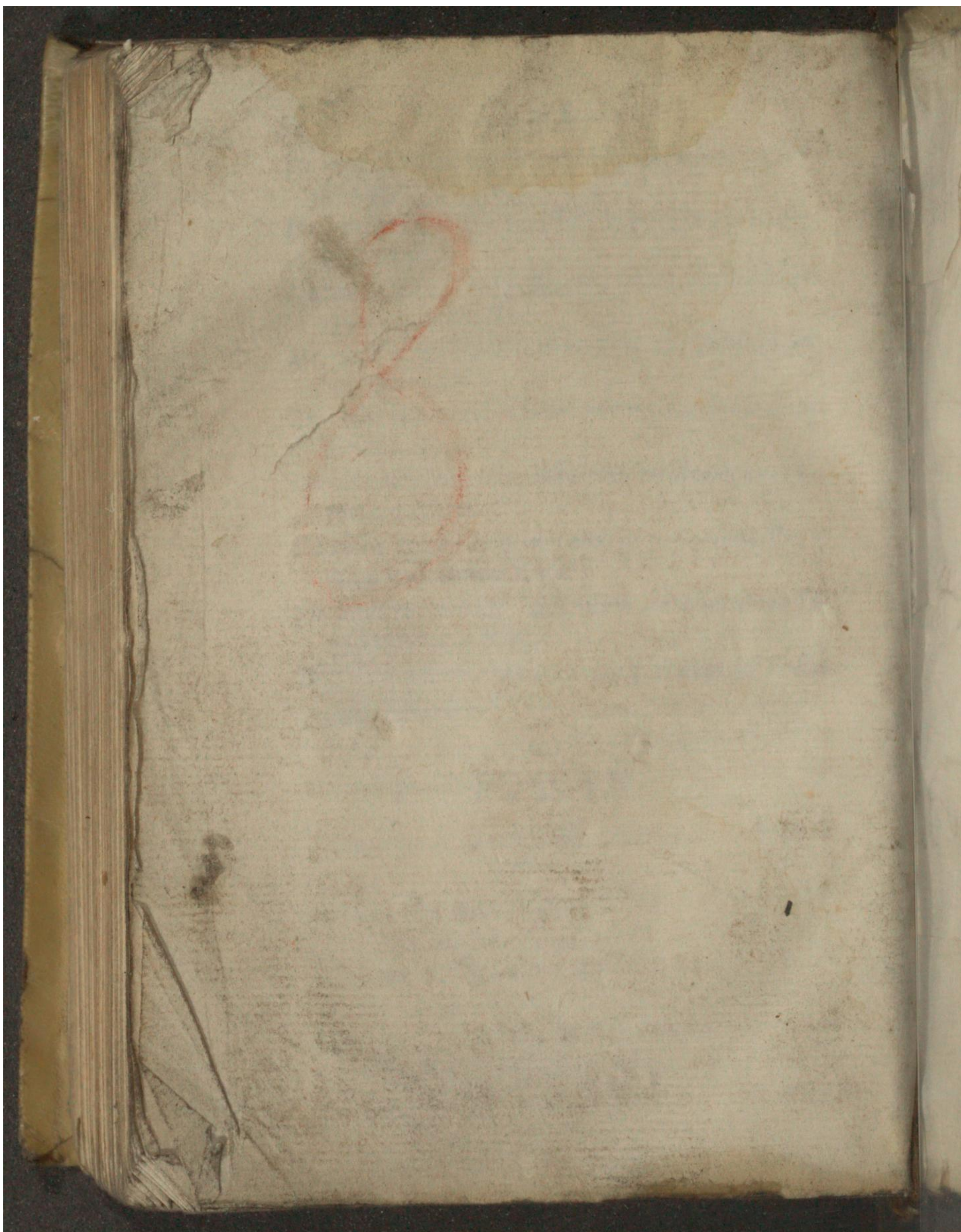
LIBRI SECVNDI.
Institutiones.

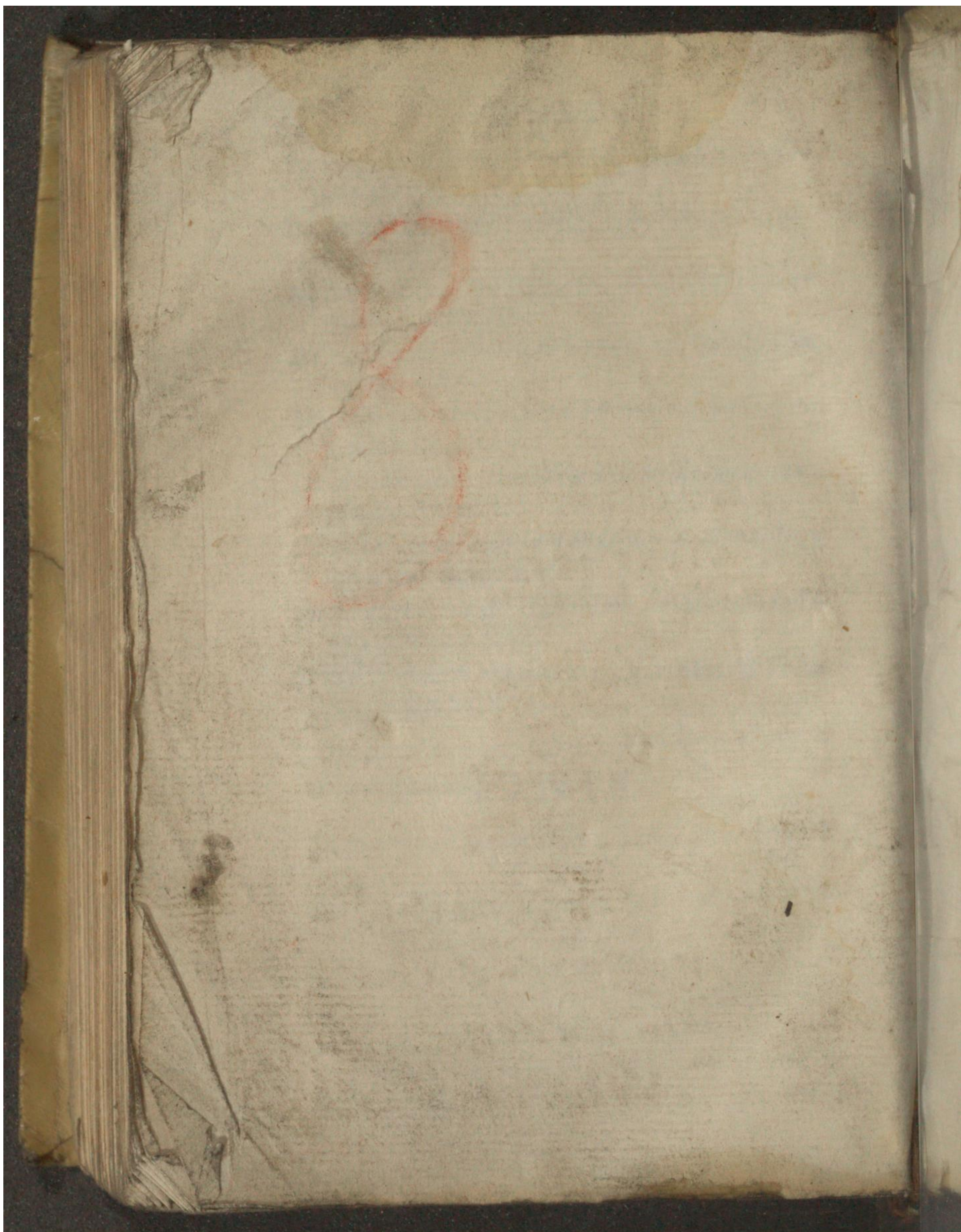
De

FINIS.

8

8

8

8